M. ACCII PLAUTI

QUAE SUPERSUNT

COMOEDIAE

CUM

FRAGMENTIS PRIORUM EDITORUM

ET NOVIS ANGELI MAII

ICTIBUS VERSUUM NOTATIS

EX RECENSIONE

C. H. WEISII.

EDITIONIS STEREOTYPAE C. TAUCHNITIANAE

NOVA IMPRESSIO.

TOMUS III.

MILES GLORIOSUS. MOSTELLARIA. PERSA.
POENULUS. PSEUDOLUS.

LIPSIAE

SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.

1866.

IMPRESSIT F. L. METZGER, LIPSIAE.

MILES GLORIOSUS.

DRAMATIS PERSONAE.

PYRGOPOLINICES, miles.
ARTOTROGUS, eius parasitus.
PALAESTRIO, servus Pleusidis, Pyrgopolinici dono datus.
PERIPLECTOMENES, senex.
SCELEDRUS, servus Pyrgopolinicis.
PHILOCOMASIUM, meretrix.
PLEUSIDES, adolescens.
LUCRIO, puer conservus Sceledri.
ACROTELEUTIUM, meretrix.
MILPHIDIPPA, eius ancilla.
PUER.
CARIO, cocus.

SUMMARIUM.

Amabat quidam adolescens, Pleusides nomine, Atheniensis, puellam a lenone, nomine Philocomasium. Is Pleusides quum ab re publica legatus Naupactum profectus esset, interim miles Pyrgopolinices illam puellam invitam Athenis abripit, secumque Ephesum abducit. Quam rem quum servus (Palaestrio) hero suo nunciare vellet, ipse capitur, et Ephesum deducitur, et eidem militi Pyrgopolinici dono datur. Scribit tamen inde rem omnem Pleusidi; isque statim navi vectus Ephesum venit, et apud vicinum militis, Periplectomenem, habitat. Ubi quo convenire amantes possint, Palaestrio clanculum parietem perforat; qua re primum Sceledrus deluditur, custos puellae, qui, simiam sectatus, osculantes de tecto conspexerat. Deinde dolum struunt ipsi militi. Fingunt, puellam aliquam esse uxorem Periplectomenis; ea autem se fingit amare militem et velle abduci a viro. Deceptus ea re miles, Philocomasium cum Pleuside navigare iubet. Ipse autem, tamquam moechus, Periplectomeni poenas dat.

Res geritur Ephesi.

ARGUMENTUM.

Meretrícem ingenuam déperibat mútuo
Athéniensis iúvenis. Naupactum ís domo
legátus abiit; míles in eandem íncidit,
depórtat Ephesum invítam. Servos A'ttici,
ut núntiaret dómino factum, návigat;
capitúr, donatur ílli captus míliti.
Ad herum, út veniret Ephesum, scribit. Ádvolat
adoléscens atque in próxumo devórtitur
apud hóspitem patérnum. Medium párietem
perfódit servos, cómmeatus clánculum
qua fóret amantum; géminam fingit múlieris
sorórem adesse. Móx ei dominus aédium
suám clientam sóllicitandum ad mílitem
subórnat. Capitur ílle: sperat núptias,
dimíttit concubínam, et moechus vápulat.

ACROSTICHUM.

Meretrícem Athenis Éphesum miles ávehit.
Id heró dum amanti sérvos nuntiáre volt,
Legáto peregre, cáptus ipsus ín mari,
Et ílli eidem míliti donó datust.
Suum árcessit herum Athénis; atque pérforat
Geminís communem clám parietem in aédibus,
Licére ut quiret cónvenire amántibus.
Obhaérentes custós hos videt de tégulis;
Ridículus autem, quási sit alia, lúditur.
Itémque impellit mílitem Palaéstrio,
Omíssam faciat cóncubinam, quándo ei
Senís vicini cúpiat uxor núbere.
Ultro, ábeat, orat; dónat multa; ipse ín domo
Senís prehensus poénas pro moechó luit.

ACTUS I. SCENA I.

PYRGOPOLINICES. ARTOTROGUS.

Curáte, ut splendor meó sit clypeo clárior,
quam sólis radii esse ólim, quum sudúm 'st, solent:
ut, ubi úsus veniat, cóntra consertá manu,
praestríngat oculorum áciem in acie hóstibus.
Nam ego hánc machaeram míhi consolarí volo, 5
ne lámentetur, néve animum despóndeat,
quia sé iampridem fériatam géstitem,
quae mísera gestit fárctum facere ex hóstibus.
Sed ubi Ártotrogus? AR. Híc est; stat proptér virum
fortem átque fortunátum, et forma régia; 10
tum béllatorem. Márs haud ausit dícere
neque aéquiparare súas virtutes ád tuas.
PY. Quemne égo servavi in cámpis Gurgustidóniis.
ubi Bómbomachides Clúninstaridysárchides
erat ímperator súmmus, Neptuní nepos? 15
AR. Meminí: nempe illum dícis cum armis aúreis,
quoius tú legiones dífflavisti spíritu,
quasi véntus folia aut pániculam tectóriam.
PY. Istúc quidem edepol níhil est. AR. Nihil hercle hóc quidem,
praeut ália dicam, — tú quae nunquam féceris. 20
— Periúriorem hoc hóminem si quis víderit,
aut glóriarum pléniorem, quam íllic est,
me síbi habeto, et ego me illí mancupió dabo,

si unum épityrum apud illum ésuriens insáne edam.
25 PY. Ubi tu és? AR. Eccum: edepol, vél elephanto in Índia
quo pácto pugno praéfregisti bráchium.
PY. Quid? bráchium? AR. Illud dícere voluí, femur.
PY. At indíligenter íceram. AR. Pol sí quidem
conníxus esses, pér corium, per víscera,
30 perque ós elephanti bráchium tramítteres.
PY. Nolo ístaec hic nunc. AR. Ne hércle operae pretiúm quidem,
mihi te énarrare: tuás qui virtutés sciam.
— Ventér creat omnis hás aerumnas: aúribus
peraúrienda súnt, ne dentes déntiant,
35 et ádsentandum est, quídquid hic mentíbitur.
PY Quid illúd, quod dico? AR. Hem, scío iam, quid vis dícere.
Factum hércle; memini fíeri. PY. Quid id est? AR. Quídquid est.
PY. Habés tabellas? AR. Vís rogare? Habeo, ét stilum.
PY. Facéte advortis ánimum tuum ad animúm meum.
40 AR. Novísse mores mé tuos meditaté decet,
curámque adhibere, ut praévelim, quod tú velis.
PY. Ecquíd meministi . . . . AR. Mémini. Centum in Cílicia
et quínquaginta, céntum Sycolatrónidae,
trigínta Sardi, séxaginta Mácedones,
45 sunt hómines, tu quos óccidisti unó die.
PY. Quanta ístaec hominum súmma est? AR. Septem míllia.
PY. Tantum ésse oportet; récte rationém tenes.
AR. At núllos habeo scríptos; sic meminí tamen.

PY. Edepól memória est óptuma. AR. Offa mé monet.
PY. Dum tálem fácies, quálem adhuc, adsíduo edés: 50
commúnicabo té semper mensá mea.
AR. Quid in Cáppadocia, úbi tu quingentós simul,
ni hebés machaera fóret, uno ictu occíderes?
PY. At péditatus relíquiae erant, si víverent.
AR. Quid tíbi ego dicam, quód omnes mortalés sciunt, 55
Pyrgópolinicem te únum in terra vívere
virtúte et forma et fáctis invictíssumis?
Amánt te omnes mulíeres, neque hércle iniúria,
qui sis tam pulcer; út vel íllae, quae here pállio
me réprehenderunt. PY. Quid here dixérunt tibi? 60
AR. Rogitábant: Hiecine Áchilles est, inquít, tibi? —
Imo éius frater, ínquam. — Innuit áltera:
ergó mecastor púlcer est, inquít mihi,
et líberalis. Víde, caesaries quám decet!
Nae íllae sunt fortunátae, quae cum istó cubant! 65
PY. Itane aíbat tandem? AR. Quaé me ambae obsecráverint,
ut te hódie quasi pompam íllac praeterdúcerem.
PY. Nimia ést miseria, púlcrum esse hominém nimis.
AR. Moléstae sunt mihi: óránt, ámbiunt, óbsé-crant,
vidére ut liceat; ád sese arcessí iubent: 70
ut tuó non liceat óperam dare negótio.
PY. Vidétur tempus ésse, ut eámus ád forum,
ut, ín tabellis quós consignávi hic herí
latrónes, íbus dínumerem stipéndium:
Nam réx Seleucus me ópere orávit máxumo, 75

ut síbi latrones cógerem et conscríberem.
Regi húnc diem mihi óperam decretúm est dare.
AR. Age, eámus ergo. PY. Séquimini, satéllites.

ACTUS II. SCENA I.

PALAESTRIO.

Mihi ad énarrandum hoc árgumentum est cómitas,
si ad aúscultandum vóstra erit benígnitas.
Qui autem aúscultare nólet, exsurgát foras:
ut sít, ubi sedeat ílle, qui auscultáre volt.
5 Nunc, qua ádsedistis caúsa in festivó loco,
comoédiai, quám modo acturí sumus,
et árgumentum et nómen vobis éloquar.
Alázon graece huic nómen est comoédiae;
id nós latine Glóriosum dícimus.
10 Hoc óppidum Ephesust; índe miles, méus herus,
qui hinc ád forum abiit, glóriosus, ímpudens,
stercóreus, plenus périurí atque adúlterí:
ait sése ultro omnis múlieres sectárier:
is déridiculo est, quáqua incedit, ómnibus;
15 itaque híc meretrices, lábiis dum ductánt eum,
maiórem partem vídeas valgis sáviis.
Nam ego haúd diu apud hunc sérvitutem sérvio.
Id vólo vos scire, quómodo ad hunc devénerim
in sérvitutem ab eó, quoi serviví prius.
20 Date óperam: nam nunc árgumentum exórdiar.
Erat hérus Athenis míhi adulescens óptumus;
is amábat meretricem, aéque Athenis Átticis,
et illa íllum contra: qui ést amor cultu óptumus.

Is públice legátus Naupactúm fuit,
magnái reii públicai grátia. 25
Intéribi hic miles fórte Athenas ádvenit;
insínuat sese ad íllam amicam héri mei;
occépit eius mátri suppalpárier
vino, órnamentis, ópiparisque obsóniis.
Itaque íntimum ibi se míles apud lenám facit. 30
Ubi prímum evenit míliti huic occásio,
sublínit os illi lénae, matri múlieris,
quam herus méus amabat: nám is illius fíliam
coniícit in navem míles clam matrém suam,
eámque invitam huc múlierem in Ephesum ádvehit. 35
Ut amícam herilem Athénis avectám scio:
ego, quántum citius póssum, mihi navém paro,
inscéndo, ut eam rem Naúpactum ad herum
núntiem.
Ubi súmus provecti in áltum, fit, quod dí volunt:
capiúnt praedones návem illam, ubi vectús fui; 40
prius périi, quam ad herum véni, quo ire occéperam.
Ille, mé qui cepit, dát me huic dono míliti.
hic póstquam in aedis me ád se deduxít domum,
video íllam amicam herílem, Athenis quaé fuit.
Ubi cóntra adspexit me, óculis mihi signúm dedit, 45
ne se áppellarem; deínde, postquam occásio est,
conquéritur mecum múlier fortunás suas;
ait, sése Athenas fúgere cupere ex hác domu;
sese íllum amare méum herum, Athenis quí fuit,
neque péius quemquam odísse, quam istunc mí-
litem. 50
Ego quóniam inspexi múlieris senténtiam,
cepí tabellas, cónsignavi clánculum,
dedi mércatori cuídam, qui ad illum déferat
meum herúm, qui Athenis fúerat, qui hanc amáverat:

55 ut is húc veniret. Ís non sprevit núntium:
nam et vénit, et is in próxumo hic devórtitur
apud súum paternum hóspitem, lepidúm senem.
Itaque ílle amanti suo hóspiti morém gerit,
nosque ópera consilióque adhortatúr, iuvat;
60 itaque égo paravi hic íntus magnas máchinas,
qui amántis una intér se facerem cónvenas:
nam unúm conclave, cóncubinae quód dedit
milés, quo nemo nísi eapse inferrét pedem,
in éo conclavi égo perfodi párietem,
65 qua cómmeatus clam ésset hinc huc múlieri.
Et séne sciente hoc féci: is consiliúm dedit.
Nam méus conservos ést homo haud magní preti,
quem cóncubinae míles custodem áddidit;
ei nós facetis fábricis et doctís dolis
70 glaucómam ob oculos óbiiciemus; eúmque ita
faciémus, ut, quod víderit, non víderit;
et móx, ne erretis, haéc duarum hodié vicem,
et hic et illic, múlier feret imáginem,
atque éadem erit, verum ália esse adsimulábitur.
75 Ita sáblinitum est ós custodi múlieris.
Sed fóris concrepuit hínc a vicinó sene.
Ipse éxit: hic ílle est lépidus, quem dixí, senex.

ACTUS II. SCENA II.

PERIPLECTOMENES. PALAESTRIO.

PE. Nisi hércle defregéritis talos, pósthac quemque in tégulis
víderitis aliénum: ego vostra fáciam latera lórea.

Mihí quidem iam arbitrí vicini súnt, meae quid fiát domi:
íta per ímpluvium íntro spectant. Núnc adeo edico ómnibus:
quémque a milite hóc videritis hóminem in nostrís tégulis 5
éxtra unum Palaéstrionem, hunc déturbatote ín viam.
Quód ille gallinam aút columbam sé sectari aut símiam
dícat: disperístis, ni usque ad mórtem male mulcássitis.
Átque adeo, ut ne légi fraudem fécerint taláriae,
áccuratote, út sine talis dómi agitent convívium. 10
PA. Néscio quid malefáctum a nostra huic fámilia est, quantum áudio:
íta hic senex talós elidi iússit conservís meis.
Séd me excepit; níhili facio, quíd illis faciat céteris.
Ággrediar hominem. Éstne advorsum? Est, quási [collaturús pedem.]
Quíd agis, Periplectómene? PE. Haud multos hómines, si optandúm foret, 15
núnc videre et cónvenire, quám te, mavellém. PA. Quid est?
quíd tumultuás cum nostra fámilia? PE. Occisí sumus!
PA. Quíd negoti est? PE. Rés palam est. PA. Quae rés palam est? PE. De tégulis
módo nescio quis ínspectavit vóstrum familiárium
pér nostrum impluvium íntus apud nos Phílocomasium atque hóspitem 20
ósculantes. PA. Quís homo vidit? PE. Túus conservos. PA. Quís is homo est?

PE. Néscio: ita abripuít repente sése subito. PA. Súspicor
mé periisse. PE. Ubi abít, conclamo: Heus, quíd agis tu, inquam, in tégulis?
Íllé mihi abiens íta respondit, sé sectari símiam.
25 PA. Vaé mihi misero, quoí pereundum est própter nihili béstiam!
Séd Philocomasium híccine etiam núnc est? PE. Quum exibam, híc erat.
PA. Si ést, sis, iube transíre huc, quantum póssit, se ut videánt domi
fámiliares, nísi quidem illa nós volt, qui serví sumus,
própter amorem suum ómnis crucibus cóntubernalés dari.
30 PE. Díxi ego istuc, nísi quid aliud vís. PA. Volo. Hoc dícito,
prófecto ut ne quóquam ingenio dégrediatur múliebri;
earum ártem et disciplínam obtineat ét colorem. PE. Quem ád modum?
PA. Út eum, qui hic se vídit, verbis víncat ne se víderit;
síquidem centiés hic visa sít, tamen inficiás eat.
35 Ós habet, linguám, perfidiam, málitiam átque audáciam,
cónfidentiám, confirmitátem, frauduléntiam:
qui árguat se, eum cóntra vincat iúreiurandó suo.
Dómi habet animum fálsiloquom, falsíficum, falsiiúrium;
dómi dolos, domi délenifica fácta, domi fallácias.
40 Nám mulier olitóri nunquam súpplicat, si qua ést mala:

dómi habet hortum, et cóndimenta ad ómnes moles mélifica.
PE. Égo istaec, si erit hic, núntiabo. Séd quid est, Palaéstrio,
quód volutas túte tecum in córde? PA. Paulispér tace,
dum égo mihi consília in animum cónvoco, et dum cónsulo,
quíd agam, quem dolúm doloso cóntra conservó parem, 45
qui íllam hic vidit ósculantem, id vísum ut ne visúm siet.
PE. Quaére; ego hinc abscéssero abs te huc ínterim. — Illuc, sís, vide,
quem ád modum abstitít, severa frónte curas cógitans!
péctus digitis púltat: cor, credo, évocaturúst foras.
Ecce aútem avortit; nísus laevo in fémine habet laevám manum, 50
déxtera digitís rationem cómputat, feriéns femur
déxterum: ita veheménter, quod facto ópus est, aegre súppetit.
Cóncrepuit digitís: laborat. Crébro commutát status.
Éccere autem cápite nutat! Nón placet, quod réperit.
Quídquid est, incóctum non exprómet; bene coctúm dabit. 55
Écce autem aedificát: columnam ménto subfulsít suo.
Ápage! non placét profecto mi ílla inaedificátio.
nam ós columnatúm poetae esse índaudivi bárbaro,
quoí bini custódes semper tótis horis áccubant.

60 Eúge, euge, euscheme ádstitit hercle, et dúlice et comoédice!
Númquam hodie quiéscet, priusquam id, quód petit, perfécerit.
Hábet, opinor. Áge, si quid agis! vígila! ne somnó stude,
nísi quidem hic agitári mavis várius virgis * * *.
Tíbi ego dico! au, fériatus né sis! Heus, Palaéstrio,
65 vígila, inquam! expergíscere, inquam! lúcet hoc, inquam! PA. Aúdio.
PE. Víden hostes tibi adésse tuoque térgo obsidium? Cónsule!
árripe opem auxiliúmque ad hanc rem! Própere hoc, non placidé, decet.
Ánteveni te aliqua áliquos: aut tu círcumduce exércitum!
Cóge in obsidium perduelles; nóstris praesidium para!
70 Ínterclude inimícis commeátum; tibi muní viam,
quá cibatus cómmeatusque ád te et legiónes tuas
túto possit pérvenire. Hanc rém age: res subitária est.
Réperi! comminíscere! cedo cálidum consilium cito:
quae hic sunt visa, ut vísa ne sint; fácta infecta utí sient.
75 Mágnam illic homo rem incipissis; mágna munis moénia!
Tute unus si recípere hoc ad te dícis, confidéntia est,
nós inimicos prófligare pósse. PA. Dico et récipio.
PE. Ét ego impetratúrum dico id, quód petis. PA. At te Iúpiter

béne amet! PE. At tu impárti, amice, mé, quod commentús's. PA. Tace,
dum in regionem astútiarum meárum te induco, út scias 80
iúxta mecum méa consilia. PE. Sálva sumes índidem.
PA. Hérus meus elephánti corio círcumtentust, nón suo,
néque habet plus sapiéntiae, quam lápis. PE. Egomet istúc scio.
PA. Núnc sic rationem íncipissam, hánc instituam astútiam,
út Philocomasio hánc sororem géminam germanam álteram 85
dícam Athenis ádvenisse cúm amatore aliquó suo,
tám similem, quam lácte lacti est; ápud te eos hic dévortier
dícam hospitio .... PE. Euge, eúge lepide! laúdo commentúm tuum!
PA. út, si illic concríminatus síet advorsum mílitem
méus conservus éam vidisse cum álieno osculárier, 90
eam árguam vidísse apud te cóntra conservúm meum
cúm suo amatore ámplexantem atque ósculantem. PE. Imo [ut] óptume!
Idem ego dícam, sí me exquiret míles. PA. Sed simíllumas
dícito esse; et Philocomasio id praécipiendum est, út sciat;
né titubet, si quaéret ex ea míles. PE. Nimis doctúm dolum! 95
Séd si ambas vidére in uno míles concilió volet,

quíd agimus? PA. Facile ést: trecentae póssunt causae cólligi:
„Nón domi est; abiit ámbulatum: dórmit; ornatúr; lavat;
„Prándet; potat; óccupata est; óperae non est; nón potest;"
100 quántum vis prolátionum, dúm modo nunc primá via
índucamus, véra ut esse crédat, quae mentíbimur.
PE. Plácet, ut dicis. PA. Íntro abi ergo, et, si ístic est muliér, iube
éam cito domúm transire, atque haéc ei monstra, et praécipe,
út teneat consília nostra, quémadmodum exorsí sumus,
105 dé gemina soróre. PE. Docte tíbi illam perdoctám dabo.
Númquid aliud? PA. Íntro ut abeas. PE. Ábeo. PA. Et quidem ego ibó domum,
átque hominem investígando operam súmam; hinc dissimulávero;
quí fuerit consérvos, qui hodie sít sectatus símiam.
Nam ílle non potuit, quín sermone suo áliquem familiárium
110 párticipaverít de amica héri, vidisse sése eam
híc in proxumo ósculantem cum álieno adulescéntulo.
Nóvi morem ego, ét tacere nóstrorum solús scio.
Si ínvenio, qui vídit, ad eum víneas pluteósque agam.
Rés parata est: ví pugnandoque hóminem capere cérta res 'st.

Sí íta nón réperio, íbo ódorans, quási canis venáticus, 115
úsque donec pérsecutus vólpem ero vestígiis.
Séd fores concrepuérunt nostrae: ego vóci moderábó meae:
nam íllic est Philocomásio custos, méus conservos; atque ít foras.

ACTUS II. SCENA III.

SCELEDRUS. PALAESTRIO.

SC. Nísi quidem ego hodie ámbulavi dórmiens in tégulis:
cérte edepol scio, mé vidisse hic próxumae viciniae
Phílocomasium herílem amicam síbi alienum quaérere.
PA. Híc illam vidit ósculantem, quántum hunc audiví loqui.
SC. Quís hic est? PA. Tuos consérvos. Quid agis, Scéledre? SC. Te, Palaéstrio, 5
vólupe est convenísse. PA. Quid iam, aut quíd negoti? fác sciam.
SC. Métuo. PA. Quid metuís? SC. Ne hercle hodie, quántum hic familiárium est,
máxumum in malúm cruciatumque ínsiliamus. PA. Tú sali
sólus: nam egó ístam ínsulturam et désulturam níhil moror.
SC. Néscis tu fortásse, apud nos fácinus quod natúm est novom. 10

PA. Quód id est facinus? SC. Ímpudicum. PA. Túte sci solí tibi;
míhi ne dixis: scíre nolo. SC. Nón enim faciam, quín scias.
Símiam hodie súm sectatus nóstram in horum tégulis.
PA. Édepol, Sceledre, homó sectatus's níhili nequam béstiam.
15 SC. Dí te perdant! PA. Té istuc aequom: quóniam occepisti éloqui.
SC. Fórte fortuná per impluvium húc despexi in próxumum:
átque ego illi adspicio ósculantem Phílocomasium cum áltero
néscio quo adulescénte. PA. Quod ego, Scéledre, scelus ex te aúdio?
SC. Profecto vidí. PA. Tute? SC. Egomet duóbus his oculís meis.
20 PA. Ábi! non verisímile dicis, néque vidisti. SC. Núm tibi
líppus videor? PA. Médicum istuc tibi mélius percontárier.
Vérum enim tu istanc, sí te di ament, témere haud tollas fábulam:
túis nunc cruribús capitique fraúdem hinc capitalém creas:
nám tibi iam, ut pereás, paratum est dúpliciter, nisi súpprimis
25 túum stultiloquiúm. SC. Qui vero dúpliciter? PA. Dicám tibi.
Prímumdum, si fálso insimulas Phílocomasium, hoc périeris;

íterum, si id verum ést, tu, custos ádditus ei,
périeris.
SC. Quíd fuat me, néscio; haec me vídisse, ego
certó scio.
PA Pérgin', infelíx? SC. Quid tibi vis dícam,
nisi quod víderim?
Quín etiam nunc íntus hic in próxumo est. PA.
Eho, an nón domi est? 30
SC. Víse, abi intro túte: nam ego míhi nil credi
póstulo.
PA. Cértum est facere id. SC. Híc te opperiar;
eâdem illi insidiás dabo,
quám mox horsum ad stábulum iunix récipiat se
e pábulo.
Quíd ego nunc faciám? Custodem me ílli miles
trádidit.
Núnc, si indicium fácio, interii; sí taceo, interií
tamen, 35
si hóc palam fuerít. Quid peius múliere aut au-
dácius?
Dúm ego in tegulís súm, illac haec sé hospitio
edít foras.
Édepol facinus fécit audax! Hóccine si milés
sciat,
crédo hercle, has sustóllat aedes tótas, atque hinc
ín crucem.
Quídquid hercle est, mússitabo pótius, quam in-
tereám male. 40
Nón ego possum, quae ípsa sese vénditat, tutárier.
PA. Scéledre, Sceledre! SC. Quís homo intermi-
nat? PA. Ést alter te audácior?
Quís magis dis inimícis natus, quám tu, atque
iratís? SC. Quid est?

PA. Iúben' tibi oculos éffodiri, quíbus id, quod nusquam ést, vides?

45 SC. Quíd? nusquam? PA. Non égo nunc vitam túam emam vitiosá nuce.

SC. Quíd negoti est? PA. Quíd negoti sít, rogas? SC. Cur nón rogem?

PA. Nónne tibi istanc praétruncari línguam largiloquám iubes?

SC. Quámobrem iubeam? PA. Phílocomasium eccám domi, quam in próxumo

vídisse aibas te ósculantem atque ámplexantem cum áltero.

50 SC. Mírum est, lolio víctitare té, tam vili trítico.

PA. Quíd iam? SC. Quia luscítiosus. PA. Vérbero, edepol tú quidem

coécus, non luscítiosus: nám illam quidem eccám domi.

SC. Quíd? domi? PA. Domi hércle vero. SC. Abi: lúdis me, Palaéstrio.

PA. Túm mihi sunt manus ínquinatae. SC. Quídum? PA. Quia ludó luto.

55 SC. Vaé capiti tuó! PA. Tuo istuc, Scéledre, promittó fore,

nísi oculos orátionemque áliam commutás tibi.

Séd fores concrepuérunt nostrae. SC. At égo illas obser vó fores:

nám nihil est, qua hinc húc transire ea póssit, nisi recto óstio.

PA. Quín domi eccam: néscio, quae te, Scéledre, scelera súscitant.

60 SC. Míhi ego video, míhi ego sapio, míhi ego credo plúrimum:

mé homo nemo déterruerit, quín ea sit in his aédibus.
Híc obsistam, ne ímprudenti huc éa se surrepsít mihi.
PA. Méus illic homo est: déturbabo iam égo illum de pugnáculis. —
Vín' iam faciam, út stultividum té fatearis ... SC. Áge, face.
PA. néque te quidquam sápere corde, néque oculis utí? SC. Volo. 65
PA. Némpe tu istic ais ésse herilem cóncubinam? SC. Atque árguo
éam me vidisse ósculantem hic íntus cum alienó viro.
PA. Scín' tu, nullum cómmeatum hinc ésse, et a nobís? SC. Scio.
PA. Néque solariúm neque hortum, nísi per impluviúm? SC. Scio.
PA. Quíd nunc, si ea domi ést, si faciam, ut eam éxire hinc videás domo: 70
dígnus es verbéribus multis? SC. Dígnus. PA. Serva istás foris;
né tibi clam se súbterducat ístinc, atque huc tránseat.
SC. Cónsilium est ita fácere. PA. Pedes ego iam illam huc tibi sistam ín viam.
SC. Ágedum ergo face! — Vólo scire, utrum ego íd, quod vidi, víderim,
án illic faciat, quód facturum dícit, ut ea sít domi. 75
Nam égo quidem meos óculos habeo, néc rogo utendós foris;
séd hic illi suppárasitatur sémper; hic ei próxumust;

prímus ad cibúm vocatur; prímo pulmentúm datur.
Nám illic noster ést fortasse círciter triénnium,
80 néque cuiquam, quam ílli, in nostra mélius famulo fámilia.
Séd ego hoc, quod ago, id me ágere oportet: hóc observare óstium.
Hác obsistam; síc quidem certo vérba mihi nunquám dabunt.

ACTUS II. SCENA IV.

PALAESTRIO. PHILOCOMASIUM. SCELEDRUS.

PA. Praecépta facito ut mémineris. PH. Totiés monere mírum est.
PA. At métuo, ut satis sis súbdola. PH. Cedo vél doctam, edocébo.
Meminí malas, ut sínt malae: mihi pól e quo supérfit.
PA. Age, iám nunc insiste ín dolos! ego ábs te procul recédam. —
5 Quid ádstas, Sceledre? SC. Hanc rém gero. Habeo aúris: loquere, quíd vis.
PA. Credo égo istoc exempló tibi esse eundum áctutum extra pórtam,
dispéssis manibus pátibulum quom habébis. SC. Quamnam ób rem?
PA. Respícedum ad laevam! Quís illaec est muliér? SC. Proh di immortáles,
Heri cóncubina haec ést quidem. PA. Mihi quóque pol ita vidétur.

Age, núnc ïam, quandó lubet, — SC. Quid agám?
PA. peri, peri própere! 10
PH. Ubi istíc bonus servos, qui própudii me máxume innocéntem
falso ínsimulavit? PA Hém tibi! hic mihi id díxit. SC. Tibi. PH. Quem díxti
tu té vidisse in próxumo hic, sceléste, me osculántem?
PA. Et cum álieno adulescéntulo dixít. SC. Dixi hercle véro.
PH. Tun' mé vidisti? SC. Atque hís quidem oculís. PH. Carebis, crédo, 15
qui plús vident, quam quód vident. SC. Nunquam hércle deterrébor,
quin víderim id, quod víderim. PH. Ego stúlta et mora múltum,
quae cum hóc insano fábulem, quem pól ego capitis pérdam.
SC. Nolí minitari: scío crucem futúram mihi sepúlcrum:
ibi méi maiores súnt siti, patér, avos, proavos, ábavos. 20
Non póssunt mihi mináciis tuis híce oculi fodíri.
Sed paúcis verbis té volo, Palaéstrio. — Obsecro, únde haec
exít huc? PA. Unde, nísi domo? SC. Domo? PA. Té vidente. SC. Vídeo;
nisi mírum est facinus, quómodo haec hinc pótuerit transíre:
nam cérto neque solárium est apud nós, neque hortus úllus, 25
nec fenéstra, nisi clatráta. — Nam certo égo te hic intus vídi.

PA. Pergín', sceleste, inténdere et hanc argúere? PH. Ecastor érgo
mi haud fálsum evenit sómnium, quod nóctu hac somniávi.
PA. Quid sómniasti? PH. Ego éloquar. Sed, amábo, advortito ánimum.
80 Hac nócte in somnis méa soror geminá germana vísa
venísse Athenis ín Ephesum cum súo amatore quódam;
hi ambo hóspitio huc in próxumum mihi dévorti sunt vísi.
PA. Palaéstrionis sómnium narrátur. — Perge pórro.
PH. Ego laéta visa, quía soror venísset; propter eándem
85 suspícionem máxumam sum vísa sustinére:
nam argúere in somnis mé familiarís meus mihi vísust,
me cum álieno adulescéntulo, quasi núnc, esse osculátam,
quom illa ósculata méa soror gemina ésset suumpte amícum.
Ita me ínsimulatam pérperam falsum ésse somniávi.
40 PA. Satin' éadem vigilanti éxpetunt, quae in sómnis visa mémoras?
Heus hércle quam praeséntia omnia! Abi íntro et comprecáre.
Narrándum ego istuc míliti censébo. PH. Facere cértum;
neque mé quidem patiár probri falso ímpune insimulátam.

SC. Timeó, quid rerum gésserim: ita dórsus totus prúrit.

PA. Scin', té periisse? SC. Núnc quidem est domi cérto. Certa rés est, 45

nunc nóstrum observare óstium, ubiubi sít. PA. At, Sceledre, quaéso,

ut ád id exemplum sómnium quam símile somniávit,

atque út tu suspicátus 's eam vidísse te osculántem!

SC. Me eam nón vidisse árbitraris? PA. Naé tu hercle, opínor,

resipísce. Si ad herum haec rés pervenerít, peristi púlcre! 50

SC. Nunc démum experior, mi ób oculos calíginem obstitísse.

PA. Dudum édepol hoc planúm quidem: quae hic úsque fuerit íntus.

SC. Nihil hábeo certi, quíd loquar. Non vídi eam, etsi vídi.

PA. Nae tu édepol stultitiá tua nos paéne perdidísti.

Dum té fidelem fácere hero voluísti, absumtus's paéne. 55

Sed fóres vicini próxumi crepuérunt; conticíscam.

ACTUS II. SCENA V.

PHILOCOMASIUM. PALAESTRIO. SCELEDRUS.

PH. Inde ígnem in aram, ut Éphesiae Diánae lauta laúdes

gratísque agam, eique ut Árabico fumíficem odore amoéne,

quae me ín locis Neptúniis templísque turbuléntis
servávit, saevis flúctibus ubi sum ádflictata múltum.

5 SC. Palaéstrio! o Palaéstrio! PA. O Scéledre, Sceledre, quíd vis?
SC. Haec múlier, quae hinc exít modo, estne herílis concubína
Philocómasium, an non ést ea? PA. Hercle opínor; ea vidétur.
Sed fácinus mirum est, quómodo haec hinc nunc pótuerit transíre,
si quídem ea est. SC. An dubiúm tibi est, eam ésse hanc? PA. Ea vidétur.
10 Adeámus, appellémus. SC. Heus, quid istúc est, Philocomásium?
quid tíbi istic hisce in aédibus debétur? quid negóti est?
Quid núnc taces? tecúm loquor. PA. Imo édepol tute técum:
nam haec níl respondet. SC. Te álloquor, vitíi probrique pléna,
quae círcum vicinós vages. PH. Quicúm tu fabuláre?
15 SC. Quicúm, nisi tecum? PH. Quís tu homo es, aut mécum quid negóti est?
SC. Mén' rogas, hem, quí sim? PH. Quin ego hóc rogem, quod nésciam?
PA. Quís ego sum igitur, si húnc ignoras? PH. Míhi odiosus, quísquis es,
ét tu, et hic. SC. Nos nón novisti? PH. Neútrum. SC. Metuo máxume . . . .
PA. Quíd metuis? SC. Ením ne nosmet pérdiderimus úspiam:

nám neque te neque mé novisse ait haéc. PA. Perscrutari hóc volo, 20
Scéledre, nos nostri án alieni símus: ne clam quíspiam
nós vicinorum ímprudentis áliquis immutáverit.
SC. Cérte equidem nostér sum. PA. Et pol ego. Quaéris tu, muliér, malum.
Tíbi ego dico: heus, Phílocomasium! PH. Quaé te intemperiaé tenent,
quí me perperám perplexo nómine appellés? PA. Eho, 25
quís igitur vocáre? PH. Glycerae nómen est. SC. Iniúria est.
Fálsum nomen póssidere, Phílocomasium, póstulas.
PA. Át hice testis nón dicat ei? et meo héro non facis iniúriam?
PH. Égone .... PA. Tute. PH. quaé heri Athenis Éphesum adveni vésperi
cúm meo amatore, ádulescente Athéniensi? PA. Díc mihi, 30
quíd hic tibi in Epheso ést negoti? PH. Géminam germanám meam
híc sororem esse índaudivi: eam véni quaesitúm. SC. Mala es.
PH. Ímo ecastor stúlta multum, quaé vobiscum fábuler.
Ábeo. SC. Abire nón sinam te. PH. Mítte! SC. Manufésttária
rés est: non mitto. PH. Át mihi iam crepábunt manus, malaé tibi, 35
nísi me omittis! SC. Quíd malum, adstas? quín retines altrínsecus?

PA. Nil moror, negótiosum mi ésse tergum. Quí scio,
án ista non sit Phílocomasium, atque ália eius similís siet?
PH. Míttis me, an non míttis? SC. Imo vi, átque invitam ingrátiis,
40 nísi voluntate íbis, rapiam té domum. PH. Hosticum hóc mihi
dómicilium est, Athénis domus est ác genus. Ego istánc domum
néque moror, neque vós, qui homines sítis, novi néque scio.
SC. Lége agito: te músquam mittam, nísi das firmatám fidem,
te húc, si omisero, íntro ituram. PH. Ví me cogis, quísquis es.
45 Dó fidem, si omíttis, istuc me íntro ituram, quó iubes.
SC. Écce mitto. PH. At ego ábeo missa. SC. Muliébri fecistí fide.
PA. Scéledre, manibus ámisisti praédam: tam ea est, quám potis,
nóstra herilis cóncubina. Vín'tu facere hoc strénue?
SC. Quíd faciam? PA. Effer míhi machaeram huc íntus. SC. Quid faciés ea?
50 PA. Íntrorumpam récta in aedis: quémque hic intus vídero
cúm Philocomasio ósculantem, eum ego óbtruncabo extémpulo!
SC. Vísane est ea ésse? PA. Imo edepol pláne ea est. Sed quómodo
díssimulabat! Ábi, machaeram huc éffer! SC. Iam faxo híc erit.

PA. Néque eques, neque pedés profecto quísquam tanta audácia,
qui aéque faciat cónfidenter quídquam, quam, quae múlieres 55
fáciunt! Ut utrobíque oratiónem docte édidit!
út sublinitur ós custodi caúto, conservó meo!
Nímis beat, quod cómmeatus tránstinet trans pá-rietem!
SC. Heús, Palaestrió, machaera níhil opus. PA. Quid iam? aút quid est?
SC. Dómi eccam herilem cóncubinam. PA. Quíd? domi? SC. In lectó cubat. 60
PA. Édepol nae tu tíbi malam rem réperisti, ut praédicas.
SC. Quíd iam? PA. Quia hanc attíngere ausus múlierem hinc in próxumo.
SC. Mágis hercle metuó. Sed nunquam quísquam faciet quín soror
Ísta sit germána huius. PA. Eam pol tu ósculantem hic víderas.
Ét quidem palam ést, eam esse, ut dícis. SC. Quid propiús fuit, 65
quam út perirem, sí locutus fuíssem hero! PA. Ergo, sí sapis,
mússitabis. Plús oportet scíre servom, quám loqui.
Égo abeo a te, né quid tecum cónsili commísceam;
átque apud hunc eó vicinum: tuaé mihi turbae nón placent.
Hérus si veniet, sí me quaerit, híc ero: hinc me arcéssito. 70

ACTUS II. SCENA VI.

SCELEDRUS. PERIPLECTOMENES.

SC. Satin' ábiit ille, neque heríle plus negótium
curát, quam si non sérvitutem sérviat?
Certó quidem illaec nostra íntus est in aédibus:
nam egomét cubantem eám modo offendí domi.
5 Certum ést nunc observátioni operám dare.
PE. Non hércle hice homines mé marem, sed féminam,
vicíni rentur ésse servi mílitis:
ita mé ludificant. Meámne hic in via hóspitam,
quae heri húc Athenis cum hóspite advenít meo,
10 tractátam et ludificátam, ingenuam et líberam?
SC. Perii hércle: hic ad me récta habet rectám viam.
Metuo, íllaec mihi res né malo magnó fuat:
quantum húnc audivi fácere verborúm senem.
PE. Accédam ad hominem. Tún' Sceledre, hic, scelerúm caput,
15 meám ludificasti hóspitam ante aedís modo?
SC. Vicíne, ausculta, quaéso. PE. Ego auscultém tibi?
SC. Volo me éxpurgare. PE. Túne te expurges mihi,
qui fácinus tantum támque indignum féceris?
An, quía latrocinámini, arbitrámini,
20 quidvís licere fácere vobis, vérbero?
SC. Licétne . . . ? PE. At ita me dí deaeque omnés ament,
nisi míhi supplicium vírgarum de té datur

longúm diutinúmque a mane ad vésperum:
quod méas confregisti ímbrices et tégulas,
ibi dúm condignam té sectatus símiam; 25
quodque índe inspectavísti meum apud me hóspitem,
ampléxum amicam quom ósculabatúr suam;
quodque cóncubinam herílem insimulare aúsus es
probrí, pudicam, méque summi flágiti;
tum, quód tractavisti hóspitam ante aedís meas; 30
nisi míhi supplicium stímuleum de té datur:
dedécoris pleniórem herum faciám tuum,
quam mágno vento plénum est undarúm mare.
SC. Ita súm coactus, Périplectomene, ut nésciam,
utrúm me postuláre tecum aequóm 'st prius, 35
an me éxpurgare hoc tíbi videtur aéquius,
nisi ístaec non est haéc, neque ista est méi heri.
Sicút etiam nunc néscio, quid víderim:
ita ístaec huius símilis est nostraé tua,
siquidém non eadem est. PE. Víse ad me intro: iám scies. 40
SC. Licétne? PE. Quin te iúbeo; placide nóscita.
SC. Ita fácere certum est. PE. Heús, Philocomasiúm, cito
transcúrre curriculo ád nos: ita negótium est:
post, quándo exierit Scéledrus a nobís, cito
transcúrrito ad vos rúrsum curriculó domum. 45
Nunc pól ego metuo, né quid infuscáverit;
si hic nón videbit múlierem, aperitúr dolus.
SC. Proh di ímmortales, símiliorem múlierem
magisque eándem, utpote quae nón sit eadem, nón reor
deos fácere posse. PE. Quíd nunc? SC. Commeruí malum. 50

PE. Quid ígitur? eam' est? SC. Étsi ea est, non
    ést ea.
PE. Vidístin' istam? SC. Vídi et illam, et hóspitem
compléxam atque osculántem. PE. Ean' est?
    SC. Néscio.
PE. Vin' scíre plane? SC. Cúpio. PE. Abi intro
    ad vós domum
55 contínuo: vide, sitne ístaec vostra intús. SC. Licet.
Pulcre ádmonuisti. Iám ego ad te exibó foras.
PE. Nunquam édepol hominem quémquam ludifi-
    cárier
magís facete vídi et magis mirís modis.
Sed éccum egreditur. SC. Périplectomene, te óbsecro
60 per deós atque homines, pérque stultitiám meam,
perqué tua genua.... PE. Quíd obsecras me?
    SC. Inscítiae
meae ét stultitiae ignóscas. Nunc demúm scio
me fuísse excordem, caécum, incogitábilem:
nam Phílocomasium eccam íntus. PE. Quid nunc,
    fúrcifer?
65 vidístin' ambas? SC. Vídi. PE. Herum exhibeás
    volo.
SC. Meruísse equidem me máxumum fateór ma-
    lum,
et tuaé fecisse me hóspitae aio iniúriam;
sed meam ésse herilem cóncubinam cénsui,
quoi mé custodem herus áddidit Milés meus:
70 nam ex súmmo puteo símilior nunquám potis
aqua aquái sumi, quam haéc est atque ista hóspita.
Et mé despexe ad té per impluvium tuum
fateór. PE. Quidni fateáre, ego quod víderim?
SC. Sed Phílocomasium mé vidisse cénsui.

PE. Ratúsne me sic hóminem esse minumí preti, 75
si ego mé sciente páterer, vicinó meo
eam fíeri apud me tam ínsignite iniúriam?
SC. Nunc démum a me insipiénter factum esse árbitror,
quum rém cognosco; at nón malitiosé tamen
feci. PE. Ímo indigne: námque hominem servóm suos 80
domitós habere opórtet oculos ét manus
orátionemque. SC. Égo nae si post húnc diem
muttívero, etiam quód egomet certó sciam:
dato éxcruciatum méd: ego me dedám tibi.
Nunc hóc mi ignoscas, quaéso. PE. Vincam animúm meum, 85
ne málitiose fáctum id esse abs te árbitrer.
Ignóscam tibi istuc. SC. Át di tibi faciánt bene!
PE. Nae tu hércle, si te dí amant, linguam cómprimes
posthác; etiam illud, quód scies, nescíveris;
ne víderis, quod víderis! SC. Bene mé mones. 90
Ita fácere certum est. Séd satine oratús's? PE. Abi. —
SC. Numquíd nunc aliud mé vis? PE. Ne me nóveris. —
SC. Dedit híc mihi verba! Quám benigne grátiam
fecít, ne iratus ésset! Scio, quam rém gerat:
ut míles, quom extemplo á foro adveniát domum, 95
domi cómprehendat. Úna hic et Palaéstrio
me habént venalem; sénsi, et iamdudúm scio.
Nunquam hércle ex ista nássa ego hodie escám petam:
nam iam áliquo aufugiam et me óccultabo aliquót dies,

100 dum hae cónsilescunt turbae atque irae léniunt.
Nam iám nunc satis et nímio plus meruí mali. —
Verúm tamen, de me quídquid est, ibo hínc domum. —
PE. Illic hínc abscessit. Sát edepol certó scio,
occísam saepe sápere plus multó suem,
105 quum mánducatur, ne íd, quod vidit, víderit.
Nam illíus oculi atque aúres atque opínio
transfúgere ad nos. Úsque adhuc actum ést probe.
Nimiúm festivam múlier operam praébuit.
Redeo ín senatum rúrsus: nam Palaéstrio
110 domí nunc apud me, Scéledrus nunc autém foras:
frequéns senatus póterit nunc habérier.
Ibo íntro: ne, dum ábsum, illis sortitó fuam.

ACTUS III. SCENA I.

PALAESTRIO. PLEUSIDES. PERIPLECTOMENES.

PA. Cóhibete intra límen etiam vós parumper, Pleúsides:
sínite me prius próspectare, ne úspiam insídiaé sient
cóncilium quod habére volumus: nam ópus est nunc tutó loco,
únde inimicus né quis nostra spólia capiat aúribus.
5 [Nám bene consultúm consilium súrripitur saepíssume,
sí minus cum cúra aut caute lócus loquendi léctus est.]

Nám bene consultum ínconsultum est, si ínimicis sit úsui,
néque potest, quin, si íd inimicis úsui est, obsít mihi:
quíppe si rescíverint inimíci consiliúm tuum,
tuópte tibi consílio occludunt línguam, et constringúnt manus, 10
átque eadem, quae illís voluisti fácere tu, faciúnt tibi.
Séd speculabor, né quis aut hinc á laeva, aut a déxtera
nóstro consilió venator ádsit cum aurítís plagis.
Stérilis hinc prospéctus usque ad últimam plateam ést probe:
évocabo. Heus, Périplectomene et Pleúsidé, progrédimini! 15
PE. Écce nos tibi obédientis. PA. Fácile est imperium ín bonis.
Séd volo scire, eodém consilio, quód intus meditatí sumus,
sí gerimus rem. PE. Mágis ad rem esse nón potest utíbilius.
PA. Ímo quid tibi? PL. Quódne vobis pláceat, displiceát mihi?
Quís homo sit magis méus quam tu es? PE. Lóquere lepide et cómmode. 20
PA. Pól ita decet hunc fácere. PL. At hoc me fácinus miserum mácerat,
méumque cor corpúsque cruciat. PE. Quíd id est, quod cruciát? cedo.
PL. Me tibi istuc aetátis homini fácinora puerília
óbicere, neque té decora, néque tuis virtútibus,

25 éaque expetere te ópibus summis méi honoris grátia,
míhique amanti ire ópitulatum, atque éa te facere fácinora,
quae ístaec aetas fúgere facta mágis, quam sectarí solet.
Eám pudet me tibi ín senecta obiícere sollicitúdinem.
PE. Nóvo modo tu, homo, amás; si quidem te quídquam, quod faxís, pudet,
30 níhil amas; umbra és amantum mágis, quam amator, Pleúsides.
PL. Hánccine me aetatem éxercere méi amoris grátia!
PE. Quíd ais tu? itane tíbi ego videor óppido Acherúnticus?
tám capularis, támne tibi diu vídeor vitam vívere?
Nam équidem haud sum annos nátus praeter quínquaginta et quátuor;
35 cláre oculis videó, pernix sum mánibus, sum pedes móbilis.
PA. Si álbus capillis híc videtur, neútiquam ibi ingenio ést senex;
ínest in hoc amússitata súa sibi ingenua índoles.
PL. Pól id quidem experiór ita esse, ut praédicas, Palaéstrio:
nám benignitás quidem huius óppido ut adulescéntuli est.
40 PE. Ímo, hospes, magis quúm periclum fácies, magis noscés meam
cómitatem ergá te amantem. PL. Quíd opus nota nóscere?

PE. Út apud te exemplum éxperiundi hábeas, ne petás foris.
Nám qui ipse haud amávit, aegre amántis ingenium ínspicit;
át ego amoris áliquantum habeo humórisque etiam in córpore,
néque dum exarui éx amoenis rébus et voluptáriis. 45
Vél cavillatór facetus, vél conviva cómmodus
ítem ero, neque ego unquam óblocutor sum álteri in convívio:
íncommoditate ábstinere me ápud convivas cómmode
cómmemini, et meae orátionis iústam partem pérsequi,
ét meam partem itidém tacere, quum áliena est orátio. 50
Mínume sputatór, screator, sum, ítidem minume múccidus:
póst Ephesi sum nátus; non enim in Ápulis, non Ánimulae.
PL. Ó lepidum semísenem, si, quas mémorat, virtutés habet,
átque equidem plane éducatum in nútricatu Vénerio!
PE. Plús dabo, quam praédicabo, ex mé venustatís tibi. 55
Néque ego ad mensam públicas res clámo neque legés crepo,
néque ego unquam aliénum scortum súbigito in convívio;
néque praeripio púlpamentum, néque praevorto póculum,

néque per vinum unquam éx me exoritur díssidium in convívio;
60 sí quis ibi est odiósus, abeo dómum, sermonem ségrego;
vénerem, amorem, amoénitatemque áccubans exérceo.
PL. Ét quidem edepol ómnes mores ád venustatem iúgiter!
Cédo tris mi homines aúrichalco cóntra cum istis móribus!
PA. Át quidem, illuc aetátis qui sit, nón invenies álterum
65 lépidiorem ad omnés res, nec, qui amíco amicus sít magis.
PE. Túte me ut fateáre faciam esse ádulescentem móribus:
íta apud omnes cómparebo tíbi res benefactís frequens.
Ópusne erit tibi ádvocato trísti, iracundo? écce me.
Ópusne leni? léniorem díces, quam mutum ést mare;
70 líquidiusculúsque ero, quam véntus est favónius.
Vél hilarissumúm convivam hinc índidem exprománi tibi,
vél primariúm parasitum atque óbsonatorem óptumum;
tum ád saltandum nón cinaedus málacus aeque est átque ego.
PA. Quíd ad illas artís optassis, si óptio eveniát tibi?
75 PL. Húius pro meritis út referri páriter possit grátia,

úbique, quibus nunc me ésse experior súmmae solicitúdini.
Át tibi tanto súmtui esse, míhi molestum est. PE. Mórus es:
nam ín mala uxore átque inimico sí quid sumas, súmtus est;
ín bono hospite átque amico quaéstus est, quod súmitur;
ét quod in divínis rebus súmas, sapientí lucro est. 80
Deûm virtute tránseuntem accípere apud me, est cómitas.
És, bibe, animo obséquere mecum, atque ónera te hilaritúdine!
Líberae sunt aédes, liber sum aútem ego: uti volo líbere.
Nám mihi, deum virtúte dicam, própter divitiás datas
lícuit uxorém dotatam génere summo dúcere; 85
séd nolo mihi oblátratricem in aédis intromíttere.
PL. Cúr non vis? nam prócreare líberos, lepidum ést opus.
PE. Hércle vero: vérum liberum ésse, id multo est lépidius.
PA. Tú homo et alterí sapienter pótis es consulere, ét tibi.
PE. Nám bona uxor (si éa quidem dedúcta est usquam géntium:) 90
úbi ea possit ínveniri? Vérum egon' eam ducám domum,
quaé mihi nunquam hoc dícat: Eme, mí vír, lanam, unde tibi pállium
málacum et calidum cónficiatur, túnicaeque hibernaé bonae,

ne álgeas hac híeme; hoc nunquam vérbum ex uxore aúdias;

95 vérum, priusquam gálli cantent, quaé me somno súscitet;

dícat: Da, mi vír, Calendis méam quod matrem iúverit;

dá, qui farcit; dá, qui condit; dá, quod dem Quinquátribus

praécantrici, cóniectrici, háriolae atque harúspicae:

flágitium est, si níhil mittetur, quó supercilió spicit.

100 Túm piatricém clementer nón potest quin múnerem.

Iámpridem, quia níhil abstulerit, súccenset cerária.

Tum óbstetrix expóstulavit mécum, sibi missúm parum.

Quíd? nutrici nón missurus quídquam, quae vernás alit?

Haéc atque huius simília alia dámna multa múlierum

105 me úxore prohibént, mihi quae huius símilis sermonés serat.

PA. Dí tibi propitií sunt hercle: nám si semel amíseris

líbertatem, haud fácile te in eum rúrsum restitués locum.

PL. Át illa laus est, mágno in genere et ín divitiis máxumis

líberos hominem éducare, géneri monumentum, ét sibi.

110 PE. Quándo habeo multós cognatos, quíd opus sit mihi líberis?

Núnc bene vivo et fórtunate, atque út volo, atque
animo út lubet;
meá bona morte meá cognatis dícam, inter eos
pártiam.
Ílli apud me edúnt; me curant; vísunt, quid
agam, ecquíd velim.
Priusquam lucet, ádsunt; rogitant, nóctu ut
somnum céperim.
Eóspro liberíshabebo. Quínmihimittuntmúnera. 115
Sácruficant? dant índe partem míhi maiorem,
quám sibi;
ábducunt ad éxta; me ad se, ad prándium, ad
coenám vocant.
Ílle miserrumúm se retur, mínumum qui misít mihi.
Ílli inter se cértant donis; égo haec mecum mús-
sito:
bóna mea inhiánt, certatim míttunt dona et múnera. 120
PA. Nímis bona ratióne, nimiumque ád te et tua
multúm vides:
ét tibi sunt gemini ét trigemini, sí te bene habes,
fílii.
PE. Pól, si habuissem, sátis cepissem míseriarum
líberis.
Cóntinuo excruciárer animi. Sín forte fuissét
febris,
cénserem emorí; cecidissetne ébrius aut de equo
úspiam, 125
métuerem, ne ibi défregisset crúra aut cervicés sibi.
[Túm ne uxor mihi ínsignitos púeros pariat póstea,
aút varum, aut valgum, aút compernem, aut paé-
tum, aut broncum fílium.]
PA. Huíc homini dignum ést divitias ésse et diu
vitám dari,

qui ét rem servat, ét qui bene habet, suísque amicis ést volup.
PL. Ó lepidum caput! Íta me di deaéque ament, aequóm fuit,
130 deós paravisse, úno exemplo ne ómnes vitam víverent.
Sícut merci prétium statui, pró virtute ut véneat,
quae ímproba est, pro mércis vitio dóminum pretio paúperet:
ítidem divos díspertisse vítam humanam aequóm fuit;
quí lepide ingeniátus esset, vítam longinquám darent:
135 qui ímprobi essent ét scelesti, iis ádimerent animám cito.
Si hóc paravissént, et homines éssent minus multí mali,
ét minus audactér scelesta fácerent facta; et póstea,
quí probi homines éssent, esset hís annona vílior.
PE. Quí deûm consília culpet, stúltus inscitúsque sit,
140 quíque eos vituperét. Nunc iam istis rébus desistí decet:
núnc volo obsonáre, ut, hospes, túa te ex virtute ét mea
méae domi accipiám benigne, lépide et lepidis víctibus.
PL. Níl me poenitét, iam quanto súmtui fuerím tibi.
Nam hóspes nullus tám in amici hospítium devortí potest,
145 quín ubi triduum íbi continuom fúerit, iam odiosús siet;

vérum ubi dies decém continuos íllius iterastí domum:
támetsi dominus nón invitus pátitur, servi múrmurant.
PE. Sérvientis sérvitutem ego sérvos introduxí mihi,
hóspes, non qui mi ímperarent, quíbus ego essem obnóxius.
Sí illis aegre est, míhi quod volupe est: méo remigio rém gero; 150
támen id, quod odio ést, faciundum est cúm malo atque ingrátiis.
Núnc, quod occepi, óbsonatum pérgam. PL. Si certum ést tibi:
cómmodum obsoná, ne magno súmtu: mihi quidvís sat est.
PE. Quín tu istanc orátionem hinc véterem atque antiquam ámoves?
Nám proletarió sermone núnc quidem, hospes, útere: 155
nam íi solent, quando áccubuere, ubi coéna apposita est, dícere:
„Quíd opus fuit hoc, hóspes, sumtu tánto nostra grátia?
„Ínsanivisti hércle: nam idem hoc hóminibus sat erát decem."
Quód eorum causa óbsonatum est, cúlpant, et comedúnt tamen.
PL. Fít pol illud ad íllud exemplum. PA. Ut dócte et perspecté sapit! 160
PE. Séd iidem homines núnquam dicunt, quámquam appositum est ámpliter:
„Iúbe illud demi! tólle hanc patinam! rémove pernam: níhil moror.

„Aúfer illam offám penitam! próbus hic conger frígidus:
„rémove! abi, aufer!“ Néminem eorum haec ádseverare aúdias;
165 séd percellunt se, ét procumbunt dímidiati, dum áppetunt.
PA. Bónus bene ut malós descripsit móres! PE. Haud centésimam
pártem dixi, atque ótium nunc sí sit, possim exprómere.
PA. Ígitur id, quod ágitur hic, ei prímum praevortí decet:
núnc huc animum advórtite ambo. Míhi opus est operá tua,
170 Périplectomene: nám ego inveni lépidam sycophántiam,
qui ádmutiletur míles usque caésariatus, átque uti
huíc amanti ac Phílocomasio hanc éfficiamus cópiam,
út hic eam abducát, abeatque. PE. Dári istanc rationém volo.
PA. Át ego mi anulúm dari istum tuúm volo. PE. Quam ad rem úsui est?
175 PA. Quándo habebo, igitúr rationem meárum fabricarúm dabo.
PE. Útere; accipe. PA. Áccipe a me rúrsum rationém doli,
quam ínstitui. PL. Ambo pérpurgatis tíbi operam damus aúribus.
PA. Hérus meus ita mágnus moechus múlierum est, ut néminem
fuísse adaeque néque futurum crédam; PE. Credo ego istúc item.

PA. Ítaque Alexandrí praestare praédicat formám suam; 180
ítaque omnis se ultró sectari in Épheso memorat múlieres ....
PE. Édepol quid te de ístoc multa? Scío te non mentírier;
séd ego, ita esse, ut dícis, teneo púlcre: proin, Palaéstrio,
quám potes, tam vérba confer máxume ad compéndium.
PA. Écquam tu potés reperire fórma lepida múlierem, 185
quoí fallaciárum cor corpúsque sit plenum ét doli?
PE. Íngenuamne, an líbertinam? PA. Aequi ístuc facio, dúmmodo
eám des, quae sit quaéstuosa, quaé alat corpus córpore,
quoíque sapiat péctus: nam cor nón potest; quod núlla habet.
PE. Laútam vis, an, quaé nondum sit laúta? PA. Siccam, súccidam, 190
quám lepidissumám potes, quamque ádulescentem máxume.
PE. Hábeo eccillam méam clientam, méretricem adulescéntulam.
Séd quid ea usus ést? PA. Ut ad ted éam iam dedúcás domum,
útique eam huc ornátam adducas ín matronarúm modum:
cápite comto; crínes vittasque hábeat, adsimulétque, se 195
túam esse uxorem. Ita praécipiendum est. PE. Érro, quam insistás viam.

PA. Át scietis. Séd ecqua ancilla est ílli? PE. Est primé cata.
PA. Eá quoque opus est: íta praecipito múlieri atque ancíllulae,
út simulet, se túam esse uxorem, et déperire hunc mílitem;
200 quásique hunc anulúm faveae suae déderit, ea porró mihi:
míliti ut darém; quasique ego reí sim interpres. PE. Aúdio:
né me surdum vérbera. PA. Tu si aúdis, ego rectá dabo
míliti; a tuá mi uxore dícam delatum ét datum,
út sese ad eum cónciliarem. Ille éiusmodi est: cupiét miser.
205 Quín, nisi adulterió, studiosus réi nullae aliae est, ímprobus.
PE. Nón potuit reperíre, si ipsi Sóli quaerundás dares,
lépidiores dúas ad hanc rem, quam égo dabo. Habe animúm bonum.
PA. Érgo accurato, ét properato. — Núnc tu ausculta, Pleúsides.
PL. Tíbi sum obediéns. PA. Hoc facito. Míles domum ubi advénerit,
210 mémineris, ne Phílocomasium nómines. PL. Quam nóminem?
PA. Glýceram. PL. Nempe eandém, quae dudum cónstituta est. PA. Páx! abi.
PL. Méminero. Sed quíd meminisse id réfert hanc ad rém tamen?
PA. Égo enim dicam túm, quando usus póscet: intereá tace.

Út nunc etiam hic ágit, actutum pártis defendás
tuas.
PL. Égo eo intro igitur. PA. I ét, praecepta só-
brie ut curés, face. 215

ACTUS III. SCENA II.

PALAESTRIO. LUCRIO.

PA. Quantás res turbo! quántas moveo máchinas!
Erípiam ego hodie cóncubinam míliti,
si cénturiati béne sunt maniplarés mei.
Sed illúm vocabo. Heus, Scéledre, nisi negótium,
progrédere ante aedis: té vocat Palaéstrio. 5
LU. Non óperae est Sceledro. PA. Quíd iam?
LU. Sorbet dórmiens.
PA. Quid? sórbet? LU. Illud, stértit, volui dícere;
sed quía consimile est, quód stertas, quasi sórbeas.
PA. Eho, an dórmit Sceledrus íntus? LU. Non
nasó quidem:
nam eo mágnum clamat. Tétigit calicem clánculum: 10
demísit nardini ámphoram cellárius.
PA. Eho, tú sceleste, qui ílli suppromús's, eho!
LU. Quid vís? PA. Qui lubitum est ílli condormí-
scere?
LU. Oculís, opinor. PA. Nón te istuc rogitó, scelus.
Procéde huc: periistí iam, nisi verúm scio. 15
Promsísti tu illí vínum? LU. Non promsí. PA. Ne-
gas?
LU. Nego hércle vero: nam ílle me vetuit dícere.
Neque équidem heminas ócto expromsi in úrceum,

neque ílle hic calidum éxbibit in prándium.

20 PA. Neque tú bibisti? LU. Dí me perdant, sí bibi,
si bíbere potui. PA. Quí iam? LU. Quia enim obsórbui:
nam nímis calebat, ámburebat gútturem.
PA. Alii ébrii sunt, álii poscam pótitant!
Bonó suppromo et prómo cellam créditam!

25 LU. Tu hercle ídem faceres, sí tibi esset crédita.
Quoniam aémulari nón licet, nunc ínvides.
PA. Eho an únquam promsit ántehac? respondé, scelus!
Atque, út tu scire póssis, edicó tibi:
si fálsa dixis, Lúcrio excrueiábere?

30 LU. Ita véro? ut tu ipse mé dixisse délices,
posteá sagina ego éiciar cellária;
ut tíbi, si promtes, álium suppromúm pares.
PA. Non édepol faciam: age, éloquere audactér mihi.
LU. Nunquam édepol vidi prómere; verum hóc erat:

35 mihi ímperabat; égo promebam póstea.
PA. Hui, íllic crebro cápite sistebánt cadi!
LU. Non hércle tam istic válide casabánt cadi,
sed in célla erat paullúm nimis loculi lúbrici:
ibi erát bilibris aquális, hic proptér cados;

40 ea saépe decies cómplebatur dé die.
Eam plénam atque inánem fieri máxumam
vidi; úbi hama bacchabátur, casabánt cadi.
PA. Abi, abi íntro iam. Vos ín cella vinária
bacchánal facitis: iam hércle ego herum adducam á foro. —

45 LU. Perii, éxcruciabit mé herus, domum si vénerit,
quom haec fácta scibit, quía sibi non díxerim.
Fugiam hércle aliquo, atque hoc ín diem extollám malum.

Ne díxeritis, óbsecro, huic, vostrám fidem.
PA. Quo té agis? LU. Missus sum álio. Iam huc revénero.
PA. Quis mísit? LU. Philocomásium. PA. Abi, Actutúm redi. 50
LU. Quaesó tamen, tu méam partem infortúnii,
si dívidetur, me ábsente accipitó tamen.
PA. Modo íntellexi, quám rem mulier gésserit.
Quia Scéledrus dormit, húnc subcustodém suum
foris áblegavit, dum áb se huc transirét. Placet. 55
Sed Périplectomenes, quam eí mandavi, múlierem
nimis lépida forma dúcit. Di hercle hanc rem ádiuvant.
Quam dígne ornata incédit, haud meretrície!
Lepide hóc succedit súb manus negótium.

ACTUS III. SCENA III.

PERIPLECTOMENES. ACROTELEUTIUM. MILPHIDIPPA. PALAESTRIO.

PE. Rem omnem, Ácroteleutiúm, tibi tibique úna, Milphidíppa,
domí demonstravi órdine. Hanc fabricám fallaciásque
minus sí tenetis, dénuo volo pércipiatis pláne.
Satis si íntelligitis, áliud est, quod pótius fabulémur.
AC. Stultítia atque insipiéntia magna, haúd fallacia, haéc sit, 5
me ire ín opus alienum, aút tibi meam óperam pollicitári,

si in ea ópificina nésciam aut mala ésse aut fraudulénta.

PE. At mélius est monérier. AC. Meretrícem commonéri,

quam sáne magni réferat, mihi clám est. Quin ego me frústro.

10 Postquam ádbibere aurés meae tuae móram orationis,

tibi díxi, miles quémadmodum potis ésset deasciári.

PE. At némo solus sátis sapit: nam ego múltos saepe vídi

regiónem fugere cónsilii prius, quám repertam habére.

AC. Si quíd faciundum est múlieri male átque malitióse,

15 ea sibi ímmortalis mémoria est meminísse et sempitérna;

sin béne quid aut fidéliter faciúndum est: eo devéniunt,

oblíviosae extémplo uti fiánt; meminisse néqueunt.

PE. Ergo ístuc metuo, quód venit vobís faciundum utrúmque:

nam id próderit mihi, míliti male quód facietis ámbae.

20 AC. Dum néscientes, quíd bonum, faciámus: ne formída.

Mala núlla meretrix'st, (né pave), peióres tibi convéniunt.

PE. Ita vós decet. Conséquimini. PA. Cesso égo illis obviam íre.

Venire salvom gaúdeo. Lepido hércle ornatu incédit.

PE. Bene ópportuneque óbviam is, Palaéstrio. Hem tibi, ádsunt,
quas mé iussisti addúcere, et quo ornátu. PA. Eu, noster ésto! 25
Palaéstrio Acroteleútium salútat. AC. Quis hic, amábo, est,
qui tám pro nota nóminat me? PE. Hic nóster architéctust.
AC. Salve, árchitecte. PA. Sálva sis. Sed díc mihi, ecquíd hic te
onerávit praeceptís? PE. Probe meditátam utramque dúco.
PA. Audíre cupio, quémadmodum: ne quíd peccetis, páveo. 30
PE. Ad túa praecepta: dé meo nihil hís novom apposívi.
AC. Nempe ludificari mílitem tuom érum vis. PA. Elocúta es.
AC. Lepide ét sapienter, cómmode et facéte res paráta est.
PA. Átque húius uxorem ésse te volo ádsimulare .... AC. Fíet.
PA. quasi míliti animum adiéceris, simuláre .... AC. Sic futúrum est. 35
PA. quasique haéc res per me intérpretem ét tuam áncillam gerátur ....
AC. Bonus vátes poteras ésse: nam, quae súnt futura, dícis.
PA. quasique ánulum hunc ancíllula tua abs té detulerit ád me,
quasique éum ego militì darem tuis vérbis. AC. Vera dícis.

40 PE. Quid istís nunc memoratís opust, quae commeminere? AC. Méliust:
nam, mí patrone, hoc cógitato: ubi próbus est architéctus,
bene líneatam sí semel carínam collocávit,
facile ésse navem fácere, ubi fundáta et constitúta est.
Nunc haéc carina sátis probe fundáta et bene statúta est;
45 adsúnt fabri architéctonesque ad eám rem haud imperíti;
si nón nos materiárius remorátur, quod opus, quí det:
novi índolem nostri íngeni; cito erít parata návis.
PA. Nempe tú novisti mílitem, meum herúm? AC. Rogare mírum est.
Populi ódium quidni nóverim, magnídicum, cincinnátum,
50 moechum únguentatum? PA. Num ílle te nam nóvit? AC. Nunquam vídit:
quí nóverit me, quís ego sim? PA. Nimis lépide fabulare.
Eo pótuerit lepídius pol fierí. AC. Potin' est, ut hóminem
mihi dés, quiescas cétera? Ni lépide ludificáta
ero, cúlpam omnem in me impíngito. PA. Agite ígitur, intro abíte!
55 insístite hoc negótium sapiénter! AC. Alia cúra.
PA. Age, Périplectomene, has núnc ïam duc íntro; ego ad forum íllum
convéniam atque illi hunc ánulum dabo, átque praedicábo,
a túa uxore míhi datum esse, eamque íllum deperíre.

Hanc ád nos, quom extemplo á foro veniémus, mittitó tu,
quasi clánculum ad me míssa sit. PE. Faciémus: alia cúra. 60
PA. Vos módo curate: ego íllum probe iam onerátum huc accíbo.
PE. Bene ámbula; bene rém gere! At egon' hóc si efficiam pláne,
ut cóncubinam mílitis meus hóspes habeat hódie
atque hínc Athenas ábeat, si hodie húnc dolum dolámus,
quid tíbi ego mittam múneris! AC. Datne eápse mulier óperam? 65
PA. Lepidíssume et comíssume. AC. Confído, confutúrum.
Ubi fácta erit collátio nostrárum malitiárum,
haud véreor, ne nos súbdola perfídia pervincámur.
PE. Abeámus ergo intro, haéc uti meditémur cogitáte:
ut áccurate et cómmode hoc, quod agéndum est, exsequámur: 70
ne quíd, ubi miles vénerit, titubétur. AC. Tu moráre.

ACTUS IV. SCENA I.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

PY. Vólup est, quod agas, si íd procedit lépide et ex senténtia.
Nam égo hodie ad Seleúcum regem mísi parasitúm meum,

út latrones, quós conduxi, hinc ád Seleucum dúceret,
qui éius regnum tútarentur, míhi dum fieret ótium.
5 PA. Quín tu tuam rem cúra potius, quám Seleuci: quaé tibi
cónditio nova et lúculenta fértur per me intérpretem.
PY. Ímo omnes res pósteriores póno, atque operam dó tibi.
Lóquere: auris meás profecto dédo in ditioném tuam.
PA. Círcumspicedum, né quis nostro hic aúceps sermoní siet:
10 nam hóc negotii clándestino ut ágerem, mandatúm est mihi.
PY. Némo adest. PA. Hunc árrhabonem amóris primum a me áccipe.
PY. Quíd hic? unde est? PA. A lúculenta atque á festiva fémina,
quaé te amat, tuamque éxpetissit púlcram pulcritúdinem.
Éius nunc mi anulum ád te ancilla pórro ut deferrém, dedit.
15 PY. Quíd? ean' ingenua, án festuca fácta e serva líbera est?
PA. Vah! égone ut ad te ab líbertina esse aúderem internúntius,
qui íngenuis satis réspondere néqueas, quae cupiúnt tui?
PY. Núpta ea est, an vídua? PA. Et nupta et vídua. PY. Quo pactó potis
vídua et nupta esse éadem? PA. Quia aduléscens nupta est cum sene.

PY. Eúge! PA. Lepida et líberali fórma est. PY. Cave mendácium. 20
PA. Ád tuam formam illa úna digna est. PY. Hércle pulcram praédicas.
Séd quis ea est? PA. Senis húius uxor Périplectomeni in próxumo.
Éa demoritur te, átque ab illo cúpit abire: odít senem;
núnc te orare atque óbsecrare iússit, ut tui cópiam
síbi potestatémque facias. PY. Cúpio hercle equidem, si ílla volt. 25
PA. Quaé cupit. PY. Quid illá faciemus cóncubina, quaé domi est?
PA. Quín tu illam iube ábs te abire, quó lubet: sicút soror
éius huc gemina vénit Ephesum, et máter, arcessúntque eam.
PY. Áin' tu? advenit Éphesum mater éius? PA. Aiunt, quí sciunt.
PY. Hércle occasiónem lepidam, ut múlierem excludám foras. 30
PA. Ímo vin' tu lépide facere? PY. Lóquere, et consilium cedo.
PA. Vín tu illam actutum ámovere, a te út abeat per grátiam?
PY. Cúpio. PA. Tum te hoc fácere oportet. Tíbi divitiarum ádfatim est:
iúbe sis aurum atque órnamenta, quae ílli instruxti múlieri,
dóno habere síbi, auferreque ábs te, quo lubeát, sibi. 35
PY. Plácet, ut dicis. Séd, ne istanc amíttam et haec mutét fidem,

víde modo. PA. Vah, délicatus! quaé te tamquam oculós amet!
PY. Vénus me amat. PA. St! [tace]: áperiuntur fóres: concede huc clánculum.
Haéc celox illíus est, quae hic egréditur internúntia.
40 PY. Quae haéc celox? PA. Ancíllula illius ést, quae hic egreditúr foras,
quae ánulum istunc áttulit, quem tíbi dedi. PY. Edepol haéc quidem
béllula est. PA. Pithécium haec est prae ílla et spinturnícium.
Víden' tu illam oculis vénatúram fácere, atque aucupiúm aúribus?

ACTUS IV. SCENA II.

MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

MI. Iam ést ante aedis círcus, ubi sunt lúdi faciundí mihi.
Díssimulabo, hos quási non videam néque esse hic etiamdúm sciam.
PY. Táce: subauscultémus, ecqua dé me fiat méntio.
MI. Númquis hic prope adest, quí rem alienam pótius curet, quám suam,
5 qui aúcupet me, quíd agam, quí de vésperi vivát suo?
Éos nunc homines métuo, mihi ne óbsiﬅt neve obstent úspiam,
dómo si bitet, dum húc transibit, quae húius cupiens córporist,

quae ámat hunc hominem nímium lepidum et nímia pulcritúdine,
mílitem Pyrgópolinicem. PY. Sátin' haec quoque me déperit?
Méam laudat speciem: édepol huius sermónes cinerem haud quaéritant. 10
PA. Quo árgumento? PY. Quía enim loquitur laúte et minume sórdide.
PA. Quídquid istaec dé te loquitur, níhil attrectat sórdidum.
PY. Tum aútem illa ipsa est nímium lepida nímisque nitida fémina.
Hércle vero iam ádlubescit prímulum, Palaéstrio.
PA. Príusne, quam illanc óculis tuis? PY. Tuis vídeo id, quod credó tibi, 15
quum haéc locutus; ílla autem absens súbigit me ut amem. PA. Hercle hánc quidem
níl tu amassis: mi haéc desponsa est. Tíbi si illa hodie núpserit,
égo hanc continuo uxórem ducam. PY. Quíd ergo hanc dubitas cólloqui?
PA. Sequere hác med ergo. PY. Pédisequus tibi sum. MI. Útinam, cuius caúsa
forás sum egressa, cónveniundi mihi éveniat potéstas! 20
PA. Erit, ét tibi exoptatum óbtinget. Bonum habe ánimum! ne formída:
homo quídam est, qui scit, quód quaeris, ubi sít. MI. Quem ego hic audívi?
PA. Sociúm tuorum concíliorum et partícipem consiliórum.
MI. Tum pól ego id, quod celo, haúd celo. PA. Imo étiam si, non célas.

25 MI. Quo argúmento? PA. Infidós celas; ego tíbi fide sum fírma.
MI. Cedo sígnum, si harunc Báccharum es. PA. Amat múlier quaedam quéndam.
MI. Pol istúc quidem multae. PA. At nón multae de dígito donum míttunt.
MI. Enim cógnovi nunc: fécisti modo mi éx proclivo plánum.
Sed hic númquis adest? PA. Vel adést, vel non. MI. Cedo té mihi solae sólum.
30 PA. Brevin', án longinquo sérmoni? MI. Tribus vérbis. PA. Iam ad te rédeo.
PY. Quid? ego híc adstabo tántisper cum hac fórma et factis frústra?
PA. Patere átque adsta: tibi hánc ego do óperám. PY. Properando excrúcior.
PA. Pedeténtim: tu haec scis, tráctari ita solére hasce huiusmodi mérces.
PY. Age, age, út tibi maxime cóncinnum est. PA. Nullum ést hoc stolidius sáxum.—
35 Redeo ád te. Quid me vóluisti? MI. Quo pácto hoc dudum accépi,
istúc fero ad te cónsilium. PA. Quasi hunc dépereat .... MI. Teneo ístuc.
PA. Collaúdato formam ét faciem, et virtútes commemoráto.
MI. Ad eám rem habeo omnem áciem, tibi uti dúdum demonstrávi.
PA. Tu cétera cura, et cóntempla, et de meís venator vérbis.
40 PY. Aliquám mihi partem hodie óperae des deníque! Iam tandem ades íllico!

PA. Adsum: ímpera, si quid vís. PY. Quid íllaec narrát tibi? PA. Lamentári
ait íllam miseram, crúciari et lacrumántem se afflictáre,
quia tís egeat, quia té careat. Ob eám rem huc ad te míssa est.
PY. Iube adíre. PA. At scin', quid tú facias? Face té fastidii plénum,
quasi nón lubeat. Me inclámato, quia síc te volgo vólgem. 45
PY. Memini ét praeceptis párebo. PA. Voco érgo hanc, quae te quaérit?
PY. Adeát, si quid volt. PA. Sí quid vis, adí, múlier! MI. Pulcer, sálve.
PY. Meum cógnomentum cómmemorat. Di tíbi dent, quaecumque óptes.
MI. Tecum aétatem exigere út liceat. PY. Nimium óptas. MI. Non me díco;
sed horám meam, quae te démoritur. PY. Multae áliae idem istuc cúpiunt, 50
quibus cópia non est. MI. Écastor haud mírum, si te habes cárum,
hominém tam pulcrum et praéclara virtúte et forma et fáctis.
Ecquis dígnior fuit hóme qui esset? PA. Non hércle humanust érgo:
nam vélturio plus húmani, credo, ést. PY. Magnum me fáciam
nunc, quóniam illaec me cóllaudat. PA. Viden' ígnavom, ut sese ínfert? — 55
Quin tu huíc respondes? Haéc illaec est ab illá, quam dudum díxi.

PY. Quanám ab illa? Nam ita mi óccursant multaé: meminisse haud póssum.

MI. Ab illá, quae digitos déspoliat suos, ét tuos digitos décorat:

nam hunc ánulum ab tuí cupiente huc détuli huic, qui pórro.

60 PY. Quid núnc tibi vis, muliér, memora. MI. Ut, quae té cupit, eam ne spérnas,

quae pér tuam nunc vitám vivit. Sit, néc sit, spes in te úno est.

PY. Quid núnc volt? MI. Te compéllare et complécti et contrectáre.

Nam nísi tu illi fers súppetias, iam illa ánimum despondébit.

Age, mi Áchilles, fiat, quód te oro! serva íllam pulcram púlcer!

65 Expróme benignum ex téte ingenium, urbícape, occisor régum!

PY. Heu, hercle ódiosas res! Quóties hoc tibi, vérbero, ego interdíxi,

meam né sic volgo pólliciteris óperam? PA. Audin' tu, múlier?

dixi hóc tibi dudum et núnc dico: ni huic vérri affertur mérces,

non híc suo seminió quamquam porcéllam impartitúrust.

70 MI. Dabitúr, quantum ipsus pretí poscet. PA. Talentúm Philippûm huic opus aúri est:

minus áb nemine accípiet. MI. Heu ecastór nimis vilest tándem!

PY. Non míhi avaritia unquam ínnata est: satis hábeo divitiárum:

plus mihi aúri mille est módiorum Philippeí.
PA. Praeter thesaúrum.
Tum argénti montis, nón massas, habet. Aétna
non aeque áltus.
MI. Heu, ecástor periurum! PA. Út ludo? MI.
Quid ego? út sublecto os? PA. Scíte. 75
MI. Sed, amábo, mitte me áctutum. PA. Quin
tu huíc respondes áliquid,
aut fácturum, aut non fácturum? quid illám mi-
seram animi excrúcias,
quae númquam male de té merita est? PY. Iube
eámpse exire huc ád nos:
dic me ómnia, quae volt, fácturum. MI. Facis
núnc, ut te facere aéquom,
quom, quaé te volt, eandém tu vis. PA. Non ín-
sulsum habet ingénium! 80
MI. quomque me óratricem haud sprévisti, sistí-
que exorare éx te.
Quid est? út ludo? PA. Nequeo hércle equidem
risú med admoderári.
Ob eám causam huc abs te ávorti. PY. Non éde-
pol tu scis, múlier,
quantum égo honorem nunc ílli habeo. MI. Scio,
ét istuc illi dícam.
PA. Contra aúro alii hanc vendére potuit operam.
MI. Ístuc pol tibi crédo. 85
PA. Meri béllatores gígnuntur, quas híc praegna-
tes fécit;
et púeri annos octíngentos vivónt. MI. Vae tibi,
nugátor!
PY. Quin míle annorum pérpetuo vivónt, ab se-
clo ad séclum. —

PA. Eó mínus díxi, ne haec cénseret me advórsum se mentíri.

90 MI. Perií, quot hic ipse annós vivet, quoius fílii tam diu vívont?

PY. Postríduo natus sum égo, mulier, quam Iúpiter ex Ope nátust.

PA. Si hic prídie natus fóret, quam ille est: hic habéret regnum in coélo.

MI. Iam, iám sat, amabo, est: sínite abeam, si póssum, viva a vóbis!

PA. Quin érgo abis? quando résponsum est. MI. Ibo átque illam huc addúcam,

95 quam própter mi opera ést. Númquid vis? PY. Ne mágis sim pulcer, quám sum:
ita mé mea forma habet sóllicitum. PA. Quid hic núnc stas? quin abis? MI. Ábeo.

PA. Atque ádeo, audin' tu? dícito docte et córdate. MI. Cura áliud.

PA. Philocómasio dic, sí est hic, domum ut tránseat: hunc hic ésse.

MI. Hic ést, cum mea hera; clám nostrum hunc sermónem sublegérunt.

100 PA. Lepidé factum est, iam ex sérmone hoc gubernábunt doctius pórro.

MI. Remoráre. PA. Abeo; neque té moror, neque te tángo, neque te . . . Táceo.

PY. Iube máturare illam éxire huc: iam istí rei praevertémur.

ACTUS IV. SCENA III.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

Quid mihi nunc auctor és, ut sciam, Palaéstrio,
de cóncubina? Nám nullo pactó potest
prius haéc in aedes récipi, quam illam amíserim.
PA. Quid mé consultas, quíd agas? Dixi equidém
tibi,
quo pácto id fieri póssit clementíssume. 5
Aurum átque vestem omném muliebrem habeát
sibi,
quae illi ínstruxisti; súmat, habeat, aúferat;
dicásque, tempus máxumum esse, ut eát domum:
sorórem geminam adésse et matrem dícito,
quibuscúm comitata récte deveniát domum. 10
PY. Qui tú scis, eas adésse? PA. Quia oculís meis
vidi híc sororem esse éius. PY. Conveníthe eam?
PA. Convénit. PY. Ecquid fórtis visa est? PA.
Ómnia
vis óbtinere. PY. Ubi mátrem esse aiebát soror?
PA. Cubáre in navi líppam atque oculis túrgidis 15
nauclérus dixit, qui íllas advexít, mihi.
Is ad hós nauclerus hóspitio devórtitur.
PY. Quid is? écquid fortis? PA. Ábi, sis, hinc:
nam tú quidem
ad equás fuisses scítus admissárius,
qui cónsectare quá mares, qua féminas. 20
PY. Hoc áge nunc: Istuc quód das consilium mihi,
te cum ílla verba fácere de ista ré volo:
nam cúm illa sane cóngruit sermó tibi.
PA. Qui pótius, quam tute ádeas, tuam rem túte agas?

25 dicás, uxorem tíbi necessum esse dúcere;
cognátos persuadére; amicos cógere?
PY. Itáne tu censes; PA. Quíd ego ni ita cénseam.
PY. Ibo ígitur intro. Tu híc ante aedis ínterim
speculáre: ut, ubi illaec pródeat, me prévoces.
30 PA. Tu módo istuc cura, quód agis. PY. Curatum íd quidem est.
Quin sí voluntate nólet, vi extrudám foras.
PA. Istúc cave faxis; quín potius per grátiam
bonam ábeat abs te; atque íllaec, quae dixí, dato:
aurum, órnamenta, quae ílli instruxistí, ferat.
35 PY. Cupio hércle. PA. Credo, té facile impetrássere.
Sed abi íntro; noli stáre. PY. Tibi sum obédiens.
PA. Numquíd videtur démutare, atque úti ego
dixi ésse vobis dúdum hunc moechum mílitem?
Nunc ád me ut veniat, úsust, Acroteleútium,
40 ancíllula eius, et Pleúsides. Proh Iúpiter,
satin' út commoditas úsquequaque me ádiuvat?
Nam quós videre exóptabam me máxime,
una éxeuntes vídeo hinc e próxumo.

ACTUS IV. SCENA IV.

ACROTELEUTIUM. MILPHIDIPPA. PLEUSIDES. PALAESTRIO.

AC. Séquimini! simul círcumspicite, né quis adsit árbiter.
MI Néminem pol videó, nisi hunc, quem vólumus conventum. PA. Ét ego vos.

MI. Quíd agis, noster árchitecte? PA. Egon' árchitectus? Váh! MI. Quid est?

PA. Quía enim non sum dígnus prae te, ut fígam palum in párietem.

AC. Eía vero! PA. Nímis facete, nímisque facundé mala est. 5

Út lepide derúncinavit mílitem! AC. At etiám parum.

PA. Bóno animo es: negótium omne iám succedit súb manus.

Vós modo porro, ut óccepistis, dáte operam adiutábilem:

nam ípse miles cóncubinam íntro ábiit oratúm suam,

áb se ut abeat cúm sorore et mátre Athenas. AC. Eú, probe! 10

PA. Quín etiam aurum atque órnamenta, quae ípse instruxit múlieri,

ómnia dat dono, á se ut abeat: íta ego consilium eí dedi.

PL. Fácile istuc quidem ést, si et illa vólt, et ille autém cupit.

PA. Nón tu scis, quom ex álto puteo súrsum ad summum escénderis,

máxumum períclum inde esse, a súmmo ne rursúm cadas? 15

Núnc haec res apud súmmum puteum géritur: si praesénserit

míles, nihil hinc férri poterit húius. Nunc quam máxume

Ópus est dolis. PL. Domi ésse ad eam rem vídeo sylvaí satis:

múlieres tres; quártus tute es; quíntus ego; sextús senex.

20 PA. Quót apud nos fálláciarum est éxcitum! Certó scio,
óppidum quodvís videtur pósse expugnarí dolis:
dáte modo operam. AC. Íd nos ad te, sí quid velles, vénimus.
PA. Lépide facitis. Núnc hanc tibi ego ímpero provínciam.
AC. Ímpetrabis, ímperator, quód ego potero, quód voles.

15 PA. Mílitem lepide ét facete et laúte ludificárier
vólo. AC. Voluptatém mecastor mi ímperas. PA. Scin', quem ád modum?
AC. Némpe ut adsimulém me amore istíus differri. PA. Rém tenes.
AC. Quásique istius caúsa amoris éx hoc matrimónio
ábierim, cupiéns istius núptiarum. PA. Omne órdine.

30 Nísi modo unum hoc: hásce esse aedes dícas dotalés tuas;
hínc senem abs te abiísse, postquam féceris divórtium:
ne ílle mox vereátur intro íre in alienám domum.
AC. Béne mones. PA. Sed ubi ílle exierít intus, istic té procul
íta volo adsimuláre prae illius fórma quasi spernás tuam,

35 quásique eius opuléntitatem réverearis; ét simul
fórmam amoenitátis illius, fáciem, pulcritúdinem,
cóllaudato. Sátin' praeceptum est? AC. Téneo. Satin' est, sí tibi

méum opus ita dabo éxpolitum, ut ímprobare
nón queas?
PA. Sát habeo. Nunc tíbi ausculta quae ímperabo. PL. Dícito.
PA. Quam éxtemplo hoc erit fáctum, ubi intro haec ábierit: ibi tu íllico 40
fácito ut venias húc ornatus órnatu nauclério:
caúsiam habeas férrugineam: cúlcitam ob oculos láneam;
pálliolum habeas férrugineum (nam ís colos thalássicust),
íd connexum in húmero laevo éxpapillato bráchio;
praécinctus aliqui, ádsimulato, quási gubernatór sies. 45
Átque apud hunc senem ómnia haec sunt: nam ís piscatorés habet.
PL. Quíd, ubi ero exornátus? quin tu dícis, quid factúrus sim?
PA. Húc venito, et mátris verbis Philocomasium arcéssito:
ut, si itura iam ést Athenas, éat tecum ad portúm cito,
átque ad iubeat férri in navim, sí quid imponí velit. 50
Nísi eat, te solúturum esse návim: ventum operám dare.
PL. Sátis placet pictúra; perge. PA. Ille éxtemplo illam hortábitur,
ut eat, properet, né morae sit mátri. PL. Multimodís sapis.
PA. Égo illi dicam, ut me ádiutorem, qui ónus feram ad portúm, roget.
Ille iubebit me íre cum illa ad pórtum. Ego adeo, ut tú scias, 55

prórsum Athenas prótinam abibo técum. PL. Atque ubi illo véneris,
tríduom servíre nunquam té, quin liber sís, sinam.
PA. Ábi cito, atque orná te. PL. Numquid áliud? PA. Haec ut mémineris.
PL. Ábeo. PA. Et vos abíte hinc intro actútum: nam illum hinc sát scio
60 iam éxiturum esse íntus. AC. Celebre apúd nos imperiúm tuum est.
PA. Ágite, abscedite érgo. Ecce autem cómmodum aperitúr foris.
Hílarus exit: ímpetravit; ínhiat, quod nusquam ést, miser.

ACTUS IV. SCENA V.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

PY. Quód volui, ut volo, ímpetravi pér amícitiam et grátiam
á Philocomasió. PA. Quid tam intus fuísse te dicám diu?
PY. Núnquam ego me tam sénsi amari, quám nunc ab illa múliere.
PA. Quíd iam? PY. Ut multa vérba fecit! lénta ut materiés fuit!
5 Vérum postremo ímpetravi, ut vólui; donavíque ei,
quaé voluit, quae póstulavit; té quoque ei donó dedi.
PA. Étiam me? quomódo ego vivam síne te? PY. Age, es animó bono:

ídem ego te líberabo. Nám, si possem ulló modo
ímpetrare, abíret nec te abdúceret, operám dedi;
vérum oppressit. PA. Deós sperabo, téque postremó. Tamen, 10
étsi istuc mihi acérbum est, quia hero té carendum est óptumo,
sáltem id volupe est, quum éx virtute fórmai evenít tibi
méa opera super hác vicina, quam égo nunc concilió tibi.
PY. Quíd opust verbis? líbertatem tíbi ego et divitiás dabo,
si ímpetras. PA. Reddam ímpetratum. PY. At géstio. PA. At modicé decet. 15
Móderare animo, né sis cupidus. Séd eccam ipsam; egreditúr foras.

ACTUS IV. SCENA VI.

ACROTELEUTIUM. MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

MI. Hera, éccum praesto mílitem! AC. Ubi is est? MI. Ád laevam, vidéto.
Adspícito limis, ne ílle nos se séntiat vidére.
AC. Video. MI. Édepol, nunc nos témpus est malás peiores fíeri.
Tuum ést principium. AC. Óbsecro, tute ípsum convenísti?
Ne párce voci, ut aúdiat. MI. Cum ipsó pol sum secúta 5

placide ípsa, ut libitum est mi, ótiose, meo árbitratu, ut vólui.

PY. Audín', quae loquitur? PA. Áudio. Quam laéta est, quia adit ád te.

AC. O, fórtunata múlier es! PY. Ut amári videor! PA. Dígnus's.

AC. Permírum ecastor praédicas, te adísse atque exorásse.

10 Per epístolam aut per núntium, quasi régem, adiri eum áiunt.

MI. Namque édepol vix fuit cópia adeúndi atque impetrándi.

PA. Ut tu ínclutus apud múlieres! PY. Patiár, quando ita Venús volt.

AC. Venerí pol habeo grátiam, tandémque et oro et quaéso

ut éius mihi sit cópia, quem amó quemque expetésso,

15 benígnusque erga me út siet: quod cúpiam, ne gravétur.

MI. Spero, íta futurum: quámquam illum multaé sibi expetésstunt,

ille íllas spernit ségregatque ab se ómnis, extra te únam.

AC. Ergo íste metus me mácerat, quod ílle fastidiósust:

ne óculi eius senténtiam mutént, ubi viderít me,

20 atque éius elegántia meam extémplo speciem spérnat.

MI. Non fáciet: habe animúm bonum! PY. Ut ípsa se contémnit!

AC. Metuó, ne praedicátio tua núnc meam formam exsúperet.

MI. Istúc curavi, ut opínione illíus pulcriór sis.
AC. Si pól me nolet dúcere uxórem, genua amplécter
atque óbsecrabo aliquó modo. Si nón quibo impetráre, 25
consciscam letum. Vívere sine illó scio me non pósse.
PY. Prohibéndam mortem múlieri videó. Adibon? PA. Mínume:
nam tú te vilem féceris, si te últro largiére.
Sine últro veniat, quaéritet, desíderet, expéctet.
Vis súmmovere glóriam istam, quám habes? cave, sis, fáxis. 30
Nam núlli mortalí scio obtigísse hoc, nisi duóbus,
tibi ét Phaoni Lésbio, tam mísere ut amaréntur.
AC. Eho, íntro abi tu, illum évocatum fóras, mea Milphidíppa!
MI. Imo ópperiamur, dum éxeat aliquís. AC. Duráre néqueo,
quin eam íntro. MI. Occlusae súnt fores. AC. Effríngam. MI. Sana nón es. 35
AC. Si amávit unquam aut sí parem hic sapiéntiam habet ac fórmam,
per amórem si quid fécero, cleménti animo ignóscet.
PA. Ut, quaéso, amore pérdita est haec mísera! PY. Mutuúm fit.
PA. Tace: ne aúdiat. MI. Quid ástitisti obstúpida? cur non púltas?
AC. Quia nón est intus, quem égo volo. PA. Qui scís? AC. Scio pol, olfácio. 40
Nam odóre nasum séntiat, si intús sit. PY. Hariolátur.

Quia mé amat, propter eá Venus fecít eam ut divináret.

AC. Nescío ubi hic prope adest, quem éxpeto vidére: olet profécto.

PY. Nasó pol iam haec quidém videt plus, quam óculis. PA. Coeca amóre est.

45 AC. Tene me, óbsecro! MI. Cur? AC. Né cadam. MI. Quid itá? AC. Quia stare néqueo:

ita ánimus per oculós meos defít. MI. Pol militém tu

adspéxti. AC. Ita. MI. Non vídeo, ubi est. AC. Vidéres pol, si amáres.

MI. Non édepol tu illum mágis amas, quam egomét, si per te líceat.

PA. Omnés profecto múlieres te amánt, ut quaeque adspéxit.

50 PY. Nescio, si ex hoc me audíveris, an nón: nepos sum Véneris.

AC. Mea Mílphidippa, adi, óbsecro, et congrédere! PY. Ut me verétur!

PA. Illa ád nos pergit. MI. Vós volo. PY. Et nós te. MI. Ut iussísti,

herám meam eduxí foras. PY. Videó. MI. Iube ergo adíre.

PY. Indúxi animum, ne óderim, item ut álias: quando orásti.

55 MI. Verbum hércle facere nón potis, si accésserit prope ád te.

Dum te óbtuetur, ínterim linguam óculi praecidérunt.

PY. Levándum morbum múlieri videó. MI. Viden' ut tremit átque

extímuit, postquam te ádspexit? PY. Viri quóque armati idem istuc fáciunt:

ne tú mirere plús mulierem. Séd quid volt med ágere?
MI. Ad se út eas: tecum vívere volt átque aetatem exígere. 60
PY. Egon' ád illam eam, quae núpta sit? Virum éius metuere aéquum est.
MI. Quin tuá causa exegít virum a se. PY. Quíd? qui id facere pótuit?
MI. Quia aedés dotales húius sunt. PY. Itane? MI. Íta pol. PY. Iube domum íre:
iam ego íllic ero. MI. Vide, né sies in éxspectatióne:
ne illam ánimi excrucies. PY. Nón ero profécto. Abite. MI. Abímus. 65
PY. Sed quíd ego video? PA. Quíd vides? PY. Nescío quis, eccum, incédit,
ornátu quidem thalássico. PA. Iam nós volt hic profécto:
nauclérus hic quidem est. PY. Vídelicet arcéssit hanc hinc. PA. Crédo.

ACTUS IV. SCENA VII.

PLEUSIDES. PALAESTRIO. PYRGOPOLINICES.

PL. Si alium álio pacto própter amorem nésciam
fecísse multa néquiter, vereár magis
me amóris causa istóc ornatu incédere;
verúm quum multos múlta admisse accéperim
inhonésta, propter amórem, atque aliena á bonis: 5

mittó iam, ut occidi Áchilles civis pássus est . . . .
Sed eccúm Palaestriónem, stat cum mílite:
orátio alio míhi demutanda ést mea.
Muliér profecto náta est ex ipsá mora:
10 nam quaévis alia, quaé mora est aequé, mora
minor éa videtur, quám quae propter múlierem est.
Hoc ádeo fieri crédo consuetúdine.
Nam ego hánc arcesso Phílocomasium. — Séd fores
pultábo. Heus, ecquis híc est? PA. Adulescéns, quid est?
15 quid tu áis? quid pultas? PL. Phílocomasium quaérito:
a mátre illius vénio. Si itura ést, eat.
Omnés moratur: návim cupimus sólvere.
PY. Iamdúdum res paráta est. Heus, Palaéstrio,
aurum, órnamenta, véstem pretiosam, ómnia
20 duc ádiutores técum ad navim quí ferant.
Omnía composita súnt, quae donavi, út ferat.
PA. Eó. PL. Quaeso hercle, própera! PY. Non morábitur.
Quid ístuc, quaeso? quíd oculo factúm est tuo?
PL. Habeó quidem hercle oculum. PY. Át laevum dico. PL. Éloquar.
25 Marís causa hercle istóc ego oculo utór minus:
nam si á mare abstinuíssem, tamquam hoc úterer.
Sed nímis morantur mé diu. PY. Eccos, éxeunt.

ACTUS IV. SCENA VIII.

PALAESTRIO. PHILOCOMASIUM. PLEUSIDES. PYRGOPOLINICES.

PA. Quíd modi flendó, quaeso, hodie fácies? PH. Quid ego ní fleam?
Úbi pulcerrume égi aetatem, inde ábeo. PA. Viden' hominém, tibi
qui á matre et soróre venit? PH. Vídeo. PY. Audin', Palaéstrio?
PA. Quíd vis? PY. Quin tu iúbes efferri ómnia, quae istí dedi?
PL. Phílocomasium, sálve. PH. Et tu sálve. PL. Materque ét soror 5
tíbi salutem mé iusserunt dícere. PH. Salvaé sient.
PL. Órant te, ut eas, véntus operam dúm dat, ut velum éxplicent.
Nám matri oculí sí valerent, mécum venissét simul.
PH. Íbo, quamquam invíta facio. Píetas síc cohibét. PL. Sapis.
PY. Sí non mecum aetátem egisset, hódie stulta víveret. 10
PH. Ístuc crucior, á viro me táli abalienárier:
nám tu quamvis pótis es facere utí fluat facétiis;
ét quia tecum erám, propterea ánimo eram ferócior;
eám nobilitatem ámittundam vídeo. PY. Ne fle. PH. Nón queo,
quúm te video. PA. Hábe bonum animum. Scío ego, et quid doleát mihi. 15

Nám nihil miror, sí lubenter, Phílocomasium, híc eras:
fórma huius, móres, virtus, ánimum attinuere híc tuom;
quúm ego servus, quándo adspicio hunc, lácrumem, quia diiúngimur.
PH. Óbsecro, licét complecti, priúsquam proficiscó? PY. Licet.
20 PH. Ó mei oculi! Ó mi anime! PA. Óbsecro tene múlierem,
ne áffligatur. PY. Quíd istuc? PA. Postquam ábs te abit, animó male
fáctum est huic repénte miserae. PY. Accúrrite intro! efférte aquam!
PA. Níhil aquam morór. PY. Cur? PA. Malo — mérum: ne intervéneris,
quaéso, dum resipíscit. PY. Capita intér se nimis nexa híce habent.
25 Nón placet. Labrá labellis férruminavit ádmodum.
PL. Téntabam, spiráret, an non. PY. Aúrem admotam opórtuit.
PL. Sín magis vis, éam omittam. PY. Nólo; retine. PA. At fléo miser.
PY. Éxite atque efférte huc intus ómnia, isti quaé dedi!
PA. Étiam nunc salúto te, Lar fámiliaris, priúsquam eo!
30 Cónservi consérvaeque omnes, béne valete et vívite!
Béne, quaeso, inter vós dicatis ét mihi absentí tamen.
PY. Áge, Palaestrió, bono animo es! PA. Ěheú, nequeo, quín fleam,

quum ábs ted abeam. PY. Fér aequo animo.
PA. Scío ego, quid doleát mihi.
PH. Séd quid hoc? [quae res? quid video? Lux,
salve!] PL. Iam résipuisti? PH. Óbse-
cro, quem ampléxa sum
hóminem? Perii, súmne ego apud me? PL. Né
time, volúptás mea. 35
PY. Quíd istuc est negóti? PA. Animus hánc mo-
do hic relíquerat.
Métuoque et timeó, — ne hoc tandem própalam
fiát nimis.
PY. Quíd id est? PA. Nos palám sic ferre núnc
per urbem haec ómnia:
né quis tibi hoc vítio vortat. PY. Méa, non alio-
rúm dedi.
Párvi ego illos fácio. Age, ite cúm dis benevo-
léntibus! 40
PA. Túa ego hoc causa díco. PY. Credo. PA.
Iám vale. PY. Et tu béne vale.
PA. Íte cito. Iam ego ádsequar vos: cúm hero
pauca etiám loquar.
Quámquam alios fidéliores sémper habuistí tibi,
quám me, tamen tibi hábeo magnam grátiam re-
rum ómnium;
ét, si ità senténtia esset, tíbi servire mávelim 45
múlto, quam alií libertus ésse. PY. Habe ani-
múm bonum!
PA. Haú mihi, quum vénit in mentem, ut móres
mutandí sient:
múliebres morés discendi, oblíviscendi stratió-
tici.
PY. Fác sis frugi. PA. Iám non possum; amísi
omnem lubídinem.

50 PY. Í, sequere illos! né morere! PA. Béne vale.
PY. Et tu béne vale.
PA. Quaéso, ut memineris: si forte liber fieri occéperim,
míttam nuntium ád te: ne me déseras. PY. Non ést meum.
PA. Cógitato idémtidem, tibi quám fidelis fúverim.
Si íd facies: tum démum scibis, tíbi qui bonus sit, quí malus.
55 PY. Scío et perspexi saépe; verum quom ántehac, tum hodie máxume.
PA. Scíes: imo hodie vérum factum fáxo post dicés magis.
PY. Víx reprimor, quin té manere iúbeam. PA. Cave istuc féceris:
dícent te mendácem nec verúm ésse, fide nulla ésse te;
dícant, servorúm praeter med ésse fidelem néminem.
60 Nám si honeste cénseam te fácere posse, suádeam;
vérum non potést: cave faxis. PY. Ábi; iam patiar, quídquid est.
PA. Béne vale igitur. PY. Íre meliust strénue.
PA. Etiam núnc vale.
PY. Ánte hoc factum húnc sum árbitratus sémper servom péssumum;
éum fidelem mi ésse invenio. Quom égomet mecum cógito:
65 stúlte feci, qui húnc amisi. Íbo hinc intro núnc ïam ád amores meos. Séd quis exit hinc? Sónitum fecerúnt fores.

ACTUS IV. SCENA IX.

PUER. PYRGOPOLINICES.

PU. Ne mé moneatis: mémini ego officiúm meum.
Ego iám conveniam íllunc, ubiubi est géntium;
invéstigabo; óperae non parcám meae.
PY. Me quaérit illic: íbo huic puero óbviam.
PU. Ehém, te quaero. Sálve, vir lepidíssume, 5
cumuláte commoditáte praeter céteros;
duo dí quem curant! PY. Quí duo? PU. Mars
 ét Venus.
PY. Facétum puerum! PU. Íntro te ut eas óbsecrat:
te vólt, te quaerit, téque exspectans déperit.
Amánti fer opem! Quíd stas? quin intro ís? PY.
 Eo. — 10
PU. Ipsús illic sese iam ímpedivit ín plagas!
Parátae insidiae súnt; stat in statú senex,
ut ádoriatur moéchum, qui forma ést ferox,
qui omnés se amare crédit, quaeque adspéxerit
muliér; eum odere quá viri, qua múlieres. 15
Nunc ín tumultum ibo: íntus clamorem aúdio.

ACTUS V.

PERIPLECTOMENES. PYRGOPOLINICES.
CARIO. SCELEDRUS.

PE. Dúcite istum! Sí non sequitur, rápite subli-
 mém foras!
fácite inter terram átque coelum ut médius sit!
 discíndite!

PY. Óbsecro hercle, Périplectomene, té! PE. Nequidquam hercle óbsecras.

Víde, ut istic tibi sít acutus, Cário, cultér probe.

5 CA. Quín iamdudum géstit, moecho hóc abdomen ádimere:

út faciam quasi púero in collo péndeant crepúndia.

PY. Périi! CA. Haud etiam; número hoc dicis. — Iámne in hominem ínvolo?

PE. Ímo etiam prius vérberetur fústibus. CA. Multúm quidem.

PE. Cúr es ausus súbigitare álienam uxorem, ímpudens?

10 PY. Íta me di ament, últro ventum est ád me. PE. Mentitúr: feri!

PY. Máne, dum narro. PE. Quíd cessatis? PY. Nón licet mihi dícere?

PE. Díc. PY. Oratus súm venire ad te húc. PE. Quare ausus? Hém tibi!

PY. Oíei, sum satis vérberatus! Óbsecro! CA. Quam móx seco?

PE. Úbi lubet. Disténdite hominem dívorsum et dispénnite!

15 PY. Óbsecro hercle té, mea verba ut aúdias, priusquám secer!

PE. Lóquere, nondum níhili factus. PY. Víduam esse cénsui;

ítaque ancilla, cónciliatrix quaé erat, dicebát mihi.

PE. Iúra, te non nóciturum esse hóminem de hac re néminem,

quód tu hodie hic es vérberatus, aút quod verberábere,

sí te salvom hinc ámittemus, Vénerium nepótulum. 20
PY. Iúro per Diónam et Martem, mé nociturum néminem,
quód ego hic hodie vápularim; iúreque id factum árbitror;
ét, si intestatús non abeo hinc, béne agitur pro nóxia.
PE. Quíd, si id non faxís? PY. Ut vivam sémper intestábilis.
CA. Vérberetur étiam; post tibi ámittundum cénseo. 25
PY. Dí tibi benefáciant semper, quum ádvocatus míhi bene es!
CA. Érgo des minam aúri nobis. PY. Quámobrem? CA. Salvis téstibus
út ted hodie hinc ámittamus, Vénerium nepótulum.
Áliter hinc a nóbis, ne sis frústra .... PY. Dabitur. CA. Mágis sapis.
Dé tunica et chlamyde ét machaera (né quid speres): nón feres. 30
Vérberone etiam, án im amittis? PY. Mítis sum equidem fústibus.
Óbsecro vos! PE. Sólvite istum. PY. Grátiam habeó tibi.
PE. Sí posthac prehéndero ego ted híc, 'arcebo téstibus.
PY. Caúsam haud dico. PE. Eámus intro, Cário. PY. Servós meos
éccos video. Phílocomasium iám profecta est? díc mihi. 35
SC. Iámdudum. PY. Hei mihí! SC. Magis dicas, sí scias, quod egó scio:
námque ille, qui lánam ob oculum habébat, nauta nón erat.

PY. Quís erat igitur? SC. Phílocomasio amátor.
PY. Qui tu scís? SC. Scio:
nám postquam exiérunt porta, níhil cessarunt íllico
40 ósculari atque ámplexari intér se. PY. Vae miseró mihi!
vérba mihi data ésse video. Scélus viri, Palaéstrio,
is me in hanc illéxit fraudem. Iúre factum iúdico.
Sí sic aliis moéchis fiat, mínus hic moechorúm siet;
mágis metuant, minus hás res studeant. Eámus ad me. Plaúdite.

MOSTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

TRANIO, servus Philolachis.
GRUMIO, coquus.
PHILOLACHES, adol., filius Theuropidis.
PHILEMATIUM, puella.
SCAPHA, eius ancilla.
CALLIDAMATES, Philolachis familiaris.
DELPHIUM, amica Callidamatis.
THEUROPIDES senex, pater Philol.
SIMO, eius vicinus.
DANISTA.
PHANISCUS, servus Philolachis
SERVOS ALIUS.
PUER.

SUMMARIUM.

Absente domo Theuropide, eius interim filius Philolaches decoquit domi cum familiari Callidamate et servo Tranione. Aere quoque mutuo ab danista sumto, liberat Philematium. Accumbentibus igitur in convivio apud Philolachem cum amoribus suis, ex insperato redit pater Philolachis, Theuropides. Consternati aufugere cupiunt. Sed impedimento est Callidamatis crapula. Igitur expedit rem Tranio. Hortatur, ut quieti maneant, neque se moveant quoquam. Obviam it seni. Fabulam fingit, monstra videri in aedibus. Accedit autem danista, foenus petitum. Unde quaerenti Theuropidi, cuiusnam rei causa mutuum filius sumserit, Tranio aedes emisse dicit; porroque sciscitanti, quas? pergit mentiri, vicini, Simonis; a quo etiam praesente impetrat, ut liceat eas Theuropidi inspicere. Is introit cum Tranione, et contemplatur. Egressus ablegat Tranionem rus, ut filium arcessat. Interim ad aedes Theuropidis accesserant servi Callidamatis, quos ille iusserat sibi advorsum venire. A quibus comperit Theuropides se esse deceptum; edoctusque porro a Simone, Tranionem acriter punire parat. Ille audacter prodit, suspicatusque periculum, in aram confugit. Accedente deinde Callidamate et pro omnibus deprecante, cedit senex precibus, et condonat.

(Mostellaria dicitur a mostris, h. e. monstris. — Scena est Athenis. Cf. V, 1, 24.)

ARGUMENTUM.

Manumísit emtos súos amores Philolaches,
Omnémque absente rém suo absumít patre.
Senem, út revenit, lúdificatur Tránio:
Terrífica monstra áit videri in aédibus,
Et índe primum [esse] émigratum. Intérvenit
Lucrípeta foenus feénerator póstulans,
Ludúsque rursum fít senex: nam mútuum
Acceptum dicit pígnus emtis aédibus.
Requírit, quae sint. Áit, vicini próxumi.
Ínspéctat illas; póst se derisúm dolet;
Ab suí sodale gnáti exoratúr tamen.

ACTUS I. SCENA I.

GRUMIO. TRANIO.

Exi é culina, sís, foras, mastígia,
qui mi ínter patinas éxhibes argútias.
Egrédere, herilis pérnicies, ex aédibus.
Ego pól te ruri, sí vivam, ulciscár probe.
Exi, ínquam, nidor, é culina. Quíd lates? 5
TR. Quid tíbi, malum, hic ante aédis clamitátio est?
An rúri censes te ésse? Abscede ab aédibus!
abi rús! abi dierécte! abscede ab iánua!
Hem, hoccíne volebas? GR. Périi! cur me vérberas?
TR. Quia tú vis. GR. Patiar. Síne modo advc-
niát senex: 10
sine módo venire sálvom, quem absentém comes.
TR. Nec vérisimile lóquere nec verúm, frutex,
comésse quemquam ut quísquam absentem póssiet.
GR. Tu urbánus vero scúrra, deliciaé popli,
rus míhi tu obiectas? Sáne credo, Tránio, 15
quod te ín pistrinum scís actutum trádier.
Cis hércle paucas témpestates, Tránio,
augébis ruri número genus ferrátile.
Dum tíbi lubet licétque, pota, pérde rem,
corrúmpe herilem fílium, adulescentem óptumum: 20
diés noctesque bíbite, pergraecámini;
amícas emite, líberate: páscite
parasítos: obsonáte pollucíbiliter!
Haeccíne mandavit tíbi, quom peregre hinc iít
senex?

25 hoccíne modo hic rem cúratam offendét suam?
hoccíne boni esse offícium servi exístumas,
ut héri sui corrúmpat et rem et fílium?
Nam ego íllum corruptum dúco, quom his factís studet.
Quo némo adaeque iúventute ex omni Áttica
30 antehác est habitus párcus nec magis cóntinens,
is núnc in aliam pártem palmam póssidet.
Virtúte id factum túa et magisterió tuo.
TR. Quid tíbi, malum, me, aut quíd ego agam, curátio est?
An rúri, quaeso, nón sunt, quos curés, boves?
35 Lubét potare, amáre, scorta dúcere:
mei térgi facio haec, nón tui, fidúcia.
GR. Quam cónfidenter lóquitur! fue! TR. At te Iúpiter
dique ómnes perdant: óboluisti állium,
germána illuvies, rústicus, hircus, hára suis,
40 canés capra commísta! GR. Quid vis fíeri?
Non ómnes possunt ólere unguenta exótica,
si tú oles; neque supérior quam herus accúmbere,
neque tám facetis, quám tu vivis, víctibus.
Tu tíbi istos habeas túrtures, piscés, aves;
45 sine me álliato fúngi fortunás meas.
Tu fórtunatus; égo miser. Patiúnda sunt.
Meúm bonum me, té tuum maneát malum.
TR. Quasi ínvidere mihi hóc videre, Grúmio,
quia míhi bene est, et tíbi male est. Digníssumum est.
50 Decét me amare, et té bubulcitárier;
me víctitare púlcre, te miserís modis.
GR. O cárnuficium críbrum, quod credó fore:
ita té forabunt pátibulatum pér vias

stimulís, si huc reveniat quamprimúm senex.
TR. Qui scís, an tibi istuc príus eveniat, quám mihi? 55
GR. Quia núnquam merui: tú meruisti, et núnc
meres.
TR. Orátionis óperam compendíface,
nisi té mala re mágna mactarí cupis.
GR. Ervóm daturin' éstis, bubus quód feram?
Date aés, si ne estis. Ágite, porro pérgite, 60
quo óccepistis! bíbite! pergraecámini!
este! éffercite vós! saginam caédite!
TR. Tace átque abi rus: ego íre in Piraeúm volo
in vésperum paráre piscatúm mihi.
Ervóm tibi aliquis crás faxo ad villam áfferat. 65
Quid est? quíd tu me nunc óbtuere, fúrcifer?
GR. Pol tíbi istuc credo nómen actutúm fore.
TR. Dum intérea sic sit, ístuc „actutúm" sino.
GR. Ita ést; sed unum hoc scíto, nimio célerius
veníre, quod moléstum est, quam illud, quód petas. 70
TR. Moléstus ne sis: núnc iam i rus, teque ámove.
Ne tu érres, praeterhác mihi non faciés moram.
GR. Satin' ábiit, neque, quod díxi, flocci exístumat?
Proh di ímmortales, óbsecro vostrám fidem,
facite, húc ut redeat nóster quam primúm senex, 75
triénnium qui iam hínc abest, priusquam ómnia
periére, et aedes ét ager. Qui nisi húc redit,
paucórum mensum súnt relictae réliquiae.
Nunc rús abibo: nam éccum herilem fílium
videó corruptum éx adulescente óptumo. 80

ACTUS I. SCENA II.

PHILOLACHES.

Recórdatus múltum et diú cogitávi,
argúmentaque ín pectus múlta institívi
ego, átque in meó corde, (si ést quod mihí cor,)
volútavi eám rem et diú disputávi,
5 hominém quoius réii, quandó natus ést,
similem ésse arbitrárer simulácrumque habére.
Id réperi iam exémplum.
Novárum aedium ésse arbitrór similem ego hóminem,
quando híc natus ést. Ei rei argúmenta dícam.
10 Atque hóc haud vidétur verí simile vóbis?
[At ego id faciam esse ita ut credatis.]
Profécto, esse, ita út praedicó, vera, víncam.
Atque hóc vosmetípsi, sció, proinde utí nunc
ego ésse autumó, quando dícta audiétis
15 mea, haud áliter id dicétis.
Auscúltate, argúmenta dúm dico ad hánc rem:
simúl gnarurés vos volo ésse hanc rem mécum.
Aedés quom extempló sunt parátae, expolítae,
factaé probe, examússim:
20 laudánt fabrum atque aedís probant; sibi quísque inde exemplum éxpetunt.
[sibi quísque simile, suo úsque sumtu; óperae ne parcúnt suae.]
Átque ubi illo ímmigrat néquam homo indíligens
cúm pigra fámilia, immúndus, instrénuus:
hic iam aédibus vitium ádditur, bonaé quum curantúr male.

Átque illud saépe fit: témpestas vénit, 25
cónfringit tégulas ímbricesque: íbi
dóminus indíligens réddere aliás nevolt.
Véntat imbér, lavit párietes: pérpluunt
tígna; putréfacit áër operám fabri:
néquior fáctus iam úsus est aédium; 30
átque ea haud ést fabri cúlpa. Sed mágna pars
móram hanc induxérunt: si quid númo sarcirí
potest,
úsque dum mantánt, neque id * * * * * faciunt, dónicum
ruónt parietes: aédificautur aédes totae dénuo.
Haec árgumenta ego aédificiis díxi; nunc etiám
volo 35
docére, ut homines aédium esse símiles arbitrémini.
Primúmdum paréntes fabrí liberúm sunt
Et fúndamentúm substruúnt liberórum;
extóllunt, paránt, sedulo ín firmitátem, et
ut in úsum boní sint et ín speciem pópulo. 40
Sibíque aut matériae ne párcunt, nec súmtus
ibi súmtui esse dúcunt:
expóliunt, docént literás, iura, léges;
sumtú suo et labóre
nitúntur, ut alií sibi esse illórum similes éxpetant. 45
Ad légionem
quom itum, ádminiculum eís danunt tum iam áliquem cognatúm suum.
Eátenus abeunt á fabris. Unum éméritum est
stipéndium:
igitúr tum specimen cérnitur, quo evéniat aedificátio.
Nam ego ad íd frugi usque et próbus fui, in fabrúm potestate dúm fui. 50

Pósteaquam ímmigravi ín ingeniúm meum,
pérdidi operám fabrorum íllico óppido.
Vénit ignávia: ea míhi tempestás fuit;
éa mi adventú suo grándinem, imbrem, áttulit;
55 Haéc verecúndiam mi ét virtutís modum
déturbavít detexítque a med íllico.
Póst illam obtéxere néglegens fúi:
cóntinuo pro ímbre amor advénit in cór meum;
is úsque in pectus pérmanavit, pérmadefecit cór
meum.
60 Núnc simul rés, fides, fáma, virtús, decus,
déseruerunt: égo sum in usum fáctus nimio né-
quior,
átque edepol (ita tígna haec humide pútent) non
videór mihi
sarcíre posse aedés meas, quin tótae perpetuaé
ruant,
quin [cum] fúndamento périerint, nec quísquam
esse auxilió queat.
65 Cór dolet, quúm scio, núnc ut sum, atque út fui,
quó neque indústrior dé iuventúte erat,
árte gymnástica, dísco, hastís, pila,
cúrsu, armís, equo; víctitabám volup;
pársimoniá ét duritiá dísciplinae aliís eram:
70 óptumi quique éxpetebant á me doctrinám sibi.
Núnc postquam nihilí sum, id vero meópte inge-
nio réperi.

ACTUS I. SCENA III.

PHILEMATIUM. SCAPHA. PHILOLACHES.

PH. Iamprídem ecastor frígida non lávi magis lubénter;
nec, quóm me melius, méa Scapha, rear ésse defaecátam.
SC. Evéntus rebus ómnibus velut hórna messis mágna
fuat. PH. Quíd ea messis áttinet ad méam lavatiónem?
SC. Nihiló plus, quam lavátio tua ad méssim. PHIL. O Venus venústa, 5
haec ílla est tempestás mea, mihi quaé modestiam ómnem
detéxit, tectus quá fui, quam míhi Amor et Cupído
in péctus perpluít meum; neque iam únquam obtegere póssum.
Madént iam in corde párietes: periére haec oppido aédes.
PH. Contémpla, amabo, méa Scapha, satin' haéc me vestis déceat. 10
Volo mé placere Phílolachi, meo océllo, meo patróno.
SC. Quin túte exornas móribus lepidís, quom lepida túte es.
Non véstem amator múlieris amát, sed vestis fártum.
PHIL. Ita mé di ament, lepida ést Scapha: sapít scelesta múltum.
Ut lépide res omnés tenet, senténtiasque amántum! 15

PH. Quid núnc? SC. Quid est? PH. Quin me ádspice et contémpla, ut haec decét me.
SC. Virtúte formae id évenit, te ut déceat, quidquid hábeas.
PHIL. Ergo hóc ob verbum té, Scapha, donábo ego hóc die áliqui,
neque pátiar, te isthanc grátiis laudásse, quae placét mi.
20 PH. Nolo égo, te assentarí mihi. SC. Nimis tú quidem stulta es múlier.
Eho mávis vituperárier falsó, quam vero extólli?
Equidém pol vel falsó tamen laudári multo málo,
quam véro culpari aút meam speciem álios irridére.
PH. Ego vérum amo; verúm volo mihi díci; mendacem ódi.
25 SC. Ita tú me ames, ita Phílolaches tuus té amet, ut venústa es.
PHIL. Quid áis, scelesta? quómodo adiuráști? „ita ego istam amárim?“
Quid „ita haéc me?“ id cur non ádditum est? Infécta dona fácio.
Periít, quod iam promíseram tibi; dóna perdidísti.
SC. Equidém pol miror, tám catam, tam dóctam te et bene edúctam
30 non scíre stulte fácere. PH. Quin mone, quaéso, si quid érro.
SC. Tu ecástor erras, quaé quidem illum expéctes unum, atque ílli
morém praecipue síc geras, atque álios adspernéris.
Matrónae, non meretrícium, est, unum ínservire amántem.
PHIL. Proh Iúpiter, nam quód malum vorsátur meae domi íllud?

Di deaéque omnes me péssumis exémplis interfíciant, 35
nisi ego íllam anum interfécero sití, fameque, atque álgu.
PH. Nolo égo mihi male té, Scapha, praecípere. SC. Stulta es pláne,
quae illúm tibi aeternúm putes fore amícum et benevoléntem.
Moneo égo te: te ille déseret aetáte et satietáte.
PH. Non spéro. SC. Insperata áccidunt magis saépe, quam, quae spéres. 40
Postrémo, si dictís nequis perdúci, ut vera haec crédas,
mea dícta ex factis nósce; rem vide, quaé sim et quae fui ánte.
Nihilo égo quam nunc tu, amáta sum, atque uní modo gessi mórem,
qui pól me, ubi aetate hóc caput colórem commutávit,
relíquit deseruítque me. Tibi idém futurum créde. 45
PHIL. Vix cómprimor, quin ínvolem illi in óculos stímulatríci.
PH. Solam ílli me soli cénseo esse opórtere obsequéntem,
solam ílle me solí sibi suó quom liberávit.
PHIL. Proh di ímmortales, múlierem lepidam ét pudico ingénio!
Bene hércle factum, et gaúdeo, mihi níhil esse huíus caúsa. 50
SC. Inscíta ecastor tú quidem es. PH. Quapróptér? SC. Quae istuc cúres,
ut te ílle amet. PH Cur, óbsecro, non cúrem? SC. Libera és iam.

Tu iám, quod quaerebás, habes: ille té nisi amabit últro,
id, pró tuo capite quód dedit, perdíderit tantum argénti.
55 PHIL. Perii hércle, ni ego illam péssumis exémplis enicásso.
Illa hánc corrumpit múlierem malesuáda vitii léna.
PH. Nunquam égo illi possum grátiam reférre, ut meritust dé me,
Scapha: íd tu mihi ne suádeas, ut illúm minoris péndam.
SC. At hoc únum facito cógites, si illum ínservibis sólum,
60 dum tíbi nunc haec aetátula est, in senécta male querére.
PHIL. In ánginam ego nunc mé velim vorti, út veneficae ílli
faucés prehendam, atque énicem sceléstam stimulatrícem.
PH. Eundem ánimum oportet núnc mihi esse grátum, ut impetrávi,
atque ólim, priusquam id éxtudi, quom illí subblandiébar.
65 PHIL. Diví me faciant, quód volunt, ni ob ístam oratiónem
te líberasso dénuo, et ní Scapham enicásso,
SC. Si tíbi sat acceptúm est, fore tibi víctum sempitérnum,
atque íllum amatorém tibi propriúm futurum in víta:
solí gerundum cénseo morem, ét capiundos crínes.
70 PH. Ut fáma est homini, exín solet pecúniam invenire;

ego si bonam famám mihi servásso, sat ero díves.
PHIL. Siquidem hércle vendundúm est, pater venibit multo pótius,
quam té me vivo unquám sinam egére aut mendicáre.
SC. Quid illís futurum est céteris, qui té amant? PH. Magis amábunt,
quom mé videbunt grátiam referéntem rem ferénti. 75
PHIL. Utinám meus nunc mórtuus pater ád me nuntiétur,
ut ego éxheredem méis bonis me fáciam, atque haec sit héres.
SC. Iam istá quidem absumta rés erit: dies nóctisque estur, bibitur,
nec quísquam parsimóniam adhibét; sagina pláne est.
PHIL. In te hércle certum est príncipe, ut sim párcus, experíri: 80
nam néque edes quidquam, néque bibes apud me hís decem diébus.
PH. Si quíd tu in illum béne voles loqui, íd loqui licébit;
nec récte si illi díxeris, iam ecástor vapulábis.
PHIL. Edepól si summo egó Iovi illoc argento sacruficássem,
pro illíus capite quód dedi: nunquam aéque id bene locássem. 85
Ut vídeas, eam medúllitus me amáre! Oh, probus homó sum:
quae pró me causam díceret, patrónum liberávi.
SC. Videó, te nihili péndere prae Phílolache omnes hómines:
nunc, ne éius causa vápulem, tibi pótius adsentíbor,

90 si acceptum sat habes, tíbi fore illum amícum sempitérnum.
PH. Cédo mihi speculum et cum órnamentis árculam actutúm, Scapha:
órnata ut siém, quom huc veniat Phílolaches, voluptás mea.
SC. Múlier, quae se suámque aetatem spérnit, speculo ei úsus est:
quíd opust speculo tíbi, quae tute spéculo speculum es máxumum?
95 PHIL. Ób istuc verbum, né nequidquam, Scápha, tam lepide díxeris,
dábo aliquid hodié peculi — tíbi, Philematiúm mea.
PH. Súo quique loco víden' capillus sátis compositust cómmode?
SC. Úbi tu commoda és, capillum cómmodum esse crédito.
PHIL. Váh, quid illa pote péius quidquam múliere memorárier?
100 núnc adsentatríx scelesta est; dúdum advorsatríx erat.
PH. Cédo cerussam. SC. Quíd cerussa opus nám? PH. Qui malas óblinam.
SC. Úna opera ebur átramento cándefacere póstules.
PHIL. Lépide dictum de átramento atque ébore! Euge, plaudó Scaphae.
PH. Túm tu igitur cedo púrpurissum. SC. Nón do: scita es tú quidem.
105 Nóva pictura intérpolare vís opus lepidíssumum?
Nón istanc aetátem oportet pígmentum ullum attíngere,

néque cerussam, néque melinum, néque ullam
aliam offúciam.
Cápe igitur speculum. PHIL. Heí mihi misero:
sávium speculó dedit.
Nímis velim lapidém, qui ego illi spéculo diminuám caput.
SC. Línteum cape átque exterge tíbi manus. PH.
Quid ita, óbsecro? 110
SC. Út speculum tenuísti, metuo, ne óleant argentúm manus:
ne úsquam argentum te áccepisse súspicetur Phílolaches.
PHIL. Nón videor vidísse lenam cállidiorem ullam álteram.
Ut lepide atque astúte in mentem vénit de speculó malae!
PH. Étiamne unguentís unguendam cénses? SC.
Minume féceris. 115
PH. Quápropter? SC. Quia ecástor mulier récte
olet, ubi níhil olet.
Nám istae veteres, quaé se unguentis únctitant,
intérpoles,
vétulae, edentulaé, quae vitia córporis fuco óccu-
lunt,
úbi sese sudór cum unguentis cónsociavit, íllico
ítidem olent, quasi cum úna multa iúra confundít
cocus: 120
quíd oleant, nesciás, nisi id unum, út male olere
intéllegas.
PHIL. Út perdocte cúncta callet! níhil hac docta
dóctius!
Vérum illud est, máxumaque adeo párs vostrorum intéllegit,

quíbus anus domi súnt uxores, quaé vos dote méruerunt.

125 PH. Ágedum, contempla aúrum et pallam, sátin' haec me deceát, Scapha.

SC. Nón me curare ístuc oportet. PH. Quem, óbsecro, igitur? SC. Éloquar.

Phílolachem: is ne quíd emat, nisi, quod tíbi placere cénseat.

Nám amator meretrícis mores síbi emit auro et púrpura.

Quíd opus est, quod suum ésse nolit, éi ultro ostentárier?

130 Púrpura aetas óccultanda est; aúrum turpe múlieri.

Púlcra mulier núda erit, quam púrpurata, púlcrior.

Póstea nequidquam éxornata est béne, si morata ést male:

púlcrum ornatum túrpes mores péius coeno cóllinunt.

Nám si pulcra est, nímis ornata est. PHIL. Nímis diu abstineó manum.

135 Quíd hic vos agitis? PH. Tíbi me exorno ut pláceam. PHIL. Ornata és satis.

Ábi hinc tu intro, atque órnamenta haec aúfer.— Sed, voluptás mea,

méa Philematiúm, potare técum collubitúm est mihi.

PH. Ét edepol mihi técum: nam quod tíbi lubet, idem míhi lubet,

méa voluptas. PHIL. Hém, istuc verbum víle est vigintí minis.

140 PH. Cédo, amabo, decém: bene emtum tíbi dare hoc verbúm volo.

PHIL. Étiam nunc decém minae apud te súnt: vel rationém puta:
tríginta minás pro capite tuó dedi .... PH. Cur éxprobras?
PHIL. Égone id exprobrém? Quin mihimet cúpio id opprobrárier;
néc quidquam argentí locavi iámdiu usquam aequé bene.
PH. Cérte ego, quod te amo, óperam nusquam mélius potui pónere. 145
PHIL. Béne igitur ratio áccepti atque expénsi inter nos cónvenit:
tú me amas, ego té amo; merito id fíeri uterque exístumat.
Haéc qui gaudent, gaúdeant perpétuo suo sempér bono;
qui ínvident, ne unquam eórum quisquam invídeat prorsus cómmodis.
PH. Áge, accumbe igitur. — Cédo aquam manibus, púer. Appone hic ménsulam. 150
Víde, tali ubi sint. — Vín' unguenta? PHIL. Quíd opust? cum stacta áccubo.
Séd estne hic meus sodális, qui huc incédit cum amicá sua?
Ís est: est Callidamátes: eccum, incédit. Euge, oculús meus,
cónveniunt manupláres, eccos; praédam participés petunt.

ACTUS I. SCENA IV.

CALLIDAMATES. DELPHIUM. PHILOLACHES. PHILEMATIUM.

CA. Advórsum veníri mihi ád Philolachétem
voló temperi: aúdi: hem, tibí imperátum est.
nam íllic, ubi fúi, inde éffugi fóras:
ita me íbi male convívii sermónisque taésum est.
5 Núnc comissátum ibo ád Philolachétem,
úbi nos hilaro íngenio ét lepide accípiet.
Écquid videór tibi, mámma, madére?
DE. Sémper istóc modo móratus vívere
débebas. CA. Vísne ego te ac túte me amplé-
ctere?
10 DE. Sí tibi córdi est fácere, licet. CA. Lépida es.
Dúce me, amábo. DE. Cave né cadas. Ádsta.
CA. Óh! ocellús es meus; túus sum alúmnus, [mel
meum].
DE. Cáve modo, né prius ín via accúmbas,
quam íllic, ubi léctus est strátus, coímus.
15 CA. Síne cadere mé. DE. Sino. CA. Séd et hoc,
quod mi ín manu est.
DE. Sí cades, nón cades, quín cadam técum.
Tóllet iacéntes post nós ambos áliquis.
Mádet homo. CA. Tún' me ais, mámma, madére?
DE. Cédo manum: nólo equidem té *** afflígi.
20 CA. Hém tene. DE. Age, í simul. CA. Quó ego
eam, án scis?
DE. Scío. CA. In mentém venit módo: nempe dó-
mum eo
cómissatum. DE. Ímo, istúc quidem iam mémini.

PHIL. Núm non vis óbviam méd his ire, ánime
mi?
Ílli ego ex ómnibus óptume vólo.
Iám revortár. PH. Diu ést Iäm id míhi. 25
CA. Écquis hic ést? PH. Is est. CA. Eú, Philo-
láches,
Sálve, amicíssume mihi ómnium hóminum.
PHIL. Dí te ament. Áccuba, Cállidamátes.
Únde agis te? CA. Únde homo ébrius. PHIL.
Próbe.
Quín, amabo, áccubas, Délphium méa? 30
CA. Dáte illi, quód bibat; dórmiam égo [iam].
PHIL. Nón mirum aút novum quídpiam fácit.
Quíd ego hoc fáciam
póstea, méa?
DE. Síc sine eúmpse. 35
PHIL. Áge tu, ínterim
dá cito ab Délphio
cántharum círcum.

ACTUS II. SCENA I.

TRANIO. PHILOLACHES. CALLIDAMATES. DELPHIUM. PHILEMATIUM. PUER.

TR. Iúpiter suprémus summis ópibus atque indú-
striis
mé perisse et Phílolachetem cúpit, herilem fílium.
Óccidit spes nóstra: nusquam stábulum est con-
fidéntiae,
néc Salus nobís saluti iam ésse, si cupiát, potest:

5 íta mali moeróris montem máxumum ad portúm modo
cónspicatus sum: hérus advenit péregre: periit Tránio.
Écquis homo est, qui fácere argenti cúpiat aliquantúm lucri,
quí hodie sese éxcruciari méam vicem possítpati?
Ubi sunt isti plágipatidae férritribacés viri,
10 vél isti, qui triúm numorum caúsa subeunt súb falas,
úbi aliqui quindénis hastis córpus transfigí solent?
Égo dabo ei taléntum, prímus qui ín crucem excucúrrerit;
séd ea lege, ut óffigantur bís pedes, bís bráchia.
Úbi id erit factum, á me argentum pétito praesentárium. —
15 Séd ego sumne infélix, qui non cúrro curriculó domum?
PHIL. Ádest obsonium: éccum Traniónem; a portú redit.
TR. Phílolaches! PHIL. Quid ést? TR. Et ego et tu .... PHIL. Quíd „et ego et tu?“ TR. périimus!
PHIL. Quíd ita? TR. Pater adést. PHIL. Quid ego ex ted aúdio? TR. Absumtí sumus.
Páter, inquam, tuus vénit. PH. Ubi is est, óbsecro te? TR. Adést. PHIL. Ádest?
20 Quís id ait? quis vídit? TR. Egomet, ínquam, vidi. PHIL. Vaé mihi!
quíd ego ago? TR. Nam quíd tu, malum, me rógitas, quid agas? Áccubas.
PHIL. Tún' vidisti? TR. Égomet, inquam. PHIL. Cérte? TR. Certe, inquam. PHIL. Óccidi,

sí tu vera mémoras. TR. Quid mihi sít boni, si méntiar?
PHIL. Quíd ego nunc faciám? TR. Iube haec hinc ómnia amolírier.
Quís istic dormit? PHIL. Cállidamates. TR. Súscita istunc, Délphium. 25
DE. Cállidamates, Cállidamates, vígila! CA. Vigilo: cédo ut bibam.
DE. Vígila: pater advénit peregre Phílolachae. CA. Valeát pater.
PHIL. Válet illic quidem; at égo disperii. CA. Dísperisti? quí pote'st?
PHIL. Quaéso edepol, exsúrge: pater advénit. CA. Tuus venít pater?
Iúbe abire rúrsum. Quid illi réditio huc etiám fuit? 30
PHIL. Quíd ego agam? Pater iam híc offendet mísere adveniens ébrium,
aédis plenas cónvivarum et múlierum. Miserum ést opus,
ígitur demum fódere puteum, úbi sitis faucés tenet;
sícut ego adventú patris nunc quaéro, quid faciám miser.
TR. Écce autem, hic déposivit cáput, et dormit. Súscita. 35
PHIL. Étiam vigilas? Páter, inquam, aderit iam híc meus. CA. Ain' tú? pater?
Cédo soleas mihi, ut árma capiam! iám pol ego occidám patrem.
PHIL. Pérdis rem: tace. Amábo, abripite hunc íntro actutum intér manus.
CA. Iam hércle ego vos pro mátula habebo, nísi mihi matulám datis.

40 PHIL. Périi! TR. Habe bonum ánimum: ego istum lépide medicabór metum.
PHIL. Núllus sum! TR. Taceás: ego, quí istaec sédem, meditabór, tibi.
Sátin' habes, si ego ádvenientem íta patrem faciám tuum,
nón modo ne introeát, verum etiam ut fúgiat longe ab aédibus?
Vós modo hinc abíte intro atque haec hínc propere amolímini.
45 PHIL. Úbi ego ero? TR. Ubi máxume esse vís: cum hac; tu cum istác eris.
DE. Quíd igitur? abeámus hinc nos? TR. Nón hoc longe, Délphium.
Námque intus potáte haud tantillo hác quidem causá minus.
PHIL. Heí mihi, quam istaec blánda dicta quo éveniant, madeó metu!
TR. Pótin', animo ut siés quieto et fácias, quod iubeó? PHIL. Potest.
50 TR. Ómnium primúm, Philematium, íntro abi, et tu, Délphium.
DE. Mórigerae tibi érimus ambae. TR. Ita ílle faxit Iúpiter!
Ánimum advortitó nunc tu iam, quaé volo accurárier.
Ómnium primúmdum aedes iám fac occlusaé sient.
Íntus cave muttíre quemquam síveris, PH. Curábitur.
55 TR. támquam si intus nátus nemo in aédibus habitét; PHIL. Licet.
TR. neú quisquam respónset, quando hasce aédis pultabít senex.

PHIL. Númquid aliud? TR. Clávem mi harunce aédium Lacónicam
Iám iube efferri íntus: hasce ego aédes occludam hínc foris.
PHIL. Ín tuam custódiam me et méas spes trado, Tránio.
TR. Plúma haud interést, patronus án cliens propiór siet 60
hominí quoi nulla in péctore est audácia.
Nam quoívis homini, vél optumo vel péssumo,
quamvís desubito fácile est facere néquiter;
verum íd videndum est, íd viri docti ést opus,
quae désignata sínt et facta néquitia, 65
tranquílla cuncta et út proveniant síne malo:
ne quíd patiatur, quámobrem pigeat vívere:
sicút ego efficiam, quaé facta hic turbábimus,
profécto ut liqueant ómnia et tranquílla sint,
nec quídquam nobis páriant ex se incómmodi. 70
Sed quíd tu egrederis? Périi! o, iamiam óptume
praecéptis paruísti! PU. Iussit máxumo
opere órare, ut patrem áliquo absterrerés modo,
ne introíret aedis. TR. Quín etiam illi hoc dícito,
factúrum, ut ne etiam adspícere aedes aúdeat, 75
capite óbvoluto ut fúgiat summo cúm metu.
Clavím cedo atque abi íntro, atque occlude óstium,
et ego hínc occludam. — Iúbe venire núnc ïam!
ludós ego hodie vívo praesenti híc seni
faciám, quod credo mórtuo nunquám fore. 80
Concédam a foribus húc; hinc speculabór procul,
unde ádvenienti sárcinam imponám seni.

ACTUS II. SCENA II.

THEUROPIDES. TRANIO.

TH. Habeó, Neptune, grátiam magnám tibi,
quom me ámisisti víx a te vivúm modo!
Verúm si posthac mé pedem latúm modo
scies ímposuisse in úndam: haud causa est, íllico,
5 quod núnc voluisti fácere, quin faciás mihi.
Apage, ápage te a me núnc ïam post húnc diem;
quod créditurus tíbi fui, omne crédidi.
TR. Edepól, Neptune, péccavisti lárgiter,
qui occásionem hanc ámisisti tám bonam.
10 TH. Triénnio post Aégypto advenió domum.
Credo, éxpectatus véniam familiáribus.
TR. Nimio édepol ille pótuit expectátior
veníre, qui te núntiaret mórtuum.
TH. Sed quid hóc? occlusa iánua est intérdius?
15 Pultábo. Heus, ecquis ístas aperit míhi fores?
TR. Quis homo ést, qui nostras aédes accessít prope?
TH. Meus sérvos hic quidem est Tránio. TR. O Theurópides,
here, sálve: salvom te ádvenisse gaúdeo.
Usquén' valuisti? TH. Usque, út vides. TR. Factum óptume.
20 TH. Quid vós? insanin' éstis? TR. Quidum? TH. Síc: quia
foris ámbulatis; nátus nemo in aédibus
servát, neque qui reclúdat, neque qui respóndeat.
Pultándo pedibus péne confregi ássulas.
TR. Eho an tú tetigisti has aédes? TH. Cur non tángerem?

Quin púltando, inquam, péne confregí fores. 25
TR. Tetigístin'? TH. Tetigi, inquam, ét pultavi.
TR. Váh! TH. Quid est?
TR. Male hércle factum! TH. Quíd est negoti?
TR. Nón potest
dicí, quam indignum fácinus fecisti ét malum.
TH. Quid iám? TR. Fuge, obsecro, átque abscede
ab aédibus.
Fuge húc, fuge ad me própius! Tetigistín' fores? 30
TH. Quomódo pultare pótui, si non tángerem?
TR. Occídisti hercle. TH. Quém mortalem? TR.
Omnés tuos.
TH. Di té deaeque omnes pérduint cum isto
ómine.
TR. Metuó, te atque istos éxpiare ut póssies.
TH. Quamobrem, aút quam subito rém mihi ad-
portás novam? 35
TR. Et heús, iube illos illínc, amabo, abscédere.
TH. Abscédite. TR. Aedes ne áttigatis! Tángite
vos quóque terram! TH. Obsecro hércle, quin elóquere iam.
TR. Quia séptem menses súnt, quom in hasce ae-
dés pedem
nemo íntro tetulit, sémel ut emigrávimus. 40
TH. Elóquere, quíd ita? TR. Circumspicedum,
núm quis est,
sermónem nostrum qui aúcupet. TH. Tutúm
probe est.
TR. Circúmspice etiam. TH. Némo est: loquere
núnc iam.
TR. Capitális aedis fácta est. TH. Non intéllego.
TR Scelus, ínquam, factum est iámdiu, antiquom
ét vetus. 45

TH. Antíquom? TR. Id adeo nós nunc factum invénimus.
TH. Quid istúc, sceleste, est, aút quis id fecít? cedo.
TR. Hospés necavit hóspitem captúm manu;
iste, út ego opinor, qui hás tibi aedes véndidit.
50 TH. Necávit? TR. Aurumque éi ademit hóspiti,
eumque híc defodit hóspitem ibídem in aédibus.
TH. Quaprópter id vos fáctum suspicámini?
TR. Ego dícam, ausculta. Út foris coenáverat
tuus gnátus, postquam rédiit a coená domum:
55 abíimus omnes cúbitum, condormívimus.
Lucérnam forte oblítus fueram extínguere:
atque ílle exclamat dérepente máxumum.
TH. Quis homo? án gnatus meus? TR. St' tace; auscultá modo.
Ait, vénisse illum in sómnis ad se mórtuum.
60 TH. Nempe érgo in somnis? TR. Íta. Séd auscultá modo.
Ait íllum hoc pacto síbi dixisse mórtuum . . . .
TH. In sómnis? TR. Mirum, quín vigilanti díceret,
qui abhínc sexaginta ánnis occisús foret.
Intérdum inepte stúltus's. Sed ecce, quae ílle ait:
65 „Ego tránsmarinus hóspes sum Diapóntius;
hic hábito; haec mihi dédita est habitátio:
nam me Ácheruntem récipere Orcus nóluit,
quia praémature víta careo. Pér fidem
decéptus sum: hospes me híc necavit, ísque me
70 defódit insepúltum clam [ibidem] in hisce aédibus,
sceléstus, auri caúsa. Nunc tu hinc émigra:
scelésta haec aedis, ímpia est habitátio."
Quae hic mónstra fiunt, ánno vix possum éloqui.

St, st! TH. Quid, obsecro, [hercle,] fáctum est?
TR. Concrepuít foris.
Hiccíne percussit? TH. Gúttam haud habeo sánguinis. 75
Vivóm me arcessunt ád Acheruntem mórtui.
TR. Perii! íllice hodie hanc cónturbabunt fábulam.
Nimis quám formido, né manufesto hic me óppri-
mat.
TH. Quid túte tecum lóquere? TR. Abscede ab iánua.
Fuge, óbsecro hercle! TH. Quó fugiam? Etiam tú fuge. 80
TR. Nil égo formido: páx mihi est cum mórtuis.—
TH. Heus, Tránio! TR. Non me áppellabis, sí sapis:
nihil égo commerui, néque istas percussí foris.
TH. Quaesó, quid aegre est? quaé res te agitat, Tránio?
Quicum ístaec loquere? TR. An, quaéso, tu appelláveras? 85
Ita mé di amabunt, mórtuum illum crédidi
expóstulare, quía percussissés fores.
Sed tu étiamne adstas, néc, quod dico, obtémperas?
TH. Quid fáciam? TR. Cave respéxis: fuge, operí caput!
TH. Cur nón fugis tu? TR. Páx mihi est cum mórtuis. 90
TH. Scio. Quíd? modo igitur cúr tantopere extímueras?
TR. Nil mé curassis, ínquam: ego mihi provídero;
tu, ut óccepisti, tántum, quantum quís, fuge;
atque Hérculem invocábis. TH. Hercules, te ínvoco!

95 TR. Et égo, tibi hodie ut dét, senex, magnúm malum.
Proh di ímmortales, óbsecro vostrám fidem,
quid ego hódie [hic] negóti confecí, malum!

ACTUS III. SCENA I.

DANISTA. THEUROPIDES. TRANIO.

DA. Scelęstiorem ego ánnum argento foénori
nunquam úllum vidi, quam híc mihi annus óbtigit.
A máne ad noctem usque ín foro degó diem;
locáre argenti némini numúm queo.
5 TR. Nunc pól ego perii pláne in perpetuúm modum:
danísta adest, qui amíca est emta, quí dedit.
Maniféste res est, nísi quid occurró prius,
ne hoc núnc senex rescíscat. Ibo huic óbviam.
Sed quídnam hic sese tám cito recipít domum?
10 Metuó, ne de hac re quídpiam indaudíverit.
Accédam atque appellábo. At quam timeó miser!
Nihil ést miserius, quam ánimus hominis cónscius,
sicút me habet. Verúm utut res sese haéc habet,
pergám turbare pórro: ita haec res póstulat.
15 Unde ís? TH. Conveni illum, únde hasce aedes émeram.
TR. Numquíd dixisti de íllo, quod dixí tibi?
TH. Dixi hércle vero [illi] ómnia. TR. Vae miseró mihi!
metuó, ne technae méae perpetuo périerint!
TH. Quid túte tecum? TR. Níhil enim. Sed díc mihi:

dixístin', quaeso? TH. Díxi, inquam, ordine ómnia. 20
TR. Etiám fatetur de hóspite? TH. Imo pérnegat.
TR. Negat? TH. Étiam rogitas? Dícam, si confessus sit.
Quid núnc faciundum cénses? TR. Ego quid cénseam?
Cape, óbsecro hercle té, cum eo una iúdicem;
sed éum videto ut cápias, qui credát mihi: 25
tam fácile vinces, quám pirum volpés comest.
DA. Sed Phílolachetis éccum servom Tránium,
qui míhi neque foenus néque sortem argentí danunt.
TH. Quo té agis? TR. Nec quoquam ábeo. — Nae ego súm miser,
sceléstus, natus dís inimicis ómnibus. 30
Iam illó praesente adíbit. Nae ego homo súm miser:
ita et hínc et illinc mi éxhibent negótium.
Sed óccupabo adíre. DA. Hic ad me it: sálvos sum:
spes ést de argento: hílarus est. TR. Frustra ést homo.
Salvére iubeo té, mi Saturidés, bene. 35
DA. Salve ét tu. Quid de argénto? TR. Abi, sis, bélua!
contínuo adveniens pílum iniecistí mihi.
DA. Hic homo ést inanis. TR. Híc homo certe est háriolus.
DA. Quin tu ístas mittis trícas? TR. Quin, quid vís, cedo.
DA. Ubi Phílolaches est? TR. Númquam potuistí mihi 40
magis ópportunus ádvenire, quam ádvenis.

DA. Quid ést? TR. Concede huc. DA. Quín mi argentum rédditur?
TR. Scio té bona esse vóce: ne clamá nimis.
DA. Ego hércle vero clámo. TR. Ah, gere morém mihi.
45 DA. Quid tibi ego morem vís geram? TR. Abi, quaeso, hínc domum.
DA. Abeám? TR. Redito huc círciter merídiem.
DA. Reddéturne igitur foénus? TR. Reddetúr. Abi.
DA. Quid ego húc recursem, aut óperam sumam aut cónteram?
Quid, si híc manebo pótius ad merídiem?
50 TR. Imo ábi domum. Verum hércle dico. Ábi modo!
DA. Quin vós mihi foenus dáte. Quid hic nugámini?
TR. Eu hércle! — Nae tu ábi modo; auscultá mihi.
DA. Iam hercle égo illunc nomináho. TR. Euge strénue!
Beátus vero es núnc, quom clamas. DA. Méum peto.
55 Multós me hoc pacto iám dies frustrámini.
Moléstus si sum, réddite argentum; ábiero.
Respónsiones ómnes hoc verbum éripit.
TR. Sortem áccipe. DA. Imo foénus; id primúm volo.
TR. Quid? tú ted, homo hominum ómnium teterrume,
60 venísti huc extentátum? Agas, quod ín manu est.
Non dát: non debet. DA. Nón debet? TR. Ne gry quidem

ferre hinc potes? An mávis, ut abeát foras,
urbem éxul linquat, áctus hinc causá tui?
Quin sórtem potius dáre licet. DA. Quin nón peto.
[TH. Eiá, mastigia, ad mé redi. TR. Iam istíc ero. 65
Moléstus ne sis; némo dat; age, quíd lubet:
Tu sólus, credo, foénore argentúm datas?]
DA. Cedo foénus! redde foénus! foenus réddite!
datúrin' estis foénus actutúm mihi?
daté mihi foenus! TR. Foénus illic, foénus hic! 70
Nescít quidem nisi foénus fabulárier
veterátor; neque ego tétriorem béluam
vidísse me unquam quémquam, quam te, cénseo.
DA. Non édepol nunc me tu ístis verbis térritas.
Calidum hóc est; etsi prócul abest, urít male: 75
TR. Moléstus ne sis: némo dat: age quídlubet!
Tu sólus, credo, foénore argentúm datas?
TH. Quod illúc est foenus, óbsecro, quod illíc petit?
[TR. Pater éccum advenit péregre non multó prius
illíus: is tibi et foénus et sortém dabit: 80
ne incónciliare quíd nos porro póstules.
Vide, núm moratur? DA. Quín feram, si quíd datur.
TH. Quid áis tu? TR. Quid vis? TH. Quís illic est? quid illíc petit?
quid Phílolachetem gnátum compellát ferox
sic, ét praesenti tíbi facit convícium?] 85
quid illí debetur? TR. Óbsecro, iube óbiici
argéntum huic ob os ímpurae béluae.
TH. Iubeám? TR. Iube homini argénto os verberárier.
DA. Perfácile ego ictus pérpetior argénteos.

90 TH. Quod íllud argentum est? TR. Húiic debet Phílolaches
paulúm. TH. Quantillum? TR. Quási quadragintá minas.
DA. Ne sáne id multum cénseas: paulum íd quidem est.
TR. Audín? videturne, óbsecro hercle, idóneus,
danísta qui sit, génus quod improbíssumum est?
95 TH. Non núnc ego istuc cúro, qui sit, únde sit:
illúd volo dici míhi, id me scire éxpeto:
ab eo étiam argenti foénus creditum aúdio.
TR. Quatuór quadraginta ílli debentúr minae.
Dic té daturum, ut ábeat. TH. Ego dicám dare?
100 TR. Dic. TH. Égone? TR. Tu ipsus. Díc modo! auscultá mihi!
Promítte! age inquam: ego iúbeo. TH. Respondé mihi:
quid eo ést argento fáctum? TR. Salvom est. TH. Sólvite
vosmét igitur, si sálvom est. TR. Aedes fílius
tuus émit. TH. Aedes? TR. Aédes. TH. Euge, Phílolaches
105 patríssat! iam homo in mércatura vórtitur.
Ain' tu? aédes? TR. Aedes, ínquam. Sed scin', quóiusmodi?
TH. Qui scíre possim? TR. Váh! TH. Quid est? TR. Ne mé roga.
TH. Nam quíd ita? TR. Speculo cláras, clarorém merum.
TH. Bene hércle factum! Quíd? eas quanti déstinat?
110 TR. Taléntis magnis tótidem, quot ego et tú sumus:
sed árrhaboni has dédit quadragintá minas.

Hinc súmpsit, quas ei dédimus. Satin' intéllegis?
Nam póstquam haece aedes íta erant, ut dixí tibi,
contínuo est alias aédes mercatús sibi.
TH. Bene hércle factum! DA. Heus, iam ádpetit merídies. 115
TR. Absólve hunc, quaeso, vómitum, ne hic nos énicet.
Quatuór quadraginta ílli debentúr minae,
et sórs et foenus. DA. Tántum est; nihilo plús peto.
TR. Velím quidem hercle, ut úno numo plús petas.
TH. Aduléscens, mecum rém habe. DA. Nempe abs té petam? 120
TH. Petitó cras. DA. Abeo: sát habeo, si crás fero.
TR. Malúm quod isti dí deaeque omnés duint:
ita méa consilia pérturbat peníssume.
Nullum édepol hodie génus est hominum tétrius
nec mínus bono cum iúre, quam danísticum. 125
TH. Qua in régione istas aédes emit fílius?
TR. Ecce aútem perii! TH. Dícisne hoc, quod té rogo?
TR. Dicám; sed nomen dómini quaero quód siet.
TH. Age, cómminiscere érgo. TR. Quid ego núnc agam,
nisi ín vicinum hunc próxumum mendácium? 130
Eas émisse aedes húius dicam fílium.
Calidum hércle audivi esse óptumum mendácium;
[calidum hóc est: etsi prócul abest, urít male.]
Quidquíd dei dicunt, íd decretum est dícere.
TH. Quid ígitur? iam comméntus? TR. Di istum pérduint! 135

— Imo ístum potius! — Dé vicino hoc próxumo
tuus émit aedes fílius. TH. Bonán' fide?
TR. Si quidem és argentum rédditurus, túm bona;
si rédditurus nón es, non emít bona.

140 TH. Non ín loco emit pérbono has. TR. Imo óptume.
TH. Cupio hércle inspicere has aédes: pultadúm foris,
atque évocato aliquem íntus ad te, Tránio.
TR. Ecce aútem iterum nunc, quíd ego dicam, néscio.
Iterúm iam ad unum sáxum me fluctús ferunt.

145 Quid núnc? Non hercle, quíd nunc faciam, répperio;
manifésto teneor. TH. Évocadum aliquém foras:
roga, círcumducat. TR. Heús tu! At hic sunt múlieres:
vidéndum est primum, utrum eae velintne, an nón velint.
TH. Bonum aéquomque oras: pércontaredum ét roga:

150 ego híc tantisper, dum éxis, te opperiár foris.
TR. Di té deaeque omnes fúnditus perdánt, senex:
ita méa consilia úndique oppugnás mala.
Euge, óptume, eccum, aédium dominús foras
Simó progreditur ípsus. Huc concéssero,

155 dum míhi senatum cónsili in cor cónvoco.
Igitúr tum accedam hunc, quándo, quid agam, invénero.

ACTUS III. SCENA II.

SIMO. THEUROPIDES. TRANIO.

SI. Mélius ánno hóc mihi nón fuit dómi,
néc quando esca úna me méruerit mágis.
Prándium uxór mihi pérbonum dédit;
núnc dormitúm iubet íre me. Mínume!
Nón mihi fórte visum ílico fuit. 5
Mélius, quam prándium, quód solet, dédit:
vóluit in cúbiculum abdúcere me ánus.
Nón bonus sómnus de prándio est: ápage!
Clánculum ex aédibus me édidi fóras.
Tóta turgét mihi uxor núnc, scio, dómi. 10
TR. Rés parata ést mala in vésperum húic séni:
nam ét cenandum ét cubandum intus ést male.
SI. Quóm magis cógito cúm meo ánimo:
sí quis dotátam habet, néminem sópor
sóllicitat. Íre dormítum mihi ódio est. 15
Éxsequi cérta res ést, ut ego ábeam
pótius hinc ád forum, quám domi cúbem.
Atque pol néscio, ut móribus sient
vóstrae: haec, sát scio, quám me hábet male;
péius posthác fore, quám fuit míhi. 20
TR. Si ábitus tuus tibi, senex, fécerit male,
níhil erit, quód deorum úllum accúsites;
te ípse iure óptumo mérito incusés licet.
Témpus nunc ést, senem hunc álloqui, míhi.
Hóc habet! réperi, quí senem dúcerem, 25
quó dolo a mé dolórem prócul péllerem.
Accedam. Dí te ament plúrimum, Símo.
SI. Sálvos sis, Tránio. TR. Út vales? SI. Nón
male.

Quíd agis? TR. Hominem óptumum téneo. SI. Amicé facis,
30 quóm me laudás. TR. Decet cérte. SI. Hercle, at téd ego
téneo servom haúd bonum. TR. Quíd ita veró, Simo?
TH. Héia, mastígia, ad mé redi! TR. Iam ísti ero.
SI. Quíd nunc? quam móx? TR. Quid est? SI. Quód solet fíeri.
TR. Díc igitur, quód solet fíeri, quíd id est?
35 SI. Quíd facitis vós? Sed ut vérum, Tranió, loquar,
síc decet, út homines súnt, ita morém geras,
víta quam sít brevis, cógitans símitu.
TR. Quíd? Ehem, vix tándem
percépi, super his rébus nostris té loqui.
40 SI. Músice hercle ágitis aetátem, ita ut vós decet:
víno, victú, piscatú probo, eléctili,
vítam colitís. TR. Imo ita éa quidem antehác erat;
núnc nobis ómnia haec éxciderúnt simul.
SI. Quídum? TR. Ita óppido occídimus omnés, Simo.
45 SI. Nón taces? Próspere vóbis cuncta úsque adhuc
prócesserúnt. TR. Ita ut dícis, facta haúd nego:
nós profectó probe, ut vóluimus, víximus;
séd, Simo, ita núnc ventus
návem deseruít .... SI. Quid est? Quó modo? TR. Péssumo.
50 SI. Quaéne subdúcta erat túto in térra?
TR. Heí! SI. Quid est? TR. Mé miserum! óccidi! SI. Quí? TR. Quia
vénit navis, nóstrae naví quae frangát ratem.

SI. Vélim, ut velles, Tránio. Séd quid est negóti?
Éloquere. TR. Éloquar: hérus [peregre] venit.
SI. Túm tibi
chórda tendétur; inde ín ferritérium: 55
póstea recta ín crucem. TR. Núnc te ego per génua
óbsecro, né hero indícium faciás meo.
SI. Né metuas, níl sciet é me. TR. Patróne,
sálve. SI. Nihil móror mi istiúsmodi cliéntis.
TR. Nunc hóc quod ad te nóster me misít senex.... 60
SI. Hoc míhi responde prímum, quod ego té rogo.
Iam de ístis rebus vóster quid sensít senex?
TR. Nihil quídquam. SI. Numquid íncrepavit fí-
lium?
TR. Tam líquidus est, quam líquida esse tempe-
stás solet.
Nunc te hóc orare iússit opere máxumo, 65
ut síbi liceret ínspicere has aedés tuas.
SI. Non súnt venales. TR. Scío equidem istuc;
séd senex
gynaéceum aedificáre volt hic ín suis
et bálineas et ámbulacrum et pórticum.
SI. Quid ílle consomniávit? TR. Ego dicám tibi. 70
Dare vólt uxorem fílio, quantúm potest:
ad eám rem facere vólt gynaeceúm novum.
Nam síbi laudasse hásce ait architéctonem
nescío quem, esse aedificátas has sané bene.
Nunc hínc exemplum cápere volt, nisi tú nevis.... 75
SI. Nae illíc malo quidem ab ópere sibi exemplúm
petit.
TR. quia híc audivit ésse aestatem pérbonam;
subdíu coli has solére perpetuúm diem.
SI. Imo édepol vero, quum úsquequaque umbra
ést, tamen

80 sol semper hic est usque a mani ad vesperum;
quasi flagitator adstat usque ad ostium;
nec mihi umbra usquam est, nisi si in puteo quaepiam est.
TR. Quid? Sarsinatis ecqua est, si Umbram non habes?
SI. Molestus ne sis. Haec sunt sicut praedico.
85 TR. Attamen inspicere volt. SI. Inspiciat, si lubet.
Si quid erit, quod illi placeat, de exemplo meo
ipse aedificato. TR. Eon'? voco huc hominem?
SI. I, voca.
TR. Alexandrum magnum atque Agathoclem aiunt maxumas
duo res gessisse: quid mihi fiet tertio,
90 qui solus facio facinora inmortalia?
Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter senex.
Novitium mihi quaestum institui non malum:
nam muliones mulos clitellarios
habent; ego homines habeo clitellarios.
95 Magni sunt oneris; quidquid inponas, vehunt.
Nunc hunc haud scio an colloquar. Congredibor.
Heus, Theuropides! TH. Hem, quis me nominat?
TR. Hero servos multum fidelis suo.
Quo me miseras, adfero omne impetratum.
100 TH. Quid illic, obsecro, tam diu restitisti?
TR. Seni non erat otium: id sum opperitus.
TH. Antiquom obtines hoc tuom, tardus ut sis.
TR. Heus tu, si voles verbum hoc cogitare:
simul flare sorbereque haud facile factu est:
105 ego hic esse et illic simul haud potui.
TH. Quid nunc? TR. Vise, specta, tuo arbitratu.
TH. Age, i duce me. TR. Num moror? TH. Subsequor te.

TR. Senéx ipse te ante óstium, eccum, ópperitur.
Sed is moestus ést, hasce sé vendidisse..
TH. Quid tándem? TR. Orat, út suadeám Philo-
lachéti, 110
ut ístas remíttat sibí. TH. Haud opínor.
Sibí quisque rúri metit. Si malé emptae
forént, nobis hás redhibére haud licéret.
Lucrí quidquid ést, id domum trahere opórtet.
Misericordiás iam hominem habére haud opórtet. 115
TR. Moráre hercúlé, dum facis verba. Séquere.
TH. Fiát. TR. Do tibi ego óperam.
Senéx illic ést. — Hem, addúxi tibi hóminem.
SI. Sálvom te adveníssé peregre gaudeo, Theuró-
pides.
TH. Dí te ament. SI. Inspícere hic aédes te hás
velle aiebát mihi. 120
TH. Nisi tibi est incómmodum. SI. Immo cómmo-
dum. I intro atque ínspice.
TR. Át enim múlierés. SI. Cave tu ullam flócci-
faxis múlierem.
Quálibet perámbula aedés óppido, tamquám tuas.
TH. Támquam? TR. Ah, cave tu ílli obiectes
núnc in aegritúdine,
te hás emisse. Nón tu vides hunc, vóltu ut tristi
ést senex? 125
TH. Video. TR. Ergo inridére ne videáre et gestire
ádmodum,
nóli facere méntionem, té hás emisse. TH. In-
téllego.
Ét bene monitum dúco atque esse éxistumó hú-
mani íngeni.
Quíd nunc? SI. Quín tu is intro? atque otiose
perspecta, ut lubet.

130 TH. Béne benigneque árbitror te fácere. SI. Factum edepól volo.
[Vín', qui perductét? TH. Apage istum pérductorem. Nón placet.
SI. Quíd? quid est? TH. Errábo potius, quám perductet quíspiam.]
TR. Víden', vestibulum ante aédis hoc, et ámbulacrum, quoíusmodi?
TH. Lúculentum edepól profecto! TR. Age spécta, postes quoíusmodi,
135 quá sint firmitáte facti, et quánta crassitúdine!
TH. Nón videor vidísse postis púlcriores. SI. Pól mihi
eó pretio emti fúerant olim. TR. Aúdin' „Fuerant" dícere?
Víx videtur cóntinere lácrumas. TH. Quanti hosce émeras?
SI. Trés minas pro istís duobus praéter vecturám dedi.
140 TH. Hércle quin multum ímprobiores súnt, quam a primo crédidi.
TR. Quápropter? TH. Quia édepol ambo ab ínfumo tarmés secat.
TR. Íntempestivós excisos crédo; id eis vitiúm nocet;
átque etiam nunc sátis boni sunt, sí sint inductí pice.
Nón enim pultíphagus opifex óperam fecit bárbarus.
145 Víden' coagmenta in fóribus? TH. Video. TR. Spécta, quam arcte dórmiunt.
TH. Dórmiunt? TR. Illúd quidem, ut connívent, volui dícere.
Sátin' habes? TH. Ut quídquid magis contémplor, tanto mágis placet.

TR. Víden' pictum, ubi ludíficat cornix úna volturiós duo?
Córnix adstat; éa vulturios dúo vicissim véllicat.
Quaéso, huc ad me spécta, cornicem út conspicere póssies. 150
Iám vides? TH. Profécto nullam equidem íllic cornicem íntuor.
TR. Át tu istac ad vós obtuere, quóniam cornicém nequis
cónspicari, sí volturios fórte possis cóntui.
Iám vides? TH. Non édepol video. TR. Át ego volturiós duos.
TH. Ómnino, ut te absólvam, nullam píctam conspicio híc avem. 155
TR. Áge, iam mitto. Ignósco: aetate nón quis obtuérier.
TH. Haéc, quae possum, ea míhi profecto cúncta vehementér placent.
SI. Látius demum óperae est pretium ivísse. TH. Recte edepól mones.
SI. Ého, istum, puer, círcumduce hasce aédis et conclávia.
Nam égomet ductarém, nisi mi esset ád forum negótium. 160
TH. Ápage istum a me pérductorem: níhil moror ductárier.
Quídquid est, errábo potius, quám perductet quíspiam.
SI. Aédis dico. TH. Érgo introeo síne perductore? SI. Í, licet.
TH. Íbo intro igitur. TR. Máne, sis: videam, né canis .... TH. Agedúm, vide.

165 TR. Ést. TH. Ubi est? TR. Abí dierecta! st! ábin' hinc in malám crucem?
Át etiam restás? St! abi istinc! SI. Níhil pericli est. Áge [modo].
Tám placida est, quam foéta. Quavis íre intro audactér licet.
Éo ego hinc ad forúm. TH. Fecisti cómmode. Bene ámbula. —
Tránio, age, canem ístam a fóribus [íntus] abducát face,
170 étsi non metuénda est. TR. Quin tu illam áspice, ut placide áccubat!
Nísi molestum vís viderí te átque ignavom .... TH. Iam, út lubet.
TR. Séquere hac me igitur. TH. Équidem haud usquam a pédibus abscedám tuis.

ACTUS IV. SCENA I.

PHANISCUS. SERVOS ALIUS.

Serví, qui quum cúlpa carint,
tamén [malum] metuúnt,
hí solent ésse heris útibilés.
Nam ílli, qui nihíl metuúnt,
5 postquám sunt malúm meriti,
stúlta sibi éxpetunt cónsiliá:
exércent sese ad cúrsuram:
fugiúnt.
Sed hí, si reprénsi súnt,
10 faciúnt a maló
pecúlium, quód nequeúnt [a bonó];

aúgent ex pauxíllo;
[thesaúrum in]de paránt.
Mihi in péctore cónsilií [quod ést,
lubét cavére] malám rem priús, 15
quam út meum [térgum exsincératum fíat.]
Út adhuc fuít, mihi córium esse opórtet,
sincerum, átque uti vérberarí vetem,
Si huíc imperábo, probé tectum habébo,
[Malum] Cum ímpluit caéteris, nón impluát mihi. 20
Nám, ut serví volunt ésse herum, íta solet.
Bonús cum probís 'st,
malús cum malís.
Nam núnc domi nóstrae tot péssumi vívunt; 25
pecúlí suí prodigí, plagigéruli.
Ubi, advórsum ut eánt,
vocántur, heró: [Non eó;]
moléstus ne sís;
scio, quó properás.
Gestís aliquó 30
iam hercle íre [vis, múla,] forás [pastum.]
Béne merens hoc prétium inde ábstuli; ita abií.
foras. [Solus]
Núnc eo advórsum hero ex plúrimis sérvis.
Hóc die crástini cúm herus resciverit,
máne eos castígabit búbulis éxuviis. 35
Póstremo minóris pendo térgum illorum, quám
meum.
Illi erunt bucaédae multo pótius, quam ego sim
réstio.
SE. Mane tu, átque adsiste íllico: Phanísce!
etiam respice!
PH. Mihí molestus né sies. SE. Vide, út fastidit
símia!

40 PH. Mihi súm; lubet esse. Quid íd curas?
SE. Manesne íllico, impure párasite?
PH. Qui párasitus sum? SE. Ego ením dicam:
cibo pérduci poterís quovis.
Ferócem facís, quia te herús tam amát? PH. Vah,
45 oculí dolent! SE. Cúr? PH. Quia fúmus moléstus.
SE. Táce, sis, faber, qui cúdere
plúmbeos numós soles!
PH. Nón potes tu cógere me, ut tíbi maledicam. Nóvit herus me.
SE. Súam quidem pol cúlcitullam opórtet. PH. Si sis sóbrius,
50 mále non dicas. SE. Tíbi obtemperém, quom mihi tu néqueas?
PH. Át tu mecum [,pessume,] í advorsus. SE. Quaéso hercle, Phanisce, ábstine
iám sermonem de ístis rebus. PH. Fáciam, et pultabó foris.
Heus, écquis hic est, qui máxumam
iniúriam his foribus défendat?
55 Ecquís, ecquis huc éxit atque
aperít? Nemo hinc quidem fóras exit.
Ut esse áddecet nequam hominés, ita sunt.
Séd eo magis cauto ést opus, ne huc exeát, quí male me múlcet.

ACTUS IV. SCENA II.

TRANIO. THEUROPIDES.

TR. Quíd tibi visum ést hoc mercimóni? TH. Totus gaúdeo.

TR. Núm nimio emtae tíbi videntur? TH. Núnquam edepol ego mé scio
vídisse usquam abiéctas aedes, nísi modo hasce. TR. Ecquíd placent?
TH. Écquid placeant, mé rogas? Imo hércle vero pérplacent.
TR. Cúiusmodi gynaéceum! quid pórticum? TH. Insanúm bonam. 5
Nón equidem ullam in público esse máiorem hac exístumo.
TR. Quín ego ipse et Phílolaches in público omnes pórticus
súmus commensi. TH. Quíd igitur? TR. Longe ómnium longíssuma est.
TH. Di ímmortales, mércimoni lépidi! Si hercle núnc ferat
séx talenta mágna argenti pro ístis praesentária, 10
núnquam accipiam. TR. Si hércle accipere cúpias, ego nunquám sinam.
TH. Béne res nostra cóllocata est ístoc mercimónio.
TR. Mé suasore atque ímpulsore id fáctum audacter dícito,
quí subegi, foénore argentúm áb danísta ut súmeret,
quód isti dedimus árrhaboni. TH. Sérvavisti omném ratem. 15
Népme octogintá debentur huíc minae? TR. Haud numo ámplius.
TH. Hódie accipiat. TR. Íta enimvero, né qua causa súbsiet;
vél mihi denumeráto; ego illi pórro denumerávero.
TH. Át enim ne quid cáptioni míhi sit, si dederím tibi.
TR. Égone te ioculó modo ausim dícto aut facto fállere? 20

TH. Égon' abs te ausim nón cavere, né quid committám tibi?

TR. Quían' tibi unquam quídquam, postquam túus sum, verborúm dedi?

TH. Égo enim cavi recte: éam mihi debeo grátiam, atque animó meo.

Sát sapio, si abs té modo uno cáveo. TR. Tecum séntio.

25 TH. Núnc abi rus: dic, me ádvenisse, fílio. TR. Faciam, út voles.

TH. Cúrriculo i, iube in úrbem veniat iám simul tecúm. TR. Licet.

Núnc ego me illa pér posticum ad cóngerrones cónferam:

dícam, ut hic res sínt quietae, atque, húnc ut hinc amóverim.

ACTUS IV. SCENA III.

PHANISCUS. ALIUS SERVOS. THEUROPIDES.

PH. Híc quidem neque cónvivarum sónitus, item ut antehác fuit,

néque tibicinám cantantem, néque alium quemquam aúdio.

TH. Quae íllaec res est? quíd illice homines quaérunt apud aedés meas?

quíd volunt? quid íntrospectant? PH. Pérgam pultare óstium.

5 Heús, reclude, heus, Tránio! Etiamne áperis? TH. Quae haec est fábula?

PH. Étiamne aperis? Cállidamati nóstro advorsum vénimus.

TH. Heús vos, pueri, quíd istic agitis? quíd istas aedes frángitis?

PH. Hérus hic noster pótat. TH. Herus hic vóster potat? PH. Íta loquor.

TH. Púere, nimium es délicatus. PH. Éi advorsum vénimus.

TH. Quói homini? PH. Hero nóstro. Quaeso, quóties dicundúm est tibi? 10

TH. Púer, hic nemo hábitat: nam te esse árbitror puerúm probum.

PH. Nón hic Philolachés adolescens hábitat hisce in aédibus?

SE. Híc senex cerebrósus certe est. PH. Érras pervorsé, pater:
nám nisi hinc hodie émigravit aút heri, certó scio
híc habitare. TH. Quín sex menses iam híc nemo habitat. SE. Sómnias. 15

TH. Égone? SE. Tu. TH. Tu né molestus. Síne me cum pueró loqui.

PH. Némo habitat? Hem! TH. Íta. PH. Profecto: nám heri et nudiustértius,
quártus, quintus, séxtus, usque, póstquam hinc peregre eiús pater
ábiit, nunquam hic tríduom unum désitum est esse ét bibi.

TH. Quíd ais? PH. Triduom únum haud intermíssum est hic esse ét bibi, 20
scórta duci, pérgraecari, fídicinas, tibícinas
dúcere. TH. Quis istaéc faciebat? PH. Phílolaches. TH. Qui Phílolaches?

PH. Cuí patrem Theurópidem esse opínor. TH Hei, hei, óccidi,
si haéc hic vera mémorat. Pergam pórro percontárier.
25 Áin' tu, istic potáre solitum Phílolachem istum, quísquis est,
cúm hero vostro? PH. Hic, ínquam. TH. Puere, praéter speciem stúltus es.
Víde, sis, ne forte ád merendam quópiam devórteris,
átque ibi meliúscule, quam sát fuit, biberís. PH. Quid est?
TH. Íta dico: ne ad álias aedes pérperam devéneris.
30 PH. Scío, qua me ire opórtet, et quo vénerim, noví, loci.
Phílolaches hic hábitat, quoius ést pater Theurópides,
quí, postquam pater ád mercatum ábiit, hic tibícinam
líberavit. TH. Phílolaches ergo? PH. Íta: Philematiúm quidem.
TH. Quánti? SE. Trigintá talentis. PH. *Μὰ τὸν Ἀπόλλω*, séd minis.
35 TH. Áin', minis trigínta amicam déstinatam Phílolachi?
PH. Áio. TH. Atque eam manu émisisse? PH. Áio. TH. Et postquam eius hínc pater
sít profectus péregre, perpotásse hic adsiduó tuo
cúm domino? PH. Aió. TH. Quid? aedes émit hic is próxumas?
PH. Nón aio. TH. Quadráginta etiam dédit huic, quae essent pígnori?
40 PH. Néque istud aio. TH. Hei, pérdis! PH. Imo súum patrem illic pérdidit.

TH. Véra cantas! Vána vellem! PH. Pátris amicus vídelicet.
TH. Heú, edepol patrém eum miserum praédicas! PH. Nihil hóc quidem est,
tríginta minaé, prae quam alios dápsiles sumtús facit.
Pérdidit patrem. Únus isticsérvos estsacérrumus,
Tránio; is vel Hérculi contérere quaestum póssiet. 45
Édepol eius patrís me misere míseret; qui quum istaéc sciet
fácta ita, amburét ei misero córculum carbúnculus.
TH. Sí quidem istaec véra sunt. PH. Quid méreár, quamobrem méntiar?
Heús vos? ecquis hasce áperit? SE. Quid ita púltas, ubi nemo íntus est?
PH Álio credo cómissatum abísse: abeamus núnc ïam. 50
TH. Púere, iamne abís? Libertas paénula est tergó tuo.
PH. Míhi, nisi herum ut métuam et curem, níhil est, qui tergúm tegam.

ACTUS IV. SCENA IV.

THEUROPIDES. SIMO.

TH. Periihércle! quid opustvérbis? Utverba aúdio,
non équidem in Aegyptum hínc modo vectús fui,
sed étiam in terras sólas, orasque últimas
sum círcumvectus: íta, ubi nunc sim, néscio.
Verúm iam scibo: nam éccum, unde aedes fílius 5

meus émit. Quid agis tu? SI. Á foro incedó domum.
TH. Numquíd processit ád forum [tibi] hodié novi?
SI. Etiám. TH. Quid tandem? SI. Vídi efferri mórtuum. TH. Hem,
novum! SI. Únum vidi mórtuum efferrí foras.
10 Modo eúm vixisse aiébant. TH. Vae capití tuo!
SI. Quid tu ótiosus rés novas requíritas?
TH. Quia hódie adveni péregre. SI. Promisí foras
ad coénam: ne me té vocare cénseas.
TH. Haud póstulo edepol. SI. Vérum cras, nisi quís prius
15 vocáverit me, vél apud te coenávero.
TH. Ne istúc quidem edepol póstulo. Nisi quíd magis
es óccupatus, óperam mihi da. SI. Máxume.
TH. Minás quadraginta áccepisti, quód sciam,
a Phílolachete. SI. Núnquam numum, quód sciam.
20 TH. Quid? a Tránione sérvo meo? SI. Multo íd minus.
TH. quas árrhaboni tíbi dedit? SI. Quid sómnias?
TH. Egone? Át quidem tu, qui ístoc te sperás modo
potésse dissimulándo infectum hoc réddere.
SI. Quid aútem? TH. Quod me absénte tecum hic fílius
25 negóti gessit. SI. Mécum ut ille hic gésserit,
dum tu híc abes, negóti? quidnam, aut quó die?
TH. Minás tibi octogínta argenti débeo.
SI. Non míhi quidem hercle; vérum, si debés, cedo.
Fidés servanda est. Ne íre inficias póstules.
30 TH. Profécto non negábo debere, ét dabo.
Tu cáve, quadraginta áccepisse hinc né neges.
SI. Quaeso édepol, huc me adspécta et respondé mihi.
Te vélle uxorem aiébat tuo nató dare:
ideo aédificare hic vélle aiebat ín tuis.

TH. Hic aédificare vóluí? SI. Sic dixít mihi. 35
TH. Hei míhi, disperii! vócis non habeó satis!
Vicíni, interii, périi! SI. Numquid Tránio
turbávit? TH. Imo ésturbavit ómnia.
Delúdificatus ést me hodie indignís modis.
SI. Quid tú ais? TH. Haec res síc est, ut narró tibi: 40
delúdificatust me hódie in perpetuúm modum.
Nunc te óbsecro, ut me béne iuves, operámque des.
SI. Quid vís? TH. I mecum hac, óbsecro te, uná
simul.
SI. Fiát. TH. Servorumque óperam et lora míhi cedo.
SI. Sume. TH. Eádem ego opera haéc tibi narrávero, 45
quis méd exemplis hódie [ille] ludificátus est.

ACTUS V. SCENA I.

TRANIO. THEUROPIDES.

TR. Quí homo timidus érit in rebus dúbiis, nauci
nón erit.
(Átque equidem, quid id ésse dicam vérbum, nauci, néscio.)
Nám herus me postquám rus misit, fílium ut suom
arcésserem,
ábii illa per ángiportum ad hórtum nostrum clánculum.
Óstium quod in ángiportu est hórti, patefecí fores; 5
éaque eduxi omném legionem, ét mares et féminas.
Póstquam ex obsidióne in tutum edúxi maniplarés meos:
cápio consilium, út senatum cóngerronum cónvocem.

Quém quum convocávi, atque illi me é senatu sé-
gregant.
10 Úbi egomet videó, verti rem in meó foro: quantúm potest
fácio idem, quod plúrimi alii, quíbus res timida aut túrbida est:
pérgunt turbare úsque, ut ne quid póssit conquiéscere.
Nám scio equidem, núllo pacto iam ésse posse clám senem.
Séd quid hoc est, quod fóris concrepuit próxuma vicínia?
15 Hérus meus hic quidem ést. Gustare ego éius sermoném volo.
TH. Íllico intra límen adstate íllic: ut, quum extempló vocem,
cóntinuo exsiliátis. Manicas céleriter connéctite.
Égo illum ante aedes praéstolabor lúdificatorém meum,
quóius ego hic lúdificabo córium, si vivó, probe.
20 TR. Rés palam est. Nunc té videre méliust, quid agas, Tránio.
TH. Dócte atque astuté captandum est cum ílloc, ubi huc advénerit.
Nón ego illi extempló meum osténdam sénsum: mittam líneam;
díssimulabo, me hórum quidquam scíre. TR. O mortalém malum!
Álter hoc Athénis nemo dóctior dicí potest.
Vérba dare illi nón magis hodie quísquam, quam
25 lapidí, potest.
Ádgrediar hominem; áppellabo. TH. Núnc ego ille huc veniát velim.

TR. Sí quidem pol me quaéris, adsum praésens praesentí tibi.
TH. Eúge, Tranió, quid agitur? TR. Véniunt ruri rústici;
Phílolaches iam hic áderit. TH. Edepol míhi opportune ádvenit.
Nóstrum ego hunc vicínum opinor ésse hominem audacem ét malum. 30
TR. Quídum? TH. Qui negát novisse vós. TR. Negat? TH. Nec vós sibi
númum unquam argentí dedisse. TR. Abi, lúdis me, credo: haúd negat.
[TH. Quíd iam? TR. Scio, iocáris nunc tu: nám ille quidem haúd negat.]
TH. Ímo edepol negát profecto; néque se has aedis Phílolachi
véndidisse. TR. Eho, án negavit, síbi datum argentum, óbsecro? 35
TH. Quín iusiurandúm pollicitus ést dare, si vellém, mihi,
néque se hasce aedis véndidisse, néque sibi esse argentúm datum.
Díxi ego ístuc idem ílli. TR. Quid ait? TH. Sérvos pollicitúst dare
súos mihi omnes quaéstioni. TR. Núgas! nunquam edepól dabit.
TH. Dát profecto. TR. Quín et illum in iús iube íre. TH. Iám mane: 40
éxperiar, ut opínor; certum est míhi. TR. Mihi huc hominém cedo!
TH. Quíd, si igitur ego arcéssam homines? TR. Fáctum iam esse opórtuit.

Vél hominem iube máncupio aedes pósci. TH. Imo hoc primúm volo:
quaéstioni accípere servos. TR. Fáciundum edepol cénseo.
45 Égo interim aram hanc óccupabo. TH. Quíd ita? TR. Nullam rém sapis:
né enim illi huc confúgere possint, quaéstioni quós dabit,
híc ego tibi praésidebo: ne ínterbitat quaéstio.
TH. Súrge. TR. Minime. TH. Ne óccupassis, óbsecro, aram. TR. Cúr? TH. Scies:
quía enim id maxumé volo, ut illi ístoc confugiánt. Sine
50 tánto apud iudicem húnc argenti cóndemnabo fácilius.
TR. Quód agis, id agas. Quíd tu porro sérere vis negótium?
Néscis tu, quam méticulosa rés sit, ire ad iúdicem.
TH. Súrgedum huc: est cónsulere igitur quíddam quod tecúm volo.
TR. Síc tamen hinc consílium dedero: nímio plus sapió sedens.
55 Túm consilia fírmiora súnt de diviní́s locis.
TH. Súrge! ne nugáre! adspicedum cóntra me: TR. Adspexí. TH. Vides?
TR. Vídeo, huc si quis íntercedat tértius, pereát fame.
TH. Quídum? TR. Quia nihíl quaesti sit: quía mali hercle ambó sumus.
TH. Périi TR. Quid tibi ést? TH. Dedisti vérba. TR. Qui tandém? TH. Probe
60 méd emunxti. TR. Víde sis, satine récte: num muccí fluont?

TH. Ímo etiam cerebrúm quoque omnem e cápite emunxistí meum.
Nam ómnia malefácta vostra réperi radícitus;
nón radicitús quidem hercle, vérum etiam eradícitus.
Númquam edepol hoc hódie inultus déstinaverís. Tibi
iám iubebo ignem ét sarmenta, cárnufex, circúmdari. 65
TR. Né faxis: nam elíxus esse, quam ássus, soleo suávior.
TH. Éxempla edepol fáciam ego in te. TR. Quía placeo, exemplum éxpetis.
TH. Lóquere: quoiusmodí reliqui, quom hínc abibam, fílium?
TR. Cúm pedibus, manibús, cum digitis, aúribus, oculís, labris.
TH. Áliud te rogo. TR. Áliud ergo núnc tibi respóndeo. 70
Séd eccum tui gnatí sodalem vídeod huc incédere,
Cállidamatem: illó praesente mécum agito, si quíd voles.

ACTUS V. SCENA II.

CALLIDAMATES. THEUROPIDES. TRANIO.

CA. Úbi somnum sepelívi omnem, atque édormivi crápulam,
Phílolaches venísse mihi narrávit suum peregre húc patrem,
quóque modo hominem ádvenientem sérvos ludificátus sit;

áit, sese metúere in conspectum íllius occédere.
5 Núnc ego de sodálitate sólus sum oratór datus,
qui á patre eius cónciliarem pácem. Atque eccum óptume.
Iúbeo te salvére, et, salvus quom ádvenis, Theurópides,
péregre, gaudeo. Híc apud nos hódie coenes. Síc face.
TH. Cállidamate, dí te ament. De coéna facio grátiam.
10 CA. Quín venis? TR. Promítte: ego ibo pró te, si tibi nón libet.
TH. Vérbero, etiam irrídes? TR. Quian' me pró te ire ad coenam aútumo?
TH. Nón enim ibis: égo ferare fáxo, ut meruisti, ín crucem.
TR. Áge, mitte istaec, ét me ad coenam díc iturum. Quíd taces?
CA. Séd tu istuc quid cónfugisti in áram, inscitíssumus?
15 TR. Ádveniens pertérruit me. — Lóquere nunc, quid fécerim.
Núnc utrisque dísceptator, éccum, adest: age, dísputa.
TH. Fílium corrúpisse aio té meum. TR. Auscultá modo.
Fáteor peccavísse; amicam líberasse; absénte te
foénori argentúm sumpsisse; id ésse absumtum praédico.
20 Númquid aliud fécit, nisi quod [faciunt] súmmis gnati géneribus?
TH. Hércle mihi tecúm cavendum est: nímis quam es oratór catus.

CA. Síne me dum istuc iúdicare. Súrge: ego isti
adsédero.
TH. Máxume. Accípito hanc ad te lítem. TR.
Enim istaec cáptio est.
Fác, ego ne metuam, ígitur, et tu út meam timeás
vicem.
TH. Iám minoris ómnia fació, prae quam quibus
mé modis 25
lúdificatus ést. TR. Bene hercle fáctum, et fa-
ctum gaúdeo.
Sápere istac aetáte oportet, quí sunt capite cándido.
TH. Quíd ego nunc faciám, si amicus Démipho
aut Philónides . . . ,
TR. Dícito iis, quo pácto tuos te sérvos ludificáverit:
óptumas frustrátiones déderis in comoédiis. 30
CA. Táce parumper: síne vicissim mé loqui. —
Auscultá. TH. Licet.
C. Ómnium primúm sodalem me ésse scis gnató tuo.
Ís adiit me: nam íllum prodire púdet in conspe-
ctúm tuum
própterea, quae fécit, quia te scíre scit. Nunc te
óbsecro,
stúltitiae adulescéntiaeque éius ignoscás. Tuust; 35
scís, solere illánc aetatem táli ludo lúdere;
quídquid fecit, nóbiscum una fécit; nos delíquimus:
foénus, sortem, súmtumque omnem, quí amica
emta est, ómnia
nós dabimus, nos cónferemus, nóstro sumtu, nón
tuo.
TH. Nón potuit veníre orator mágis ad me impe-
trábilis, 40
quám tu: neque illi súm iam iratus, néque quid-
quam succénseo;

ímo me praesénte amato, bíbito, facito quód lubet.
Si hóc pudet, fecísse sumtum: súpplicii habeó satis.
CA. Díspudet. TR. Dat ístam veniam: quíd me fiet núnc ïam?
45 TH. Vérberibus, lutúm, caedere péndens! TR. Tamenetsí pudet?
TH. Ínterimam hercle te égo, si vivo! CA. Fác istam cunctam grátiam:
Tránioni remítte, quaeso, hanc nóxiam causá mea.
TH. Áliud quidvis ímpetrari a mé facilius pérferam.
quam út non ego istum pró suis factis péssumis pessúm premam.
50 TR. Mítte istunc, quaeso. TR. Mítte tu me. TH. Hem, víden', ut restat fúrcifer?
CA. Tránio, quiésce, si sapis. TH. Tú quiesce hanc rém modo
pétere; ego illum verbéribus, ut quiétus sit, subégero.
CA. Níhil opus est profécto. Age iam, síne ted exorárier.
TH. Nólo ores. CA. Quaeso hércle. TH. Nolo, inquam, óres. CA. Nequidquám nevis:
55 hánc modo unam nóxae veniam, quaéso, fac causá mea.
TR. Quíd gravaris? Quási non cras iam cómmeream aliam nóxiam:
íbi utrumque, et hóc et illud, póteris ulciscí probe.
CA. Síne te exorem. TH. Age, hábe; abi impune! Hem, húic habeto grátiam.
Spéctatores, fábula haec est ácta: vos plausúm date.

P E R S A.

DRAMATIS PERSONAE.

TOXILUS, servus.
SAGARISTIO, servus alius heri.
SATURIO, parasitus.
SOPHOCLIDISCA, subserva Lemniselenae.
LEMNISELENE, meretrix, amica Toxili.
PAEGNIUM, puer.
VIRGO, filia Saturionis.
DORDALUS, leno.

SUMMARIUM.

Toxilus servus, absente hero suo, cupit ab lenone Dordalo amicam suam Lemniselenem emere. Petit igitur ab sodali suo Sagaristione, ut ille sibi mutuam praebeat pecuniam. Ipse autem viam invenit lenonis decipiendi. Subornat parasitum Saturionem, ut is filiam suam lenoni, tamquam captivam e Persia adductam, per Sagaristionem vendi patiatur, postea vindicaturus. Idque eo consilio, ut argentum ab lenone recipiat, quod dandum foret pro Lemniselene.

Inter haec Lemniselene subservam suam Sophoclidiscam cum epistola mittit ad Toxilum; isque item Paegnium puerum cum mandatis ad Lemniselenem. Sagaristio autem, pecuniam nactus ab hero, a quo iussus erat boves in mercatu emere, eam pecuniam Toxilo tradit. Is igitur illa redimit amicam ab lenone. Tum vero Sagaristio, tamquam Persa Persico ornatu indutus, adducit Virginem, tamquam captivam e Persia missam. Eam emit leno. Paullo post accedit Saturio, filiamque asserit. Epulantur servi, lenonemque deludunt.

(Metra negligentius in hac fabula a poeta servata reperiuntur. — Scena Athenis.)

ARGUMENTUM.

Profécto domino súos amores Tóxilus
Emit, átque curat, léno ut emittát manu:
Raptámque ut emeret dé praedone vírginem
Subórnata suadét [sui] parasiti fília,
Atque íntricatum lúdit potans Dórdalum.

ACTUS I. SCENA I.

TOXILUS. SAGARISTIO.

TO. Qui amáns egens ingréssus est princéps amoris ín vias,
superávit aerumnís suis [omnés] aerumnas Hérculis.
Nam cúm leone et cum éxcetra, cum cérvo, cum apro Aetólico,
cum avibús Stymphalicís, cum Antaeo, déluctari mávelim,
quam cúm amore. Ita fió miser quaeréndo argento mútuo; 5
nec quídquam nisi „Non ést", sciunt mihi réspondere, quós rogo.
SA. Qui heró suo servíre volt bene sérvos servitútem,
nae illum édepol multa in péctore suo cóllocare opórtet,
quae heró placere cénseat praeséntí atque absentí suo.
Ego néque lubenter sérvio, neque sátis sum hero ex senténtia; 10
sed, quási lippo oculo, me hérus meus manum ábstinere haud quít tamen,
quin mi ímperet, quin mé suis negótiis praefúlciat.
TO. Quís illic est, qui cóntra me adstat? SA. Quís hic est, qui contrá med adstat?

TO. Símilis est Sagarístionis. SA. Tóxilus hic quidem méus amicust.

15 TO. Is ést profecto. SA. Eum ésse opinor. TO. Cóngrediar. SA. Aggrédiar contra.

TO. Ó Sagaristió, di ament te. SA. O Tóxile, dabunt dí, quae exoptes.

Út vales? TO. Út queo. SA. Quíd agitur? TO. Vívitur.

SA. Sátin' ergo ex sonténtia? TO. Si eveniunt, quae exoptó, satis.

SA. Nimis stúlte amicis útere. TO. Quid iam? SA. Quia ímperare opórtet.

20 TO. Mihí quídem tu iam eras mórtuus, quia té non visitávi.

SA. Negótium edepol. ... TO. Férreum fortásse? SA. Plusculum ánnum

fui praéferratus ápud molas tribúnus vapuláris.

TO. Vetus iam ístaec militia ést tua. SA. Satin' tu úsque valuisti? TO. Haúd probe.

SA. Ergo édepol palles. TO. Saúcius factús sum in Veneris proélio;

25 sagittá Cupido cór meum transfíxit. SA. Iam servi híc amant?

TO. Quíd ergo [faciam]? disne advórser? quasi Titáni, cum dis bélligerem,

quíbus sat esse nón queam?

SA. Víde modo, ulmeaé catapultae túum ne transfigánt latus.

TO. Básilice agito Eleútheria.

30 SA. Quid iám?

TO. Quia herús peregre est. SA. Ain tú? peregre est?

TO. Si túte tibi bene ésse potes patí: veni: vives mécum:

básilico accipiére victu. SA. Váh, iam scapulae prúriunt,
quia te ístaec audiví loqui. TO. Sed hóc med unum excrúciat . . .
SA. Quid [nam id] ést? TO. Haec dies summa hódie est, mea amíca sitne líbera, 35
an sémpiternam sérvitutem sérviat. SA. Quid núnc vis ergo?
TO. Fácere amicum tíbi me potis es sémpiternum. SA. Quémadmodum?
TO. Út mihi des numós sexcentos, quós pro capite íllius pendam,
quós continuo tíbi reponam ín hoc triduo aút quatriduo.
Age, fí benignus, súbveni. 40
SA. Qua cónfidentiá rogare tu á med argentúm tantum audes,
ímpudens? Quin, si égomet totus véneam, vix récipi potis est,
quód tu me rogás: nam tu aquam a púmice nunc póstulas:
qui ípsus sitiat. TO. Sícine hoc te mihi fácere? SA. Quid faciám? TO. Rogas?
Alicúnde exora mútuum. SA. Tu fác idem, quod rogás me. 45
TO. Quaesívi; nusquam réperi. SA. Quaeram équidem, si quis crédat.
TO. Nempe hábeo in mundo? SA. Si íd domi esset míhi, iam pollicérer.
Hoc meum ést, ut faciam sédulo. TO. Quidquíd erit, recipe te ád me.
SA. Quaeré tamen: ego item sédulo. Si quíd erit, faxo iam út scias.

50 TO. Obsecró, resecro te, operám da hanc mihi fidélem! SA. Ah, odio me énicas!
TO. Amóris vitio, nón meo, nunc tíbi morologus fío.
SA. At pól ego abs te concéssero. TO. Iamne ábis? Bene ambuláto.
Sed récipe te, quantúm potes! cave fúas mihi in quaestióne:
usque éro domi, dum excóxero lenoní malum.

ACTUS I. SCENA II.

SATURIO.

Veterem átque antiquom quaéstum maiorúm meûm
servo átque obtineo et mágna cum curá colo.
Nam núnquam quisquam meórum maiorúm fuit,
quin párasitando páverint ventrés suos;
5 patér, avos, proavos, ábavos, atavos, trítavos,
quasi múres, semper édere alienúm cibum,
neque edácitate eos quísquam poterat víncere.
His cógnomentum erát duris Capitónibus.
Unde húnc ego quaestum obtíneo et maiorúm locum;
10 neque quádruplari mé volo: neque enim decet
sine méo periclo ire áliena ereptúm bona;
neque illí, qui faciunt, míhi placent: plané loquor.
Nam públicae rei caúsa quicunque íd facit
mage, quám sui quaesti, ánimus induci potest,
15 eum ésse civem ét fidelem ét bonum;

sed légirupam ni dámnet, det in públicum
dimídium. Atque etiam ín ea lege adscríbitor:
ubi quádruplator quémpiam iniexít manum,
tantídem ille illi rúrsus iniiciát manum,
et aéqua parti pródeant ad Trésviros. 20
Si id fíat, nae isti fáxim nusquam appáreant,
qui hic álbo rete áliena oppugnánt bona.
Sed súmne ego stultus, quí rem curo públicam,
ubi súnt magistratus, quós curare opórteat?
Nunc húc introibo: vísam hesternas réliquias, 25
quiérint recte, nécne; num infuerít febris;
opértaen' fuerint, né quis obreptáverit.
Sed áperiuntur aédes: remorandúst gradus.

ACTUS I. SCENA III.

TOXILUS. SATURIO.

TO. Omném rem inveni, ut súa sibi pecúnia
hodie íllam faciat léno libertám suam.
Sed eccúm parasitum, quóius mihi auxilio ést opus.
Simulábo, quasi non vídeam: ita alliciám virum.
Curáte istic vos, átque approperate ócius: 5
ne míhi morae sit quídquam, ubi ego intro advénero!
Commísce mulsum! strúthea coluteaque áppara,
bene ut ín scutris concáleant, et calamum íniice!
Iam pól ille hic aderit, crédo, congerró meus.
SA. Me dícit! euge! TO. Laútum credo a bálineis 10
iam hic ádfuturum. SA. Ut órdine omnem rém tenet!
TO. Collýrae facite ut mádeant et collýphia:

ne míhi incocta détis. SA. Rem loquitúr meram:
nihil sunt crudae, nísi, quas madidas glútias.
15 Tum nísi cremore crásso est ius collýricum,
nihil ést macrum illud, épicrocum, perlúcidum.
Quasi iúream esse iús decet collýricum.
Nolo ín vesicam quód eat, in ventrém volo.
TO. Prope me híc nescio quis lóquitur. SA. O mi
Iúpiter
20 terréstris, te coepulónus compellát tuus.
TO. O Sáturio, opportúne advenistí mihi!
SA. Mendácium edepol dícis, atque haud té decet:
nam Esúrio venio, nón advenio Sáturio.
TO. At edés: nam iam intus véntris fumant fócula.
25 Calefíeri iussi réliquias. SA. Pernám quidem
ius ést apponi frígidam postrídie.
TO. Ita fíeri iussi. SA. Écquid halecis? TO. Váh,
rogas?
SA. Sapis múltum ad Genium. TO. Séd ecquid
meministí, here
qua dé re ego tecum méntionem féceram?
30 SA. Memini: út muraena et cónger ne calefíerent:
nam nímio melius óppectuntur frígida.
Sed quíd cessamus proélium commíttere?
Dum máne est, omnes ésse mortalés decet.
TO. Nimis péne mane est. SA. Máne quod tu oc-
céperis
35 negótium agere, id tótum procedít diem.
TO. Quaeso ánimum advorte hoc. Nám here
narraví tibi
tecúmque oravi, ut númos sexcentós mihi
darés utendos mútuos. SA. Memini ét scio,
et té me orare, et míhi non esse, qúód darem.
40 Nihilí parasitus ést, quoi argentúm domi est:

lubído extemplo coépere est convívium,
tubúrcinari dé suo, si quíd domi est.
Cynicum ésse egentem opórtet parasitúm probe:
ampúllam, strigilem, scáphium, soccos, pállium,
marsúpium habeat; ínibi paulum praésidii, 45
qui fámiliarem súam vitam oblectét modo.
TO. Iam nólo argentum: fíliam utendám tuam
mihi dá. SA. Nunquam edepol quoíquam etiam
utendám dedi.
TO. Non ád istuc, quod tu insímulas. SA. Quid
eam vís? TO. Scies:
quia fórma lepida et liberali est. SA. Rés ita est. 50
TO. Hic léno neque te nóvit neque gnatám tuam.
SA. Me ut quísquam norit, nísi ille, qui praebét
cibum!
TO. Ita ést. Hoc tu mihi réperire argentúm potes.
SA. Cupio hércle. TO. Tum tu mé sine illam
véndere.
SA. Tun' íllam vendas? TO. Ímo alium allegávero, 55
qui véndat, qui esse sé peregrinum praédicet;
siquidém istic leno nón sex menses Mégaribus
huc ést quum commigrávit. SA. Pereunt réli-
quiae;
postérius istuc támen potest. TO. Scin', quám
potest?
Nunquam hércle hodie hic príus edis, ne frústra sis, 60
quam, te hóc facturum, quód rogo, affirmás mihi;
atqué nisi gnatam técum huc iam, quantúm potest,
addúcis, exigam hércle ego te ex hac décuria.
Quid núnc? quid est? quin dícis, quid factúrus sis?
SA. Quaeso hércle, me quoque étiam vendas, sí
lubet, 65
dum sáturum vendas. TO. Hóc si facturús, face.

SA. Faciam équidem, quae vis. TO. Béne facis. Propera, ábi domum:
praemónstra docte, praécipe astu fíliae,
quid fábuletur, úbi sé natam praédicet,
70 qui síbi parentes fúerint, ut subrépta sit.
Sed lónge ab Athenis ésse se gnatam aútumet;
et ut áffleat, quom ea mémoret. SA. Etiam tú taces?
Ter tánto peior ípsa est, quam illam tu ésse vis.
TO. Lepide hércle dicis. Séd scin', quid faciás? Cape
75 tunicam átque zonam, et chlámydem afferto et caúsiam,
quam ille hábeat, qui hanc lenóni huic vendat .... SA. Heú probe!
TO. quasi sít peregrinus. SA. Laúdo. TO. Et tu guatám tuam
ornátam adduce lépide in peregrinúm modum.
SA. *Πόθεν* órnamenta? TO. Ábs chorago súmito.
80 Dare débet: praebenda Aédiles locáverunt.
SA. Iam fáxo hic aderunt. Séd ego horum níhil scio.
TO. Nihil hércle vero. Nam úbi ego argentum accépero,
contínuo tu illam a lénone adseritó manu.
SA. Sibi hábeat, si non éxtemplo ab eo abdúxero.
85 TO. Abi ét istuc cura. Intéribi ego puerúm volo
mittére ad amicam meam: út habeat animúm bonum:
med ésse effecturum hódie. Nimis longúm loquor.

ACTUS II. SCENA I.

SOPHOCLIDISCA. LEMNISELENE.

SO. Sátis fuit, indóctae, immemori, ínsipienti dícere toties;
nímis tandem me quídem pro barda et rústica reor hábitam esse abs te.
Quámquam ego vinum bíbo, at mandata nón consuevi simúl bibere una.
Mé quidem iam satis tíbi spectatam cénsueram esse, ét meos mores:
nam équidem te iam séctor quintum hunc ánnum, quom interea étiam, credo, 5
cúcus si in ludum irét, potuisset iám fieri ut probe lítteras sciret,
quom ínterim tu méum ingenium fáns non edidicísti atque infans.
Pótin' ut taceas? pótin' ne moneas? Mémini, et scio, ét calleo, ét commemini:
ámas pol, misera; id tuús scatet animus. Égo, istuc placidum tíbi ut sit, faciam.
LE. Míser est, qui amat. SO. Certe ís quidem nihili est, quí nihil amat. Quid ei hómini opus vita est? 10
Íre decet me, ut herae óbsequens fiam: líbera meâ operâ ócius ut sit.
Cónveniam hunc Toxílum: eius aures, quaé mandata súnt, onerabo.

ACTUS II. SCENA II.

TOXILUS. PAEGNIUM. SOPHOCLIDISCA.

TO. Sátin' haec tibi sunt plána et certa? sátin' haec meministi ét tenes?
PA. Mélius, quam qui dócuisti. TO. Aiin' véro, verbereúm caput?
PA. Áio enimvero. TO. Quíd ergo dixi? PA. Ego récte apud illam díxero.
TO. Nón edepol scis. PA. Da hércle pignus, ní omnia memini ét scio.
5 TO. Équidem, si scis túte, quot habeas hódie digitos ín manu,
eó dem pignus técum. PA. Audacter, sí lubido est pérdere.
TO. Bóna pax sit potiús. PA. Tum tu igitur sine me ire. TO. Et iubeo ét sino.
Séd ita volo curáre, ut domi sis, quum égo te esse illi cénseam.
PA. Fáciam. TO. Quo ergo is núnc? PA. Domum: uti dómi sim, quum illi cénseas.
10 TO. Scélus tu pueri es, átque ob istanc rem ego áliquid te pecúliabo.
PA. Scío, fidei hercle heríli ut soleat ímpudicitia ópprobrari,
néc subigi queántur unquam, ut pro éa fide habeant iúdicem.
TO. Ábi modo. PA. Ego laudábis faxo. TO. Séd has tabellas, Paégnium,
ípsi Lemniselénae fac des ét, quae iussi, núntiato.
15 SO. Césso ire ego, quo míssa sum?

PA. Éo ego. TO. I sane; égo domum ibo. Fáce rem hanc cum curá geras!
vóla curriculo! PA. Istúc marinus pásser per Circúm solet.
Íllic abiit hinc íntro huc. Sed quis haéc est, quae me advórsum incedit?
SO. Paégnium hic quidem est. PA. Sóphoclidisca haec ést, peculiáris eius,
quo égo sum missus. SO. Núllus esse hodíe péior hoc perhíbétur puero. 20
Cómpellabo. PA. Cómmorandum ést mihi apud hanc óbiicem.
SO. Paégnium, delíciae pueri, sálve: quid agis? út vales?
PA. Sóphoclidisca, dí me amabunt. SO. Quíd me? utrum? PA. Hercle néscio.
Séd, si, ut digna es, fáciant, odio hercle hábeant et faciánt male.
SO. Mítte male loquí. PA. Quum, ut digna es, díco, bene, non mále, loquor. 25
SO. Quíd agis? PA. Feminám scelestam te, ádstans contra, cóntuor.
SO. Cérte equidem puerúm peiorem, quám te, novi néminem.
PA. Quíd mali facio, aut cuí male dico? SO. Cuí pol cunque occásio est.
PA. Némo homo unquam ita árbitratust. SO. Át pol multi esse íta sciunt.
PA. Heía! SO. Heia! PA. Tuo éx ingenio móres alienós probas. 30
SO. Fáteor ego profécto me esse, ut décet lenonis fámiliae,

PA. Sátis iam dictum habeó. SO. Sed quid tu? cónfitere, ut te aútumo?
PA. Fátear, si ita sim. SO. Iám abi: vicisti. PA. Ábi nunc iam. SO. Ergo hoc mi éxpedi,
quó agis? PA. Quo tu? SO. Díc tu. PA. Dic tu. SO. Príor rogavi. PA. At póst scies.
35 SO. Éo ego hinc haud lónge. PA. Et quidem ego haúd longe. SO. Quo ergó, scelus?
PA. Ní sciero prius éx te, tu ex me núnquam hoc, quod rogitás, scies.
SO. Núnquam ecastor hódie scibis, príusquam ex ted audívero.
PA. Ítane est? SO. Itane est? PA. Mála es. SO. Scelestus. PA. Décet me. SO. Me quidem haúd decet.
PA. Quíd ais? certumne ést celare, quó iter facias, péssuma?
40 S. Óbfirmastin' óccultare, quó te immittas, péssume?
PA. Pár pari respóndes dicto: ábi iam, quando ita cérta res 'st.
Níhili facio scíre. Valeas. SO. Ádsta! PA. At propero. SO. Et pól ego item.
PA. Écquid habes? SO. Ecquid tú? PA. Nihil equidem. SO. Cédo manum ergo. PA. Estne haéc manus?
SO. Úbi illa altera est furtífica laeva? PA. Dómi eccam: huc nullam áttuli.
45 SO. Hábes nescio quid. PA. Né me attrecta, súbagitatrix! SO. Sín te amo?
PA. Málè operam locás. SO. Qui? PA. Quia enim níhil amas, quum ingrátum amas.
SO. Témperi hanc vigiláre oportet fórmulam atque aetátulam:

ne, úbi capillus vérsipellis fíat, foede [semper]
sérvias.
Tú quidem haud etiam es óctoginta póndo. PA.
At confidéntia
ílla militia mílitatur múlto magis, quam póndere. 50
Át ego hanc operam pérdo. SO. Quid iam? PA.
Quía peritis praédico.
Séd ego cesso. SO. Máne. PA. Molesta es. SO.
Érgo ero quoque, nísi scio,
quó agas te. PA. Ad vos. SO. Ét pol ego ad vos.
PA. Quíd eo? SO. Quid id ad te áttinet?
PA. Énim non ibis núnc vicissim, nísi scio. SO.
Odiosús's. PA. Lubet.
SO. Núnquam hercle istuc éxterebrabis tu, út sis
peior, quam égo siem. 55
PA. Málitia certáre tecum, míseria est. SO. Merx
tú mala es.
PA. Quíd est, quod metuas? SO. Ídem istuc, quod
tu. PA. Díc ergo, quid est? SO. At
vétita sum,
ne hóc cuiquam homini edícerem, omnes múti ut
loquerentúr prius.
PA. Ét edictum est magnópere mihi, ne cuíquam
homini créderem,
ómnes muti út loquerentur príus hoc, quam ego.
SO. At tu hóc face: 60
fíde data credámus. PA. Novi. Omnés sunt lenae
lévifidae,
néque tipullae lévius pondust, quám fides lenónia.
SO. Díc, amabo. PA. Díc, amabo. SO. Nólo
ames. PA. Facile ímpetras.
SO. Técum habeto. PA. Et tu hóc taceto. SO.
Tácitum erit. PA. Celábitur.

65 SO. Tóxilo has feró tabellas, túo hero. PA. Abi: eccillúm domi.
Át ego hanc ad Lémniselenem, túam heram, obsignatam ábietem.
SO. Quíd istic scriptum? PA. Iúxta tecum, sí tu nescis, néscio,
nísi fortasse blánda verba. SO. Abeo. PA. Át ego abiero. SO. Ámbula.

ACTUS II. SCENA III.

SAGARISTIO.

Iovi ópulento, incluto, Ópe gnato, suprémo, valido, víripotenti,
opés, spes, bonás copiás commodánti,
lubéns meritoque vítulor,
quia méo amico amíciter
5 hanc cómmoditatis cópiam
danúnt argenti mútui,
ut éi egenti opem ásferam.
Quód ego non magis sómniabam, néque opinabar, néque censebam,
eám fore mihi occásionem, ea núnc quasi decidít de coelo.
10 Nám herus meus me Erétriam misit: dómitos boves ut síbi mercarer,
dédit argentum: nam íbi mercatum díxit esse die séptimi;
stúltus, qui hoc mihi dáret argentum, cúius ingenium nóverat:

nám hoc argentum álibi abutar; bóves quos emerem, nón erant.
Núnc et amico meó prosperabo, et Génio meo multá bona faciam.
Díu quod bene erit, die úno absolvam. Táx tax tergo meo érit: non curo. 15
Núnc amico homini bóbus domitis mea éx crumena lárgiar:
nam íd demum lepidum ést, triparcos, vétulos, avidos, áridos,
béne admordere, quí salinum sérvo obsignant cúm sale.
Vírtus est, ubi occásio admonet, dispícere... Quid faciét mihi?
Verbéribus caedi iússerit, compedés imponi. Vápulem. 20
Ne síbi me credat súpplicem fore! Vaé illi! mihi iam níhil novi
obférri potest, quin sím peritus. Sed Tóxili puerum Paégnium eccum!

ACTUS II. SCENA IV.

PAEGNIUM. SAGARISTIO.

PA. Pensúm meum, quod datúm est, confeci; núnc propero domum. S. Máne, etsi properas,
Paégnium! ausculta! PA. Émere oportet, quém tibi obediré velis. SA. Adsta!
PA. Éxhibeas moléstiam, ut opínor, si quid débeam,
quí nunc sic tam és molestus. SA. Scélerate, etiam réspicis?

5 PA. Scío ego, quid sim aetátis: eo istuc máledictum impune aúferes.
SA. Úbi Toxilus est, túus herus? PA. Ubi illí libet, neque te cónsulit.
SA. Etiámne dicis, úbi siet, venéfice? PA. Nescio, inquam, úlmitriba.
SA. Maledícis maiorí. PA. Prior proméritus perpetiáre.
Servam óperam, linguam líberam herus méus me iussit habére.
10 SA. Dicísne mi, ubi sit Tóxilus? PA. Dico, út perpetuo péreas.
SA. Caedére hodie tu réstibus. PA. Tua quídem, cucule, caúsa,
non hércle, si os percíderim tibi, métuam, morticíne.
SA. Video égo te, iam incubitátus es. PA. Ita súm. Quid id attinet ád te?
At nón sum ita, ut tu, grátiis. SA. Confídens! PA. Sum hercle véro:
15 nam ego mé confido líberum fore, tú te nunquam spéras.
SA. Potin', út molestus né sies. PA. Quod dícis, facere nón quis.
SA. Abi ín malam rem! PA. At tú domum: nam ibi tíbi parata praésto est.
SA. Vadátur hic me. PA. Utinám vades desínt, in carcere út sis!
SA. Quid hóc? PA. Quid est? SA. Etiám, scelus, male lóquere? PA. Tandem ut líceat,
20 quum sérvos sis, servóm tibi maledícere. SA. Itane? Spécta,
quid dédero. PA. Nihil: nam níhil habes. SA. Di deaéque me omnes pérdant,

nisi te hódie, si prehéndero, defígam in terram
cólaphis!
PA. Amícus sum: eveniánt volo tibi, quae óptas;
atque id fíat:
Tu [ut] mé defigas, té cruci ipsum própediem alii
affígant.
SA. Quin té di deaeque .... Scís, quid hinc porró
dicturus fúerim, 25
ni línguae moderarí queam. Potin', ábeas? PA.
Abigis fácile:
nam [iam] úmbra mea intus vápulat. SA. Ut
istúnc di deaeque pérdant!
Tamquám proserpens béstia, est bilínguis et sce-
léstus.
Hercle íllum abiisse gaúdeo. Fores áperite! Ec-
cere aútem,
quem cónvenire máxume cupiébam, egreditur
íntus! 30

ACTUS II. SCENA V.

TOXILUS. SAGARISTIO. SOPHOCLIDISCA.

TO. Parátum iam esse dícito, unde argéntum sit
futúrum.
Iubéto habere animúm bonum: dic me íllam ama-
re múltum.
Ubi se ádlevat, ibi me ádlevat. Quae díxi ut nun-
tiáres,
satin' éa tenes? SO. Magis cálleo, quam aprú-
gnum callum cállet.

5 TO. Properáto, abi domum. SA. Núnc ego huic graphicé facetus fíam:
subníxis alis me ínferam, atque amicíbor glorióse.
TO. Sed quis híc ansatus ámbulat? SA. Magnífice conscreábor.
TO. Sagarístio hic quidem est. Quíd agitur, Sagarístio? ut valétur?
Ecquid, quód mandavi tíbi, estne in te spéculae? SA. Adíto:
10 vidébitur: factúm volo. Veníto: promovéto!
TO. Quid hoc híc in collo tíbi tumet? SA. Vomica ést: pressare párce:
nam ubi quí mala tetigít manu, dolóres cooriúntur.
TO. Quando ístaec innata ést tibi? SA Hodié. TO. Secari iúbeas.
SA. Metuó, ne immaturám secem: ne exhíbeat plus negóti.
15 TO. Inspícere morbum tuóm lubet. SA. Abi átque cave tibí, sis,
a córnu. TO. Quid iam? SA. Quía boves bini híc sunt in cruména.
TO. Emítte, sodes: ne énices famé! sine ire pástum.
SA. Enim métuo, ut possim réicere in bubílem, ne vagéntur.
TO. Ego réiciam: habe animúm bonum. SA. Credétur; commodábo.
20 Sequere hác, sis: argentum híc inest, quod dúdum me rogásti.
TO. Quid tú ais? SA. Dominus mé boves mercátum Eretriam mísit;
nunc mi Éretria erit haec túa domus. TO. Nimis tú facete lóquere;

atque égo omne argentúm tibi actútum incolume
rédigam:
nam iam ómnes sycophántias instrúxi et compa-
rávi,
quo pácto ab lenone aúferam hoc argéntum ....
SA. Tanto mélior. 25
TO. Et múlier ut sit líbera, atque ipse últro det
argéntum..
Sed séquere me: ad eam rem úsus est tua mihi
ópera. SA. Utere, út vis.

ACTUS III. SCENA I.

SATURIO. VIRGO.

SA. Quae rés bene vortat mi, ét tibi, et ventrí meo,
perénnitatisque ádeo huic perpetuó cibo:
ut míhi supersit, súppetat, supérstitet.
Sequere hác, mea gnata, mé, cum dis voléntibus.
Quoi rei ópera detur, scís, tenes, intéllegis: 5
commúnicavi técum consilia ómnia.
Ea caúsa ad hoc exémplum te exornávi ego:
veníbis tu hodie, vírgo. VI. Amabo, mí pater,
quamquám libenter éscis alienís studes,
tuin' véntris causa fíliam vendís tuam? 10
SA. Mirúm, quin regis Philíppi causa aut Áttali
te pótius vendam, quám mea, quae sís mea.
VI. Utrum tú pro ancilla mé habes, an pro fília?
SA. Utrum hércle magis in véntris rem vidébitur:
meum, opínor, imperium ín te, non in mé tibi est. 15
VI. Tua istaéc potestas ést, pater; verúmtamen,

quamquám res nostrae súnt, pater, paupérculae,
modice ét modeste méliust vitam vívere:
nam ad paúpertatem si ádmigrant infámiae,
20 graviór paupertas fít, fides subléstior.
SA. Enimvéro odiosa es. VI. Nón sum neque me esse árbitror,
quum párva natu récte praecipió patri.
Nam inimíci famam nón ita, ut nata ést, ferunt.
SA. Feránt, eantque in máxumam malám crucem!
25 Non égo inimicitias ómnes pluris aéstumo,
quam, ménsa inanis núnc si apponatúr mihi.
VI. Pater, hóminum immortális est infámia;
etiám tum vivit, quum ésse credas mórtuam.
SA. Quid? métuis, ne te véndam? VI. Non metuó, pater;
30 verum ínsimulari nólo. SA. At nequidquám nevis:
meó modo istuc pótius fiet, quám tuo.
VI. Fiét! SA. Quae haec res sunt? VI. Cógita hoc verbúm, pater.
Herus sí minatus ést malum servó suo:
tametsi íd futurum nón est, ubi captúm 'st flagrum,
35 dum túnicas ponit, quánta afficitur míseria!
Ego núnc, quod non futúrum est, formidó tamen.
SA. Virgo átque mulier núlla erít, quin sít mala,
quae praéter sapiet, quám placet paréntibus.
VI. Virgo átque mulier núlla erit, quin sít mala,
40 quae réticet, si quid fíeri pervorsé videt.
SA. Maló cavere méliust te. VI. At si nón licet
cavére, quid agam? nám ego tibi cautúm volo.
SA. Malusne égo sum? VI. Non es, néque me dignum est dícere;
verum éi rei operam do, ne álii dicant, quíbus licet.

SA. Dicát, quod quisque vólt; ego de hac senténtia 45
non démovebor. VI. Át, meo si liceát modo,
sapiénter potius fácias, quam stulté. SA. Lubet.
VI. Lubére per me tíbi licere intéllego;
verúm lubere haud lúbeat, si liceát, mihi.
SA. Futúra es dicto obédiens, an nón, patri? 50
VI. Futúra. SA. Scisnam, tíbi quae praecepi? VI. Ómnia.
SA. Et id, út subrepta fúeris? VI. Docte cálleo.
SA. Et quí parentes fúerint? VI. Habeo in mémoria.
Necéssitate mé, mala ut fiám, facis;
verúm videto, ubi mé voles nuptúm dare, 55
ne haec fáma faciat répudiosas núptias.
SA. Tace, stúlta: non tu núnc hominnm morés vides,
quoiúsmodi hic cum fáma facile núbitur?
Dum dós sit, nullum vítium vitio vórtitur.
VI. Ergo ístuc facito ut véniat in mentém tibi, 60
me esse índotatam. SA. Cáve, sis, tu istuc díxeris.
Pol (deúm virtute dícam et maiorúm meum)
ne te índotatam dícas, quoi dos sít domi:
librórum eccíllum hábeo plenum sóracum.
Si hoc áccurassis lépide, quoi rei operám damus: 65
dabúntur dotis tíbi inde sexcentí logi,
atque Áttici omnes, núllum Siculum accéperis.
Cum hac dóte poteris vél mendico núbere.
VI. Quin tú me ducis, sí quo ducturús, pater?
Vel tú me vende, vél, quod tibi lubét, face. 70
SA. Bonum aéquomque oras. Séquere hac. VI. Dicto sum aúdiens.

ACTUS III. SCENA II.

DORDALUS.

Quidnam ésse acturum hunc dícam vicinúm meum,
qui míhi iuratust, sése hodie argentúm dare?
Quodsí non dederit, átque hic dies praetérierit,
ego árgentum, ille iúsiurandum amíserit.
5 Sed íbi concrepuit fóris. Quisnam egreditúr foras?

ACTUS III. SCENA III.

TOXILUS. DORDALUS.

TO. Curáte istuc intus; iam égo domum me récipiam.
DO. Toxíle, quid agitur? TO. Ého, lutum lenónium,
commíxtum coeno! eho stérquilinium públicum!
impúre, inhoneste, iniúre, illex, labés popli,
5 pecúniai accípiter, avide atque ínvide,
procáx, rapax, traháx (trecentis vérsibus
tuas ímpuritias tráloqui nemó potest),
accípin' argentum? accípe, sis, argentum, ímpudens!
tene, sís, argentum! étiam tu argentúm tenes?
10 possúm te facere ut árgentum accipiás, lutum?
Non míhi censebas tántum argentí fore,
qui nísi iurato míhi nil ausus crédere?
DO. Sine réspirare mé, tibi ut respóndeam.

Vir súmme populi, stábulum servitrítium,
scortórum liberátor, subiculúm flagri, 15
compédium tritor, pístrinorum cívitas,
perénniserve, lúrco, edax, furáx, fugax,
cedo, sís, mi argentum! dá mihi argentum, ímpudens!
possum á te exigere argéntum? argentum, inquám, cedo!
quin tú mi argentum réddis? nilne té pudet? 20
lenó te argentum póscit, solida sérvitus,
pro líberanda amíca, ut omnes aúdiant.
TO. Tace, óbsecro, hercle! naé tua vox validé valet!
DO. Referúndae ego habeo línguam natam grátiae.
Eodém mihi pretio sál praehibetur, quó tibi. 25
Nisi me haéc defendet, núnquam delingét salem.
TO. Iam omítto iratus ésse. Id tibi succénsui,
quia té negabas crédere argentúm mihi.
DO. Mirúm, quin tibi ego créderem: ut idém mihi
facerés, quod partim fáciunt argentárii! 30
ubi quíd credideris, cítius extemplo á foro
fugiúnt, quam ex porta lúdis quom emissúst lepus.
TO. Cape hóc, sis. DO. Quin das? TO. Númi sexcenti híc erunt
probí, numerati: fác sit mulier líbera,
atque húc continuo addúce. DO. Iam faxo híc erit. 35
Non hércle, cui nunc hóc dem spectandúm, scio.
TO. Fortásse metuis ín manum concrédere.
DO. Mirúm, quin. — Citius iam á foro argentárii
abeúnt, quam in cursu rótula circumvórtitur.
TO. Abi istác travorsis ángiportis ád forum; 40
eádem ístaec facito múlier ad me tránseat

per hórtum. DO. Iam hic faxo áderit. TO. At ne própalam.
DO. Sapiénter sane. TO. Súpplicatum crás eat.
DO. Ita hércle vero. TO. Dúm stas, reditum opórtuit.

ACTUS IV. SCENA I.

TOXILUS.

Si quám rem accures sóbrie aut frugáliter,
solet ílla recte súb manus succédere.
Atque édepol ferme, ut quísque rem accurát suam,
sic éi procedunt póstprincipia dénique.
5 Si málus aut nequam est, mále res vortunt, quás agit;
sin aútem frugi est, éveniunt frugáliter.
Hanc égo rem exorsus súm facete et cállide:
igitúr proventurám bene confidó mihi.
Nunc égo lenonem ita hódie intricatúm dabo,
10 ut ípsus sese, quá se expediat, nésciat.
Sagarístio, heus, exi, átque educe vírginem,
et istás tabellas, quás consignaví tibi,
quas tu áttulisti mihi áb hero meo usque e Pérsia.

ACTUS IV. SCENA II.

TOXILUS. SAGARISTIO. VIRGO.

SA. Numquíd moror? TO. Euge, euge, éxornatus básilice!

Tiára ornatum lépide condecorát tuum.
Tum hanc hóspitam autem crépidula ut graphicé
decet!
Sed sátin' estis meditáti? SA. Tragici et cómici
nunquam aéque sunt meditáti. TO. Lepide hercle
ádiuvas. 5
Age, illúc abscede prócul e conspectu, ét tace.
Ubi cúm lenone mé videbis cólloqui,
id erít adeundi témpus; nunc agite, íte vos.

ACTUS IV. SCENA III.

DORDALUS. TOXILUS.

DO. Cuí homini di própitii sunt, áliquid obiiciúnt
lucri.
Nam égo hodie compéndi feci bínos panes índies;
íta, ancilla mea quaé fuit hodie, súa nunc est: ar-
génto vicit:
iám hodie alienúm coenabit, níl gustabit dé meo.
Súmne probus, sum lépidus civis, qui Átticam ho-
die cívitatem 5
máxumam maiórem feci, atque aúxi civi fémina?
Séd ut ego hodie fúi benignus! út ego multis crédidi,
néc satis a quiquam hómine accepi: ita prórsum
credebam ómnibus;
néc metuo, quibus crédidi hodie, né quis mi in
iure ábiurassit.
Bónus volo iam ex hóc die esse; — quód neque
fiet, néque fuit. 10
TO. Húnc ego hominem hodie ín transennam dó-
ctis inducám dolis;

ítaque huic insidiaé paratae súnt probe: aggrediár virum.
Quíd agis? DO. Credo. TO. Únde agis te, Dórdale? DO. Credó tibi.
TO. Dí dent, quae velís! Eho, an iam manu émisisti múlierem?
15 DO. Crédo pol, credo, ínquam, tibi. TO. Iam líberta auctus? DO. Énicas.
Quin tíbi me dico crédere. TO. Dic bóna fide: iam líbera est?
DO. I, i ád forum ad praetórem: exquire, síquidem crederé mihi non vis.
Líbera, inquam, est. Écquid audis? TO. Át tibi di benefáciant omnes!
Núnquam enim posthac tíbi nec tuorum, quód nolis, volam. DO. Ábi; ne iura.
20 Satis crédo. TO. Ubi nunc tua líberta est?
DO. Apud téd. TO. Ain? apud me est? DO. Áio, inquam;
apud téd est, inquam. TO. Ita mé di ament,
ób instáuc rem tibi multá bona instant [a me]:
nam est rés quaedam, quam occúltabam
25 tibi dícere; nunc eam nárrabo,
unde tú pergrande lucrúm facias.
Faciam, út mei memineris, dúm vitam
vivás. DO. Benedictis tuís benefacta
aurés meae expóstulant aúxilium.
30 TO. Tuum prómeritum est, merito út faciam.
Et ut mé scias esse fácturum,
tabellás tene has; pellege. DO. Haé quid ad me?
TO. Imo ád te attinent; et túa refert.
Nam e Pérsia ad me adlataé modo sunt
35 a meó domino. DO. Quando? TO. Haúd dudum.

DO. Quid istaéc narrant? TO. Percóntare ex ipsís: ipsae tibi nárrabunt.
DO. Cedo sáne. TO. At clare récitato.
DO. Tace, dúm pellego. TO. Haud verbúm faciam.
DO. „Salútem dicit Tóxilo Timárchides 40
„et fámiliae omni. Sí valetis, gaúdeo;
„ego váleo recte, et rém gero, et fació lucrum,
„neque istó redire his ócto possum ménsibus;
„itaque híc est, quod me détinet, negótium:
„Chrysópolim Persae cépere urbem in Árabia, 45
„plenám bonarum rérum, atque antiquom óppidum;
„ea cómparatur praéda, ut fiat aúctio
„publícitus: ea res mé domo expertém facit.
„Operam átque hospitium ego ísti praehiberí volo,
„qui tíbi tabellas ádfert. Cura, quae ís volet: 50
„nam is míhi honores súae domi habuit máxumos."
Quíd id ad me aut ad méam rem refert, Pérsae quid rerúm gerant,
aút, quid herus tuus? TO. Táce, stultiloque: néscis, quid te instét boni.
Nequídquam tibi Fortúna faculam lúcrificam adlucére volt.
DO. Quae ístaec lucrifica ést Fortuna? TO. Ístas, quae norúnt, roga; 55
égo tantundem scío, quantum tu, nísi quod perlegí prior.
Séd, ut occoepisti, éx tabellis nósce rem. DO. Bene mé mones.
Fác silentiúm. TO. Nunc ad illud vénies, quod refért tua.
DO. „Iste, quí tabellas ádfert, adduxít simul
„forma éxpetenda líberalem múlierem 60

„furtívam, advectam ex Árabia penitíssuma;
„eam té volo adcuráre, ut istic véneat;
„at súo periclo is émat, qui eam mercábitur:
„mancípio neque promíttet, neque quisquám dabit.
65 „Probum ét numeratum argéntum ut accipiát, face.
„Haec cúra, et hospes cúra ut curetúr. Vale."
TO. Quíd igitur? postquám recitasti, quód erat cerae créditum,
iám mihi credis? DO. Úbi nunc ille est hóspes, qui hasce áttulit?
TO. Iam híc, credo, aderit: árcessivit íllam a navi. DO. Níhil mihi opus est
70 lítibus neque trícis. Quamobrem ego árgentum numerém foras?
Nísi mancupio accípio, quid eo míhi opus mercimónio?
TO. Tácen' an non tacés? Nunquam ego te tam ésse matulam crédidi.
Quíd metuis? DO. Metuo hércle vero: sénsi ego iam complúries,
néque mi haud imperíto eveniet, táli ut in luto haéream.
75 TO. Níhil periculí videtur. DO. Scío istuc; sed metuó mihi.
TO. Méa quidem nihil ístuc refert; túa ego refèro grátia,
út tibi recte cónciliandi prímo facerem cópiam.
DO. Grátiam habeo; séd te de aliis, quam álios de te, suáviust
fíeri doctos. TO. Né quis vero ex Árabia penitíssuma
80 pérsequatur! Étiam tu illam déstinas? DO. Videám modo

mércimonium. TO. Aéqua dicis. Séd optume, eccum, ipse ádvenit
hóspes ille, qui hás tabellas áttulit. DO. Hicine ést? TO. Hic est.
DO. Haéccine illa est furtíva virgo? TO. Iúxta tecum aequé scio,
nísi quia adspexi. Équidem edepol líberalist, quísquis est.
DO. Sát edepol concínna est facie. TO. Út contemtim cárnufex! — 85
Táciti contemplémur formam. DO. Laúdo consilium tuum.

ACTUS IV. SCENA IV.

SAGARISTIO. VIRGO. TOXILUS. DORDALUS.

SA. Sátin' Athenae tíbi sunt visae fórtunatae atque ópiparae?
VI. Úrbis speciem vídi, hominum móres perspexí parum.
TO. Númquid in principió cessavit vérbum docte dícere?
DO. Haúd potui etiam in prímo verbo pérspicere sapiéntiam.
SA. Quíd id, quod vidisti? út munitum múro tibi visum óppidum est? 5
VI. Si íncolae bene súnt morati, púlcre moenitum árbitror;
Pérfidia et Peculátus ex urbe ét Avaritia si éxulant,
quárta Invidia, quínta Ambitio, séxta Obtrectátio,

séptimum Periúrium ... TO. Euge! VI. octáva Indiligéntia,
10 nóna Iniuriá, decimum, quod péssumum adgressú, Scelus.
Haéc nisi unde aberunt, céntuplex murus rébus servandís parum est.
TO. Quíd ais tu? DO. Quid vís? TO. Tu in illis és decem sodálibus:
té in exilium ire hínc oportet. DO. Quíd iam? TO. Quia periúrus es.
DO. Vérba quidem haud indócte fecit. TO. Éx tuo, inquam, usú est: eme hanc.
15 DO. Édepol qui quum hanc mágis contemplo, mágis placet. TO. Si hanc émeris,
di ímmortales! núllus leno te álter erit opuléntior;
évortes tuo árbitratu hómines fundis, fámiliis;
cum óptumis virís rem habebis; grátiam cupiént tuam;
vénient ad te cómissatum. DO. Át ego intromitti haúd sinam.
20 TO. Át enim illi noctu óccentabunt óstium, exuréent fores:
proínde tu tibi iúbeas concludi aédes foribus férreis,
férreas aedés commutes, límina indas férrea,
férream seram átque anellum: né, si ferro párseris,
férreas tuté tibi impingi iúbeas crassas cómpedes.
25 DO. I ín malum cruciátum! TO. I sane! — Hanc éme, atque auscultá mihi.
DO. Módo ut sciam, quanti índicet. TO. Vín' húc vocem? DO. Ego illo accéssero.
TO. Quíd agis, hospes? SA. Vénio; adduco hánc, uti dudum díxeram.

Nám heri in portum nóctu navis vénit; vaenire hánc volo,
sí potest; si nón potest, ire hínc volo, quantúm potest.
DO. Sálvos sis, aduléscens. SA. Si quidem hanc véndidero pretió suo. 30
TO. Átqui aut hoc emtóre vendes púlcre, aut alio nón potes.
SA. Ésne tu huic amícus? TO. Tanquam di ómnes, qui coelúm colunt.
DO. Túm tu mi es inimícus certus: nám generi lenónio,
númquam ullus deus tám benignus fúit, qui fuerit própitius.
SA. Hóc age. Opusne est hác tibi empta? DO. Sí tibi vaenisse ést opus, 35
míhi quoque empta est; sí tibi subiti níhil est, tantundem ést mihi.
SA. Índica; fac prétium. DO. Tua merx ést: tua indicátio est.
TO. Aéquom hic orat. SA. Vín' bene emere? DO. Vín tu pulcre véndere?
TO. Égo scio hercle, utrúmque velle. DO. Age, índica prognáriter.
SA. Príus dico: hanc mancúpio nemo tíbi dabit. Iam scís? DO. Scio. 40
Índica, minumó daturus quí sis, qui ducí queat.
TO. Táce, tace: nimis tú quidem hercle homo stúltus es pueríliter.
DO. Quíd ita? TO. Quia enim te éx puella príus percontarí volo,
quae ád rem referunt. DO. Ét quidem hercle tú me monuisti haúd male.

45 Víde,sis: ego ille dóctus leno péne in foveam décidi,
ni híc adesses. Quántum est, adhibere hóminem amicum, ubi quíd geras!
TO. Quó genere aut qua in pátria sit nata, aút quibus paréntibus,
né temere hanc te emísse dicas suásu aut impulsú meo,
vólo te percontári. DO. Quin laudo, ínquam, consiliúm tuum. —
50 TO. Nísi molestum est, pércontari hanc paúcis hic volt. SA. Máxume;
suo árbitratu. TO. Quíd stas? adi [eum] túte, atque ipse itidém roga,
út tibi percontári liceat, quaé velis; etsí mihi
díxit dare potéstatem eius; séd ego te maló tamen
eum ípsum adire: ut né contemnat te ílle. DO. Satis recté mones.
55 Hóspes, volo ego hanc pércontari. SA. A térra ad coelum, quíd lubet.
DO. Iúbedum ea huc accédat ad me. SA. I sáne, ac morem illí gere. —
Pércontare, exquíre, quid vis. — Áge, age nunc tu, i, praépara. —
Víde, ut ingrediare aúspicato. VI. Líquidum est auspiciúm. TO. Tace;
cóncede huc, sis: iam égo illam adducam. DO. Age, út rem esse in nostrám putas.
60 TO. Séquere me. — Adduco hánc, si quid vis éx hac percontárier.
DO. Énim volo te adésse. TO. Haud possum, quín huic operam dem hóspiti,
quoí herus iussit. Quíd, si hic non volt mé adesse una? SA. Imo í modo.

TO. Do érgo tibi operam. DO. Tíbi ibidem das,
úbi tu tuum amicum ádiuvas.
TO. Éxquire. — Heus tu, advígila. VI. Satis est
díctum. Quamquam ego sérva sum,
scío ego officium méum, ut, quae rogitet, véra, ut
accepi, éloquar. 65
TO. Vírgo, hic homo próbus est. VI. Credo.
TO. Nón diu apud hunc sérvies.
VI. Íta pol spero, sí parentes fácient officiúm suum.
DO. Nólo ego te mirári, si nos éx te percontábimur
aút patriam tuam, aút parentes. VI. Cúr ego id
mirér, mi homo?
Sérvitus mea mi ínterdixit, né quid mirer méum
malum. 70
TO. Dí istam perdant! [ita cata est et callida]
hábet cor: [Quam] dicit, quód opust!
DO. Quid nomén tibi est?
TO. Núnc metuo ne péccet. VI. Lucridi nómen
in patriá fuit.
TO. Nómen atque omén quantivis ést preti. Quin
tu hánc emis? —
Nímis pavebam né peccaret. Éxpedivit. DO. Sí
te emam, 75
míhi quoque Lucridém confido fóre te. TO. Tu
si hanc émeris,
núnquam hercle hunc mensém vortentem, crédo,
servibít tibi.
DO. Íta velim quidem hércle. TO. Optata ut
éveniant, operam ádditο. —
Níhil adhuc peccávit etiam. DO. Úbi tu nata es?
VI. Út mihi
máter dixit, ín culina, in ángulo ad laevám ma-
num. 80

TO. Haéc erit tibi faústa meretrix: náta est in calidó loco,
úbi rerum omniúm bonarum cópia est saepíssume. —
Táctust leno, quí rogarat, úbi nata esset, díceret.
Lépide lusit. DO. Át ego patriam té rogo quae sít tua.
85 VI. Quaé mihi sit, nisi haéc, ubi nunc sum? DO. At égo illam quaero, quaé fuit.
VI. Ómne ego pro nihilo ésse ducto, quód fuit, quandó fuit.
Támquam hominem, quando ánimam efflavit: quíd eum quaeras, quí fuit?
TO. Íta me di bene amént, sapienter! átque equidem miserét tamen.
DO. Séd tamen, virgo, quaé patria est tua, áge, míhi actutum éxpedi. [Quid taces?]
90 VI. Díco equidem patriám. Quandoquidem hic sérvio, haec patria ést mea.
TO. Iám de istoc rogáre omitte. Nón vides, nolle éloqui,
né suarum se míseriarum in mémoriam inducás? DO. Quid est?
Cáptusne est patér? VI. Non captus; séd quod habuit, pérdidit.
TO. Haéc erit bono génere nata: níl scit, nisi verúm, loqui.
95 DO. Quís fuit? dic nómen. VI. Quid illum míserum memorem, quí fuit?
Núnc et illum Miserum ét me Miseram aéquom est nominárier.
DO. Quoíusmodi is in pópulo habitus est? VI. Némo quisquam accéptior;

sérvi liberíque amabant. TO. Hóminem miserum praédicas,
quúm prope ipsus pérditus est, et bénevolentis pérdidit.
DO. Émam, opinor. TO. Étiam „Opinor?“ DO. Súmmo genere esse árbitror. 100
TO. Dívitias tu ex ístac facies. DO. Íta di faxint! TO. Éme modo.
VI. Iam hóc tibi dico: actútum ecastor méus pater, ubi mé sciet
vénisse, aderit ét me absentem rédimet . . . . TO. Quid [ais] núnc? DO. Quid est?
TO. Aúdin', quíd ait? VI. Nám etsi res sunt frá-ctae, amici súnt tamen.
DO. Né, sis, plora: líbera eris actútum, si — crebró cades. 105
Vín' mea esse? VI Dúm quidem ne nímis diu tua sím, volo.
TO. Sátin' ut meminit líbertatis? Dábit haec tibi grandés bolos.
Áge, si quid agis! Égo ad hunc redeo. — Séquere. — Reduco hánc tibi.
DO. Ádulescens, vin' véndere istanc? SA. Mágis lubet, quam pérdere.
DO. Túm tu pauca in vérba confer: quí datur, tanti índica. 110
SA. Fáciam ita, ut te vélle video. Hábe tibi centúm minis.
DO. Nímium est. SA. Octogínta. DO. Nimium est. SA. Númus abesse hinc nón potest,
quód nunc dicam. DO. Quíd id est ergo? elóquere actutum, atque índica.
SA. Túo periculó sexaginta haéc datur argentí minis.

115 DO. Tóxile, quid agó? TO. Di deaeque te ágitant irati, scelus,
qui hánc non properes déstinare! DO. Habéto. TO. Eu, praedatús probe!
[Abi, argentum effer huc.]
Nón edepol minís trecentis cára est. Fecistí lucri.
SA. Heús tu, etiam pro véstimentis húc decem accedént minae.
120 DO. Ábscedent enim, nón accedent. TO. Táce, sis: non tu illúm vides
quaérere ansam, inféctum ut faciat? Ábin', atque argentúm petis?
DO. Heús tu, serva istúnc! Quin tu is intro? DO. Ábeo atque argentum ádfero.

ACTUS IV. SCENA V.

TOXILUS. VIRGO. SAGARISTIO.

TO. Edepól dedisti, vírgo, operam adlaudábilem,
probam ét sapientem et sóbriam. VI. Si quíd bonis
boní fit, esse idem ét grave et gratúm solet.
TO. Audín' tu, Persa, ubi árgentum ab hoc accéperis,
5 simuláto, quasi eas prórsum in navem. SA. Né doce.
TO. Per ángiportum rúrsum te ad me récipito
illác per hortum. SA. Quód futurum est, praédicas.
TO. At, né cum argento prótinam permutés domum,
moneó te. SA. Quod te dígnum est, me dignum ésse vis?
10 TO. Tace; párce voci: praéda progreditúr foras.

ACTUS IV. SCENA VI.

DORDALUS. SAGARISTIO. TOXILUS.

DO. Probáti argenti hic súnt sexagintá minae,
duóbus numis mínus. SA. Quid ei numí sciunt?
DO. Cruménam hanc emere, aut fácere ut remigrét domum.
SA. Ne nón sat esses léno, id metuebás, miser,
impúre, avare, né crumenam amítteres? 5
TO. Sine, quaéso: quando léno est, nihil mirúm facit.
DO. Lucró faciundo ego aúspicavi in húnc diem:
nil míhi tam parvi est, quín me id pigeat pérdere.
Age, áccipe hoc, sis. SA. Húnc in collum, nísi piget,
impóne. DO. Vero fíat. SA. Numquid céterum 10
me vóltis? TO. Quid tam próperas? SA. Ita negótium est:
mandátae quae sunt, vólo deferre epístolas;
geminum aútem fratrem sérvire audivi híc meum:
eum ego út requiram átque ut redimam, pérgere
volo. TO. Átque edepol tu mé commonuisti haúd male: 15
videór vidisse hic fórma persimilém tui,
eâdém staturâ. SA. Quíppe qui fratér siet.
DO. Sed scíre velimus, quód tibi nomén siet.
TO. Quid áttinet, nos scíre? SA. Ausculta ergo, út scias:
Vaníloquidorus, Vírginisvendónides, 20
Nugípolyloquides, Árgentiexterebrónides,
Tedígniloquides, Númmorumexpalpónides,

Quodsemelarripides, Núnquampostearéddides.
DO. Heu hércle nomen múltis modis scriptúm est tuom.
25 SA. Ita súnt Persarum móres: longa nómina contórtiplicata habémus. Numquid céterum voltís? DO. Vale. SA. Et vos: nam ánimus in navi ést meus.
DO. Cras íres potius, hódie hic coenarés. Vale.

ACTUS IV. SCENA VII.

TOXILUS. DORDALUS. VIRGO. SATURIO.

TO. Postquam íllic abiit, dícere hic quidvís licet.
Nae, hic tíbi dies illúxit lucrificábilis:
nam nón emisti hanc, vérum fecistí lucri.
DO. Illé quidem iam scit, quíd negoti gésserit,
5 qui míhi furtivam méo periclo véndidit;
argéntum accepit, ábiit. Qui ego núnc scio,
an iam ádseratur haéc manu? Quo illúm sequar?
In Pérsas? nugas. TO. Crédidi gratúm fore
benefícium meum apúd te. DO. Imo equidem grátiam
10 tibi, Tóxile, habeo: nám sensi te sédulo
mihi dáre bonam operam. TO. Tíbin' ego? DO. Imo sério.
Attát! oblitus sum íntus dudum edícere,
quae vólui edicta. Adsérva hanc. TO. Salva est haéc quidem.
VI. Patér nunc cessat. TO. Quíd, si admoneam? VI. Témpus est.

TO. Heus, Sáturio, exi! núnc est illa occásio 15
inimícum ulcisci. SA. Écce me! numquíd moror?
TO. Age, ílluc abscede prócul e conspectú; tace.
Ubi cúm lenone mé videbis cólloqui,
tum túrbam facito. SA. Díctum sapientí sat est.

ACTUS IV. SCENA VIII.

DORDALUS. TOXILUS.

DO. Transcídi loris ómneis adveniéns domi,
ita míhi supellex squálet atque aedés meae.
TO. Redís tu tandem? DO. Rédeo. TO. Nae ego
hodié tibi
bona múlta feci. DO. Fáteor: habeo grátiam.
TO. Num quídpiam aliud mé vis? DO. Ut bene
sít tibi. 5
TO. Pol istúc quidem omne iám ego usurpabó domi:
nam iam ínclinabo mé cum libertá tua.
[Tu, quándo abiero .... DO. Quín taces? Scio,
quíd velis.]

ACTUS IV. SCENA IX.

SATURIO. DORDALUS. VIRGO.

SA. Nisi égo illunc hominem pérdo. DO. Perii.
SA. Atque óptume
eccum ípsum ante aedes! VI. Sálve multum, mí
pater.

SA. Salvé, mea gnata. DO. Pérsa me pessúmdedit!
VI. Pater híc meus est. DO. Hem, quíd? pater? Perii óppido!
5 Quid ego ígitur cesso infélix lamentárier
minás sexaginta? SA. Égo pol te faciám, scelus,
te quóque etiam ipsum ut lámenteris. DO. Óccidi!
SA. Age, ámbula in ius, léno. DO. Quid me in iús vocas?
SA. Illi ápud praetorem dícam. Sed ego in iús voco.
10 DO. Nonne ántestaris? SA. Tuán' ego causa, cárnufex,
quoiquám mortali líbero aures átteram,
qui hic cómmercaris cíves homines líberos?
DO. Sine dícam. SA. Nolo. DO. Aúdi. SA. Surdus sum. Ámbula!
sequere hác, scelesta féles virginária!
15 sequere hác, mea nata, me úsque ad praetorém. VI. Sequor.

ACTUS V. SCENA I.

TOXILUS. SAGARISTIO. LEMNISELENE.

TO. Hóstibus victis, cívibus salvis, ré placida, pacíbus perfectis,
béllo extincto, ré bene gesta, íntegro exercitu ét praesidiis,
cúm bene nos, Iupitér, iuvisti, díque alii omnes coélipotentes,

éá vobis gratés habeo atque ago: quía probe sum
ultús meum inimicum.
Núnc ob eam rem intér participes dívidam prae-
dam et párticipabo. 5
Íte foras: hic volo ante óstium et ianuam méos
participes béne accipere.
Státuite hic lectulos! pónite hic, quae adsolent!
Híc statui volo prímum aquilam mihi;
únde ego omnes hilarós, lubentis, laétificantis fá-
ciam ut fiant,
quórum opera haec mihi fácilia factu fácta sunt,
quae vólui effieri:
nam ímprobus est homo, quí beneficium scít acci-
pere, et réddere nescit. 10
LE. Tóxile mi, cur égo sine te sum? Cúr autem
tu sine me és? TO. Agedum ergo,
áccede, mea, ad me, átque amplectere, sís. LE.
Ego vero. TO. Oh, níhil magis dulce est!
Séd amabo, oculus méus, quin lectis nós actutum
cómmendamus?
LE. Ómnia, quae tu vís, ea cupio. TO. Mútua fiunt.
Áge, age, age ergo.
Tú, Sagaristio, accúmbe in summo. SA. Ego níl
moror. Cedo parém, quem pepigi! 15
TO. Témperi. SA. Mi istuc témperi sero est. TO.
Hóc age: accumbe! húnc diem suavem
méum natalem agitémus amoenum! Dáte aquam
manibus! pónite mensam!
Do hanc tíbi florentem flórenti: tu hic éris dicta-
trix nóbis.
Age, púere, a summo séptenis cyathís committe
hos lúdos!

20 Move máuus; propera. Paegnium, tarde cyathós mihi das: cedo sáne!
Bene míhi! bene vobis! béne meae amicaé! béne omnibus nóbis!
Optátus hic mihi dies dátus hodie est
ab dís, quia te licet líberam me amplécti. LE. Tua factum ópera.
Hoc méa manus poculum tuaé donat, ut amántem decet amánti.
25 TO. Cedo! LE. Áccipe. TO. Bene ei, qui ínvidet mihi, et éi, qui hoc gaudio gaúdet!

ACTUS V. SCENA II.

DORDALUS. SAGARISTIO. LEMNISELENE. PAEGNIUM.

DO. Quí sunt, quique erúnt, quique fuerúnt, quique futurí sunt posthac,
sólus ego omnibús facile antideó, miserrumus hóminum ut vivam.
Périi, interii! péssumus hic mihi díes hodie illuxít: corruptor
íta me Toxilus pérfabricavit, ítaque meam rem dívexavit.
5 Vehículum argenti míser eieci, amísi, neque, quamobrem éieci, habeo.
Quí illum Persam, atque ómnes Persas, átque etiam omnés personas
mále di omnes pérdant! ita misér Toxilus haec míhi concivit.

Quía ei fidem non hábui argenti, éo mihi eas machinás molitust.
Quém pol ego in crúciatum atque in cómpedes cogám, si vivam,
síquidem huc unquam herus éius redierit, quód spero. Sed quíd ego adspicio? 10
Hóc vide! quae haec fabula ést? Pol hic quidem pótant. Aggrediár. O bone vir,
sálveto, et tu, bóna liberta. TO. Dórdalus hic quidem est. SA. Quín iube adire.
TO. Ádi, si lubet. — Agite, ápplaudamus. Dórdale, homo lepidíssume, salve,
Lócus hic tuus est: híc accumbe. — Férte aquam pedibus! praében' tu, puer?
DO. Né, sis, me uno dígito attigeris, né te ad terram, scélus, affligam. 15
PA. Át tibi ego hoc contínuo cyatho óculum excutiám tuum.
DO. Quíd ais, crux, stimulórum tritor? quómodo me hodie vórsavisti?
út me in tricas cóniecisti? quómodo de Persá manus mi adita est?
TO. Iúrgium hinc auferás, si sapias. DO. Át, bona liberta, haéc scivisti et
mé celavistí. LE. Stultitia est, quoí bene esse licet, éum praevorti 20
lítibus. Posteriús istaec te magis pár agere est. DO. Urítur mihi cor.
TO. Da ílli cantharum; éxtingue ignem, sí cor uritur, cáput ne ardescat.
DO. Lúdos me fácitis, intéllego.
TO. Vín' cinaedúm novum tíbi dari, Paégnium?
Quin lúde, ut solés, quando líber locúst hic. 25

Babaé, basilicé te intulísti et facéte!
PA. Decét me facétum esse, et húnc irridére
lenónem lubído est, quandó dignus ést.
TO. Perge, út coeperás.
30 PA. Hoc, léno, tibí!
DO. Perií, perculít me prope! PA. Hém, servo rúrsum!
DO. Delúde, ut lubét,
herús dum hinc abést!
PA. Vidén', ut tuís
35 dictís pareó?
Sed quín tu meís contra itém dictis sérvis,
atque hóc, quod tibí suádeó, facis? DO. Quid ést id?
PA. Réstim tu tíbi cape crássam, ac suspénde te!
DO. Cave, sís, me attigás, ne tibi hóc scipióne
40 malúm magnum dém. PA. Uteré: te condóno.
TO. Iámiam, Paegniúm, da pausam.
DO. Égo pol vos erádicabo.
TO. Át te ille, qui suprá nos habitat,
quí tibi male volt, máleque faciet. Nón hi dicunt, vérum ego.
45 TO. Áge, circumfer múlsum: bibere da úsque plenis cántharis!
Iám diu factum est, póstquam bibimus; nimis diu siccí sumus.
DO. Dí faciant, ut íd bibatis, quód vos nunquam tránseat!
PA. Néqueo, leno, quín tibi saltem státiculum, olim quem Hégea
fáciebat. Vide véro, si tibi sátis placet. SA. Me quóque volo
50 réddere, Diodórus quem olim fáciebat in Iónia.

DO. Málum ego vobis dábo, ni abitis! SA. Étiam muttis, ímpudens?
Iám ego tibi, si me írritassis, Pérsam adducam dénuo.
DO. Iám taceo hercle. At tú Persa es, qui me úsque admutilasti ád cutem!
TO. Táce, stulte: hic eius géminust frater. DO. Hícine est? TO. Ac geminíssumus.
DO. Dí deaeque et te et géminum fratrem excrúcient! SA. Qui te pérdidit: 55
nam égo nil merui. DO. At énim, quod ille méruit, tibi id obsít volo.
TO. Ágite, sultis, hunc lúdificemus, nísi non dignus est. SA. Núnc opust.
LE. Át me haud par est. TO. Eó, credo, quia incónciliavit, quóm te emo.
LE. Át tamen .... TO. Non támen! Cave ergo, sís, malo, et séquere me.
Té mihi dicto aúdientem esse áddecet: nam hercle ábsque me 60
fóret et meo praesídio, hic faceret té prostibulam própediem.
Séd ita pars libértinorum est, nísi patrono qui ádvorsatust,
néc satis liber síbi videtur, néc satis frugi, néc sat honestus,
ní ei offecit, ní male dixit, ní grato ingratús repertust.
LE. Pól benefacta túa me hortantur, túo ut imperio páream. 65
TO. Égo sum tibi patrónus plane, qui huíc pro te argentúm dedi:

pró hisce hunc volo lúdificari. LE. Meo ego ín loco seduló curabo.

DO. Cérto illi homines míhi nescio quid máli consulunt quod fáciant. SA. Heus vos.

TO. Quíd ais? SA. Hiccine Dórdalus est lenó, qui hic liberás mercatur?

70 híccine est, qui fuit quóndam fortis? DO. Quaé haec rest? Hei, cólaphum icit.

Málum vobis dabo. TO. At tíbi nos dedimus, dábimusque etiam. DO. Hei, nátis pervellit.

PA. Lícet: diu saepe súnt expunctae. DO. Lóquere tu etiam, frústum pueri?

LE. Pátrone, i intro, amábo, ad coenam. DO. Méa ignavia, tú [nunc] me irrides?

LE. Quíane te voco, béne ut tibi sit? DO. Nólo míhi bene ésse. LE. Ne sit.

75 TO. Quíd igitur? sexcénti numi quíd agunt? quas turbás danunt?

DO. Mále disperii! scíunt referre próbe inimico grátiam.

TO. Sátis sumpsimus supplícii? DO Fateor; mánus vobis do. TO. Et póst dabis

súb furcis. Abi íntro. SA. In crucem! DO. Ánne hic parum exércitum

hísce me habent? TO. Cónvenisse Tóxilum te mémineris.

80 Spéctatores, béne valete. Léno periit: plaúdite.

POENULUS.

DRAMATIS PERSONAE.

AGORASTOCLES, adolescens.
MILPHIO, eius servus.
ADELPHASIUM, meretrix.
ANTERASTYLIS, meretrix.
LYCUS, leno.
ANTHEMONIDES, miles.
ADVOCATI.
COLLYBISCUS, villicus.
SYNCERASTUS, servus.
HANNO, Carthaginiensis.
GIDDENEME, nutrix.
PUER.
ANCILLA.

SUMMARIUM.

Carthagine duo fratres vixere; quorum alteri, Hannoni nomine, surreptae sunt geminae filiae, Adelphasium et Anterastylis, Calydonemque devectae, et a Lyco lenone emtae. Ibidem dudum vixerat alterius fratris filius, Agorastocles, item surreptus, venditusque seni Antidamanti, qui eum adoptaverat. Is Agorastocles amat Adelphasium; Anterastylin autem Anthemonides miles. Agorastocles cum servo Milphione consilium init decipiendi lenonis. Subornant villicum Collybiscum, ut is tamquam advena peregrinus, pecunia numerata, apud eum amet. Quo facto, ex composito Agorastocles cum advocatis advenit, lenonemque doli arguit, et servum suum asserit. Interea advenit Hanno, quaerens filias, quum aguntur Aphrodisia. Agnoscit ergo et fratris filium Agorastoclem, et suas ipsius filias, easque ab lenone abducit, et Adelphasium in matrimonium dat Agorastocli.

(Scena est Calydone. Fabula vix videatur Plauti esse.)

ARGUMENTUM.

Puer séptuennis súrripitur Carthágine.
Osór mulierum adóptat hunc emtúm senex
Et fácit heredem. Éius cognataé duae
Nutríxque earum ráptae. Mercatúr Lycus,
Vexátque amantem. At ílle cum auro víllicum
Lenóni obtrudit; íta eum furto ádligat.
Venit Hánno Poenus, gnátum hunc fratris répperit.
Suásque agnoscit, quás perdiderat, fílias.

PROLOGUS.

Achilem Áristarchi míhi commentarí lubet:
inde míhi principium capiam ex ea tragoédia:
„Siléteque et tacéte atque animum advórtite!“
audíre iubet vos ímperator hístricus,
bonóque ut animo sédeant in subsélliis, 5
et qui ésurientes ét qui saturi vénerint.
Qui edístis, multo fécistis sapiéntius;
qui nón edistis, sáturi fite fábulis.
Nam cuí paratum est, quód edit, nostra grátia
nimia ést stultitia séssum impransum incédere. 10
Exsúrge, praeco: fác populo audiéntiam:
iamdúdum exspecto, sí tuum officiúm scias.
Exérce vocem, quám per vivis ét colis:
nam nísi clamabis, tácitum te obrepét fames. —
Age, núnc reside, dúplicem ut mercedém feras. 15
Bonum fáctum est, edícta ut servetís mea.
Scortum éxoletum né quis in proscénio
sedeát, neu lictor vérbum aut virgae múttiant;
neu désignator praéter os obámbulet,
neu séssum ducat, dum hístrio in scená siet. 20
Diu quí domi otiósi dormierúnt, decet
animo aéquo nunc stent, vél dormire témperent.
Serví ne obsideant, líberis ut sít locus;
vel aés pro capite dént; si id facere nón queunt,
domum ábeant, vitent áncipiti infortúnio, 25
ne et híc varientur vírgis, et lorís domi,

si mínus curassint, cúm heri veniánt domum.
Nutríces pueros ínfantis minútulos
domi út procurent, neú quae spectatum ásserant:
30 ne et ípsae sitiant, ét pueri pereánt fame,
neve ésurientes híc, quasi hoedi, obvágiant.
Matrónae tacitae spéctent, tacitae rídeant;
canóra hic voce suá tinnire témperent;
domúm sermones fábulandi cónferant,
35 ne et híc viris sint ét domi moléstiae.
Quodque ád ludorum cúratores áttinet,
ne pálma detur quoíquam artifici iniúria,
neve ámbitionis caúsa extrudantúr foras,
quo déteriores ánteponantúr bonis.
40 Et hóc quoque etiam, quód pene oblitús fui:
dum lúdi fiunt, ín popinam, pédisequi,
irrúptionem fácite! nunc, dum occásio est,
nunc, dûm scriblitae aéstuant, occúrrite.
Haec, ímperata quaé sunt pro imperio hístrico,
45 bonum hércle factum, pró se quisque ut méminerit.
Ad árgumentum núnc vicissatím volo
remígrare, aeque ut mécum sitis gnárures.
Eius núnc regiones, límites, confínia
detérminabo: ei rei égo finitor fáctus sum.
50 Sed, nísi molestum est, nómen dare vobís volo
comoédiai; sín odio est, dicám tamen,
siquidém licebit pér eos, quibus est ín manu.
Carchédonius vocátur haec comoédia;
Latíne Plautus: Pátruus pultiphagónides.
55 Nomén iam habetis; núnc rationes céteras
accípite: nam arguméntum hoc hic censébitur.
Locus árgumento est súum sibi proscénium;
vos iúratores éstis: quaeso, operám date.
Cartháginenses frátres patruelés duo

fuére, summo génere et summis dívitiis. 60
Eorum álter vivit, álter est emórtuus.
Proptérea apud vos díco confidéntius,
quia míhi pollinctor díxit, quí eum pollínxerat.
Sed ílli seni, qui mórtuus est, ei fílius
unícus qui fuerat, ábditivus á patre, 65
puer séptuennis súrripitur Carthágine
sexénnio priús quidem, quam moritúr pater.
Quoniám perisse síbi videt gnatum únicum,
coniícitur ipse in mórbum ex aegritúdine;
facit íllum heredem frátrem patruelém suom; 70
ipse ábiit ad Acherúntem sine viático.
Ille, quí subripuit púerum, Calydonem ávehit;
vendít eum domino hic díviti cuidám seni,
cupiénti liberórum, osori múlierum.
Emit hóspitalem is fílium imprudéns senex 75
puerum íllum, eumque adóptat sibi pro fílio,
eúmque heredem fécit, quum ipse obiít diem.
Is illíc adulescens hábitat in illisce aédibus.
Revórtor rursus dénuo Carthágìnem.
Si quíd mandare vóltis aut curárier: 80
argéntum nisi qui déderit, nugas égerit;
verúm qui dederit, mágis maiores égerit.
Sed ílli patruo húius, qui vivít senex,
Carthaginensi, dúae fuere fíliae.
Altéra quinquennis, áltera quadrímula, 85
cum nútrice una périere a magálibus.
Eas quí subripuit, ín Anactorium dévehit
vendítque has omnes, ét nutricem et vírgines,
praeesénti argento hómini (si leno ést homo),
quantum hóminum terra sústinet, sacérrumo; 90
vosmét nunc facite cóniecturam céterum,
quid íd sit hominis, cuí Lyco nomén siet.

Is éx Anactorio, úbi prius habitáverat,
huc cómmigravit ín Calydonem haúd diu
95 sui quaésti causa. Is ín illis habitat aédibus.
Earum híc adulescens álteram efflictím perit,
suam síbi cognatam, imprúdens; neque scit, quae éa siet,
neque eam únquam tetigit (íta eum leno mácerat),
neque quídquam cum ea fécit etiamnúm stupri,
100 neque dúxit unquam; néque ille voluit míttere.
Quia amáre cernit, tángere hominem vólt bolo.
Illánc minorem in cóncubinatúm sibi
volt émere miles quídam, qui illam déperit.
Sed páter illarum Poénus, postquam eas pérdidit,
105 maríque terraque úsquequaque quaéritat.
Ubi quámque in urbem ést ingressus, íllico
omnés meretrices, úbi quisque habitant, ínvenit;
dat aúrum, ducit nóctem; rogitat póstibi,
unde sít, quoiatis, cáptane an surrépta sit,
110 quo génere gnata, quí parentes fúverint.
Ita dócte atque astu fílias quaerít suas.
Et is ómnes linguas scít; sed dissimulát sciens
se scíre: Poenus pláne est; quid verbís opust?
Is heri húc in portum návi venit véspere.
115 Pater hárunc, idem huic pátruus adulescéntulo est.
Iamne hóc tenetis? Sí tenetis, dúcite:
cave dírumpatis: quaéso, sinite tránsigi.
Ehem, péne oblitus súm reliqüom dícere!
Ille, quí adoptavit húnc sibi pro fílio,
120 is ílli Poeno, huiúsce patri, hospés fuit.
[Is hódie huc veniet, réperietque hic fílias
et húnc sui fratris fílium, ut didicí quidem.]
Hic, qui hódie veniet, réperiet suas fílias
et húnc sui fratris fílium. Dehinc céterum

[valéte! adeste! Ibo: álius nunc fierí volo.] 125
Quod réstat, restant álii, qui faciánt palam.
Ego íbo, ornabor. Vós aequo animo nóscite.
Valéte atque adiuváte, ut vos servét Salus.

ACTUS I. SCENA I.

AGORASTOCLES. MILPHIO.

AG. Saepe égo res multas tíbi mandavi, Mílphio,
dubiás, egenas, ínopiosas cónsili,
quas tú sapienter, dócte, et cordate, ét cate
mihi réddidisti ópiparas operá tua;
quibus pró benefactis fáteor deberí tibi 5
et líbertatem et múltas gratas grátias.
MI. Scitúm est, per tempus si óbviam is, verbúm vetus:
nam tuaé blanditiae míhi sunt, quod dicí solet
gerraé germanae, átque edepol λῆροι meri.
Nunc míhi blandidicus és; heri in tergó meo 10
tris fácile corios cóntrivisti búbulos.
AG. At amáns per amorem sí quid feci, Mílphio,
ignóscere id te mi aéquom est. MI. Haud vidí magis.
Et núnc ego amore péreo: sine te vérberem,
item út tu mihi fecísti, ob nullam nóxiam; 15
post íd locorum tú mihi amanti ignóscito.
AG. Si tíbi lubido est aút voluptatí, sino:
suspénde, vinci, vérbera! auctor súm; sino.
MI. Si auctóritatem póstea defúgeris:
ubi díssolutus tú sies, ego péndeam. 20

AG. Egone ístuc ausim fácere, praesertím tibi?
Quin sí feriri vídeo te, extempló dolet.
MI. Mihí quidem hercle. AG. Imó mihi. MI. Istuc
mávelim.
Sed quíd hunc tibi vis? AG. Cúr ego apud te
méntiar?
25 Amo ímmodeste. MI. Méae istuc scapulae séntiunt.
AG. At ego hánc vicinam díco, Adelphasiúm, meam,
lenónis huius méretricem maiúsculam.
MI. Iamprídem equidem istuc éx te audivi. AG. Dífferor
cupídine eius. Séd lenone istóc Lyco,
30 illíus domino, nón lutum est lutuléntius.
MI. Vin' tu ílli nequam dáre nunc? AG. Cupio.
MI. En, mé dato.
AG. Abí dierectus! MI. Díc mihi vero sério:
vin' dáre malum illi? AG. Cúpio. MI. Hem, eundem mé dato:
utrúmque faxo habébit, et nequam ét malum.
35 AG. Iocáre. MI. Vin' tu illam hódie sine damnó
tuo
tuám libertam fácere? AG. Cupio, Mílphio.
MI. Ego fáciam ut facias. Súnt tibi intus aúrei
trecénti numi Philíppei? AG. Sexcentí quoque.
MI. Satis súnt trecenti. AG. Quíd iis facturús?
MI. Tace.
40 Totúm lenonem tíbi cum tota fámilia
dabo hódie dono. AG. Quíd facturus? MI. Iám
scies.
Tuus Cóllybiscus núnc in urbe est víllicus.
Eum híc non novit léno. Satin' intéllegis?

AG. Intéllego hercle; séd, quo evadas, néscio.
MI. Non scís? AG. Non hercle. MI. Át ego iam
faxó scies. 45
Ei dábitur aurum, ut ád lenonem déferat,
dicátque, se peregrínum esse ex alio óppido;
se amáre velle atque óbsequi animó suo;
locúm sibi velle líberum praebérier,
ubi néquam faciat clám, ne quis sit árbiter. 50
Leno ád se accipiet, aúri cupidus, íllico:
celábit hominem et aúrum. AG. Consiliúm placet.
MI. Rogáto, servos véneritne ad eúm tuus.
Ille mé censebit quaéri: continuó tibi
negábit. Quid tu dúbitas, quin extémpulo 55
duplicét tibi aurum, et hóminis fur lenó siet?
Neque, id únde efficiat, hábet. Ubi in ius vénerit,
addícet praetor fámiliam totám tibi.
Ita décipiemus fóvea lenoném Lycum.
AG. Placét consilium. MI. Imo étiam, ubi ex-
polívero, 60
magis hóc tum demum díces; nunc etiám rude est.
AG. Ego in aédem Veneris éo, nisi quid vis, Mílphio.
phio.
Aphrodísia hodie súnt. MI. Scio. AG. Oculós volo
meos délectare múnditiis meretríciis.
MI. Hoc prímum agamus, quód consilium cépimus. 65
Abeámus intro, ut Cóllybiscum víllicum
hanc pérdoceamus út serat falláciam.
AG. Quamquám Cupido in córde vorsatúr, tamen
tibi aúscultabo. MI. Fáciam, ut facto gaúdeas.—
Inést amoris mácula huic homini in péctore, 70
sine dámno magno quae élui neutiquám potest;
itaque híc scelestus ést homo lenó Lycus,
quoi iam ínfortuni inténta ballista ést probe,

quam ego haúd multo post míttam e ballistário.
75 Sed Adélphasium exit éccam, atque Anterástylis.
Haec ést prior, quae méum herum dementém facit.
Sed évocabo. Heus, í foras, Agorástocles,
si vís videre lúdos iucundíssumos!
AG. Quid istúc tumulti est, Mílphio? MI. Hem amorés tuos,
80 si vís spectare. AG. O múlta tibi di dént bona,
quom mi óbtulisti hoc tám lepidum spectaculum!

ACTUS I. SCENA II.

ADELPHASIUM. ANTERASTYLIS. MILPHIO. AGORASTOCLES. ANCILLA.

AD. Negóti sibí qui volét vim paráre:
navem ét mulierém, haec duó comparáto:
nam núllae magís res duaé plus negóti
habént, forte si ócceperís exornáre;
5 neque únquam satís hae duaé res ornántur,
neque eís ulla ornándi satís satietás est.
Atque haéc ut loquór, nunc domó docta díco:
nam nós usque ab aúrora ad hóc quod diéi est
ex índustria ámbae concéssamus núnquam
10 lavári, aut fricári, aut tergéri, aut ornári,
políri, expolíri, pingí, fingi; et úna
binaé, singulís quae dataé nobis áncillae,
eaé nos lavándo, eluéndo, operam dedére;
adgerúndaque aquá sunt virí duo defésși.
15 Apagésis, negóti quantum ín muliere úna est!
Si véro duaé, sat sció, maxumo úni

poplό quoilubét plus satís dare potíssunt,
quae nóctes diésque omni in aétate sémper
ornántur, lavántur, tergéutur, poliúntur.
Postrémo modúsmuliebrís nullust, neque únquam 20
lavándo et fricándo [modúm] scimus fácere.
Nam quaé lauta est, nisi pérculta est, meo quídem
animo quasi inlaúta est.
AN. Mirór quidem, sorór, te istaec sic fabulári,
quae tám callida ét docta sís et facéta:
nam quúm seduló munditér nos habémus, 25
vix aégreque amátorculós invenímus.
AD. Ita ést; verum hoc únum tamén cogitáto:
modus ómnibus in rébus, sorór, optumum hábitu
est;
nimia ómnia nimium éxhibent negótium homini-
bus éx se.
AN. Sorór, cogita, amábo, itém nos perhibéri, 30
quasí salsa múriatica ésse autumántur
sine ómni lepóre et siné süavitáte;
nisí multa aqua úsque et diú macerántur,
olént, [salsa sunt,] tangere út non velís. Item su-
mús nos.
Eiús seminís mulierés sunt insúlsae ad- 35
modum átque invenústae sine múnditia et súmtu.
MI. Coqua ést haec quidém, Agorastoclés, ut ego
opínor:
scit, múriatica út macerét. AG. Quid moléstus?
AD. Sorór, parce, amábo. Sat ést, istuc álios
dicére nobis, ne nósmet nostra etiám vitia loquá-
mur. 40
AN. Quiésco ergo. AD. Amó te. Sed hóc nunc
respónde [mihi]:
sunt híc omniá, quae ad deúm pacem opórtet

adésse? AN. Omnia áccurávi.
AG. Diem púlcrum et celébrem et venústatis plénum,
45 dignúm Veneri pól, cui sunt Áphrodisia hódie!
MI. Ecquíd gratiaé, quum huc forás te evocávi?
Non iám me decét
donári cadó
viní [veteris]? Dic dari. [Nil respondes?]
50 Língua huic excidit, út ego opinor. —
Quíd hic, malum, adstans óbstipuisti? AG. Síne amem! ne obturba, ác tace!
MI. Táceo. AG. Si tacuísses, iam istuc „Táceo" non natúm foret.
AN. Eámus, mea sorór. AD. Eho, amabo, quíd illo nunc properás? AN. Rogas?
55 quía herus nos apud aédem Veneris mántat. AD. Maneat pól. Mane:
túrba est nunc apud áram. An te ibi vis ínter istas vorsárier
prósedas, pistórum amicas, réliquias alicárias,
míseras, schoeno délibutas, sérvolicolas sórdidas,
quaé tibi olant stabulúm statumque, séllam et sessibulúm merum,
60 quás adeo haud quisquam únquam liber tétigit neque duxít domum,
sérvolorum sórdidulorum scórta diobolária?
MI. I ín malam crucém! tun' audes étiam servos spérnere,
própudium? Quasi bélla sit, quasi eámpse reges dúctitent!
Mónstrum mulierís! tantilla tánta verba fúnditat,
65 quóius ego nebulái cyatho séptem noctes nón emam.

AG. Di ímmortales ómnipotentes, quíd est apud vos púlcrius?
Quíd habetis, mage qui ímmortalis vós credam esse, quam égo siem,
qui haéc tanta oculis bóna concipio? Nám Venus non ést Venus;
hánc equidem Venerém venerabor: me út amet, ac sit própitia.
Mílphio, heus, Milphio, ubi és? MI. Assum apud te, éccum. AG. At ego elixúm volo. 70
MI. Énimvero, here, facís delicias. AG. Dé te quidem haec didici ómnia.
MI. Étiamne, ut ames éam, quam nunquam tétigeris? Nihil ílluc quidem est.
AG. Déos quoque edepol ét amo et metuo, quíbus tamen abstineó manus.
AN. Heu écastor, quom ornátum adspicio nóstrum ambarum, poénitet,
éxornatae ut símus. AD. Imo véro sane cómmode: 75
nám pro herili et nóstro quaestu sátis bene ornataé sumus.
Nón enim potest quaestús consistere, si éum sumtus superát, soror:
éo illud satius ést, quod satis est, hábitu, quam, quod plús sat est.
AG. Íta me di ament, út illa me amet, málim quam di, Mílphio:
nám illa mulier lápidem silicem súbigere, ut se amét, potest. 80
MI. Pól id quidem haud mentíre: nam tu es lápide silice stúltior,
qui hánc ames. AG. At víde, sis: cum illae núnquam limaví caput.

MI. Cúrram igitur aliquo ád piscinam, aút lacum: limúm petam.

AG. Quíd eo opust? MI. Ego dícam: ut illi ét tibi limém caput.

85 AG. I ín malam rem! MI. Ibi sum équidem. AG. Pergis? MI. Táceo. AG. At perpetuó volo.

MI. Énimvero, here, meo mé lacessis lúdo, et deliciás facis.

AN. Sátis nunc lepide ornátam credo, sóror, te tibi vidérier;

séd ubi exempla cónferentur méretricum aliarum: íbi tibi

érit cordolium, sí quam ornatam mélius forte adspéxeris.

90 AD. Ínvidia in me númquam innata est, néque malitia, méa soror;

bóno ingenio me ésse ornatam, quám aúro, multo mávolo:

aúrum fortuná ínvenitur, náturá ingeniúm bonum;

bónam ego, quam beátam, me esse nímio dici mávolo.

Méretricem pudórem gerere mágis decet, quam púrpuram:

95 mágisque meretricém pudorem, quam aúrum, gerere cóndecet:

púlcrum ornatum túrpes mores péius coeno cóllinunt;

lépidi mores túrpem ornatum fácile factis comprobant.

AG. Ého tu, vin' tu fácinus fácere lépidum et festivúm? MI. Volo.

AG. Pótesne mihi auscultáre? MI. Possum. AG. Ábi domum, ac suspénde te.

MI. Quámobrem? AG. Quia iam núnquam audibis
verba tot tam suávia. 100
Quíd tibi opust vixísse? Ausculta míhi modo, ac
suspénde te.
MI. Sí quidem tu es mecúm futurus pro úva passa
pénsilis.
AG. Át ego amo hanc. MI. At ego ésse et bibere.
AD. Ého tu, quid ais? AN. Quíd rogas?
AD. Víden' tu? pleni sórdium oculi quí erant, iam
splendént mihi?
AN. Ímo etiam in medio óculo paulum sórdist.
AD. Cedo, sis, déxteram. 105
AG. Út tu quidem huius oculós illotis mánibus
tractes aút teras?
AN. Nímia nos socórdia hodie ténuit. AD. Qua
de re, óbsecro?
AN. Quía iam non dudum ánte lucem ad aédem
Veneris vénimus,
prímae ut inferrémus ignem in áram. AD. Ah,
non factó est opus:
quaé habent nocturna óra, noctu sácruficatum ire
óccupant; 110
priúsquam Venus expérgiscatur, príus deprope-
rant sédulo
sácruficare: nám vigilante Vénere si veniánt eae,
íta sunt turpes, crédo ecastor, Vénerem ipsam e
fanó fugent.
AG. Mílphio! MI. Edepol Mílphionem míserum!
Quid nunc vís tibi?
AG. Óbsecro hercle, ut múlsa loquitur! MI. Níhil
nisi latérculos, 115
sésamum, papáveremque, tríticum, et frictás
nuces.

AG. Écquid amare vídeor? MI. Damnum; quód Mercurius mínume amat.

AG. Nám quidem edepol lúcrum amare núllum amatorem áddecet.

AN. Eámus, mea germána. AD. Age, sis, út lubet. Sequere hác. AN. Sequor.

120 AG. Éunt hae. Quid, si adeámus? MI. Adeas. AG. Prímum prima sálva sis;

ét secunda tú secundo sálve in pretio; tértia

sálve extra pretiúm. ANC. Tum pol ego et óleum et operam pérdidi.

AG. Quó te agis? AD. Egone? in aédem Veneris. AG. Quíd eo? AD. Ut Venerem própitiem.

AG. Ého, an irata est? Própitia hercle est. Vél ego pro illa spóndeo.

125 AD. Quíd tu agis? quid míhi molestus, óbsecro? AG. Ah, tam saéviter?

AD. Mítte, amabo! AG. Quíd festinas? Túrba nunc illi ést. AD. Scio:

súnt illi aliae, quás spectare ego ét me spectarí volo.

AG. Quí lubet spectáre turpes, púlcram spectandám dare?

AD. Quía apud aedem Véneris hodíe est mércatus meretrícius;

130 éo conveniunt mércatores: íbi ego me ostendí volo.

AG. Ínvendibili mérci oportet últro emtorem addúcere:

próba merx facile emtórem reperit, támetsi in abstrusó sita est.

Quíd ais? quando illi ápud me mecum cáput et corpus cópulas?

AD. Quó die Orcus áb Acherunte mórtuos amíserit.

AG. Súnt mihi intus nescío quot nummi aúrei lymphátici. 135

AD. Déferto ad me: fáxo actutum cónstiterit lympháticum.

MI. Béllula hercle! AG. Í dierecte in máxumam malám crucem!

MI. Quám magis adspectó, tam magis est nímbata, et nugaé merae.

AG. Ségrega sermónem: taedet. — Áge, sustolle hoc ámiculum.

AD. Púra sum: compérce, amabo, me áttrectare, Agorástocles. 140

AG. Quíd agam nunc? AD. Si sápias, curam hanc fácere compendí potes.

AG. Quíd? ego non te cúrem? — Quid agis, Mílphio? MI. Ecce odiúm meum! —

Quíd me vis? AG. Cur mi haéc irata est? MI. Cúr haec irata ést tibi?

Cúr ego id curém? namque istaec mágis tua est curátio.

AG. Iam hércle tu perísti, ni illam míhi tam tranquillám facis, 145

quám mare est olim, quúm ibi alcedo púllos edučít suos.

MI. Quíd faciam? AG. Exorá, blandire, expálpa! MI. Faciam sédulo;

séd vide, sis, ne tu óratorem hunc púgnis pectas póstea.

AG. Nón faciam. AD. Nos eámus nunc. Etiám morare? Mále facis:

béne promittis múlta ex multis; ómnia incassúm cadunt. 150

Líberare iúravisti me haúd semel, sed cénties.

Dúm te exspecto, néque usquam aliam míhi paravi cópiam,
néque istuc usquam appáret. Ita nunc sérvio nihiló minus.
Í, soror. — Abscéde tu a me. AG. Périi! Eho, quid agis, Mílphio?
155 MI. Méa voluptas, méae deliciae, méa vita, mea amoénitas,
méus ocellus, méum labellum, méa salus, meum sávium,
méum mel, meum cor, méa colostra, méus molliculus cáseus ....
AG. Méne ego illaec patiár praesente díci? Discruciór miser,
nísi ego illum iubeó quadrigis cúrsim ad carnuficém rapi!
160 MI. nóli, amabo, súccensere héro meo causá mea!
Égo faxo.... AD. Sine. MI. Nímium irata es! — árgentum pro té dabit
ác te faciet út sis civis Áttica atque líbera.
AD. Quín abire sínis? quid vis tibi? Quí bene volt, bene vís item.
MI. Si ánte quidem mentítust, nunc iam dehínc erit veráx tibi.
165 AD. Ábscede hinc, sis, sýcophanta. MI. Páreo. At scin', quómodo?
síne te exorem, síne te prendam auriculis, sine dem sávium!
Iam hércle ego faciam plórantem illum, nísi te facio própitiam;
átque hic me ne vérberet (illud fáciet, nisi te própitio,)
mále formido: nóvi ego huius móres morosí malos.

Quámobrem, amabo, méa voluptas, síne ted 170
exorárier.
AG. Nón ego homo trióboli sum, nísi ego illi mastígiae
éxturbo oculos átque dentes! Hém voluptatém tibi!
hém mel! hem cor! hém colostram! hém salutem! hem sávium!
MI. Ímpias, here, te! óratorem vérberas. AG. Iam istóc magis!
ét iam ocellum addam, ét labellum, et línguam! MI. Ecquid faciés modi? 175
AG. Síccine ego te oráre iussi? MI. Quómodo ergo orém? AG. Rogas?
Síc enim dicerés, sceleste: Húius voluptas, te óbsecro,
húius mel, huius cor, húius labellum, húius lingua, huius sávium,
húius colostra, húius dulciculus cáseus, mastígia;
ómnia illa, quaé dicebas tua ésse, ea memorarés mea. 180
MI. Óbsecro hercle té, voluptas húius atque odiúm meum,
húius amica mámmeata, méa inimica et málevola,
óculus huius, líppitudo méa, mel huius, fél meum,
út tu huic iráta ne sis; aút, si id fieri nón potest,
cápias restim ac té suspendas cúm hero et vostra fámilia: 185
nám mihi iam videó propter te víctitandum sórbilo,
ítaque iam quasi óstreatum térgum ulceribus géstito,
própter amorem vóstrum. AD. Amabo, mén' prohibere póstulas,

né te verberét, magis quam ne méndax me advorsúm siet?

190 AN. Áliquid huic respónde, amabo, cómmode, ne incómmodus
nóbis sit: nam détinet nos dé nostro negótio.
AD. Vérum. — Etiam tibi hánc amittam nóxiam unam, Agorástocles.
Nón sum irata. AG. Nón es? AD. Non sum. AG. Da érgo, ut credam, sávium.
AD. Móx dabo, quum ab ré divina rédiero. AG. I ergo strénue.

195 AD. Séquere me, sorór. AG. Atque audin' étiam? Veneri dícito
múltam meis verbís salutem. AD. Dícam. AG. Atque hoc audí. AD. Quid est?
AG. Paúcis verbis rém divinam fácito. Atque audin'? réspice. —
Réspexit. Idém pol Venerem crédo facturám tibi.

ACTUS I. SCENA III.

AGORASTOCLES. MILPHIO.

AG. Quid núnc mi es auctor, Mílphio? MI. Ut me vérberes,
atque aúctionem fácias: nam impunússume
tibí quidem hercle véndere hasce aedés licet.
AG. Quid iám? MI. Maiorem pártem in ore habitás meo.

5 AG. Supérsede istis vérbis. MI. Quid nunc vís tibi?
AG. Trecéntos Philippos Cóllybisco víllico
dedi dúdum, priusquam me évocavistí foras.

Nunc óbsecro te, Mílphio, hanc per déxteram,
perque hánc sororem laévam, perque oculós tuos,
perque méos amores, pérque Adelphasiúm meam, 10
perqué tuam libertátem. MI. Hem, nunc nihil óbsecras.
AG. Mi Mílphidisce, méa commoditas, méa salus,
fac, quód facturum te ésse promisistí mihi,
ut ego húnc lenonem pérdam. MI. Perfacile íd quidem est.
I, addúce testes técum; ego intus ínterim 15
iam et órnamentis méis et sycophántiis
tuum éxornabo víllicum. Propera átque abi!
AG. Fugió. MI. Meum est istuc mágis officium, quám tuum.
AG. Egone, égone, si istuc lépide effexis ....
MI. Í modo.
AG. ut nón ego te hodie .... MI. Ábi modo!
AG. emittám manu 20
MI. I módo! AG. non hercle méream — ah!
MI. Vah, ábi modo!
AG. quantum Ácherunte est mórtuorum ....
MI. Etiámne abis?
AG. neque quántum aquai est ín mari ....
MI. Abitúrusne es?
AG. neque núbis quantum est. ... MI. Pergin' vero pérgere?
AG. neque stéllae in coelo .... MI. Pérgin' aures túndere? 25
AG. neque hóc, neque illuc; néque enim vero sério —
neque hércle vero — Quíd opust verbis? — Quíp-pini? —
quod úno verbo — dícere hic quidvís licet —

Neque hércle vero sério — Scin', quómodo?
30 Ita mé di amabunt — Vín', bona dicám fide?
quod híc inter nos líceat — ita me Iúpiter —
Scin', quám? — Vide tu — Crédin', quod ego fábuler?

MI. Si néqueo facere, ut ábeas, egomet ábiero:
nam istí quidem hercle orátioni Oédipo
35 opus cóniectore est, quí sphingi interprés fuit.

AG. Illic hínc iratus ábiit: nunc mihi caútio est,
ne méamet culpa méo amori obiexím moram.
Ibo átque arcessam téstes: quando amór iubet
meo obédientem me ésse servo líberum.

ACTUS II.

LYCUS. ANTHEMONIDES.

LY. Di illum ínfelicent ómnes, qui post húnc diem
leno úllam Veneri unqnam ímmolarit hóstiam,
quíve úllum thuris gránum sacruficáverit!
Nam ego hódie infelix dís meis iratíssumis
5 sex ágnos immolávi, nec potuí tamen
propítiam Venerem fácere uti essét mihi.
Quoniám litare néqueo, abii illinc íllico
irátus; vetui éxta prosicárier,
neque éa adspicere vólui. Quoniam nón bona
10 harúspex dixit, deam ésse indignam crédidi.
Eo pácto avarae Véneri pulcre adií manum.
Quando íd, quod sat erat, sátis habere nóluit,
ego paúsam feci. Síc ago, sic mé decet.
Ego fáxo posthac dí deaeque céteri
15 conténtiores máge erunt, atque avidí minus,

quum scíbunt, Veneri ut ádierit lenó manum.
Condígne haruspex, nón homo trióboli,
omníbus in extis aíbat portendí mihi
malúm damnumque, et déos esse iratós mihi.
Quid éi divini aut húmani aequum est crédere? 20
Miná mihi argenti dóno postillá data est.
Sed, quaéso, ubinam illic réstitit milés modo,
qui hanc míhi donavit, quem égo vocavi ad prándium?
Sed éccum incedit. AN. Íta, ut occepi dícere,
lenúlle, de illac púgna Pentethrónica, 25
qua séxaginta míllia hominum unó die
voláticorum mánibus occidí meis.
LY. Ehem voláticorum hóminum? AN. Ita dicó quidem.
LY. An, óbsecro, usquam súnt homines volátici?
AN. Fuére; verum ego ínterfeci. LY. Quómodo 30
potuísti? AN. Dicam. Víscum legioní dedi
fundásque; eo praesternébant folia fárferi.
LY. Quoi réi? AN. Ne ad fundas víscus adhaerésceret.
LY. Perge: óptume hercle péieras. Quid póstea?
AN. In fúndas visci indébant grandiculós globos; 35
eo illós volantes iússi funditárier.
Quid múlta verba? quémquem viseo offénderant,
tam crébri ad terram décidebant, quám pira.
Ut quísque acciderat, eúm necabam íllico
per cérebrum pinna súa sibi, quasi túrturem. 40
LY. Si hercle ístuc unquam fáctum est, tum me Iúpiter
faciát, ut semper sácruficem, nunquám litem.
AN. An mi haéc non crédis? LY. Crédo, ut mi aequom est crédier.

Age, eámus intro, dum éxta referuntúr. AN. Volo
45 narráre tibi etiam únam pugnam. LY. Níhil moror.
AN. Auscúlta. LY. Non, hercle! AN. Ímo iam elidám caput
tuum, nísi auscultas, aút is in malám crucem!
LY. Malám crucem ibo pótius. AN. Certumne ést tibi?
LY. Certúm. AN. Tum tu igitur díe bono, Aphrodísiis,
50 addíce tuam mihi méretricem minúsculam.
LY. Ita rés divina míhi fuit: res sérias
omnés extollo ex hóc die in aliúm diem.
Profécto festos hábeam, decretúm est mihi.
Nunc hínc eamus íntro. Sequere hac mé. AN. Sequor.
55 In húnc diem iam túus sum mercenárius.

ACTUS III. SCENA I.

ACORASTOCLES. ADVOCATI.

AG. Íta me di ament, tárdo amico níhil est quidquam iníquius,
praésertim homini amánti, qui, quidquíd agit, properat ómnia:
sícut ego hos duco ádvocatos, hómines spissigradíssumos,
tárdiores quám corbitae súnt in tranquilló mari.
5 Átque equidem hercle dédita opera amícos fugitaví senes:
scíbam aetate tárdiores: métui meo amorí moram:

néquidquam hos procós mi elegi lóripedes, tardíssumos.
Quín, si ituri hodie éstis, ite, aut íte hinc in malám crucem!
Síccine oportet íre amicos hómini amanti operám datum?
Nam íste quidem gradús succretust críbro pollinário: 10
nísi cum pedicis cóndidicistis síc hoc grassarí gradu.
AD. Heús tu, quamquam nós videmur tíbi plebeii et paúperes:
sí nec recte dícis nobis, díves de summó loco,
dívitem audactér solemus máctare infortúnio;
néc tibi obnoxií sumus istuc, quíd tu ames aut óderis. 15
Quum árgentum pro cápite dedimus, nóstrum dedimus, nón tuum:
líberos nos ésse oportet. Nós te nihili péndimus:
né tuo nos amóri servos tu ésse addictos cénseas.
Líberos hominés per urbem módico magis par ést gradu
íre; servile ésse duco, féstinantem cúrrere. 20
Praésertim in re pópuli placida, atque ínterfectis hóstibus,
nón decet tumúltuari. Séd si properabás magis,
prídie nos te ádvocatos húc duxisse opórtuit.
Né tu opinere, haúd quisquam hodie nóstrum curret pér vias,
néque nos populus pró cerritis ínsectabit lápidibus. 25
AG. Át si ad prandiúm me in aedem vós dixissem dúcere,
vínceretis cérvom cursu, vél grallatorém gradu.

Núnc vos quia mihi ádvocatos díxi et testes dúcere,
pódagrosi estis, ác vicistis cóchleam tarditúdine.
30 AD. Át vero, non iústa causa est, quó curratur céleriter,
úbi bibas, edás de alieno, quántum velis, usque áffatim,
quód tu invitus núnquam reddas dómino, de quo éderis?
Séd tamen quomodócumque, inquam, quámquam sumus paupérculi,
ést domi, quod édimus: ne nos tám contemtim cónteras.
35 Quídquid est pauxíllulum illuc, nóstrum illud omne íntus est;
néque nos quemquam flágitamus, néque nos quisquam flágitat.
Tuá causa nemó nostrorum est súos rupturus rámices.
AG. Nímis iracundi éstis: equidem haec vóbis dixi pér iocum.
AD. Pér iocum itidem díctum habeto, quaé nos tibi respóndimus.
40 AG. Óbsecro hercle, operám celocem hanc míhi, ne corbitám date!
Áttrepidate sáltem: nam vos ápproperare haud póstulo.
AD. Sí quid tu placide ótioseque ágere vis, operám damus;
sí properas, cursóres meliust te ádvocatos dúcere.
AG. Scítis (rem narrávi vobis), quód vostra opera mi ópus siet
45 dé lenone hoc, quí me amantem lúdificatur tám diu:

eí paratae ut sínt insidiae de aúro et de servó meo.
AD. Ómnia istaec scímus iam nos, si hí spectatorés sciant.
Hórunc hic nunc caúsa haec agitur spéctatorum fábula:
hós te satius ést docere, ut, quándo agas, quid agás, sciant.
Nós tu ne curássis: scimus rém ómnem: quippe omnés simul 50
dídicimus tecum úna: ut respondére possimús tibi.
AG. Íta profecto est; séd agite, igitur út sciam vos scíre, rem
éxpedite, et míhi, quae dudum vóbis dixi, dícite.
AD. Ítane tentas, án sciamus? Non meminisse nós ratus,
quómodo trecéntos Philippos Cóllybisco víllico 55
déderis, quos deférret huc ad lénonem, inimicúm tuum,
ísque se ut adsimuláret peregrinum áliunde, ex alio óppido?
Úbi is tetulerit, tu éo quaesitum sérvom adventés tuum
cúm pecuniá. AG. Meministis mémoriter: servástis me.
AD. Ílle negabit: Mílphionem quaéri censebít tuum. 60
Íd duplicabit ómne furtum: léno addicetúr tibi.
Ád eam rem nos ésse testes vís tibi. AG. Tenétis rem.
AD. Víx quidem hercule (íta pauxilla est) dígitulis primóribus.
AG. Hóc cito et cursim ést agendum. Própera iam, quantúm potest!

65 AD. Béne vale igitur: te ádvocatos mélius celeris dúcere:
tárdi sumus nos. AG. Óptume itis, péssume hercle dícitis.
Quín etiam decíderint vobis fémina in talós velim.
AD. Át edepol nos tíbi in lumbos línguam, atque oculos ín solum.
AG. Héia, haud vostrum est, íracundos ésse, quod dixí ioco.
70 AD. Néc tuum quidem ést, amicis pér iocum iniusté loqui.
AG. Míttite istaec. Quíd velim vos, scítis. AD. Callemús probe:
lénonem periúrum ut perdas, íd studes. AG. Tenétis rem.
Écce opportune égrediuntur Mílphio una et víllicus.
Básilice exornátus cedit ét fabre ad falláciam.

ACTUS III. SCENA II.

MILPHIO. COLLYBISCUS. AGORASTOCLES. ADVOCATI.

MI. Iám tenes praecépta in corde? CO. Púlcre. MI. Vide, sis, cálleas.
CO. Quíd opust verbis? cállum aprugnum cállere aeque nón sinam.
MI. Fác modo, ut condócta tibi sint dícta ad hanc falláciam.
CO. Quín edepol condóctior sum, quám tragoedi aut cómici.

MI. Próbus homo es. AG. Adeámus propius. —
Ádsunt testes. MI. Tót quidem 5
nón potuisti addúcere homines mágis ad hancrem
idóneos:
nam ístorum nullús nefastu'st; cómitiales súnt
meri;
íbi habitant; ibi éos conspicias, quám praetorem,
saépius.
Hódie iuris cóctiores nón sunt, qui lités creant,
quám sunt hice; quí, si nihil est lítium, litésserunt. 10
AD. Dí te perdant! MI. Vós quidem comméndo,
quom, quiquí, tamen
ét bene et benígne facitis, quóm hero amanti ope-
rám datis.
Séd isti iam sciúnt, negoti quíd sit? AG. Omnem
rem órdine.
MI. Túm vos animum advórtite igitur. Húnc vos
lenoném Lycum
nóvistis? AD. Facile. CO. Át ego pol eum, quá
sit facie, néscio: 15
éum volo mihi démonstretis hóminem. AD. Nos
curábimus:
sátis praeceptum. AG. Híc trecentos númos nu-
meratós habet.
AD. Érgo nos inspícere oportet ístuc aurum, Ago-
rástocles,
út sciamus, quíd dicamus móx pro testimónio.
AG. Ágite, inspicite. CO. Aurum ést profecto,
spéctatores, cómicum: 20
mácerato hoc píngues fiunt aúro in Barbariá
boves;
vérum ad hanc rem agúndam Philippum est.
AD. Íta nos adsimulábimus.

CO. Séd ita adsimulatóte, quasi ego sím peregrinus. AD. Scílicet;
ét quidem, quasi tú nobiscum advéniens hodie oráveris,
25 líberum ut commónstraremus tíbi locum et voluptárium,
úbi ames, potes, pérgraecere. MI. Heu édepol mortalés malos!
AG. Égo enim docui. MI. Quís te porro? CO: Agite, íntro abite, Agorástocles:
ne híc vos mecum cónspicetur léno, neu falláciae
praépedimentum óbiciatur. MI. Híc homo sapientér sapit:
30 fácite, quod iubét. AG. Abeamùs. Séd, vos! satis dictúm est? CO. Abi.
AG. Ábeo. Quaeso, di ímmortales. CO. Quín abis? AG. Abeó. CO. Sapis. St!
táce! AD. Quid est? CO Fores haé fecerunt mágnum flagitiúm modo.
AD. Quíd id est flagitií? CO. Crepuerunt cláre. AD. Di te pérduint!
Póne nos recéde. CO. Fiat. AD. Nós priores íbimus.
35 CO. Fáciunt, scurrae quód consuerunt: póne sese homìnés locant.
AD. Íllic homo est, qui egréditur, leno. CO. Bónus est: nam similís malo est.
Iám nunc ego illi égredienti sánguinem exsugám procul.

ACTUS III. SCENA III.

LYCUS. ADVOCATI. COLLYBISCUS.

LY. Iam istúc revortar, míles: convivás volo
reperíre nobis cómmodos, quí uná sient.
Intéribi attulerint éxta; atque eádem múlieres
iam ab ré divina, crédo, apparebúnt domi.
Sed quid húc tantum hominum incédunt? ecquid-
nam ádferunt? 5
et ílle chlamydatus quísnam est, qui sequitúr
procul?
Aetólus haud est. AD. Té salutamús, Lyce,
quamquam hánc salutem férimus inviti tibi, et
quamquám bene volumus léniter lenónibus.
LY. Fortúnati omnes sítis, quod certé scio 10
nec fóre, nec Fortunam íd situram fíeri.
AD. Istic ést thesaurus stúltis in linguá situs,
ut quaéstui habeant mále loqui melióribus.
LY. Viám qui nescit, quá deveniat ád mare,
eum opórtet amnem quaérere comitém sibi. 15
Ego mále loquendi vóbis nescivi viam:
nunc vós mihi amnes éstis: vos certúm est sequi.
Si bénedicetis, vóstra ripa vós sequar;
si máledicetis, vostro gradiar límite.
AD. Maló benefacere tántundem est perículum, 20
quantúm bono malefácere. LY. Qui veró? AD.
Scies.
Maló si quid benefácias, beneficium ínterit;
bonó si quid malefácias, aetatem éxpetit.
LY. Facéte dictum! Séd quid istuc ad me áttinet?
AD. Quia nós honoris tuí causa huc advénimus, 25

quamquám bene vōlumus léniter lenónibus.
LY. Si quíd boni apportátis, habeo grátiam.
AD. Boní de nostro tíbi nec ferimus néc damus,
neque póllicemur, néque adeo volumús datum.
30 LY. Credo hércle vobis: íta vostra est benígnitas.
Sed quíd nunc voltis? AD. Húnc chlamydatum quém vides,
ei Márs iratust. CO. Cápiti vostro istúc quidem!
AD. Hunc núnc, Lyce, ad te díripiendum addúcimus.
CO. Cum praéda hic hodie incédet venatór domum:
35 canés compellunt ín plagas lepidé Lycum.
LY. Quis hic ést? AD. Nescimus nós istum quidem, quí siet,
nisi, dúdum a mane ut ád portum procéssimus,
atque ístunc e navi éxeuntem onerária
vidémus. Adiit ád nos extemplo éxiens;
40 salútat; respondémus. CO. Mortalés malos!
ut íngrediuntur dócte in sycophántiam!
LY. Quid deínde? AD. Sermonem íbi nobiscum cópulat:
ait, sé peregrinum esse, húius ignarum óppidi;
locúm sibi velle líberum praebérier,
45 ubi néquam faciat. Nós hominem ád te addúximus.
Tu, sí te di amant, ágere tuam rem occásio est.
LY. Itane ílle est cupiens? AD. Aúrum habet. LY. Praeda haéc mea est!
AD. Potáre, amare vólt. LY. Locum lepidúm dabo.
AD. At eníın clam furtim hić ésse volt, ne quí sciat,

neve árbiter sit: nam híc latro in Spartá fuit, 50
ut quidem ípse nobis díxit, apud regem Áttalum;
inde húc aufugit, quóniam capitur óppidum.
CO. Nimis lépide de latróne, de Sparta óptume!
LY. Di deaéque vobis múlta bona dent, quúm mihi
et béne praecipitis, ét bonam praedám datis! 55
AD. Imo, út ipse nobis díxit, quo accurés magis,
trecéntos numos Philíppos portat praésidii.
LY. Rex súm, si ego illum hodie hóminem ad me alléxero.
AD. Quin híc quidem tuus est. LY. Óbsecro hercle, hortámini,
ut dévortatur ád me in hospítium óptumum. 60
AD. Neque nós hortari néque dehortarí decet
hominém peregrinum: túam rem tu ages, sí sapis.
Nos tíbi palumbem ad áream usque addúximus;
nunc te íllum melius cápere, si captum ésse vis.
LY. Iamne ítis? CO. Quid, quod vóbis mandavi, hóspites? 65
AD. Cum illóc te melius tuám rem, aduléscéns, loqui:
illic ést ad istas rés probus, quas quaéritas.
CO. Videre equidem vos véllem, quum huic aurúm darem.
AD. Illínc procul nos ístuc inspectábimus.
CO. Bonám dedistis mihi óperam. LY. It ad mé lucrum. 70
CO. Illúc quidem, quorsum ásinus caedit cálcibus.
LY. Blande hóminem compellábo. — Hospes hóspitem
salútat: salvom te ádvenire gaúdeo.

CO. Multá tibi di dent bóna, quum me salvom ésse vis.

75 LY. Hospítium te aiunt quaéritare. CO. Quaérito.
LY. Ita illí dixere, qui hínc a me abierúnt modo,
te quaéritare a múscis. CO. Minume géntium.
LY. Quid itá? CO. Quia, a muscis sí mi hospitium quaérerem, huc
advéniens, irem in cárcerem rectá via.
80 Ego id quaéro hospitium, úbi ego curer móllius,
quam régi Antiocho óculi curarí solent.
LY. Edepól nae tibi possum íllum festivúm dare,
siquidém potes pati ésse te in lepidó loco,
in lécto lepide stráto, lepidam múlierem
85 compléxum contrectáre te.... CO. Is, lenó, viam.
LY. ubi tú Leucadio, Lésbio, Thasió, Coo,
vetustáte vino edéntulo aetatem írriges.
Ibi té replebo úsque unguentûm eccheúmatis.
Quid múlta verba? Fáciam, ubi tu láveris,
90 ibi ut bálneator fáciat unguentáriám.
Sed haéc latrocinántur, quae ego dixi, ómnia.
CO. Quid itá? LY. Quia aurum póscunt praesentárium.
CO. Quin hércle accipere tú non mavis, quam égo dare.
[LY. Quin sequere me intro. CO. Duc ergo me intro. Addictum tenes.]
95 AD. Quid, si évocemus húc foras Agorástoclem,
ut ípse testis sít sibi certíssumus? —
Heus tú, qui furem cáptas, egredere ócius,
ut túte inspectes aúrum lenoní dare.

ACTUS III. SCENA IV.

AGORASTOCLES. ADVOCATI. COLLYBISCUS. LYCUS.

AG. Quid ést? quid voltis, téstes? AD. Specta ad déxteram:
tuus sérvos aurum ípsi lenoní datat.
CO. Age, áccipe hoc, sis: híc sunt numerati aúrei
trecénti numi, quí vocantur Philíppei.
Hinc mé procura. Própere hosce absumí volo. 5
LY. Edepól fecisti pródigum promúm tibi.
Age, eámus intro. CO. Té sequor. LY. Age, age, ámbula;
ibique ália reliqüa úna fabulábimur.
CO. Equidém narrabo tíbi res Spartiáticas.
LY. Quin séquere me ergo. CO. Abdúc intro: addictúm tenes. 10
AG. Quid núnc mi auctores éstis? AD. Ut frugí sies.
AG. Quid, si ánimus esse nón sinit? AD. Esto, út sinit.
AG. Vidístis, leno quum aúrum accepit? AD. Vídimus.
AG. Eum vós meum esse sérvom scitis? AD. Scívimus.
AG. Rem advórsus populi saépe leges? AD. Scívimus. 15
AG. Hem, istaéc volo ergo vós commeminisse ómnia,
mox quom ád praetorem úsus veniet. AD. Méminimus.
AG. Quid, sí recenti re aédis pultem? AD. Cénseo.

AG. Si púltem, non reclúdet? AD. Panem frángito.
20 AG. Si exíerit leno: cénsen' hominem intérrogem,
meus sérvos si ad eum vénit, nec ne? AD. Quíppini?
AG. cum aurí ducentis númis Philippis? AD. Quíppini?
AG. Ibi extémplo leno errábit. AD. Qua de ré? AG. Rogas?
Quia céntum numis mínus dicetur. AD. Béne putas.
25 AG. Aliúm censebit quaéritari. AD. Scílicet.
AG. Extémplo denegábit. AD. Iuratús quidem.
AG. Homo fúrti sese adstrínget.... AD. Haud dubium íd quidem est.
AG. quantúmquantum ad eum érit delatum. AD. Quíppini?
AG. Diéspiter vos pérduit! AD. Te quíppini?
30 AG. Ibo ét pultabo iánuam hanc. AD. Ita. Quíppini?
AG. Tacéndi tempus ést: nam crepuerúnt fores.
Forás egredier vídeo lenoném Lycum:
adéste, quaeso! AD. Quíppini? Quin, sí voles,
operíre capita, né nos leno nóverit;
35 qui illí malae rei tántae fuimus ínlices.

ACTUS III. SCENA V.

LYCUS. AGORASTOCLES. ADVOCATI.

LY. Suspéndant omnes núnc ïam se harúspices.
Quid ego íllis posthac, quód loquantur, créduam?
qui in ré divina dúdum dicebánt, mihi

malúm damnumque máxumum porténdier;
is éxplicavi méam rem postillá lucro. 5
AG. Salvós sis, leno.. LY. Dí te ament, Agorá-
stocles.
AG. Magis mé benigne núnc salutas, quam án-
tidhac.
LY. Tranquíllitas evénit, quasi navi ín mari.
Utcúnque est ventus, éxin velum vórtitur.
AG. Valeánt apud te, quás volo, atque haud té
volo. 10
LY. Valént, ut postulátum est; verum nón tibi.
AG. Mitte ád me, sodes, hódie Adelphasiúm tuam
die fésto celebri nóbilique, Aphrodísiis.
LY. Calidúm prandisti prándium hodie? díc mihi.
AG. Quid iám? LY. Quia os nunc frígefactas,
quúm rogas. 15
AG. Hoc áge, sis, leno: sérvom esse audiví meum
apúd te. LY. Apud me? núnquam factum réperies.
AG. Mentíre: nam ad te vénit aurumque áttulit.
Ita míhi renuntiátum est, quibus credó satis.
LY. Malus és: captatum me ádvenis cum téstibus. 20
Tuórum apud me némo est, nec quidquám tui.
AG. Meméntote illuc, ádvocati. AD. Méminimus.
LY. Ha ha hé, iam teneo, quíd sit; perspexí modo.
Hi, qui íllum dudum cónciliaverúnt mihi
peregrínum Spartanum, íd nunc his cerebrum
úritur, 25
me esse hós trecentos Philíppos facturúm lucri:
nunc, húnc inimicum quia ésse sciverúnt mihi,
eum adlégaverunt, súum qui servom díceret
cum auro ésse apud me. Cómposita est fallácia:
ut eó me privent átque inter se dívidant. 30
Lupo ágnum eripere póstulant. Nugás agunt.

AG. Negásne, apud te esse aúrum, nec servóm meum?

LY. Nego; ét negando, sí quid refert, rávio

AD. Perísti, leno: nam íste est huius víllicus,

35 quem tíbi nos esse Spártiatem díximus,
qui ad té trecentos módo Philippos détulit;
idque ádeo in istoc aúrum inest marsúpio.

LY. Vae vóstrae aetati! AD. Íd quidem in mundo ést tuae.

AG. Age, omítte actutum, fúrcifer, marsúpium!

40 Manuféste fur es míhi. — Quaeso hercle, operám date,
dum mé videatis sérvom ab hoc abdúcere.

LY. Nunc pól ego perii cérto, haud arbitrário!
Consúlto hoc factum est, míhi ut insidiae fíerent.
Sed quíd ego dubito fúgere hinc in malám crucem,

45 priúsquam obtorto cóllo ad praetorém trahor?
Eheú! quam ego habui áriolos harúspices,
qui sí quid bene promíttunt, pro spisso évenit;
id quód mali promíttunt, praesentárium est.
Nunc íbo; amicos cónsulam, quo mé modo —

50 suspéndere aequom cénseant potíssumum.

ACTUS III. SCENA VI.

AGORASTOCLES. COLLYBISCUS. ADVOCATI.

AG. Age tú, progredere, ut téstes videant té [ire istinc], foras.
Estne híc servos meus? CO. Sum [me] hércle vero, Agorástocles.

AG. Quid núnc, sceleste léno? AD. Quicum lítigas,
abscéssit. AG. Utinam hinc ábierit malám crucem!
AD Ita nós velle aequom est. AG. Crás subscribam hominí dicam. 5
CO. Numquíd me ...? AG. Abscedas; súmas ornatúm tuum.
CO. Non súm nequidquam míles factus: paúlulum
praedae íntus feci: dúm lenonis fámilia
dormítat, extis súm satur factús probe.
Abscédam hinc intro. AG. Fáctum a vobis cómiter. 10
Bonám dedistis, ádvocati, operám mihi.
Cras máne, quaeso, in cómitio estote óbviam.
Tu séquere me intro. Vós valete. AD. Et tú vale.
Iniúriam illic ínsignite póstulat:
nostró sibi servíre nos censét cibo. 15
Verum íta sunt [omnes] ísti nostri dívites:
si quíd bene facias, lévior pluma est grátia;
si quíd peccatum est, plúmbeas irás gerunt.
Domós abeamus nóstras, sultis, núnc ïam:
quando íd, quoi rei operam dédimus, impetrávimus, 20
ut pérderemus córruptorem cívium.

ACTUS IV. SCENA I.

MILPHIO.

Expécto, quo pactó meae technaé processuraé sient.
Studeo húnc lenonem pérdere, velut méum herum miserum mácerat;
is me aútem porro vérberat, incúrsat pugnis, cálcibus.

Servíre amanti míseria est, praesértim qui, quod amát, caret.

5 Attát, e fano récipere videó se Syncerástum lenónis servum. Quíd habeat sermónis, auscultábo.

ACTUS IV. SCENA II.

SYNCERASTUS. MILPHIO.

SY. Sátis spectatum est, déos atque homines eíus neglegere grátiam,
cuí homini herus ést consimilis, vélut ego habeo hunc huíusmodi.
Néque periuriór neque peior álter usquam est géntium,
quám herus meus est, néque tam luteus, néque tam coeno cóllitus.
5 Íta me di ament, vél in lautumiis vél in pistrino mávelim
ágere aetatem, praépeditus látera forti férreo,
quam ápud lenonem hanc sérvitutem cólere. Quid illuc ést genus!
quaé illic hominum córruptelae fíunt! Di, vostrám fidem,
quódvis genus ibi hóminum videas, quási Acheruntem véneris,
10 équitem, peditem, líbertinum, fúrem an fugitivúm velis,
vérberatum, vínctum, addictum. Quí habet, quod det, útut homo est,
ómnia genera récipiuntur: ítaque in totis aédibus
ténebrae, latebrae; bíbitur, estur, quási in popina, haúd secus.

Íbi tu videas líteratas fíctiles epístolas,
pícesignatas; nómina insunt cúbitum longis líteris: 15
íta vinariórum habemus nóstrae delectúm domi.
MI. Ómnia edepol míra sunt, nisi hérus hunc heredém facit:
nám is quidem illi, út meditatur, vérba facit emórtuo.
Ét adire lubet hóminem, et autem nímis eum auscultó lubens.
SY. Haéc quum hic video fíeri, crucior, prétiis emtos máxumis 20
ápud nos expecúliatos sérvos fieri súis heris.
Séd ad postremum níhil apparet: male partum male dísperit.
MI. Proínde habet hic órationem quási ipse sit frugí bonae,
qui ípsus hercle ignáviorem pótis est facere ignáviam.
SY. Núnc domum haec ab aéde Veneris réfero vasa, ubi hóstiis 25
hérus nequivit própitiare Vénerem suo festó die.
MI. Lépidam Venerem! SY. Nám meretrices nóstrae prímis hóstiis
Vénerem placavére extemplo. MI. O lépidam Venerem dénuo!
SY. Núnc domum ibo. MI. Heus, Sýnceraste! SY. Sýncerastum quí vocat?
MI. Túus amicus. SY. Haúd amice fácis, qui cum onere offérs moram. 30
MI. Át ob hanc rem tibi réddam operam, úbi voles, ubi iússeris.
Hábe rem pactam. SY. Sí futurum est, dó tibi operam hanc. MI. Quó modo?

SY. Út enim, ubi mihi vápulandum est, túte corium súfferas.
MI. Ápage. SY. Nescio, quíd viri sis. MI. Málus sum. SY. Tibi sis. MI. Té volo.
35 SY. Át onus urget. MI. Át tu appone, et réspice ad me. SY. Fécero,
quámquam haud otium ést. MI. Salvos, sis, Sýnceraste. SY. O Mílphio,
di ómnes deaeque amént .... MI. Quemnam hominem? SY. Néc te, nec me, Mílphio:
néque herum meum ádeo. MI. Quem ament ígitur? SY. Alium quémlibet:
nám nostrorum némo dignust. MI. Lépide loquere. SY. Mé decet.
40 MI. Quíd agis? SY. Facio, quód manifesto moéchi haud fermé solent.
MI. Quíd id est? SY. Refero vása salva. MI. Dí te et tuum herum pérduint!
SY. Mé non perdant; íllum ut perdant, fácere possim, sí velim,
méum herum ut perdant, ní mihi metuam, Mílphio. MI. Quid id ést? cedo.
SY. Málus es? MI. Malus sum. SY. Mále mihi est. MI. Memorádum: esse alitér decet.
45 Quíd est, quod male sit [tíbi], quoi domi est, quód edis, quod ames, ádfatim?
néque triobolum úllum amicae dás, et ductas grátiis.
SY. Diéspiter me síc amabit .... MI. Út quidem edepol dígnus es.
SY út ego hanc familiam ínterire cúpio. MI. Adde operam, sí cupis.

SY. Síne pennis voláre haud facile est: meae álae pennas nón habent.
MI. Nólito edepol dévellisse: iam hís duobus ménsibus 50
vólucres tibi erunt túae hircinae. SY. I ín malam rem! MI. I tu átque herus!
SY. Vérum enim qui béne eum norit, cíto homo pervortí potest.
MI. Quíd iam? SY. ** Quasi tú tacere quídquam potis sis. MI. Réctius
tácitas tibi res sístam, quam, quod díctum est mutae múlieri.
SY. Ánimum inducam fácile, ut tibi istuc crédam, ni te nóverim. 55
MI. Créde audacter méo periclo. SY. Mále credam, et credám tamen.
MI. Scín' tu, herum tuúm meo hero esse inimícum capitalém .... SY. Scio.
MI. própter amorem? SY. Omnem óperam perdis. MI. Quíd iam? SY. Quia doctúm doces.
MI. Quíd ergo dubitas, quín lubenter túo hero meus, quod póssiet
fácere, faciat mále, eius merito? Tum aútem, si quid tu ádiuvas, 60
éo facilius póterit facere. SY. Át ego hoc metuo, Mílphio ....
MI. Quíd est, quod metuas? SY. dúm hero insidias páritem, ne a te pérduar.
Sí herus meus med ésse locutum quoíquam mortalí sciat,
cóntinuo is me ex Sýncerasto Crúrifragium fécerit.
MI. Númquam edepol mortális quisquam fíet e me cértior: 65

nísi hero meo uni índicasso; atque eí quoque, ut ne enúntiet,
íd esse facinus éx ted ortum. SY. Mále credam, et credám tamen.
Séd hoc tu tecum tácitum habeto. MI. Fidéi non melius créditur.
Lóquere (locus occásioque est) líbere: hic solí sumus.
70 SY. Hérus si tuus volet fácere frugi, méum herum perdet. MI. Qui íd potest?
SY. Fácile. MI. Fac ergo id fácile noscam, út ille possit nóscere.
SY Quía Adelphasium, quám herus deamat túus, ingenua est. MI. Quó modo?
SY. Eódem modo, quo sóror illius áltera Anterástylis.
MI. Séd qui id credam? SY. Quía illas emit ín Anactorio párvolas
75 dé praedone Síeulo. MI. Quanti? SY. Duódevigintí minis.
MI. Dúas illas duodévigintí? SY. Et nútricem earum tértiam.
Ét ille, qui eas vendébat, dixit, sé furtivas véndere:
íngenuas Carthágine aibat ésse. MI. Di, vostrám fidem,
nímium lepidum mémoras facinus: nam hérus meus Agorástocles
80 íbidem gnatust; índe surreptus fére sexennis; póstibi
qui éum surripuit, húc devexit meóque hero eum hic véndidit;
ís in divitias hómo adoptavit húnc, quum diem obiít suum.

SY. Ómnia memoras, quo íd facilius fíat: manu
eas ádserat,
suás populares, líberali caúsa. MI. Tacitus táce
modo.
SY. Prófecto ad incitás lenonem rédiget, si eas
abdúxerit. 85
MI. Quín prius disperíbit faxo, quam únam calcem
cíverit:
íta paratum est. SY. Íta di faxint, ne ápud lenonem
hunc sérviam!
MI. Quín hercle meus cóllibertus fáxo eris, si dí
volent.
SY. Íta di faxint! Númquid aliud mé morare,
Mílphio?
MI. Váleas, beneque ut tíbi sit. SY. Pol istuc tíbi
et hero tuo est ín manu. 90
Vále et haec cura clánculum ut sint dícta. MI.
Non dictúm est. Vale.
SY. Át enim nihil est, nísi, dum calet, hoc ágitur.
MI. Lepidus, quúm mones,
ét ita hoc fiet. SY. Próba materies ést, si probum
adhibés fabrum.
MI. Pótin ut taceas? SY. Táceo atque abeo. MI.
Míhi commoditatém creas.
Íllic hinc abiit. Di ímmortales méum herum servatúm
volunt 95
ét hunc disperditúm lenonem: tántum eum instat
éxitii.
Sátine, priusquam unum ést iniectum télum, tum
instat álterum?
Íbo intro, haec ut méo hero memorem: nam húc
si ante aedes évocem,

quaéque audivístis modo, nunc si éadem hic iterem, inscítia est.
100 Héro uni intus ero ódio potius, quam híc sim vobis ómnibus.
Di ímmortales, quíd malorum, quánta advenit cálamitas
hódie ad hunc lenónem! Sed ego núnc nil est, cur mé morer.
Íd negotium ínstitutum est: nón datur cessátio:
nám et hoc docte cónsulendum, quód modo concréditum est,
105 ét illud autem insérviendum est cónsilium vernáculum.
Rémora si sit: quí malam rem míhi det, merito fécerit.
Núnc intro ibo; dum hérus adveniat á foro, opperiár domi.

ACTUS V. SCENA I.

HANNO.

Hyth álonim vuálonuth sicórathi si macóm sith
chi mlách chunyth mumýs tyal mictíbariim ischi,
liphó canet hith býnuthi ad aédin bynuthíi.
Birnárob syllo homálonin ubý misyrthóho
5 bythlým mothym noctóthii veléch Antidasmáchon.
Yssídele berím thyfel yth chýlys chon, tem, lýphul
uth býnim ysdibút thinno cuth nú Agorastócles
ythé manet ihý ** chyrsaé lycoch sith náso
byúni id chil lúhili gubýlim lasibít thym
10 bodýalyth heráyn nyn muýs lym moncoth lúsim.
[Exálonim volanus succurátim mistim atticum esse

concúbitum a belló cutim beánt lalacant chóna
enús es huiéc silec panésse Athidamáscon
Além * * indúberte felóno * * buthúme
celtúm comucro lúeni, at énim avoso úber 15
bent býach Aristoclem ét se te aneché nasoctelía
elícos alemús [in] dubertér mi comps vespíti
aódeanec líctor bodes iússum limnicólus.]

Deós deasque véneror, qui hanc urbém colunt,
ut, quód de mea re huc véni, rite vénerim,
measque híc ut gnatas ét mei fratris fílium
reperíre me sirítis, di, vostrám fidem!
quae míhi subreptae súnt, et fratris fílium. 5
Sed híc mihi antehac hóspes Antidamás fuit.
Eum fécisse aiunt, síbi quod faciundúm fuit.
Eius fílium esse hic praédicant Agorástoclem.
Ad eum hóspitalem hanc tésseram mecúm fero.
In hísce habitare mónstratu' st regiónibus. 10
Hos pércontabor, qui húc egrediuntúr foras.

ACTUS V. SCENA II.

AGORASTOCLES. MILPHIO. HANNO.

AG. Ain' tú, tibi dixe Sýncerastum, Mílphio,
has ésse ingenuas ámbas, subreptítias
Carthágíniensis? MI. Áio, et, si frugi ésse vis,
eas líberali iam ádseres causá manu.
Nam túum flagitium est, tuás populares té pati 5
servíre ante oculos, dómi quae fuerint líberae.

HA. Proh di ímmortales, óbsecro vostrám fidem,
quam orátionem hanc aúres dulcem dévorant!
Creta ést profecto hórum hominum orátio,
10 ut mi ábsterserunt ómnem sorditúdinem!
AG. Si ad eám rem testis hábeam, faciam, quód iubes.
MI. Quid tú mihi testis? quín tu insistis fórtiter?
Aliquá Fortuna fúerit adiutríx tibi.
AG. Incípere multo est, quam ímpetrare, fácilius.
15 MI. Sed quaénam illaec avis est, quae húc cum tunicis ádvenit?
Numnam á balineis, círcumductus pállio?
[Faciés quidem edepol Púnica est. Gugga ést homo.]
Servós quidem edepol véteres antiquósque habet.
AG. Qui scís? MI. Viden' homines sárcinatos cónsequi?
20 Atque, út [ego] opino, in mánibus digitos nón habent.
AG. Quid iám? MI. Quia incedunt cum ánnulatis aúribus.
Adíbo ad hosce atque áppellabo Púnice.
Si réspondebunt, Púnice pergám loqui;
si nón, tum ad horum móres linguam vórtero.
25 Quid aís tu? ecquid [adhuc] cómmeministi Púnice?
AG. Nihil édepol: nam qui scíre potui, díc mihi,
qui illínc sexennis périerim Carthágine?
HA. Pro di ímmortales, húnc ad plurimí modum
periére pueri líberi Carthagine!
30 MI. Quid aís tu? AG. Quid vis? MI. Vín' adpellem hunc Púnice?
AG. An scís? MI. Nullus me est hódie Poenus Púnior.

AG. Adi átque appella, quíd velit, quid vénerit,
qui sít, quoiatis, únde sit. Ne párseris.
MI. Avó. Quoiates éstis, aut quo ex óppido?
HA. Hannó muthumballé bachaëdréanech. 35
AG. Quid aít? MI. Hannonem sése ait Carthágine,
Carthágineusem Múthumballis fílium.
HA. Avó.... MI. Salutat. HA. Dónni. MI. Doni vólt tibi
dare hínc nescio quid. Aúdin' pollicérier?
AG. Salúta hunc rursus Púnice verbís meis. 40
MI. Avó donni hic mihi tíbi inquit verbís suis.
HA. Mehár bocca! MI. Istuc tíbi sit potius, quám mihi!
AG. Quid aít? MI. Miseram esse praédicat buccám sibi.
Fortásse medicos nós esse arbitrárier.
AG. Si ita ést, nega esse: nólo ego errare hóspitem. 45
MI. Audí tu. Rufen núco istam. AG. Síc volo,
profécto vera cúncta huic expedírier.
Roga, númquid opus sit? MI. Tú, qui zonam nón habes,
quid in hánc venistis úrbem, aut quid quaéritis?
HA. Muphúrsa. AG. Quid ait? HA. Móin lechianna. AG. Quíd venit? 50
MI. Non aúdis? mures Áfricanos praédicat
in pómpam ludis dáre se velle aedílibus.
HA. Laléch lachananim líminichot. AG. Quid núnc ait?
MI. Ligulás canalis áit se advexisse, ét nuces:
nunc órat, operam ut dés sibi, ut ea véneant. 55
AG. Mercátor, credo, est. HA. Ís amar binám. AG. Quid est?
HA. Palum érga dectha. AG. Mílphio, quid núnc ait?

MI. Palás vendundas síbi ait et mergás datas,
ut hórtum fodiat, átque ut frumentúm metat.
60 AG. Quid ístuc ad me? MI. Cértiorem te éssevolt:
ne quíd clam furtive áccepisse cénseas.
Ad méssim, credo, míssus hic quidém tuam.
HA. Muphónium sucoráim. MI. Hem, cave, sis, féceris,
quod hic te órat. AG. Quid ait, aút quid orat? éxpedi.
65 MI. Sub erátim ut iubeas sése supponi, átque eo
lapidés imponi múltos, ut sesé neces.
HA. Gunebél balsamen íerasan! AG. Narrá, quíd est,
quod aít. MI. Non hercle núnc quidem quidquám scio.
HA. At út scias, nunc dehínc Latine iám loquar.
70 Servom hércle te esse opórtetetnequam étmalum,
hominém peregrinum atque ádvenam qui irrídeas.
MI. At hércle te hominem et sýcophantam et súbdolum,
qui huc ádvenisti nós captatum, mígdilibs,
bisúlcilingua, quási proserpens béstia.
75 AG. Maledíctahincaufer! línguam compescásface!
maledícere huic tu témperabis, sí sapis:
meis cónsanguineis nólo te iniusté loqui.
Carthágini ego sum nátus: ut tu sís sciens.
HA. O mí popularis, sálve! AG. Et tu edepol, quísquis es;
80 et sí quid opus est, quaéso, dic atque ímpera,
populáritatis caúsa. HA. Habeo grátiam;
verum ego híchospitium hábeo: Antidamae fílium
quaeró; commonstra, sí novisti, Agorástoclem.
Ecquem ádulescentem tu híc novisti Agorástoclem?
85 AG. Si quidem Ántidamai quaéris adoptatítium:

ego sum ípsus, quem tu quaéris. HA. Hem, quid ego aúdio?
AG. Antídamae gnatum me ésse. HA. Si ita est, tésseram,
conférre si vis, hóspitalem eccam áttuli.
AG. Agedum, húc ostende.— Est pár probe: nam habeó domi.
HA. O mi hóspes, salve múltum! nam mihi túus pater 90
patrítus ergo hóspes Antidamás fuit.
Haec mihi hóspitalis téssera cum illó fuit.
AG. Ergo híc apud me hospítium tibi praebébitur:
namque haúd repudio hospítium neque Cartháginem,
unde súm oriundus. HA. Dí dent tibi omnes, quaé velis. 95
Quid aís? qui potuit fíeri, ut Carthágini
gnatús sis, hic autem hábuisti Aetolúm patrem?
AG. Subréptus sum illinc; hic Ántidamas hospés tuus
emít me, et is me síbi adoptavit fílium.
HA. Demárcho item ipse fúit adoptatítius. 100
Sed mítto de illo, et ád te redeo. Díc mihi:
ecquíd meministi túum parentum nómina?
AG. Patris átque matris mémini. HA. Memoradúm mihi,
si nóvi forte, aut sí sunt cognatí mihi.
AG. Ampsígura mater míhi fuit, Iachón pater. 105
HA. Patrem átque matrem víverent vellém tibi!
AG. An mórtui sunt? HA. Fáctum, quod ego aegré tuli:
nam míhi sobrina Ampsígura tua matér fuit,
patér tuus, is erat fráter patruelís meus,

110 et ís me heredem fécit, quum suum obiít diem;
quo mé privatum [esse] aégre patior mórtuo.
Sed sí ita est, ut tu sís Iachonis fílius,
signum ésse oportet ín manu laevá tibi,
ludénti puero quód momordit símia.
115 Osténde, ut inspiciam; áperi. AG. Videsis; éccum adest.
Mi pátrue, salve! HA. Et tú salveto, Agorástocles.
Iterúm mihi gnatus vídeor, quia te réperi.
MI. Pol istánc rem vobis [bene] évenisse gaúdeo;
et té moneri núm nevis? HA. Sané volo.
120 MI. Patérna oportet réddi filió bona:
aequúm est, habere hunc bóna, quae possedít pater.
HA. Haud póstulo aliter: réstituentur ómnia.
Suam rém sibi salvam sístam, si illo advénerit.
MI. Facitó, sis, reddas, étsi hic habitabít tamen.
125 HA. Quin méa quoque iste habébit, si quid mé fuat.
MI. Festívum facinus vénit mi in mentém modo.
HA. Quid id ést? MI. Tua est opus ópera. HA. Dic mihi, quíd lubet.
Profécto uteris, út voles, operám meam.
Quid ést negoti? MI. Pótin' tu fieri súbdolus?
130 HA. Inimíco possum; amíco est insipiéntia.
MI. Inimícus hercle est húius. HA. Male faxím lubens.
MI. Amat á lenone hic. HA. Fácere sapientér puto.
MI. Leno híc habitat vicínus. HA. Male faxím lubens.
MI. Ei dúae puellae súnt meretrices sérvolae,
135 soróres; earum hic álteram efflictím perit,
neque eam íncestavit únquam. HA. Acerba amátio est.
MI. Hunc léno ludificátur. HA. Suom quaestúm colit.

MI. Hic ílli malam rem dáre volt. HA. Frugi, si íd facit.
MI. Nunc hóc consilium cápio et hanc fabricam ápparo,
ut te ádlegemus: fílias dicás tuas, 140
subréptasque esse párvolas Carthágine,
manúque liberáli causa [ambas] ádseras,
quasi fíliae tuaé sint ambae. Intéllegis?
HA. Intéllego hercle: nám mihi item gnataé duae
cum nútrice una súbreptae sunt párvolae. 145
MI. Lepide hércle adsimulas. Iam ín principio id míhi placet.
HA. Pol mágis, quam vellem! MI. Heu, hércle mortalém catum,
malúm crudumque, et cállidum atque súbdolum!
ut áfflet, quo illud géstu faciat fácilius!
Me quóque dolis iam súperat, architéctonem. 150
HA. Sed eárum nutrix, quá sit facie, mi éxpedi.
MI. Statúra haud magna, córpore aquilo. HA. Ípsa ea est.
MI. Specié venusta, óre atque oculis pérnigris.
HA. Formám quidem hercle vérbis depinxtí probe.
MI. Vin' eám videre? HA. Fílias maló meas. 155
Sed i, atque évoca illam. Si éae meae sunt fíliae,
si illárum est nutrix, mé continuo nóverit.
MI. Heus, écquis hic est? Núntiate, ut pródeat
foras Gíddeneme: est, qui íllam conventam ésse volt.

ACTUS V. SCENA III.

GIDDENEME. MILPHIO. HANNO. AGORASTOCLES. PUER.

GI. Quis púltat? MI. Qui te próxumus est. GI. Quid vís? MI. Eho,
novístin' tu illunc túnicatum hominem, quí siet?
GI. Nam quém ego adspicio? Próh supreme Iúpiter,
herus méus hic quidem est, meárum alumnarúm pater,
5 Hannó Carthaginénsis! MI. Ecce autém mala!
Praestígiator híc quidem Poenús probust:
perdúxit omnis ád suam senténtiam.
GI. O mí here, salve, Hánno, insperatíssume
mihí tuisque fíliis, salve! Átque eho
10 mirári noli, néque me contemplárier.
Cognóscin' Giddenémen, ancillám tuam?
HA. Noví. Sed ubi sunt méae gnatae? id scire éxpeto.
GI. Apud aédem Veneris. HA. Quíd ibi faciunt? díc mihi.
GI. Aphródisia hodie Véneris est festús dies:
15 orátum ierunt déam, ut sibi esset própitia.
MI. Pol sátis, scio, impetrárunt, quando hic híc adest.
AG. Eho, an húius sunt illae fíliae? GI. Ita, uti praédicas.
Tua píetas nobis pláne auxilió fuit,
quum huc ádvenisti hódie in ipso témpore:
20 namque hódie earum mútarentur nómina,
faceréntque indignum génere quaestum córpore.

PU. Haudónes illi. GI. Havón bene si illi, in
mústine.
Me ípsi et eneste dúm et alamna céstinum.
AG. Quid ílli locuti súnt inter se? díc mihi
MI. Matrém salutat híc suam, haec autem hunc
fílium. 25
HA. Tace, átque parce múliebri supelléctili.
MI. Quae ea ést supellex? HA. Clárus clamor
síne modo.
Tu abdúc hos intro, et úna nutricém simul
iubéto abire hanc ád te. AG. Fac, quod ímperat.
GI. Sed quís illas tibi monstrábit? AG. Ego do-
ctíssume. 30
GI. Abeo ígitur. AG. Facias módo, quam memo-
res, mávelim.
MI. Opíno hercle hodie, quód ego dixi pér iocum,
id éventurum esse ét severum et sérium,
ut hae ínveniantur hódie esse huius fíliae.
AG. Pol istúc quidem iam cértum est. Tu istos,
Mílphio, 35
abdúce intro; nos hásce hic praestolábimur.
Patruo ádvenienti coéna curetúr volo.
MI. Lachánanim vos! quos égo iam detrudam ád
molas,
inde pórro ad puteum atque ád robustum códicem!
Ego fáxo hospitium hoc léniter laudábitis. 40
AG. Audín' tu, patrue? Díco, ne dictúm neges:
tuam míhi maiorem fíliam despóndeas.
HA. Pactám rem habeto. AG. Spóndesne igitur?
HA. Spóndeo.
AG. Mi pátrue, salve: nám nunc es plané meus!
nunc démum ego cum illa fábulabor líbere! 45
Nunc, pátrue, si vis túas videre fílias,

me séquere! HA. Iamdudum équidem cupio, et té sequor.
AG. Quid, si eámus illis óbviam? HA. At, ne intér vias
praetérbitamus, métuo. Magne Iúpiter,
50 restítue certas mi éx incertis núnc opes!
AG. Ego méos amores mécum confidó fore.
Sed eccás video ipsas. HA. Haécine sunt meae fíliae?
Quantae é quantillis iám sunt factae! AG. Scín', quid est?
Graecaé sunt hae colúmnae: sustollí solent.

ACTUS V. SCENA IV.

ADELPHASIUM. ANTERASTYLIS. AGORASTOCLES. HANNO.

AD. Fúit hodie operae prétium eius, quí amabilitati ánimum adiiceret,
óculis epulas dáre, delubrum qui hódie ornatum eo vísere venit.
Deamávi ecastor íllic [ego] hodie
lepidíssuma munera méretricum,
5 dígna divá venustíssuma Vénere;
neque cóntemsi eius opús hodie:
tanta íbi copia venustátum aderat,
in suó quaeque loco síta munde.
Arábius murrhinusque ómnia odor
10 complébat. Sordere haúd visust
festús dies, Venus, nec túum fanum:

tántus ibi clientárum erat númerus,
quae ád Calydóniam vénerant Vénerem.
AN. Cérto enim, quód quidem ad nós duas attínuit,
[praepotentes] púlcrae pacísque poténtes, soror,
fúimus, 15
neque áb iuventúte ibi irrídiculo hábitae,
quod pól, soror, céteris ómnibus factum est.
AD. Malim ístuc aliís ita videátur, quam utí tu,
sorór, te collaúdes.
AN. Spero équidem. AD. Et pol ego. Quum ín-
geniis 20
quibus súmus atque aliae, cógnosco:
eo súmus gnatae genere, út deceat
nos ésse a culpa cástas.
HA. Iúpiter, quí genus cólis alisque hóminum,
pér qüem vívimus vítalem aévom, 25
quém penes spés vitae súnt hominum ómnium,
dá diem hunc sóspitem, quaéso, rebús meis
agúndis.
Quibus ánnos multos cárui, quasque e pátria pér-
didi párvas,
rédde his libertátem, invictae praémium ut esse
sciám pietati. 30
AG. Omnía faciet Iupitér faxo: [nam mihi est
obnoxius, et me metuit.]
HA. Tace, quaéso. AG. Ne lacrumá, patrue.
AN. Ut vólupe est homini, méa soror, si, quód
agit, cluet victória!
sicút hodie nos intér alias praestítimus pulcri-
túdine.
AD. Stultá, soror, es magis, quám volo. An véro
pulcra vidére, obsecro, 35
si tíbi illi non os óblitum est fulígine?

AG. O pátrue, o patrue mí patruissume!
HA. Quid ést, fratris meí gnate? mí gnate, quíd vis? [expedi.]
AG. Át enim volo hóc agas. HA. Át enim ego istúc ago.
40 AG. Pátrue [patrue] mí patruissume!
HA. Quid est? AG. Ést lepida et lauta! Út sapit!
HA. Ingénium habet patris, quód sapit.
AG. Quaé res? Iam diu pól sapientiam túam abusa est haéc quidem;
núnc hinc sapit, hinc séntit; quidquid sápit, amore méo sapit.
45 AD. Nón eo genere súmus prognatae, támetsi sumus servaé, soror,
út deceat nos fácere quidquam, quód homo quisquam irrídeat.
Múlta mulierúm sunt vitia; séd hoc e multis máxumum est,
quúm sibi nimis placént, minusque operám dant ut placeánt viris.
AN. Nímiae voluptati ést, quod in extis nóstris portentúm est, soror,
50 quódque haruspex de ambábus dixit . . . . AG. Vélim de me aliquid díxerit!
AN. nós fore invito dómino nostro diébus paucis líberas.
Íd ego, nisi quid di aút parentes fáxint, quid sperem, haúd scio.
AG. Méa fiducia hércle haruspex, pátrue, his promisít, scio,
líbertatem, quía me amare hanc scít. AD. Soror, sequere hác. AN. Sequor.

HA. Priúsquam abítis, vós volo ambas. Nísi piget, consístite. 55
AD. Quís revocat? AG. Qui béne volt vobis fácere. AD. Facere occásio est.
Séd quis homo est? AG. Amícus vobis. AD. Quí quidem non inimícus est.
AG. Bónus est hic homo, méa voluptas. AD. Pól istunc malim, quám malum.
AG. Sí quidem amicitia ést habenda, cum hóc habenda est. AD. Haúd precor.
AG. Múlta bona vobís volt facere. AD. Bónus bonis beneféceris. 60
HA. Gaúdio ero vobís .... AD. At edepol nós voluptatí tibi.
HA. líbertatique. AD. Ísto pretio túas nos facile féceris.
AG. Pátrue mi, ita me dí amabunt, út, ego si sim Iúpiter,
iam hércle ego illanc uxórem ducam, et Iúnonem extrudám foras!
Út pudice vérba fecit, cógitate et cómmode! 65
út modeste orátionem praébuit! Certo haéc mea est!
HA. Séd ut astu sum aggréssus ad eas! AG. Lépide hercle atque cómmode.
HA. Pérgo etiam tentáre? AG. In pauca cónfer: sitiunt, quí sedent.
HA. Quíd? istuc, quod faciúndum est, cur non ágimus? In ius vós voco. AG. Hanc
tene, pátrue, frugi sí bonae es: vin', égo hanc adprehéndam? 70
AD. An pátruus est, Agorástocles, tuus híc? AG. Iam faxo scíbis.

Nunc pól ego te ulciscár probe: nam fáxo — mea eris spónsa.
HA. Ite ín ius! ne morámini! AG. Antestáre me, atque dúce.
Ego te ántestabor; póstea hanc — amábo atque amplexábo.
75 Sed illúd quidem volui dícere: imo díxi, quod volébam.
HA. Morámini. In ius vós voco, nisi honéstiust prehéndi.
AD. Quid in iús vocas nos? quíd tibi debémus? AG. Dicet ílli.
AD. Etiámne meae latránt canes? AG. At tu hércle alludiáto:
dato míhi pro offa sávium, pro ósse linguam obícito:
80 ita hánc canem faciám tibi oleó tranquilliórem.
HA. Ite, si ítis. AD. Quid nos fécimus tibi? HA. Fúres estis ámbae.
AD. Nosné tibi? HA. Vos, inquam. AG. Átque ego scio. AD. Quid id fúrti est? AG. Hunc rogáto.
HA. Quia ánnos multos fílias meas célavistis clám me,
atque équidem ingenuas líberas summóque genere gnátas.
85 AD. Nunquám mecastor réperies tu istúc probrum penés nos.
AG. Da pígnus, ni nunc péieres, in sávium, uter utrí det.
AD. Nil técum ago: abscede, óbsecro. AG. Atque hércle mecum agéndum est:
nam hic pátruus meus est: pro hóc mihi patrónus sim necésse est.

Et praédicabo, quómodo vos fúrta facitis múlta,
quoqué modo huiusce fílias apud vós habetis
sérvas, 90
quas vós ex patria líberas subréptas esse scítis.
AD. Ubi súnt eae, aut quae sunt, óbsecro? AG. Satís sunt macerátae.
HA. Quin éloquamur? AG. Cénseo hercle, pátrue.
AD. Misera tímeo,
quid hoc sít negoti, méa soror: ita stúpida sine
animo ádsto.
HA. Advórtite animum, múlieres. Primúm, si id
fieri póssit, 95
Ne indígna indignis dí darent, id ego évenire
véllem;
nunc quód boni mihi dí danunt, vobís vostraeque
mátri,
eas dís est aequom grátias nos ágere sempitérnas,
quum nóstram pietatem ápprobant decorántque
di immortáles.
Vos méae estis ambae fíliae, et hic ést cognatus
vóster, 100
huiúsce fratris fílius, Agorástocles. AD. Amábo,
num hi fálso oblectant gaúdio nos? AG. Át me ita
di sérvent,
ut hic páter est voster! Dáte manus. AD. Salve,
ínsperate nóbis
pater, té complecti nós sine! AN. Cupíte atque
exspectáte
pater, sálve! Ambae fíliae sumus: ámplectamur
ámbae. 105
AG. Quis me ámplectetur póstea? HA. Nunc égo
sum fortunátus!

multórum annorum míserias nunc hác voluptate sédo!

AD. Vix hóc videmur crédere. HA. Magis quí credatis, dícam:

110 nam vóstra nutrix prímum me cognóvit. AD. Ubi ea, amábo, est?

HA. Apud húnc est. AG. Quaeso, quí lubet tam díu tenere cóllum,

priusquám te mihi despónderit? Speráta, salve! AD. Omítte

salútem. AG. Omitto. Et tu áltera. AN. Nolo égo istuc: enicás me!

HA. Condámus alter álterum ergo in nérvom brachiálem!

115 Quibus núnc in terra mélius est? AG. Evéniunt digna dígnis.

Tandem huíc cupitum cóntigit! O Apélla, o Zeuxis píctor,

cur númerod estis mórtui? hinc exémplum ut pingerétis!

Nam aliós pictores níl moror huiusmódi tractare exémpla.

HA. Dí deaeque omnes, vóbis habeo mérito magnas grátias,

120 quum hác laetitia tánta et tantis ádfecistis gaúdiis,

út meae gnatae ad mé redirent ín potestátém meam.

AD. Mí pater, tua píetas plane nóbis auxilió fuit.

AG. Pátrue, facito in mémoriam habeas, túam maiorem fíliam

míhi te despondísse .... HA. Memini. AG. et dótis quid promíseris.

ACTUS V. SCENA V.

ANTHEMONIDES. ADELPHASIUM. ANTERASTYLIS. HANNO. AGORASTOCLES.

ANT. Si égo minam non últus fuero próbe, quam lenoní dedi:
túm profecto mé sibi habeant scúrrae ludificátui!
Ís etiam me ad prándium ad se addúxit ignavíssumus.
Ípse abiit foras, mé reliquit pro átriensi in aédibus.
Úbi nec leno néque illae redeunt, néc, quod edim, quidquám datur. 5
pró maiore párte prandii pígnus cepi; abií foras.
Síc dedero! aere mílitari tétigero lenúnculum!
Náctus est hominém, mina quem argénti circumdúceret!
Séd mea amica núnc mihi irato óbviam veniát velim.
Iám pol ego illam púgnis totam fáciam ut sit mórula: 10
íta replebo átritate, átrior multo út siet,
quám Aegyptii, aut, quí cortinam lúdis per Circúm ferunt.
AD. Téne, sis, me arcte, méa voluptas: mále ego metuo mílüos;
mála illa bestia ést: ne forte me aúferat, pullúm tuum.
AN. Út nequeo te sátis complecti, mí pater! ANT. Ego mé moror. 15

Própemodum hoc nunc óbsonare prándium poteró mihi.
Séd quid hoc est? quid hóc, quid hoc est? quíd ego video? quómodo?
quíd hoc est conduplicátionis? quae haéc est congeminátio?
quís hic homo est cum túnicis longis, quási puer caupóninus?
20 Sátin' ego oculis cérno? estne illaec méa amica Anterástylis?
Ét ea est certo! Iámpridem ego me sénsi nihili péndier.
Nón pudet puellam ámplexari báliolum in mediá via?
Iam hércle ego illunc éxcruciandum tótum carnuficí dabo!
Sáne genus hoc múlierosum est túnicis demissítiis.
25 Sed adíre certum est hánc ad amatricem Africam.
Heus tú, tibi dico, múlier, ecquid té pudet?
Quid tíbi negotii aútem est cum istac? díc mihi.
HA. Aduléscens, salve. ANT. Nólo: nihil ad te áttinet.
Quid tíbi hanc digito táctio est? HA. Quia míhi lubet.
30 ANT. Lubét? HA. Ita dico. ANT. Lígula, i in malám crucem!
Tune híc amator aúdes esse, halléx viri,
aut cóntrectare, quód mares hominés amant,
deglúpta maena, sárapis, semicínctium,
mastrúga, halagoras háma, tum autem plénior
35 allii úlpicique, quám Romani rémiges?

AG. Num tíbi, adulescens, málae aut dentes prúriunt,
qui huic és molestus, án malam rem quaéritas?
ANT. Cur nón adhibuistí, dum [istaec] loquere, týmpanum?
Nam té cinaedum esse árbitror mage, quám virum.
AG. Scin', quám cinaedus sum? Íte istinc, serví, foras! 40
efférte fustis! ANT. Heús tu, si quid pér iocum
dixí, nolito in sérium convórtere.
AN. Quid tíbi lubido est, óbsecro, Anthemónides,
loqui ínclementer nóstro cognato ét patri?
Nam hic nóster pater est; híc nos cognovít modo 45
et húnc sui fratris fílium. ANT. Ita me Iúpiter
bene amét, bene factum gaúdeo, et volupe ést mihi,
siquidém quid lenoni óbtigit magní mali,
quumque é virtute vóbis fortuna óbtigit!
AN. Credíbile ecastor dícit: crede huic, mí pater. 50
HA. Credo. AG. Ét ego credo. Séd eccum lenoném Lycum,
bonúm virum, eccum, video; se recipit domum.
HA. Quis hic ést? AG. Utrumvis ést, et leno ét Lycus.
In sérvitute hic hábuit filiás tuas,
et mi [hic] aúri fur est. HA. Béllum hominem, quem nóveris! 55
AG. Rapiámus in ius. HA. Mínume. AG. Quaproptér? HA. Quia
iniúriarum múlto induci sátius est.

ACTUS V. SCENA VI.

LYCUS. AGORASTOCLES. HANNO. ANTHEMONIDES.

LY. Decípitur nemo méá quidem senténtiá,
qui súis amicis nárrat recte rés suas.
Nam omníbus amicis méis idem unum cónvenit,
ut mé suspendam, ne áddicar Agorástocli.
5 AG. Leno, eámus in ius. LY. Óbsecro te, Agorástocles,
suspéndere ut me líceat. HA. In ius té voco.
LY. Quid tíbi mecum autem? HA. Quía hasce aio líberas
ingénuasque esse fílias ambás meas,
quae súnt subreptae cúm nutrice párvolae.
10 Iamprídem equidem istuc scívi et miratús fui
neminém venire, qui ístas adsererét manu.
Meae quídem profecto nón sunt. AN. Leno, in iús eas.
LY. De prándio tu dícis: debetúr: dabo.
AG. Duplúm pro furto míhi opus est. LY. Sume hínc quidem.
15 HA. Et míhi suppliciis múltis. LY. Sume hinc quídlubet.
AN. Et míhi quidem mna argénti. LY. Sume hinc quídlubet.
Colló rem solvam iam ómnibus, quasi báiolus.
AG. Numquíd recusas cóntra me? LY. Haud verbúm quidem.
AG. Ite ígitur intro, múlieres. Sed, pátrue mi,
20 tuam, út dixisti, míhi desponde fíliam.

HA. Haud áliter ausim. AN. Béne vale. AG. Et
tu béne vale.
AN. Leno, árrhabonem hoc pró mina mecúm fero.
LY. Perii hércle! AG. Imo haud multó post, quum
in ius véneris.
LY. Quin égomet tibi me addíco: quid praetóre
opust?
Verum óbsecro te, ut líceat simplum sólvere, 25
trecéntos Philippos. Crédo, corradí potest.
Cras aúctionem fáciam. AG. Tantispér quidem,
ut sís apud me lígnea in custódia.
LY. Fiát. AG. Sequere intro, patrue mi: ut hunc
festúm diem
habeámus hilarem, huíus malo et nostró bono. 30
Multúm valete. Múlta verba fécimus;
malúm postremo hoc omne ad lenoném redit.
Nunc, quód postremum est cóndimentum fábulae,
si plácuit, plausum póstulat comoédia.

(ACTUS V. SCENA VII.)

[AGORASTOCLES. LYCUS. HANNO. ADELPHASIUM. ANTERASTYLIS. ANTHEMONIDES.

AG. Quam rém agis, miles? quí lubet patruó
meo
loqui ínclementer? Né mirere, múlieres
quod eúm sequuntur: módo cognovit fílias
suas ésse hasce ambas. LY. Hém, quod verbum
aurés meas
tetigít? Nunc perii! Únde haec periérunt domo? 5

AG. Cartháginienses súnt. LY. At ego sum pérditus!
Illúd ego metui sémper, ne cognósceret
eas áliquis; quod nunc fáctum est. Vae miseró mihi!
Periére, opinor, dúodevigintí minae,
10 qui hasce émi. AG. Et tute ípse periistí, Lyce.
HA. Quis hic ést? AG. Utrumvis ést, vel leno, vél Lycus.
In sérvitute hic fílias habuít tuas,
et mi aúri fur est. HA. Béllum hominem, quem nóveris!
AG. Lenó, rapacem te ésse semper crédidi;
15 verum ét furacem [nórunt], qui norúnt magis.
LY. Accédam. Per ego té tua genua óbsecro
et húnc, cognatum quém tuum esse intélligo:
quandó boni estis, út bonos facere áddecet,
facitóte et vostro súbveniatis súpplici!
20 Iamprídem equidem istas ésse scivi líberas,
et éxspectabam, si éas quis adsererét manu.
Nam méae prorsus non súnt. Tum autem aurúm tuum
reddám, quod apud me est, ét iusiurandúm dabo,
me málitiose níl fecisse, Agorástocles.
25 AG. Quod míhi par facere ést, tamen egomet cónsulam.
Omítte genua. LY. Mítto, si ita senténtia est.
AG. Heús tu, leno. LY. Quíd lenonem vís inter negótium?
AG. Úti nunc argentúm mihi reddas, priúsquam in nervom addúcere.
LY. Dí meliora fáxint! AG. Sic est: vídeo, coenabís foris.

Aúrum, argentum, cóllum, leno, trís res nunc
debés simul. 30

HA. Quíd med hac re fácere deceat, égomet mecum
cógito.

Sí volo hunculcísci, lites séquar in alieno óppido.

Quántum audivi, ingénium et mores éius quo pactó
sient ....

AD. Mí pater, ne quíd tibi cum istoc réi siet, ted
óbsecro.

AN. Aúsculta sorórí! Abi, disiunge ínimicitias
cum ímprobo. 35

HA. Hóc age, sis, lenó. Quamquam ego te méruisse,
ut pereás, scio:

nón experiar técum. AG. Neque ego, si aúrum
mihi reddás meum,

léno, quando, ex nérvo emissus, — cómpingare
in cárcerem.

LY. Iám autem, ut solés? ANT. Ego, Poene, mé
tibi purgatúm volo.

Sí quid dixi irátus advorsum ánimi tui senténtiam,
40

íd ut ignoscas, quaéso; et quum istas ínvenisti
fílias,

íta me di ament, míhi voluptast. HA. Ígnosco et
credó tibi.

ANT. Léno, tu aut amícam reddas fácito aut auri
míhi minam.

LY. Vín' tibicinám meam habere? ANT. Níhil
moror tibícinam:

néscias, utrum eí maiores, búccaene an mammaé,
sient. 45

LY. Dábo, quae placeat. ANT. Cúra. LY. Aurum
crás ad te referám tuum.

AG. Fácito in memoria hábeas. Miles, séquere me. ANT. Ego veró sequor.
AG. Quíd ais, patrue? quándo hinc ire cógitas Cartháginem?
Nám tecum una me íre certum est. HA. Úbi primum potero, ílico.
50 AG. Dum aúctionem fácio, hic opus est áliquos ut maneás dies.
HA. Fáciam ita, ut vis. AG. Áge, sis, eamus; nós curemus. Plaúdite.]

PSEUDOLUS.

DRAMATIS PERSONAE.

PSEUDOLUS, servus Calidori

CALIDORUS, adolescens, Simonis f.

BALLIO, leno.

LORARIUS.

SIMO, senex, pater Calidori.

CALLIPHO, senex.

HARPAX, militis Macedonii servus miles.

CHARINUS, Calidori familiaris.

PUER, servus Lenonis.

COCUS.

SIMMIA, Charini servus.

PHOENICIUM, muta persona.

SUMMARIUM.

Adulescens Calidorus, Simonis filius, amat Phoenicium puellam, quae apud lenonem Ballionem est. De eadem autem pepigerat miles quidam cum lenone, numeratis quindecim minis de viginti, quod pretium constitutum fuerat, ita ut, qui reliquas quinque cum chirographo militis et sigillo afferret, ei leno exhiberet puellam. Pseudolus igitur operam pollicetur hero Calidoro. Primum aggrediuntur lenonem ipsum, sed frustra. Postea Pseudolus Simonem patrem, senem hilarem, decepturus. Quem ubi videt praesensisse dolum, fatetur rem, spondetque, si sibi viginti minas promittat praemio daturum, se ab lenone abducturum puellam. Interim venit a milite missus Harpax. Qui, ignarus locorum, Pseudolo, qui se servum Ballionis fingit, epistolam militis tradit.. Amicus autem Charinus Calidoro quinque praebet minas. Itaque subornant huius servum Simmiam tamquam Harpagem a milite missum; qui Phoenicium ab lenone abducit. Ita decipitur Ballio, qui antea adeo cum Simone pepigerat, sponsione mutua facta, si hoc efficeret Pseudolus, se ei daturum viginti minas. Igitur poenas dant leno et Simoni et militi, Simo autem Pseudolo; qui, e convivio, quod instituerat Calidorus, ebrius factus, de utroque triumphat. — Scena est Athenis.

ARGUMENTUM.

Praeséntis numerat quindecim milés minas;
Simúl consignat symbolum: ut Phoenícium
Eí det leno, qui éum cum reliqüo ádferat.
Veniéntem caculam íntervortit symbolo,
Dicéns Syrum se Bállionis, Pseúdolus,
Opémque herili íta tulit: nam Símmiae
Lenó mulierem, quem ís supposuit, trádidit.
Venit Hárpax verus: rés palam cognóscitur;
Senéxque argentum, quód erat pactus, réddidit.

PROLOGUS.

[Studéte hodie míhi: bona in scenam áffero:
nam bóna bonis ferrí reor aequum máxume,
ut mála malis: ut, quí mali sunt, habeánt mala,
qui bóni, bona. Bonós quod oderínt mali,
sunt máli; malos quod óderint boní, bonos 5
esse opórtet; vosque ideo éstis boni, quandóqui-
dem
semper ódistis malos, ét lege et legiónibus
hos fúgitastis, Quirítes, successís bonis.
Huic vós nunc pariter bónam boni operam dáte
gregi,
qui bónus est, et hodie ád bonos affért bona. 10
Aurés, oculi, animus ámpliter fiént saturi.
In scénam qui ieiúnus venerit aút sitiens,
is rísu et ventre ráso vigilabit sédulo:
dum ridébunt saturi, mórdebunt famélici.
Nunc, sí sapitis, cedíte ieiuni atque discédite. 15
Vos sáturi, state, imó sedete atque atténdite.
Non árgumentum néque huius nomen fábulae
nunc próloquar ego: sátis id faciet Pseúdolus:
satis íd dictum vobís puto iam atque députo.
Ubi lépos, ioci, risús, vinum, ebrietás decent, 20
gratiaé, decor, hilaritás atque delectátio,
qui quaérit alia, is málum videtur quaérere.

Curás malas abiícite iam, ut otiósi, hodie.]
Expórgi meliust lúmbos atque exsúrgier:
25 Plautína longa fábula in scenám venit.

ACTUS I. SCENA I.

PSEUDOLUS. CALIDORUS.

PS. Si ex té tacente fíeri possem cértior,
here, quaé miseriae té tam misere mácerant:
duorúm labori ego hóminum parsissém lubens,
mei té rogandi et túi respondendí mihi.
5 Nunc quóniam id fieri nón potest, necéssitas
me súbigit, ut te rógitem. Respondé mihi:
quid ést, quod tu exanimátus iam hos multós dies
gestás tabellas técum, eas lacrumís lavis,
neque tuí participem cónsili quemquám facis?
10 Elóquere, ut, quod ego néscio, id tecúm sciam.
CA. Miseré miser sum, Pseúdole! PS. Id te Iúpiter
prohibéssit! CA. Nihil hoc Ióvis ad iudicium áttinet;
sub Véneris regno vápulo, non súb Iovis.
PS. Licét me id scire quíd sit? Nam tu me ántidhac
15 suprémum habuisti cómitem consiliís tuis.
CA. Idem ánimus nunc est. PS. Fác me certum, quíd tibi est.
Iuvábo te aut re, aut ópera, aut consilió bono.
CA. Cape hás tabellas: túte hinc narrató tibi,
quae mé miseria et cúra contabéfacit.
20 PS. Mos tíbi geretur. Séd quid hoc, quaesó? CA. Quid est?

PS. Ut opínor, quaerunt lítterae hae sibi líberos:
alia áliam scandit. CA. Lúdis me ludó tuo.
PS. Has quídem pol, credo, nísi Sibylla légerit,
intérpretari álium posse néminem.
CA. Cur ínclementer dícis lepidis líteris, 25
lepidís tabellis, lépida conscriptís manu?
PS. An, óbsecro hercle, habént quoque gallinaé
manus?
Nam has quídem gallina scrípsit. CA. Odiosús
mihi es.
Lege, vél tabellas rédde. PS. Imo enim péllegam.
Advórtito animum. CA. Nón adest. PS. At tú cita. 30
CA. Imo égo tacebo; tú hinc ex cerá cita:
nam istíc meus animus núnc est, non in péctore.
PS. Tuam amícam video, Cálidore. CA. Ubi ea
est, óbsecro?
PS. Eccam ín tabellis pórrectam; in cerá cubat.
CA. At té di deaeque, quántus's .... PS. Ser-
vassínt quidem! 35
CA. Quasi sólstitialis hérba, paulispér fui:
repénte exortus súm, repentino óccidi.
PS. Tace, dúm tabellas pérlego. CA. Ergo quín
legis?
PS. „Phoenícium Calidóro, amatorí suo,
per céram et linum líterasque intérpretes 40
salútem mittit, ét salutem abs te éxpetit,
lacrumáns, titubanti ánimo, corde, et pectore.“
CA. Perií, salutem núsquam invenio, Pseúdole,
quam illí remittam! PS. Quám salutem? CA.
Argénteam.
PS. Pro lígnean' salúte vis argénteam 45
remíttere illi? Víde sis, quam tu rém geras.
CA. Recitá modo: ex tabéllis iam faxó scies,

quam súbito argento mi úsus inventó siet.
PS. „Lenó me peregre míliti Macedónio
50 minís viginti véndidit, voluptás mea;
et priúsquam hinc abiit, quíndecim milés minas
dederát. Nunc unae quínque remorantúr minae
Ea caúsa miles híc reliquit sýmbolum,
expréssam in cera ex ánulo suam imáginem:
55 ut, qui húc adferret éius similem sýmbolum,
cum éo simul me mítteret. Ei réi dies
haec praéstituta est, próxuma Dionýsia.“
Cras éa quidem sunt. CA. Própe adest exitiúm mihi,
nisi quíd mihi in te est aúxili. PS. Sine péllegam.
60 CA. Sino: nám mihi videor cúm ea fabulárier.
Lege! dúlce amarumque úna nunc miscés mihi.
PS. „Nunc nóstri amores, móres, consuetúdines,
iocus, lúdus, sermo, suávis saviátio,
compréssiones ártae amantum córporum,
65 tenerís labellis mólles morsiúnculae,
papíllarum horridulárum oppressiúnculae,
harúm voluptatum mi ómnium atque itidém tibi
distráctio, discídium, vasticiés venit,
nisi quaé mihi in te est, aút tibi est in mé salus.
70 Haec, quaé ego scivi, ut scíres, curavi, ómnia;
nunc égo te experiar, quíd ames, quid simulés. Vale.“
CA. Est mísere scriptum, Pseúdole! PS. O misérrume!
CA. Quin flés? PS. Pumiceos óculos habeo: nón queo
lacrumam éxorare ut éxspuant unám modo.
75 CA. Quid itá? PS. Genus nostrum sémper siccoculúm fuit.

CA. Nilne ádiuvare me aúdes? PS. Quid faciám tibi? CA. Heu!
PS. Heu? Íd quidem tibi hércle, ne parsís, dabo.
CA. Misér sum: argentum núsquam invenio mútuom,
Pseudóle. PS. Heu! CA. Neque intus númus ullus ést. PS. Eheu!
CA. Ille ábducturus ést mulierem crás. PS. Eheu! 80
CA. Istóccine pacto me ádiuvas? PS. Do id, quód mihi est:
nam is míhi thesaurus iúgis in nostra ést domo.
CA. Actum hódie de me est! Séd potes nunc mútuam
drachmám dare unam míhi, quam cras reddám tibi?
PS. Vix hércle opinor, sí me opponam pígnori. 85
Sed quíd de drachma fácere vis? CA. Restím volo
mihi émere. PS. Quamobrem? CA. Quí me faciam pénsilem.
Certum ést mihi, ante ténebras tenebras pérsequi.
PS. Quis mi ígitur drachmam réddet, si dederím tibi?
An tú te ea causa vís sciens suspéndere, 90
ut mé defrudes dráchma, si dederím tibi?
CA. Profécto nullo pácto possum vívere,
si illa á me abalienátur atque abdúcitur.
PS. Quid flés, cucule? Víves. CA. Quid ego ní fleam,
quoi néc paratus númus argentí siet; 95
neque cuí libellae spés sit usquam géntium?
PS. Ut líterarum ego hárum sermonem aúdio,
nisi tu ílli drachmis fléveris argénteis,
quod tu ístis lacrumis té probare póstulas,

100 non plúris refert, quám si imbrem in cribrúm
geras.
Verum égo te amantem, né pave, non déseram.
Spero, álicunde hodie mé bona opera, aút mala,
tibi ínventurum esse aúxilium argentárium.
CA. At íd futurum unde? PS. Únde dicam, néscio;
105 nisi, quía futurum est, íta supercilíum salit.
CA. Utinám, quae dicis, díctis facta súppetant!
PS. Scis tú quidem hercle, méa si commoví sacra,
quo pácto et quantas sóleam turbellás dare.
CA. In té nunc sunt omnés spes aetatí meae.
110 PS. Satin' ést, si hanc hodie múlierem effició tibi,
tua út sit, aut si tíbi do vigintí minas?
CA. Satis, sí futurum est. PS. Róga me vigintí
minas,
ut me éffecturum tíbi, quod promisí, scias.
Roga, óbsecro, hercle: géstio promíttere.
115 CA. Dabísne argenti mi hódie vigintí minas?
PS. Dabó. Molestus núnc ïam ne sís mihi.
Atque hóc, ne dictum tíbi neges, dicó prius:
si néminem alium pótero, tuum tangám patrem.
CA. Di té mihi omnes sérvent! Verum, sí potes,
120 pietátis causa vél etiam matrém quoque.
PS. De istác re in oculum utrúmvis conquiéscito.
CA. Oculum [utrum], ánne in aurem? PS. At hóc
pervolgatúm est nimis.
Nunc, né quis dictum síbi neget, dico ómnibus,
pubí praesenti in cóncione, omní poplo,
125 omníbus amicis nótisque edicó meis,
in húnc diem a me ut cáveant, ne credánt mihi.
CA. St! táce obsecro hercle! PS. Quíd negoti
est? CA. Óstium

lenónis crepuit. PS. Crúra mavellém modo.
CA. Atque ípse egreditur, pénitus periurúm caput.

ACTUS I. SCENA II.

BALLIO. LORARII IV. PSEUDOLUS. CALIDORUS.

BA. Éxite! agite, exíte, ignavi, mále habiti, et male cónciliati;
quórum nunquam quídquam quoiquam vénit in mentem ut récte faciant.
Quíbus nisi ad hoc exémplum experior, nón potest usurpári usura.
Neque égo homines magis ásinos unquam vídi: ita plagis cóstae callent.
Quós dum ferias, tíbi plus noceas: éo enim ingenio hi súnt flagritribae: 5
qui haéc habent cónsilia:
úbi data occásio est, rápe, clepe, tene, hárpaga, es,
bíbe, fuge! Hoc eórum opust: út lupos mávelis
ápud oves línquere, quam hós custodés domi.
At fáciem quom adspiciás eorum, haud máli videntur; ópera fallunt. 10
Núnc adeo hanc edíctionem nísi animum advortétis omnes,
nísi somnum socórdiamque ex péctore oculisque ámovetis:
íta ego vostra látera loris fáciam ut valide vária sint,

út ne peristromáta quidem aeque pícta sint Campánica,
15 neque Aléxandrina béluata cónchyliata tapétia.
Atque héri ante dixeram ómnibus dederámque eas províncias;
verum íta vos perditi éstis, neglegéntes, ingenio ímprobo:
officium vostrum ut vós malo cogátis commonérier.
Nempe íta animati estís vos: vincite hóc duritia ergo átque me.
20 Hoc víde, sis: alias rés agunt. Hoc ágite, hoc animum advórtite,
huc ádhibete auris, quae égo loquar, plagígera genera hóminum!
Nunquam édepol vostrum dúrius tergum érit, quam terginum hóc meum.
Quin núnc? doletne? Hem, síc datur, si quís herum servos spérnit!
Adsístite omnes cóntra me et, quae lóquor, advortite ánimum.
25 Tu, qui úrnam habes, aquam íngere: face plénum aënum sít cito.
Te, cúm securi, caúdicali praéficio provínciae.
LO. At haéc retunsa est. BA. Sine siet. Itidém vos estis plágis omnes:
num quí minus ea grátia tamen ómnium opera útor?
Tibi hóc praecipio, ut níteat aedis: hábes, quod facias: própera, abi intro. —
30 Tu ésto lectistérniator. — Tu árgentum eluito; ídem exstruito.
Haéc, quom ego a foró revortor, fácite ut offendám parata:

vórsa, sparsa, térsa, strata, laútaque omnia út
sient.
Nám mi hodie natális dies est: décet eum omnes
vos cóncelebrare.
Pérnam, callum, glándium, sumen, fácito in aqua
iaceánt. Satin' audis?
Mágnifice volo ením summos viros áccipere: ut
mihi rem ésse reantur. 35
Íntro abite atque haéc celebrate, né mora quae
sit, cócus quum veniat,
míhi. Ego eo in macéllum, ut, piscium quídquid
est, pretió praestinem.
I, púere, prae: ne quísquam pertundát crumenam,
caútio est.
Vel ópperire: est, quód domi dícere péne fui
oblítus.
Audítin'? Vobis, múlieres, hanc hábeo edictiónem: 40
Vós, quae in mundiciís, mollitiis, déliciisque ae-
tátulam agitis
víris cum summis, ínclutae amicae: núnc ego
scibo atque hódie experiar,
quaé capiti, quae véntri operam det, quaé suae
rei, quae sómno studeat;
quám libertam fóre mihi credam, ét quam vena-
lem, hódie experiar.
Fácite hodie, ut mihi múnera multa huc áb ama-
toribús conveniant: 45
nám nisi penus annúus hodie convénit, cras po-
pulo próstituam vos.
Nátalem scitís mihi diem esse hunc: úbi isti sunt,
quibus vós oculi estis,
quíbus vitae, quibus déliciae, quibus sávia, mam-
millaé mellitae?

Mániplatim mihi múnerigeruli fácite ante aedis iám hic adsint!
50 Cúr ego vestem, aurum, átque ea, quibus est vóbis usuí, praehibeo?
Quíd mihi [domi], nisi malúm, vostra opera est [hodie], ímprobae, vinó modo cupidae? [estis]
Éo vos vostros pánticesque adeó madefacitis, quom égo sim hic siccus.
Nunc ádeo hoc factu est óptumum, ut nomíne quamque appellém suo:
ne díctum esse actutúm sibi quaepiám vostrarum míhi neget.
55 Advórtite animum cúnctae!
Princípio, Hedylium, técum ago, quae amíca es frumentáriis,
quibus cúnctis montes máxumi, fruménti acervi súnt domi:
fac, sís, sit delatum húc mihi fruméntum, hunc annum quód satis
mi et fámiliae omni sít meae,
60 atque ádeo ut frumento ádfluam,
ut cívitas nomén mihi commútet, meque ut praédicet
lenóne ex Ballióne regem Iásonem.
CA. Aúdin', furcifér quae loquitur? sátin' magnificus tíbi videtur?
PS. Pól iste, atque etiám malificus. Séd tace, atque hanc rém gere.
65 BA. Aéschrodora, tú, quae amicos tíbi habes, lenonum aémulos,
lánios, qui item ut nos iúre iurandó malo rem quaérunt, audi!

Nísi carnariá tria gravida tégoribus onere úberi hodie
míhi erunt, cras te, quási Dircam olim, ut mémorant, duo gnatí Iovis
dévinxere ad taúrum, item hodie stríngam te ad carnárium. Id
tíbi profecto taúrus fiet. PS. Nímis sermone huius íra incendor! 70
Húnccine hic hominém pati [nos] cólere, iuventutem Attícam?
Úbi sunt, ubi latént, quibus aetas íntegra'st, qui amant á lenone?
Quín conveniunt? quín una omnes péste hac populum hunc líberant?
Séd nimis sum stultús, nimium fui indóctus. Nae illi aúdeant
id fácere; quibus ut sérviant, 75
súus amor cogít, simul
prohibét faciant advórsum eos,
quód volunt. CA. Vah, táce. PS. Quid est?
CA. Mále morigerus mále facis mihi, quóm sermone huic óbsonas.
PS. Táceo. CA. At taceas málo multo, quám tacere dícas. BA. Tu autem, 80
Xýstylis, fac ut ánimum advortas,
quóius amatorés olivi δύναμιν domi habent máxumam:
sí mihi non iam cúlleis huc óleum deportábitur,
te ípsam culleo égo cras faciam ut déportere in pérgulam;
íbi tibi adeo léctus dabitur, úbi tu haud somnum cápias; 85

Séd ubi usque ad languórem .... Tenes, quorsum haécce tendant, quaé loquor?
En éxcetra tu, quae tíbi amicos tót habes, tam probe óleo onustos:
num quoípiam est hodié tua tuórum opera cónservorum
nítidiusculúm caput, aut num ipse égo pulmento utór magis
90 únctiusculó! Sed scio: tu óleum haud magni péndis;
víno te sine módo devincis. Réprehendam ego cuncta hércle una opera:
nísi quidem hodié tute omnia fácis, scelesta, haec, úti loquor:
tu aútem, quae pro cápite argentum míhi iam iamque saépe numeras,
éa pacisci módo scis, sed, quae pácta es, non scis sólvere:
95 tíbi, Phoenicium, haéc ego loquor, delíciae summatúm virum:
nísi hodie mi ex fúndis tuorum amícorum omne huc pénus adfertur:
crás Phoeniciúm phoenicio cório invises pérgulam.

ACTUS I. SCENA III.

CALIDORUS. PSEUDOLUS. BALLIO.

CA. Pseúdole, non audís, quae hic loquitur? PS. Aúdio, here, equidem, atque ánimum advorto.

CA. Quíd mi es auctor húic ut mittam, né amicam
hic méam prostituat?
Béne curassis. PS. Líquido es animo: égo pro
me et pro té curabo.
Iám diu ego huic bene et híc mihi volumus, ét
amicitia ést antiqua.
Míttam hodie huic suo díe natali málam rem magnam ét maturam. 5
CA. Quíd opus est? PS. Potin', áliam rem ut curés? CA. At ... PS. Bat. CA. Cruciór! PS. Cor dura.
CA. Nón possum. PS. Fac póssis. CA. Quonam
pácto possim víncere animum?
PS. Ín rem quod sit, praévortaris, quám re advorsa ánimo auscultes.
CA. Núgae istaec sunt: nón iucundum est, nísi
amans facit stúlte. PS. Pergin'?
CA. Ó Pseudole mi, síne sim nihili! mítte me, sis!
PS. Sine módo, ego abeam. 10
CA. Máne, mane: iam, ut vóles me esse, ita ero.
PS. Núnc tu sapis. BA. It diés! ego cesso.
I praé, puere. CA. Heus, abit! Quín revocas?
PS. Quid próperas? Placide! CA. At priúsquam
abeat.
BA. Quod hóc malum? tam placide ís, puere! 15
PS. Hódie nate, heus, hódie nate!
tíbi ego dico! heus, hódie nate!
redi ét respice ád nos!
Tamétsi occupátus, morámur. Mané: sunt,
cólloqui quí volunt té. BA. Quid hoc ést? quis est, 20
quí moram óccupató molestam óbtulit?
CA. Quí tibi sóspitalís fuit. BA. Mórtuost,
quí fuit;

qui ést, vivos ést.
25 PS. Nímis supérbe. BA. Nímis moléstus!
CA. Réprehende hominem! adséquere! BA. I, puere!
PS. Accédamus hác obviám. BA. Iupitér te
perdát, quisquis és! PS. Te volo. BA. Át vos ego ámbos.
Vorte hác te, puér! PS. Non licét conloquí te?
30 BA. At míhi non lubét. CA. Sin tuam ést quidpiam ín rem?
BA. Licétne, obsecró, bitere, án non licét? PS. Vah!
mánta! BA. Omítte!
CA. Bállio, audi! BA. Súrdus sum.
profécto inánilogús.
35 CA. Dedí, dum fuít. BA. Non petó, quod dedísti.
CA. Dabó, quando erít. BA. Ducitó, quando habébis.
CA. Heú heu, quam egó malis pérdidi módis,
quód tibi détuli et quód dedi! BA. Mórtua
vérba re núnc facis. Stúltus es: rem áctam agis.
40 PS. Nósce saltem húnc, quis est.
BA. Iám diu scio, quí fuit;
qui núnc est is, ípsus sciát. Ambulá tu.
PS. Pótin', ut semél modo,
Bállio, huc cúm lucro
45 réspiciás?
BA. Réspiciam istoc prétio. Nam si sácruficem summó Iovi,
átque in manibus éxta teneam, ut pórriciam: intereá loci
sí lucri quid détur, potius rém divinam déseram.
PS. Nón potest pietáte obsisti huíc, ut res sunt céterae:

déos quidem, quos máxume aequom est métuere,
eos minimí facit. 50
BA. Cómpellabo. — Sálve multum, sérve Athenis
péssume.
PS. Dí te deaeque amént vel huius árbitratu, vél
meo;
vél, si dignus álio pacto, néque ament nec faciánt
bene.
BA. Quíd agitur, Calidóre? CA. Amatur átque
egetur ácriter.
BA. Mísereat, si fámiliam alere póssim miseri-
córdia. 55
PS. Eía, scimus nós quidem te, quális sis: ne
praédices.
Séd scin', quid nos vólumus? BA. Pol ego própe-
modo: ut male sít mihi.
PS. Ét id, et hoc, quod té revocamus, quaéso, ani-
mum advorte. BA. Aúdio;
átque in pauca, ut óccupatus núnc sum, confer,
quíd velis.
PS. Húnc pudet, quod tíbi promisit, quáque id
promisít die, 60
quía tibi minás viginti pró amica etiam nón dedit.
BA. Nímio id, quod pudét, facilius fértur, quam
illud, quód piget.
Nón dedisse, istúm pudet; me, quía non accepí,
piget.
PS. Át dabit, parábit: aliquot hós dies mantá
modo:
nam híc id metuit, ne íllam vendas ób simultatém
suam. 65
BA. Fúit occasió, si vellet, iámpridem argentum
út daret.

CA. Quíd, si non habuí? BA. Iam haberes: ínvenires mútuom;
ád danistam dévenires, ádderes foenúsculum;
súrriperes patrí. PS. Surriperet híc patri, audacíssume?
70 Nón periclum est, né quid recte mónstres. BA. Non lenónium est.
CA. Egon' patri surrípere possim quídquam, tam cautó seni?
Átque adeo, si fácere possem, píetas prohibet. BA. Aúdio.
Píetatem ergo istam ámplexator nóctu, pro Phoenício.
Séd, quoniam pietátem amori vídeo tuo praevórtere:
75 ómnes homines tíbi patres sunt? núllus est tibi, quém roges
mútuom argentúm? CA. Quin nomen quóque iam interiit Mútuom.
PS. Heús tu, postquam hercle ísti a mensa súrgunt * * *
quí suum repetúnt, alienum réddunt nato némini:
póstilla omnes caútiores súnt, ne credant álteri.
80 CA. Nímis miser sum: númum nusquam réperire argentí queo:
íta miser et amóre pereo, et ínopia argentária.
BA. Éme die coeca hércle olivum; id véndito oculatá die:
iam hércle vel ducéntae fieri póssunt praesentés minae.
CA. Périi! an non tum léx me perdit quína vicenária?

Métuunt credere ómnes. BA. Eadem est míhi lex: metuo crédere. 85

PS. Crédere autem? Eho, an poénitet te, quánto hic fuerit úsui?

BA. Nón est iustus quísquam amator, nísi, qui perpetuát data,

dátque usque; quándo nihil sit, símul amare désinat.

CA. Nílne te miserét? BA. Inanis cédis: dicta nón sonant.

Átque ego te vīvóm salvomque véllem. PS. Eho, an iam mórtuust? 90

BA. Útut est, mihi quidém profecto cum ístis dictis mórtuust.

Íllico vixít amator, úbi lenoni nón placet.

Sémper tu ad me cum árgentata accédito querimónia:

nam ístoc, quod nunc lámentare, nón esse argentúm tibi,

ápud novercam quérere. PS. Eho, an unquam tu húius nupsistí patri? 95

BA Dí melius faciánt! PS. Fac hoc, quod té rogamus, Bállio,

méa fide, si istí formidas crédere: ego in hoc tríduo

aút terra aut marí alicunde evólvam id argentúm tibi.

BA. Tíbi ego credam? PS. Cúr non? BA. Quia pol, quá opera credám tibi,

úna opera adligém fugitivam cánem agninis láctibus. 100

CA. Síccine mi abs te béne merenti mále refertur grátia?

BA. Quíd nunc vis? CA. Ut ópperiare hos séx dies saltém modo,
né illam vendas, neú me perdas hóminem amantem. BA. Animó bono es:
vél sex mensis ópperibor. CA. Eúge, homo lepidíssume!
105 BA. Ímo vin' etiám te faciam ex laéto laetantém magis?
CA. Quíd iam? BA. Quia enim nón venalem iám habeo Phoenícium.
CA. Nón habes? BA. Non hércle vero. CA. Pseúdole, accerse hóstias,
víctimas, laniós: ut ego huic sácruficem summó Iovi:
nam híc mihi nunc est múlto potior Iúpiter, quam Iúpiter.
110 BA. Nólo victimás; agninis me éxtis placarí volo.
CA. Própera, quid stas? áccerse agnos! Aúdin', quid ait Iúpiter?
PS. Iam híc ero; verum éxtra portam Métiam currendúm est prius.
CA. Quíd eo? PS. Lanios índe accersam dúos cum tintinnábulis;
eádem duo gregés virgarum inde úlmearum adégero:
115 út hodie ad litátionem huic súppetat satiás Iovi.
Ín malam crucem ístic ibit Iúpiter lenónius.
[BA. Éx tua re non ést, ut ego emoriár. PS. Quidum? BA. Ego dicám tibi:
quía edepol dum ego vívos vivam, núnquam eris frugí bonae.]
BA. Éx tua re non ést, ut ego emóriar. PS. Quidum? BA. Síc: quia,

sí ego emortuós sim, Athenis té sit nemo néquior. 120
CA. Díc mihi, obsecro hércle, verum sério hoc, quod té rogo:
nón habes venálem amicam tú meam Phoenícium?
BA. Nón edepol habeó profecto: nám iampridem véndidi.
CA. Quómodo? BA. Sine órnamentis, cum íntestinis ómnibus.
CA. Méam tu amicam véndidisti? CA. Válde; vigintí minis. 125
CA. Vígintí minís? BA. Utrum vis; vél quater quinís minis,
míliti Macedónio. Et iam quíndecim hic habeó minas.
CA. Quíd ego ex te audió? BA. Amicam tuam ésse factam argénteam.
CA. Cúr id ausus fácere? BA. Lubuit: méa fuit. CA. Eho, Pseúdole,
í, gladium adfer .... PS. Quíd opus gladio? CA. quí hunc occidam, átque me. 130
PS. Quín tu ted occídis potius? nam húnc fames iam occíderit.
CA. Quíd ais, quantum in térra degit, hóminum periuríssume?
Iúravistin', te íllam nulli vénditurum, nísi mihi?
BA. Fáteor. CA. Nempe concéptis verbis. BA. Étiam consultís quoque.
CA. Périuravistí, sceleste! BA. At árgentum intro cóndidi. 135
Égo scelestus núnc argentum prómere possúm domo;
tú, qui pius es, ístoc genere gnátus, nummum nón habes.

CA. Pseúdole, adsiste áltrinsecus atque ónera hunc maledictís. PS. Licet.
Núnquam ad praetorem aéque cursim cúrram, ut emittár manu.
140 CA. Íngere mala múlta. PS. Iam ego te dífferam dictís meis.
Ímpudice! BA. Ita ést. PS. Sceleste! BA. Dícis vera. PS. Vérbero!
BA. Quíppini? CA. Bustírape! BA. Certe. CA. Fúrcifer! BA. Factum óptume!
CA. Sóciofraude! BA. Súnt mea haec ista. PS. Párricida! BA. Pérge tu.
PS. Sácrilege! BA. Fateór. CA. Periure! BA. Vétera vaticinámini.
145 CA. Légirupa! BA. Validé. PS. Pernicies ádulescentum! BA. Acérrume.
CA. Fúr! BA. Babae! PS. Fugitíve! BA. Bombax! CA. Fráus popli! BA. Planíssume.
PS. Fraúdulente! CA. Impúre leno! PS. Coénum! BA. Cantorés probos!
CA. Vérberavistí patrem atque mátrem. BA. Atque occidí quoque
pótius, quam cibúm praehiberem. Núm peccavi quídpiam?
150 PS. Ín pertusum ingérimus dicta dólium; operam lúdimus.
BA. Númquid aliud étiam voltis dícere? CA. Ecquid té pudet?
BA. Téd amatorem ínventum esse inánem, quasi cassám nucem.
Séd quamquam multá malaque in me dícta dixistís modo:

nísi mihi [hodie] attúlerit miles quínque, quas debet, minas,
sícut haec est praéstituta súmma argentó dies, 155
si ís non aderit, pósse opinor fácere officium mé meum.
CA. Quíd id est? BA. Si tu argéntum attuleris, cum íllo perdiderím fidem.
Hóc meum est offícium. Ego, operae sí sit, plus tecúm loquar;
séd sine argento frústra est, quod me tuí misereri póstulas.
Haéc mea est senténtia, ut tu hinc pórro, quid agas, cónsulas. 160
CA. Iámne abis? BA. Negóti nunc sum plénus. PS. Paulo póst magis.
Íllic homo meus ést! Nisi omnes dí me atque homines déserunt,
éxossabo ego íllum similiter ítidem, ut muraenám cocus.
Séd nunc, Calidore, óperam te mihi vólo dare. CA. Ecquid ímperas?
PS. Hóc ego oppidum ádmoenire, ut hódie capiatúr volo. 165
Ád eam rem usust hóminem astutum, dóctum, scitum et cállidum,
qui ímperata effécta reddat; nón, qui vigilans dórmiat.
CA. Cédo mihi, quid és facturus? PS. Témpori ego faxó scies:
nólo bis iteráre: sat sic lóngae fiunt fábulae.
CA. Óptumum atque aequíssumum oras. PS. Própera! adduc hominém cito! 170
Paúci ex multis súnt amici hómini, qui certí sient.

CA. Égo scio istuc. PS. Érgo utrimque tíbi nunc delectúm para:
éx illis exquíre multis únum, qui certús siet.
CA. Iam híc faxo aderit. PS. Pótin', ut abeas? tíbi moram dictís creas.

ACTUS I. SCENA IV.

PSEUDOLUS.

Postquam íllic hinc abiit, tú astas solus, Pseúdole.
Quid núnc acturus, póstquam herili fílio
largítus dictis dápsilis? ubi súnt ea?
quoi néque parata gútta certi cónsili,
5 neque ádeo argenti; néque nunc quid faciám scio.
Neque, éxordiri prímum unde occipiás, habes,
neque ad détexundam télam certos términos.
Sed quási poëta, tábulas quom cepít sibi,
quaerít, quod nusquam est géntium, reperít tamen;
10 facit íllud verisímile, quod mendácium est:
nunc égo poëta fíam: vigintí minae
quae núsquam nunc sunt géntium, inveniám tamen.
Atque ego huíc iampridem mé daturum díxeram,
ac vólui iniicere trágulam in nostrúm senem;
15 verum ís nescio quo pácto praesensít prius.
Sed cómprimenda est míhi vox atque orátio:
herum éccum video húc Simonem uná simul
cum suó vicino Cálliphone incédere.
Ex hóc sepulcro vétere vigintí minas
20 effódiam ego hodie, quás dem herili fílio.
Nunc húc concedam, ut hórum sermoném legam.

ACTUS I. SCENA V.

SIMO. CALLIPHO. PSEUDOLUS.

SI. Si dé damnosis nátis et amatóribus
dictátor fiat núnc Athenis Ítticis:
nemo ántecedat fílio, credó, meo:
ita núnc per urbem sólus sermo est ómnibus,
eum vélle amicam líberare et quaérere 5
argéntum ad eam rem. Hoc álii mihi renúntiant,
atque íd iampridem sénsi, et subolét mihi.
PS. Occísa est haec res; haéret hoc negótium!
Quo in cómmeatum vólui argentárium
proficísci, ibi nunc óppido obseptá est via. 10
Praesénsit: nihil est praedae praedatóribus.
CA. Hominés, qui gestant quíque auscultant crímina,
si meo árbitratu líceat, omnes péndeant,
gestóres linguis, aúditores aúribus.
Nam istaéc, quae tibi renúntiantur, fílium 15
te vélle amantem argénto circumdúcere,
forsítan ea tibi dícta sunt mendácia;
sed sí vera ea sunt, út nunc mos est, máxume,
quid mírum fecit, quíd novum, adulescéns homo
si amát, si amicam líberat? PS. Lepidúm senem! 20
SI. Vetus nólo faciat. CA. Át enim nequidquám nevis;
vel tú ne faceres tále in adulescéntia.
Probúm patrem esse opórtet, qui gnatúm suum
essé probiorem, quam ípsus fuerit, póstulet.
Nam tú quod damni et quód fecisti flágitii, 25
populó viritim pótuit dispartírier.

Idne tú miraris, sí patrissat fílius?
PS. Ὦ Ζεῦ, quam pauci éstis homines cómmodi.
Ehem, ílluc est patrem ésse, ut aequom est, fílio!
30 SI. Quis hic lóquitur? Meus hic ést quidem servos Pseúdolus.
Hic míhi corrumpit fílium, scelerúm caput;
hic dúx, hic ille est paédagogus: húnc ego
cupio éxcruciari. CA. Iam ístaec insipiéntia est,
sic íram in promtu gérere. Quanto sátius est,
35 adíre blandis vérbis atque exquírere,
sint ílla necne sínt, quae tibi renúntiant?
Bonus ánimus in malá re dimidium ést mali.
SI. Tibi aúscultabo. PS. Ítur ad te, Pseúdole:
orátionem tíbi para advorsúm senem. —
40 Herúm saluto prímum, ut aequom est; póstea,
si quíd superfit, vícinos impártio.
SI. Salvé. Quid agitur? PS. Státur hic ad húnc modum.
SI. Statúm vide hominis, Cállipho, quasi básilicum.
CA. Bene cónfidenterque ádstitisse intéllego.
45 PS. Decet ínnocentem, quí sit, atque innóxius,
servóm superbum esse, ápud herum potíssumum.
CA. Sunt, quaé te volumus pércontari, quaé quasi
per nébulam nosmet scímus atque audívimus.
SI. Confíciet iam te hic vérbis: ut tu cénseas
50 non Pseúdolum, sed Sócratem tecúm loqui.
PS. Ita ést. Iampridem tú me spernis, séntio;
parvam ésse apud te míhi fidem, ipse intéllego;
cupis, me ésse nequam: támen ero frugí bonae.
SI. Fac, sís, vacivas, Pseúdole, aedis aúrium,
55 mea út migrare dícta possint, quó volo.
PS. Age, lóquere quidvis, támetsi tibi suscénseo.

SI. Mihin' dómino servos tú suscenses? PS. Iám tibi
mirum íd videtur? SI. Hércle qui, ut tu praédicas,
cavéndum est mi abs te iráto, atque alio tú modo
me vérberare, atque égo te soleo, cógitas. 60
Quid cénses? CA. Edepol mérito esse iratum árbitror,
quum apud té parum stet [síbi] fides. SI. Iam síc sino:
irátus sit; ego, né quid noceat, cávero.
Sed quíd ais? quid hoc, quod té rogo? PS. Si quid vís, roga.
Quod scíbo, Delphis tíbi responsum dícito. 65
SI. Advórte ergo animum et fác sis promissí memor.
Quid aís? ecquam scis fílium tibícinam
meum amáre .... PS. *Ναὶ γάρ.* SI. líberare quám velit?
PS. *Καὶ τοῦτο ναὶ γάρ.* SI. Écquas vigintí minas
per sýcophantiam átque per doctós dolos 70
paritás ut auferás a me? PS. Ábs te ego aúferam?
SI. Ita: quás meo gnato dés, qui amicam líberet?
Fatére δή. PS. *Καὶ τοῦτο ναί! καὶ τοῦτο ναί!*
CA. Fatétur! SI. Dixin', Cállipho, dudúm tibi?
CA. Meminí. SI. Cur haec, tu úbi rescivisti íllico, 75
celáta me sunt? cúr non rescivi? PS. Éloquar:
quia nólebam ex me mórem progigní malum;
herílem ut servos críminaret ápud herum.
SI. Iubéres hunc praecípitem in pistrinúm trahi?
CA. Numquíd, Simo, peccátum est? SI. Imo máxume. 80
PS. Desíste: recte ego méam rem sapio, Cállipho.
peccáta mea sunt. Animum advorte núnc iam,

quaprópter ted expértem amoris [nati] hábuerim:
pistrínum in mundo scíbam, si id faxém, mihi.
85 SI. Non á me scibas pístrinum in mundó tibi,
quom ea mússitabas? PS. Scíbam. SI. Cur non díctumst mi?
PS. Quia íllud malum aderat, ístuc aberat lóngius;
illúd erat praesens, huíc erant diéculae.
SI. Quid núnc agetis? Nam hínc quidem a me nón potest
90 argéntum auferri, quí praesertim sénserim.
Ne quísquam credat númum, iam edicam ómnibus.
PS. Nunquam édepol quoiquam súpplicabo, dúm quidem
tu víves: tu mihi hércle argentúm dabis:
abs te équidem sumam. SI. Tu á me sumes? PS. Strénue.
95 SI. Exclúdito mi hercle óculum, si dederó! PS. Dabis.
Iam díco, ut a me cáveas. CA. Certe edepól scio:
si abstúleris, mirum et mágnum facinus féceris.
PS. Faciám. SI. Si non abstúleris. PS. Virgis caédito.
Sed quíd, si abstulero? SI. Dó Iovem testém tibi,
100 te aetátem impune habitúrum. PS. Facito, ut mémineris.
SI. Egon' út cavere néqueam, quoi praedícitur?
PS. Praedíco, ut caveas. Díco, inquam, ut caveás. Cave.
Hem, istís mihi tu hodie mánibus argentúm dabis!
CA. Edepól mortalem gráphicum, si servát fidem!
105 PS. Servítum tibi me abdúcito, ni fécero.
CA. Bene átque amice dícis. Nam nunc iám meus.
PS. Vin' étiam dicam, quód vos magis mirémini?

CA. Studeo hércle audire: námted auscultó lubens.
SI. Agedúm: nam satis lubénter te auscultó loqui.
PS. Priusquam ístam pugnam púgnabo, ego etiám prius 110
dabo áliam pugnam cláram et commemorábilem.
SI. Quam púgnam? PS. Hem, ab hoc lenóne, vicinó tuo,
per sýcophantiam átque per doctós dolos
tibícinam illam, túus quam gnatus déperit,
eá círcumducam lépide lenonem. SI. Quid est? 115
PS. Efféctum hoc hodie réddam utrumque ad vésperum.
SI. Siquidem ístaec opera, ut praédicas, perféceris:
virtúte regi Ágathocli antecésseris.
Sed sí non faxis: númquid causae est, íllico
quin te ín pistrinum cóndam? PS. Non unúm diem, 120
verum hércle in omnis, quántum est. Sed si efféecero:
dabín' mi argentum, quód dem lenoni, íllico
tuá voluntate? CA. Iús bonum orat Pseúdolus:
dabo, ínque. SI. At enim scin', quíd mihi in mentém venit?
Quid si híce inter se cónsenserunt, Cállipho, 125
aut dé compacto fáciunt consutís dolis,
quí argénto circumvórtant? PS. Quis me audácior
sit, si ístuc facinus aúdeam? Imo síc, Simo,
si súmus compacti, síve consilium inívimus
de istác re, aut si de ea re únquam inter nos convénimus: 130
quasi ín libro [cum] scribúntur calamo líterae,

stilís me totum usque úlmeis conscríbito.
SI. Indíce ludos núnc ïam, quandó lubet.
PS. Da in húnc diem operam, Cállipho, quaesó, mihi:
135 ne quó te ad aliud óccupes negótium.
CA. Quin, rús ut irem, iám heri constitíveram ....
PS. At núnc disturba, quás statuisti, máchinas.
CA. Nunc nón abire cértum est istac grátia:
lubído est ludos tuós spectare, Pseúdole.
140 Et, si húnc videbo nón dare argentúm tibi,
quod díxit, potius quam íd non fiat, égo dabo.
SI. Non démutabo. PS. Námque edepol, si nón dabis,
clamóre magno et múltum flagitábere.
Agite, ámovemini hínc vos intro núnc ïam,
145 ac méis vicissim dáte locum falláciis.
SI. Fiát. CA. Geratur mós tibi. PS. Sed té volo
domi úsque adesse. SI. Quín tibi hanc operám dico.
CA. At ego ád forum ibo. Iam híc adero. SI. Actutúm redi.
PS. Suspício est mihi, núnc vos suspicárier,
150 me idcírco haec tanta fácinora promíttere,
qui vós oblectem, hanc fabulam dum tránsigam,
neque sím facturus, quód facturum díxeram.
Non démutabo. Atque étiam certum, quód sciam,
quo sím facturus pácto, nil etiám scio;
155 nisi quía futurum est. Nám qui in scenam próvenit
novo módo, novom aliquid ínventum adferre áddecet.
Si id fácere nequeat: dét locum illi, quí queat.
Concédere aliquantísper hinc mi intró lubet,

dum cóncenturio in córde sycophántias.
Tibícen vos intérea hic delectáverit. 160

ACTUS II. SCENA I.

PSEUDOLUS.

Proh Iúpiter, ut mihi, quídquid ago, lepide ómnia
prospereque éveniunt!
Neque quód dubitem, neque quód timeam, meo
in péctore conditum est cónsilium!
Nam ea stúltitia est, facinús magnum timidó cordi credére: nam omnes res
perínde sunt, ut agás, ut eas magnífacias. Nam
ego ín meo pectore
prius íta paravi cópias 5
duplicés, triplices dolos, pérfidias:
ubicúnque cum hostibus cóngrediar,
[malorum meorum fretus virtute dicam,
mea industria et malitia, fraudulentia]
facile út vincam, facile út spoliem 10
meos pérduelles meis pérfidiis.
Núnc inimicum ego húnc communem meum átque vestrorum ómnium,
Bállionem, exbállistabo lépide. Date operám
modo.
[Hóc ego oppidum ádmoenire, ut hóc die capiatúr, volo:
atque ad hoc meas legiones adducam. Si hoc expugno: 15
facilem ego hanc rem civibus meis faciam.]

Póst ad oppidum hoc vétus continuo méum exercitum prótinam obducam.
Inde me et simul partícipes omnes méos praeda onerabo átque opplebo.
Métum et fugam perduéllibus meis iniíciam: med esse út sciant natum,
20 quó sum genere gnátus. Magna mé facinora décet efficere,
quaé post mihi clara ét diu clueant. Séd hunc, quem videó, quis hic est,
quí oculis meis óbviam ignorábilis obiicitúr? Lubet scire,
quíd hic [homo] velit cúm machaera, et hínc, quam rem agat, dábo insidias.

ACTUS II. SCENA II.

HARPAX. PSEUDOLUS.

HA. Hí loci sunt, atque haé regiones, quaé mi ab hero sunt démonstratae,
út ego oculis ratiónem capio, quám mi ita dixit hérus meus, miles,
séptimas esse aédis a porta, úbi ille habitat léno, quoi
iússit symbolúm me ferre et hóc argentum. Nímis velim,
5 Cértum qui mihi fáciat, Ballio léno ubi habet. PS. St! táce, tace!
méus hic est homo, ní med omnes dí atque homines déserunt!

Nóvo consilio núnc mihi opus est: nóva res subito mi haéc obiecta est.
Hóc praevortar príncipio; omnia míssa habeo, quae ante ágere occepi.
Iám pol ego hunc stratióticum nuntium ádvenientem próbe percutiam!
HA. Óstium pultábo atque intus évocabo aliquém foras. 10
PS. Quísquis es, compéndium ego te fácere pultandí volo:
nam égo precator ét patronus fóribus processí foras.
HA. Túne es Ballio? PS. Ímo vero ego éius sum Subbállio.
HA. Quíd istuc verbi est? PS. Cóndus promus súm, procuratór peni.
HA. Quási te dicas átriensem. PS. Imo átriensi ego ímpero. 15
HA. Quíd tu? sérvusne és, an liber? PS. Núnc quidem etiam sérvio.
HA. Íta videre, et nón videre dígnus, — qui libér sies.
PS. Nón soles respícere te, quum dícas iniuste álteri?
HA. Húnc hominem malum ésse oportet. PS. Dí me servant átque amant:
nam haéc mihi incus ést: procudam ego hódie hinc multós dolos. 20
HA. Quíd illic secum sólus loquitur? PS. Quíd ais tu, adulescéns? HA. Quid est?
PS. Ésne tu, an non és, ab illo mílite Macedónio,
sérvos eius, qui hínc a nobis ést mercatus múlierem?

qui árgenti hero meó lenoni quíndecim dederát minas,

25 quínque debet? HA. Súm. Sed ubi tu mé novisti géntium,

aút vidisti, aut cóllocutus? nam équidem Athenas ántidhac

núnquam adveni, néque te vidi ante húnc diem unquam oculís meis.

PS. Quía videre inde ésse: nam olim, quum ábiit, argento haéc dies

praéstituta est, quóad referret nóbis; neque dum rétulit.

30 HA. Ímo adest. PS. Tun' áttulisti? HA. Égomet. PS. Quid dubitás dare?

HA. Tíbi ego dem? PS. Mihi hércle vero, quí res rationésque heri

Bállionis cúro, argentum accépto, [expenso] et, quoi debét, dato.

HA. Sí quidem hercle etiám supremi prómtas thesaurós Iovis:

tíbi libellam argénti nunquam crédam. PS. Dum tu strénuas,

35 rés erit solúta. HA. Vinctam pótius sic servávero.

PS. Vaé tibi! tu invéntus vero, méam qui furcillés fidem!

Quási mihi non sexcénta tanta sóli soleant crédier!

HA. Pótest, ut alii ita árbitrentur, ét ego ut ne credám tibi.

PS. Quási tu dicas, mé te velle argénto circumdúcere.

40 HA. Ímo vero quási tu dicas, quásique ego autem id súspicer.

Séd quid est tibi nómen? PS. Servos ést huic lenoní Syrus;
éum esse me dicám. — Syrus sum. HA. Sýrus? PS. Id est nomén mihi.
HA. Vérba multa fácimus. Herus si túus domi est, quin próvocas,
út id agam, quod míssus huc sum, quídquid est nomén tibi?
PS. Si íntus esset, évocarem; vérum si dare vís mihi, 45
mágis erit solútum, quam ipsi déderis. HA. At enim scín', quid est?
Réddere hoc, non pérdere, herus me mísit. Nunc certé scio,
hóc febrim tibi ésse, quia non lícet huc inicere úngulas.
Égo, nisi ipsi Bállioni, númum credam némini.
PS. Át illic nunc negótiosust: rés agitur apud iúdicem. 50
HA. Dí bene vortant! Át ego, quando eum ésse censebó domi,
rédiero. Tu epístolam hanc a me áccipe atque illí dato:
nám istic symbolum ést inter herum meum ét tuum de múliere.
PS. Scío equidem: ut, qui argéntum adferret, átque expressam imáginem
súam huc ad nos, cúm eo aiebat vélle mitti múlierem: 55
nam híc quoque exemplúm reliquit éius. HA. Omnem rém tenes.
PS. Quíd ego ni teneám? HA. Dato ergo sýmbolum istum illí. PS. Licet.

Séd quid est tibi nómen? HA. Harpax. PS. Ápage te, Harpax! haúd places.
Húc quidem hercle haud íbis intro, né quid harpax féceris.
60 HA. Hóstis vivos rápere soleo ex ácie: ex hoc nomén mihi est.
PS. Pól te multo mágis opinor vása ahena ex aédibus.
HA. Nón ita est. Sed scín', quid te orem, Sýre? PS. Sciam, si díxeris.
HA. Égo devortar éxtra portam huc ín tabernam tértiam,
ápud anum illam dóliarem, clúdam, crassam, Chrýsidem.
65 PS. Quíd nunc vis? HA. Inde út me arcessas, hérus tuus ubi vénerit.
PS. Tuo árbitratu, máxume. HA. Nam ut lássus veni dé via,
mé volo curáre. PS. Sane sápis, et consiliúm placet.
Séd vide, sis, ne in quaéstione sís, quando arcessám, mihi.
HA. Quín, ubi pranderó, dabo operam sómno. PS. Sane cénseo.
70 HA. Númquid vis? PS. Dormítum ut abeas. HA. Ábeo. PS. Atque audin', Hárpage?
iúbe, sis, te operirí: beatus éris, si consudaveris.

ACTUS II. SCENA III.

PSEUDOLUS.

Di ímmortales, cónservavit me íllic homo adventú suo!
súo viaticó reduxit me úsque ex errore ín viam!
Nam ípsa mihi Opportúnitas non pótuit opportúnius
ádvenire, quam haécce adlata est mi ópportune epístola:
nam haéc adlata córnu copiae ést, ubi inest, quidquíd volo: 5
híc doli, hic falláciae omnes, híc sunt sycophántiae,
híc argentum est, híc amica amánti herili fílio.
Átque ego nunc, me ut glóriosum fáciam, ut copi péctore,
quó modo quidque agerem, út lenoni súrriperem muliérculam,
iam ínstituta, ornáta, cuncta in órdine animo, ut vólueram, 10
cérta, deformáta habebam; séd profecto hoc síc erit:
céntum doctûm homínúm consilia sóla haec devincít dea
Fórtuna. Atque hoc vérum est: proinde ut quísque fortuna útitur,
íta praecellet, átque exinde sápere eum omnes dícimus.
Béne ubi quod consílium discimus áccidisse, hominém catum 15

eum ésse declarámus; stultum autem íllum, quoi vortít male.
Stúlti haud scimus, frústra ut simus, quúm quod cupientér dari
pétimus nobis, quási, quid in rem sít, possimus nóscere.
Cérta amittimús, dum incerta pétimus; atque hoc évenit
20 ín labore atque ín dolore, ut mórs obrepat ínterim.
Séd iam satis est phílosophatum; nímis diu et longúm loquor.
Di ímmortales, aúrichalco cóntra non carúm fuit
méum mendacium, híc modo quod súbito commentús fui,
quía lenonis me ésse dixi! Núnc ego hac epístola
25 trís deludam, herum ét lenonem et, qui hánc mihi dedìt epístolam.
Eúge, par pari! Áliud autem, quód cupiebam, cóntigit:
vénit eccum Calidórus; ducit néscio quem secúm sìmul.

ACTUS II. SCENA IV.

CALIDORUS. CHARINUS. PSEUDOLUS.

CA. Dúlcia atque amara apud te sum élocutus ómnia.
Scís amorem, scís laborem, scís egestatém meam.
CH. Cómmemini omnia. Íd tu modo, quid mé vis facere, fác sciam.

CA. Quum haéc tibi alia sum élocutus, út scires,
de sýmbolo.
CH. Ómnia, inquam: tú modo, quid me fácere
vis, fac út sciam. 5
CA. Pseúdolus mihi ita ímperavit, út aliquem hominem strénuum,
bénevolentem, addúcerem ad se. CH. Sérvas imperiúm probe:
nám et amicum et bénevolentem dúcis. Sed istic
Pseúdolus
nóvus mihi est. CA. Nimium ést mortalis gráphicus; heuretés mihi est.
Ís mihi haec esse se éffecturum díxit, quae dixí tibi. 10
PS. Mágnifice hominem cómpellabo. CA. Quóia
vox sonat? PS. Ío, io,
té, te, te, tyránne, te rogó, qui imperitas Pseúdolo!
quaéro, quoi ter trína triplicíá tribus modis tria
gaúdia,
artibus tribus tér demeritas dém laetitias, dé tribus
fraúde partas pér malitiam et pér dolum et fallá-
ciam. 15
Ín libello hoc óbsignato ad te áttuli pauxíllulo.
CA. Íllic homo est. Ut páratragoedat cárnufex!
PS. Confér gradum
cóntra pariter. Pórrige audaciter ád salutem
bráchium.
CA. Díc, utrum Spemne án Salutem té salutem,
Pseúdole?
PS. Ímo utrumque. CA. Utrúmque salve. Séd quid
actum est? PS. Quíd times? 20
CA. Áttuli hunc. PS. Quid? áttulisti? CA. Ad-
dúxi volui dícere.

PS. Quís istic est? CA. Charínus. PS. Euge, iám χάριν τούτῳ ποιῶ.

CH. Quín tu, quidquid opúst, audacter ímperas? PS. Iam grátia est.

Béne sit tibi, Charíne! nolo tíbi molestos ésse nos.

25 CH. Vós molestos míhi? Molestum est íd quidem. PS. Tum tu igitúr mane.

CH. Quíd istuc est? PS. Epístolam modo hanc íntercepi, et sýmbolum.

CH. Sýmbolum? quem sýmbolum? PS. Qui a mílite adlatúst modo.

Éius servo, qui húnc ferebat cúm quinque argentí minis,

túam qui amicam hinc árcessebat, éi os sublevi modo.

30 CA. Quómodo? PS. Horum caúsa haec agitur spéctatorum fábula:

hí sciunt, qui hic ádfuerunt; vóbis post narrávero.

CA. Quíd nunc agimus? PS. Líberam hodie túam amicam amplexábere.

CA. Égone? PS. Tute. CA. Ego? PS. Ípsus, inquam, sí quidem hoc vivét caput;

sí modo mihi hominem ínvenietis própere .... CH. Qua facié? PS. malum,

35 cállidum, doctúm, qui, quando príncipium prehénderit,

pórro sua virtúte teneat, quíd se facere opórteat;

átque eum, qui hic non vísitatus saépe sit. CH. Si sérvos est,

númquid refert? PS. Ímo multo mávolo, quam líberum.

CH. Pósse opinor mé dare hominem tíbi malum et doctúm, modo

qui á patre advenít Carysto, néc dum exiit ex aédibus 40
quóquam, neque Athenás advenit únquam ante hesternúm diem.
PS. Béne iuvas. — Sed quínque inventis ópus est argentí minis
mútuis, quas hódie reddam: nam húius mihi debét pater.
CH. Égo dabo: ne quaére aliunde. PS. O hóminem opportunúm mihi!
Étiam opust chlamyde ét machaera et pétaso. CH Possum a mé dare. 45
PS. Di ímmortales, nón Charinus mi híc quidem est, sed Cópia!
Séd istic servos, éx Carysto húc qui advenit, quíd sapit?
CH. Hírcum ab alis. PS. Mánuleatam túnicam habere hominém decet.
Écquid habet is hómo aceti in péctore? CH. Atque acidíssumi.
PS. Quíd, si opus sit, ut dúlce promat índidem? ecquid habét? CH. Rogas? 50
múrrhinam, passúm, defrutum, mélinam, mel quoíusmodi.
Quín in corde instrúere quondam coépit thermopólium.
PS. Eúgepae! lepidé, Charine, mé meo ludo iám beas.
Séd quid nomen ésse dicam ego ísti servo? CH. Símmiae.
PS Scítne in re advorsá vorsari? CH. Túrbo non aequé citust. 55

PS. Écquid argutúst? CH. Malorum fácinorum saepíssume.

PS. Quíd, quum manufestó tenetur? CH. Ánguilla est: elábitur.

PS. Écquid is homo scítust? CH. Plebiscítum non est scítius.

PS. Próbus homo est, ut praédicare te aúdio. CH. Imo sí scías.

60. Úbi te adspexerít: narrabit últro, quid sesé velis.

Séd quid illo es actúrus? PS. Dicam. Úbi hominem exornávero,

súbditicium fíeri ego illum mílitis servóm volo;

sýmbolum hunc ferát lenoni cúm quinque argentí minis;

múlierem ab lenóne abducat. Hém tibi omnem fábulam!

65 Céterum, quo quídque pacto fáciat, ipsi díxero.

CA. Quíd nunc igitur stámus? PS. Hominem cum órnamentis ómnibus

éxornatum addúcite ad me iam ád trapezitam Aéschinum.

Séd properate. CH. Príus illi erimus, quám tu. PS. Abite ergo ócius. —

Quídquid incertí mi in animo príus aut ambiguúm fuit,

70 núnc liquet, nunc défaecatum est; cór mihi nunc pérvium est.

Ómnes ordinés sub signis dúcam, legionés meas,

ávi sinistra, auspício liquido átque ex senténtia.

Cónfidentia ést, inimicos méos me posse pérdere.

Núnc ibo ad forum átque onerabo meís praeceptis Símmiam,

quíd agat: ne quid títubet, docte ut hánc serat falláciam. 75
Iam égo hoc ipsum oppidum éxpugnatum fáxo erit lenónium.

ACTUS III. SCENA I.

PUER.

Quoi sérvitutem dí danunt lenóniam
puero, átque eidem si áddunt turpitúdinem,
nae illí, quantum ego nunc córde conspició meo,
malám rem magnam múltasque aerumnás danunt.
Velut haéc mi evenit sérvitus, ubi ego ómnibus 5
parvís magnisque míseriis praefúlcior;
neque égo amatorem mi ínvenire ullúm queo,
qui amét me, ut curer tándem nitidiúscule.
Nunc huíc lenoni est hódie natalís dies:
intérminatus ést a minumo ad máxumum, 10
si quís non hodie múnus misissét sibi,
eum crás cruciatu máxumo perbítere.
Nunc néscio hercle, rébus quid faciám meis;
neque ego íllud possum, quód illi, qui possúnt, solent.
Nunc nísi lenoni múnus hodie mísero: 15
cras míhi potandus frúctus est fullónius.
Eheú, quam illae rei ego étiam nunc sum párvolus!
Atque édepol, ut nunc mále eum metuó miser!
Si quíspiam det, quí manus graviór siet,
quamquam íllud aiunt mágno gemitu fíeri, 20
comprímere dentes vídeor posse aliquó modo.

Sed cómprimenda est míhi vox atque orátio:
herus, éccum, recipit sé domum et ducít cocum.

ACTUS III. SCENA II.

BALLIO. COCUS. PUER.

BA. Forúm coquinum quí vocant, stulte vocant:
nam nón coquinum est, vérum furinúm est forum.
Nam si égo iuratus péiorem hominem quaérerem
cocúm, non potui, quam húnc, quem duco, dúcere,
5 multíloquom, gloriósum, insulsum, inútilem.
Quin ób eam rem Orcus récipere ad se hunc nóluit,
ut esset hic, qui mórtuis coenám coquat:
nam hic sólus illis cóquere, quod placeát, potest.
CO. Si me árbitrabare ísto pacto, ut praédicas:
10 cur cónducebas? BA. Ínopia: alius nón erat.
Sed cúr sedebas ín foro, si erás cocus
tu sólus praeter álios? CO. Ego dicám tibi.
Hominum égo avaritia fáctus sum improbiór cocus,
non meópte ingenio. BA. Qua ístuc ratione? CO. Éloquar.
15 Quia enim, quom extemplo véniunt conductúm cocum,
nemo íllum quaerit, qui óptumus et caríssumust;
illúm conducunt pótius, qui vilíssumust.
Hoc égo fui hodie sólus obsessór fori.
Illi dráchmis íssent míseri; me nemó potest
20 minóris quisquam númo ut surgam súbigere.
Non égo item coenam cóndio, ut alií coci,
qui míhi condita práta in patinis próferunt,

boves quí convivas fáciunt, herbasque óggerunt,
eas hérbas herbis áliis porro cóndiunt:
indúnt coriandrum, féniculum, allium, átrum olus, 25
adpónunt rumicem, brássicam, betám, blitum,
eo láserpitii líbram pondo díluunt;
teritúr sinapis sceleráta cum illis, quí terunt;
priusquám triverunt, óculi ut exstillént, facit.
Ei hómines coenas síbi coquint! Quom cóndiunt, 30
non cóndimentis cóndiunt, sed strígibus,
vivís convivis íntestina quae éxedint.
Hoc híc quidem homines tám brevem vitám colunt,
quom hasce hérbas huiusmodi ín suom alvom
cóngerunt,
formídolosas díctu, non esú modo, 35
quas hérbas pecudes nón edunt, hominés edunt.
BA. Quid tú? divinis cóndimentis útere,
qui prórogare vítam possis hóminibus,
qui ea cúlpes condiménta? CO. Audacter dícito:
nam vél ducenos ánnos poterunt vívere, 40
meas qui ésitabunt éscas, quas condívero.
Nam ego cícilendrum quándo in patinas índidi
aut sípolindrum aut mácidem aut sancáptidem:
eae ipsaé se patinae férvefaciunt íllico.
Haec ád Neptuni pécudes condiménta sunt: 45
terréstres pecudes cícimandro cóndio aut
hapalópside aut cataráctria. BA. At te Iúpiter
dique ómnes perdant cúm condimentís tuis
cumqué tuis istis ómnibus mendáciis!
CO. Sine, sís, loqui me. BA. Lóquere atque i in
malám crucem! 50
CO. Ubi ómnes patinae férvent, omnes áperio;
ibi odós demissis pédibus in coelúm volat.
BA. Odór demissis pédibus? CO. Peccavi ínsciens.

BA. Quid est? CO. Quía demissis mánibus volui dícere.
55 Eum odórem coenat Iúpiter quotídie.
BA. Si núsquam is coctum, quídnam coenat Iúpiter?
CO. It íncoenatus cúbitum. B. I in malám crucem.
Istáccine tibi caúsa hodie numúm dabo?
CO. Fateór equidem esse mé cocum caríssumum;
60 verúm pro pretio fácio ut opera appáreat
mea, quó conductus véni. BA. Ad furandúm quidem.
BA. An tu ínvenire póstulas quemquám cocum,
nisi mílüinis aút aquilinis úngulis?
BA. An tú coquinatum te íre quoquam póstulas,
65 quin íbi constrictis úngulis coenám coquas?
Nunc ádeo tu, qui méus es, iam edicó tibi,
ut nóstra properes ámoliri ómnia;
tum ut húius oculos ín oculis habeás tuis.
Quoquo híc spectabit, éo tu spectató simul;
70 si quo híc gradietur, páriter progredíminor:
manum sí protollet, páriter profertó manum.
Suum sí quid sumet, íd tu sinito súmere;
si nóstrum sumet, tú teneto altrínsecus;
si iste íbit, ito; stábit, adstató simul;
75 si cónquiniscet, ístic cevetó simul.
Item hís discipulis prívos custodés dabo.
CO. Habe módo bonum animum. BA. Quaéso, qui possím, doce,
bonum ánimum habere, quí te ad me adducám domum?
CO. Quia sórbitione fáciam ego te hodié mea,
80 item út Medea Péliam concoxít senem,
quem médicamento et suís venenis dícitur

fecísse rursus éx sene adulescéntulum:
item égo te faciam. BA. Eho, án tu etiam venéficus?
CO. Imo édepol vero hóminum servatór magis.
BA. Hem, máne! quanti istuc [unum] mé coquinare pérdoces. . . 85
CO. Quid? BA. út te servem, né quid subripiás mihi?
CO. Si crédis, numo; sí non, ne miná quidem.
Sed útrum amicis hódie, an inimicís tuis
datúrus coenam? BA. Pól ego amicis scílicet.
CO Quin tu íllos inimicos pótius, quam amicós, vocas? 90
Nam ego íta convivis coénam conditám dabo
hodie átque ita suavi suávitate cóndiam,
ut quísque quidque cónditum gustáverit,
ipsós sibi faciam ut dígitos praerodát suos.
BA. Quaeso hércle, priusquam quídquam convivís dabis, 95
gustáto tute príus, et discipulís dato,
ut praérodatis vóstras furtificás manus.
CO. Fortásse haec tu nunc míhi non credas, quaé loquor.
BA. Moléstus ne sis. Nímium tinnis: nón places.
Hem, íllic ego habito: intro húc abi, et coenám coque 100
properé. PU. Quin is adcúbitum? et convivás cedo:
corrúmpitur iam coéna. BA. Hem, subolem, sís, vide!
iam hic quóque scelestus ést coqui sublíngio.
Profécto, quid nunc prímum caveam, néscio:
ita in aédibus sunt fúres, praedo in próxumo est. 105
Nam a me híc vicinus ápud forum pauló prius,

patér Calidori, ópere petiit máxumo,
ut míhi caverem a Pseúdolo servó suo,
neu fídem ei haberem: nam eúm circumire in
húnc diem,
110 ut mé, si posset, múliere intervórteret.
Eum prómisisse fírmiter dixít sibi,
sese ábducturum a mé dolis Phoenícium.
Nunc íbo intro atque edícam familiáribus,
profécto ne quis quídquam credat Pseúdolo.

ACTUS IV. SCENA I.

PSEUDOLUS. SIMMIA.

PS. Si únquam quemquam di ímmortales vóluere
esse auxílio adiutum:
túm me et Calidorúm servatum vólunt esse, et lenónem extinctum,
quúm te adiutorém genuere míhi, tam doctum hominem átque astutum.
Sed ubi íllic est? Sumne ego homo ínsipiens, qui
haec mécum egomet loquor sólus?
5 Dedit vérba mihi hercle, út opinor, malus quúm
malos stulte cávi.
Tum pól ego interii, homo si ílle abiit, neque hoc
ópus, quod volui, ego hódie efficiam.
Séd eccum videó, verbeream státuam. Ut magnifice ínfert sese!
Hém, te hercle ego circúmspectabam: nímis me
tuebam mále, ne abisses.
SI. Fúit meum officium, ut fácerem, fateor. PS. Úbi
restiteras? SI. Úbi mihi libitum est.

PS. Ístuc ego iam sátis scio. SI. Cur érgo, quod scis, mé rogas? 10
PS. At hóc volo, monére te. SI. Monéndus ne me móneat.
PS. Nimis tándem ego abs te cóntemnor. SI. Quippe égo te ni contémnam,
stratióticus homo quí cluar?
PS. Iam hoc vólo, quod occeptúm est, agi.
SI. Numquíd agere aliud mé vides? 15
PS. Ámbula ergó cito. SI. Imo ótiosé volo.
PS. Haéc ea occásio est: dum ílle dormít, volo
tú prior óccupes [adire].
SI. Quid próperas? Placide! Né time! Ita ílle faxit Iúpiter,
ut ílle palam ibidem ádsiet, quisquís ille est, qui adest a mílite! 20
Núnquam edepol erit ílle potior Hárpax [quam ego.] Habe animúm bonum:
púlcre ego hanc éxplicatám tibi rém dabo.
Síc ego illúm dolis átque mendáciis
ín timorém dabo, mílitarem ádvenam,
ípse sese út neget ésse eum, quí siet, 25
méque ut esse aútumet, qui ípsus est. PS. Quí potest?
SI. Occídis me, quom istúc rogas!
PS. O hóminem lepidum té quoque
etiám dolis ac mendáciis!
Iúpiter té mihi sérvet! SI. Imó mihi! 30
Sed víde: ornatus híc satis me condécet? PS. Optume habet. SI. Ésto.
PS. Tantúm tibi boni di immórtales duint, quántum tu tibi óptes!
Nam si éxoptem quantúm dignus, minus níhilo est. Neque ego hoc hómine

quemquám vidi mage málum et maleficúm. SI. Tun' id mihi? PS. Táceo.

35 Sed égo quae tibi [dona] dabo ét faciam, si hanc rém sobrie adcurrássis!

SI. Potin', út taceas? Memorem ímmemorem facit, quí monet, quod memor méminit.

Teneo ómnia; in pectore cóndita sunt; meditáti sunt doli dócte.

PS. Probus híc homo est. SI. Neque hic est, néque ego. PS. At vide ne títubes. SI. Potin' ut táceas?

PS. Ita mé di ament.... SI. Ita nón facient. Mera iám mendacia fúndes.

40 PS. ut ego ób tuam, Simmia, pérfidiam te amo ét metuo et magnífico.

SI. Ego istúc aliis dare cóndidici; mi obtrúdere non potes pálpum.

PS. Út ego te hodie accípiam lepide,
úbi effeceris hóc opus .... SI. Ha ha he!
PS. lépido victu, víno, unguentis
45 ét inter pocula púlpamentis!
Íbidem una aderit múlier lepida,
tíbi savia super sávia quae det.

SI. Lépide accipis me. PS. Ímo si efficis, túm faxo magis dícas.

SI. Nísi effecero, crúciabiliter cárnufex me accípito!

50 Séd propera mihi mónstrare, ubi ostiúm lenonis aédium.

PS. Tértium hoc est. SI. St', tace! aedes híscunt. PS. Credo animó male est
aédibus. SI. Quid iám? PS. Quia edepol ípsum lenonem évomunt.

SI. Illiccine est? PS. Illic est. SI. Mala mérx est. PS. Illuc, sís, vide:
nón prorsus, verum éx transvorso, cédit, quasi cancér solet.

ACTUS IV. SCENA II.

BALLIO. PSEUDOLUS. SIMMIA.

BA. Mínus malum hunc hominem ésse opinor, quam ésse censebám, cocum:
nám nihil etiamdum hárpagavit, praéter cyathum et cántharum.
PS. Heús tu, nunc occásio est et témpus! SI. Tecum séntio.
PS. Íngredere in viám dolose; ego híc in insidiís ero.
SI. Hábui numerum sédulo: hoc est séxtum a porta próxumum 5
ángiportum: in id ángiportum mé devorti iússerat.
Quótumas aedes díxerit, id ego ádmodum incertó scio.
BA. Quís hic homo chlamydátus est, aut únde est, aut quem quaéritat?
Péregrina faciés videtur hóminis, atque ignóbilis.
SI. Séd eccum, qui ex incérto faciet míhi, quod quaero, cértius. 10
BA. Ád me adit recta: únde ego hominem hunc ésse dicam géntium?
SI. Heús tu, qui cum hircína barba stás, responde, quód rogo.

BA. Ého, an non prius salútas? SI. Nulla est míhi salus datária.
BA. Nám pol hinc tantúndem accipies. PS. Iam índe a principió probus.
15 SI. Écquem in angipórto hoc hominem tú novisti, té rogo . . . .
BA. Égomet me. SI. Pauci ístuc faciunt hómines, quod tu praédicas:
nam ín foro vix décimus quisque est, qui ípsus sese nóverit.
PS. Sálvos sum: iam phílosophatur. SI. Hóminem ego hic quaeró malum,
légirupam, impiúm, periurum, atque ímprobum. BA. Me quaéritat:
20 nám illa mea sunt cógnomenta. Nómen si memorét modo. —
Quíd est ei homini nómen? SI. Leno Bállio. BA. Scivín' ego?
Ípse sum, aduléscens, quem tu quaéris. SI. Tune es Bállio?
BA. Égo enimvero is sum. SI. Út vestitus, és perfossor párietum.
BA. Crédo, in tenebris cónspicatus sí sis me, abstineás manum.
25 SI. Hérus meus tibi mé salutem múltam voluit dícere.
Hánc epistolam áccipe a med: hánc me tibi iussít dare.
BA. Quís is homo est, qui iússit? PS. Perii, núnc homo in medió luto est!
nómen nescit: haéret haec res. BA. Quem hánc misisse ad me aútumas?
S. Nósce imaginém; tute eius nómen memorató mihi,

ut sciam, te Bálliouém esse ípsum. BA. Cedo mi epístolam. 30
SI. Áccipe, hem, cognósce signum. BA. Oho, Pólymachaeroplácides
púrus putus est ípsus! novi; heus! SI. Pólymachaeroplácides
nómen est. Scio iám, tibi me récte dedisse epístolam.
póstquam Polymachaéroplacidae élocutus nómen es.
BA. Séd quid agit? SI. Quod homo édepol fortis, átque bellatór probus. 35
Séd propera hanc perlégere, quaeso, epístolam, (ita negótium est)
átque accipere argéntum actutum, múlieremque emíttere:
nám necesse hodié Sicyoni me ésse, aut cras mortem éxsequi:
íta herus meus est ímperiosus. BA. Nóvi; notis praédicas.
SI. Própera pellegere érgo epistolam. BA. Íd ago, si taceás modo. 40
„Milés lenoni Bállioni epístolam
conscríptam mittit Pólymachaeroplácides,
imágine obsignátam, quae inter nós duo
convénit olim.“ SI. Sýmbolum est in epístola.
BA. Video ét cognosco sígnum. Sed in epístola 45
nullám salutem mítteren' scriptám solet?
SI. Ita mílitaris dísciplina est, Bállio:
manú salutem míttunt benevoléntibus;
eádém malam rem míttunt malevoléntibus.
Sed ut óccepisti, pérge operam experírier, 50
quid epístola ista nárret. BA. Auscultá modo.

„Harpáx calator méus est, ad te quí venit....“
Tune és is Harpax? SI. Égo sum, atque ipse harpáx quidem.
BA. „qui epístolam istam fért; ab eo argentum áccipi
55 et cúm eo simitu múlierem mittí volo.
Salútem scriptam dígnum est dignis míttere;
te si árbitrarem dígnum, misissém tibi.“
SI. Quid núnc? BA. Argentum dés, abducas múlierem.
SI. Utér remoratur? BA. Quín sequere ergo intró. SI. Sequor.

ACTUS IV. SCENA III.

PSEUDOLUS.

Peiórem ego hominem mágisque vorsuté malum
nunquam édepol quemquam vídi, quam hic est Símmia;
nimisque égo illum hominem métuo et formidó male,
ne málus item erga mé sit, ut erga illúm fuit:
5 ne in ré secunda núnc mi obvortat córnua,
si occásionem cápsit, qui siét malus.
Atque édepol equidem nólo: nam illi béne volo.
Nunc ín metu sum máxumo, triplicí modo.
Primum ómnium iam hunc cómparem metuó meum,
10 ne déserat nunc me, átque ad hostis tránseat.
Metuo aútem, ne herus rédeat etiamdum á foro:
ne cápta praeda cápti praedonés fuant.
Quom haec métuo, metuo, ne ílle huc Harpax ádvenat,

priusquam hínc hic Harpax ábierit cum mú-
liere.
Perii hércle, nimium tárde egrediuntúr foras! 15
Cor cólligatis vásis exspectát meum,
si nón educat múlierem secúm simul,
ut éxulatum ex péctore aufugiát meo.
Victór sum: vici caútos custodés meos!

ACTUS IV. SCENA IV.

SIMMIA. PHOENICIUM. PSEUDOLUS.

SI. Ne plóra: nescis, út res sit, Phoenícium;
verum haúd multo post fáxo scibis áccubans.
Non égo te ad illum dúco dentatúm virum
Macedóniensem, quí te nunc flentém facit.
Quoiam ésse te vis máxume, ad eum dúco te; 5
Calidórum haud multo póst faxo amplexábere.
PS. Quid tu íntus, quaeso, désedisti? Quám diu
mihi cór retunsum est óppugnando péctore!
SI. Occásionem réperisti, vérbero,
ubi pérconteris me, insidiis hostílibus? 10
Quin hínc metimur grádibus militáriis?
PS. Atque édepol, quamquam néquam homo es,
recté mones.
Ite hác, triumphi, ad cántharum rectá via!

ACTUS IV. SCENA V.

BALLIO.

Ha ha hé! nunc demum mi ánimus in tuto ést
loco,
postquam íste hinc abiit, átque abduxit múlierem.
Libet núnc, venire Pseúdolum, scelerúm caput,
abdúcere a me múlierem falláciis.
5 Concéptis hercle vérbis, satis certó scio,
ego périurare mávellem me míllies,
quam mi íllum verba pér deridiculúm dare.
Nunc déridebo hercle hóminem, si convénero;
verum ín pistrinum crédo, ut convenít, fore.
10 Nunc égo Simonem mi óbviam veniát velim,
ut méa laetitia laétus promiscám siet.

ACTUS IV. SCENA VI.

SIMO. BALLIO.

SI. Visó, quid rerum méus Ulixes égerit,
Iamne hábeat signum ex árce Ballióniа.
BA. O fórtunate, cédo fortunatám manum,
Simo! SI. Quíd est? BA. Iam .... SI. Quid iam?
BA. níhil est, quod metuás. SI. Quid est?
5 venítne homo ad te? BA. Nón. SI. Quid est igi
túr boni?
BA. Minaé viginti sánae ac salvae súnt tibi,
hodié quas abs te est ínstipulatus Pseúdolus.
SI. Velím quidem hercle! BA. Róga me vigintí
minas,

si ille hódie illa sít potitus múliere,
sive éam tuo gnato hódie, ut promisít, dabit. 10
Rogáto hercle, obsecro: géstio promíttere:
omnibus modis tibi ésse rem ut salvám scias;
atque étiam habeto múlierem donó tibi.
SI. Nullúm periclum est, quód sciam, stipulárier,
ut cóncepisti vérba. Vigintí minas 15
dabín'? BA. Dabuntur. SI. Hóc quidem actum
est haúd male.
Sed hóminem convenístin? BA. Imo ambós simul.
SI. Quid áit? quid narrat, quaéso? quid dicít tibi?
BA. Nugás theatri, vérba, quae in comoédiis
solént lenoni díci, quae puerí sciunt: 20
malum ét scelestum et périurum aibat ésse me.
SI. Pol haúd mentitust. BA. Ergo haud iratús fui:
nam quánti refert, té nec recte dícere,
qui níhili faciat, quíque inficias nón eat?
SI. Quid est, quód non metuas áb eo? id audire
éxpeto. 25
BA. Quia núnquam abducet múlierem iam, néc
potest,
ab mé. Meministin' tíbi me dudum dícere,
eám venisse míliti Macedónio?
SI. Memini. BA. Hem, íllius servos húc ad me
argentum áttulit
et óbsignatum sýmbolum . . . . SI. Quid póstea? 30
BA. qui intér me atque illum mílitem convénerat.
Is sécum abduxit múlierem haud multó prius.
SI. Bonán' fide istuc dícis? BA. Unde ea sít mihi?
SI. Vide módo, ne illic sit cóntechnatus quídpiam.
BA. Epístola atque imágo me certúm facit. 35
Quin iám quidem illam in Sícyonem [ex urbe]
abduxít modo.

SI. Bene hércle factum! Quíd ego césso Pseúdolum
facere, út det nomen ád molarum colóniam?
Sed quís hic homo est chlamydátus? BA. Non edepól scio,
40 nisi ut óbservemus, quó eat, aut quam rém gerat.

ACTUS IV. SCENA VII.

HARPAX. SIMO. BALLIO.

HA. Málus et nequam est hómo, qui nihili impérium herí suí facit servos;
níhili est autem, suúm qui officium fácere immemor est, nísi admonitus.
Nam quí liberós illicó se arbitrántur,
ex cónspectu herí si suí se abdidérunt,
5 luxúriant, lustrántur, edúnt, quod habént,
ii nómen diú servitútis ferúnt.
Néc boni ingénii quidquam hís inest, nísi uti
ímprobis se ártibus téneant. Cum hís mihi
nec lócus nec sermo cónvenit, neque his únquam nobilis fúvi.
10 Ego, út mihi imperátum, etsi abést, hic adésse herum
árbitror. Núnc ego illum métuo, quom hic nón adest;
né, quum adsít, metuam, eí rei operám dabó.
Nám me in tabérna usque adhúc siverát Syrus,
quoí dedi sýmbolum. Mánsi, uti iússerat.
15 Léno ubi essét domi, me aíbat arcéssere.

Vérum ubi is nón venit, néc vocat: vénio huc
ultro,
út sciam, quid réi sit: ne illic homó me ludificetur;
neque quídquam est melius, quám ut hoc pultem,
atque áliquem huc evocem íntus.
Léno argentum hóc volo
á me accipiat átque amittat múlierem mecúm simul. 20
BA. Heús tu! SI. Quid vis? BA. Híc homo meus
est. SI. Quídum? BA. Quia praeda
haéc mea est:
scórtum quaerit; hábet argentum. Iam ádmor-
dere hunc míhi lubet.
SI. Iamne íllum comésurus és? BA. Dum recéns
est.
Dúm datur, dúm calet, dévorarí decet.
Nám boni mé viri 25
paúperant;
ímprobi alúnt,
augént rem meám [mali].
Poplí strenuí
dámno mihi, ímprobi úsui súnt. SI. Malum 30
quód tibi dí dabunt, quí sic sceléstus.
HA. Me núnc commorór.
quum hás hic forés
nón ferio, utí sciam, sítne Ballió domi.
BA. Venus mihi haéc bona dat, quom hos lúcri-
fugas, 35
damní cupidos adigít, qui se suamque aétatem
bene cúrant;
edúnt, bibunt, scortántur. Illi sunt álio ingenio,
átque tu,
quí neque tibi bene ésse patere, et íllis, quibus est,
ínvides.

HA. Heús, ubi estis vós? BA. Hic quidem ad me récta habet rectám viam.

40 HA. Heús, ubi estis vós? BA. Adulescens, quíd istic debetúr tibi? —

Béne ego ab hoc praedátus ibo. Nóvi: bona scaeva ést mihi.

HA. Écquis hoc aperit? BA. Heús, chlamydate, quíd istic debetúr tibi?

HA. Aédium dominúm lenonem Bállionem quaérito.

BA. Quísquis es, aduléscens, operam fác compendi quaérere.

45 HA Quíd iam? BA. Quia te is ípsus coram praésens praesentém videt.

HA. Tún' is es? SI. Chlamydáte, cave, sis, tibi á curio infortúnio,

átque in hunc inténde digitum: hic léno est. BA. At hic est vír probus.

Séd tu, bone vir, flágitare saépe clamore ín foro,

quúm libella núsquam est, nisi quid léno hic subvenít tibi.

50 HA. Quín tu mecum fábulare? BA. Fábulor. Quid vís tibi?

HA. Árgentum accipiás. BA. Iamdudum, sí des, porrexí manum.

HA. Áccipe. Hic sunt quínque argenti léctae numerataé minae.

Hóc tibi herus me iússit ferre Pólymachaeroplácides,

quód deberet, átque ut mecum mítteres Phoenícium.

55 BA. Hérus tuus? HA. Ita díco. BA. miles? HA. Íta loquor. BA. Macedónius?

HA. Ádmodum, inquam. BA. te ád me misit, Pólymachaeroplácides?

HA. Véra memoras. BA. hóc argentum ut míhi dares? HA. Si tú quidem es

léno Ballio. BA. átque ut a me múlierem tu abdúceres?

HA. Íta. BA. Phoenicium ésse dixit? HA. Récte meministí. BA. Mane:

Iám redeo ad te. HA. At máturate própera: nam properó. Vides, 60

iám die multum ésse. BA. Video. Hunc ádvocare etiám volo.

Máne modo istic: iám revortar ád te. — Quid nunc fít, Simo?

quíd agimus? manufésto hunc hominem téneo, qui argentum áttulit.

SI. Quíd iam? BA. An nescis, quaé sit haec res? SI. Iúxta cum ignaríssumis.

BA. Édepol hominem vérberonem Pseúdolum! ut docté dolum 65

cómmentust! Tantúndem argenti, quántum miles débuit,

dédit huic atque hominem éxornavit, múlierem qui arcésseret.

Pseúdolus tuus állegavit húnc, quasi a Macedónio

mílite esset. SI. Hábesne argentum ab hómine? BA. Rogitas, quód vides?

SI. Heús, memento ergó dimidium istínc mihi de praedá dare. 70

Cómmune istuc ésse oportet. BA. Quíd, malum? Id totúm tuum est.

HA. Quám mox mi operam dás? BA. Tibi do equidem. — Quíd nunc mi es auctór, Simo?

SI. Éxploratorem húnc faciamus lúdos suppositícium
ádeo, donicum ípsus sese lúdos fieri sénserit.
75 BA. Séquere. — Quid ais? Némpe tu illius sérvos es? HA. Planíssume.
BA. Quánti te emit? HA. Suárum in pugna vírium victória:
nám ego eram domi ímperator súmmus in patriá mea.
BA. Án etiam ille unquam éxpugnavit cárcerem, patriám tuam?
HA. Cóntumeliám si dices, aúdies. BA. Quotumó die
80 éx Sicyone huc pérvenisti? HA. Áltero ad merídiem.
BA. Strénue me hércle isti. — Quámvis pernix híc homo est!
Úbi suram adspiciás, scias, posse eum gérere crassas cómpedes. —
Quíd ais? tune etiám cubitare sólitus in cunís puer?
SI. Scílicet. BA. Etiámne facere sólitus es? scin', quíd loquar?
85 SI. Scílicet solitum ésse. HA. Sanine éstis? BA. Quid hoc, quod té rogo?
Nóctu in vigiliám quando ibat míles, tum tu ibás simul?
Cónveniebatne ín vaginam túam machaera mílitis?
HA. Í in malam crucem! BA. Íre licebit tíbi tamen hodie témperi.
HA. Quín tu mulierém-mi emittis? aút redde argentúm. BA. Mane.
90 H. Quíd, maneam? B. Chlamydem háne commemores, quánti conducta ést. HA. Quid est?

BA. Quíd meret machaéra? HA. Helleborum
hisce hóminibus opus ést. BA. Eho....
HA. Mítte. BA. Quid mercédis petasus hódie
domino démeret?
HA. Quíd, domino? quid sómniatis? Méa quidem
haec habeo ómnia,
méo peculio émta. BA. Nempe, quod fémina
summa sústinent.
H. Úncti hi sunt senés: fricari sése ex antiquó volunt. 95
BA. Réspoude, obsecro hércle, hoc vero sério,
quod té rogo:
quíd meres? quantíllo argento té conduxit Pseú-
dolus?
HA. Quí istic Pseudolúst? BA. Praeceptor túus,
qui te hanc falláciam
dócuit, ut falláciis hinc múlierem a me abdúceres.
HA. Quém tu Pseudolúm, quas tu mihi praédicas
fallácias, 100
quem égo hominem nullíus coloris nóvi? BA. Non
tu istínc abis?
Níhil est hodie hic sýcophantis quaéstus. Proin
tu Pseúdolo
núnties, abdúxisse alium praédam, qui occurrít
prior
Hárpax. HA. Is quidem édepol Harpax égo sum.
BA. Imo edepol ésse vis. —
Púrus putus hic sýcophanta est. HA. Égo tibi
argentúm dedi, 105
ét dudum adveniéns extemplo sýmbolum servó tuo,
héri imagine óbsignatam epístolam, hic ante
óstium.
BA. Méo tu epistolám dedísti sérvo? quoi servó?
HA. Syro.

BA. Nón confidit: sýcophanta hic néquam est: meditatúr malo:

110 nam íllam epistolam ípsus verus Hárpax huc ad me áttulit.

HA. Hárpax ego vocór; ego servos súm Macedonis mílitis;

égo nec sycophántiose quídquam ago, nec málefice,

néque istum Pseudolúm, mortalis quí sit, novi néque scio.

SI. Tú, nisi mirum est, léno, plane pérdidisti múlierem.

115 BA. Édepol nae istuc mágis magisque métuo, quum verba aúdio.

SI. Míhi quoque edepol iámdudum ille Sýrus cor perfrigéfacit,

sýmbolum qui ab hóc accepit. Míra sunt, ni Pseúdolust.

Ého tu, qua facié fuit dudum, quoí dedisti sýmbolum?

HA. Rúfus quidam, véntriosus, crássis suris, súbniger,

120 mágno capite, acútis oculis, óre rubicundo, ádmodum

mágnis pedibus. BA. Pérdidisti, póstquam dixistí pedes!

Pseúdolus fuit ípsus. Actum est dé me! Iam moriór, Simo!

HA. Hércle haud te sinam émoriri, nísi mi argentum rédditur,

vígìnti minae. SI. Átque etiam mihi áliae viginti minae.

125 BA. Aúferetur praémium id a me, quód promisi pér iocum?

SI. De ímprobis virís auferri praémium et praedám decet.

BA. Sáltem Pseudolúm mihi dedas. SI. Pseúdolum ego dedám tibi?

Quíd deliquit? Díxin', ab eo tibi út caveres, cénties?

BA. Pérdidit me. SI. At mé viginti módicis multavít minis.

BA. Quíd nunc faciam? HA. Sí mi argentum déderis, te suspéndito. 130

BA. Dí te perdant! Séquere, sis, me ergo ád forum, ut solvám. HA. Sequor.

SI. Quíd ego? BA. Peregrinós absolvam; crás agam cum cívibus.

Pseúdolus mihi cénturiata hábuit capitis cómitia,

qui íllum ad med hodie ádlegavit, múlierem qui abdúceret. — 135

Séquere tu. Nunc ne éxspectetis, dum hác domum redeám via.

Íta res gesta est, ángiporta haec cértum est consectárier.

HA. Sí graderere tántum, quantum lóquere, iam esses ád forum.

BA. Cértum 'st mi hunc emórtualem fácere ex natalí die.

ACTUS IV. SCENA VIII.

SIMO.

Béne ego illum tetigí, bene autem sérvos inimicúm suom!

Núnc mihi certum est, álio pacto Pseúdolo insidiás dare,
quam in aliis comoédiis fit, úbi cum stimulis aút flagris
ínsidiantur; át ego [iam] inultus prómam vigintí minas,
5 quás promisi, si éffecisset; óbviam ei ultro déferam.
Nímis illic mortális doctus, nímis vorsutus, nímis malus.
Súperavit Dolúm Troianum átque Ulixem Pseúdolus.
Núnc ibo intro: argéntum promam; Pseúdolo insidiás dabo.

ACTUS V. SCENA I.

PSEUDOLUS.

Quid hóc? siccine hóc fit, pedés? statin', án non?
an íd voltis, út me hic iacéntem aliquis tóllat?
Nam hércle si cécidero, vóstrum erit flágitium
Pérgitin' pérgere? Ah, saéviundúm mihi
5 hodie ést. Magnum hoc vitiúm vino est:
pedés captat prímum: luctátor dolósust.
Profécto edepol égo nunc probe ábeo madúlsa.
ita víctu excuráto ita múndiciis dígne, ah,
itaque ín loco festívo sumus féstive accépti!
10 Quid opús, multas me agere ámbages?
Hoc est hómini, quamobrem amét vitam!
Hic omnés voluptates, in hóc ómnes
venústates súnt.

Deís proxumum ésse arbitrór.
Nam úbi amans complexúst amantem, úbi labra ad labélla adiungit; 15
úbi alter alterúm bilingui mánifesto inter sé prehendunt:
úbi mamma mammílla opprimitur ália, aut si lubet, córpora
cónduplicánt; manu' cándida cántharum
dúlciferúm propináre amicíssumam
amícitiam, neque ibi ésse alium álii odio, 20
ibí nec moléstum nec sérmonibús
mórologís utí:
unguénta atque odóres, lemníscos, coróllas
darí dapsilés; non enim parciprómi
victú ceteró. 25
Ne quís me rogét:
hoc égo modo atque herús minor hanc diem súmsimus prothýme.
Póstquam opus meum, út volui, ómne pérpetravi, hostíbus fugatis:
illós adcubántes, potántes, amántes
cum seórtis relíqui, et meúm scortum ibídem, 30
córdi atque ánimo suó obsequéntes.
Sed póstquam exsurréxi: oránt me, uti sáltem.
Ad húnc modum me íntuli, illis út satisfácerem
éx disciplína:
quíppe ego quí probe pérdídici Iónica. 35
Sed pálliolátim
amíctus sic hác ludibúndus incéssi.
Plaudúnt; [partim] clamitánt me, ut revórtar. Occépi;
hóc modo vólvi; item amícae dabám me
meae, út med amáret. Ubí circumvórtor, 40

cado. Íd fuit naénia lúdo.
Ítaque, dum enitór: pax! iam paene ínquinavi
pállium.
Nimiaé tum volúptati pól fui.
Ob cásum datúr cantharús; bibi.
45 Commúto illicó pallium; íllud posívi;
inde húc exií, crapulám dum amovérem.
Núnc ab hero ad herum méum maiorem vénio,
foedus cómmemoratum.
Áperite, aperite, heús! Simoni, méd adesse, quis
núntiate!

ACTUS V. SCENA II.

SIMO. PSEUDOLUS. BALLIO.

SI. Vóx viri péssumi me éxciet fóras.
Séd quid hoc? quómodo? quíd video égo?
PS. Cúm corona ébrium Pseúdolum túum.
SI. Líbere hercle hóc quidem!—Séd vide státum!
5 Núm mea grátia pértimescít magis?
Cógito, saéviter bláuditerne ádloquar.
Sed hoc mé vetat vim fácere nunc,
quód fero, sí qua in hoc spés sitast míhi.
PS. Vir málus viro optumo óbviam it.
10 SI. Dí te ament, Pseúdole. Phuí, in malam crucem!
PS. Cur égo me adflicter? SI. Quíd, malum, ergo
in ós mi inructas ébrius?
PS. Mólliter síste nunc mé! cave, né cadam!
Non vídes med, ut madidé madeam?
SI. Quae ístaec audácia est, té sic intérdius

cúm corolla ébrium incédere? PS. Lúbet. 15
SI. Quíd? lubet? Pérgin' ructáre in os míhi?
PS. Suávis ructús mihi est. Síc sine módo.
SI. Credo équidem, posse té, scelus,
Mássici móntis ubérrumos quátuor
frúctus ebíbere in hora úna. PS. Híberna, áddito. 20
SI. Haud méle mones. Sed díc tamen,
únde onustúm celocem ágere te praédicem?
PS. Cúm tuo fílio pérpotaví modo.
Séd, Simo, út probe tástus est Bállio!
Quaé tibi díxi, ut éffecta réddidi! 25
SI. Dérides?—Péssumus. PS. Múlier haec, féci ego,
cúm tuo fílio líbera adcúbet.
SI. Ómnia, ut quídque egisti, órdine scío.
PS. Quid érgo dubitas dáre mi argentum? SI. Iús
petis, fateór. Tene.
PS. Tamén das? 30
Át negabás daturum ésse te míhi.—
Onera húnc hominem atque me cónsequere hac.
SI. Ego istum ónerem? PS. Onerabís, scio.
SI. Quíd ego huic homini fáciam? satin' ultro ár-
gentum aufert ét me inridet?
PS. Vae víctis! Vorte ergo húmerum. Hem!
BA. Hoc égo nunquam ratus súm fore me, ut
tibi fíerem supplex. Heú, heu! heu!
PS. Desíne. BA. Doleo. PS. Ni doleres tu, ego
dolerem.
BA. Quid? hóc auferén', Pseudole, ábs tuo heró?
PS. Lubéntissumó corde átque animó. 40
BA. Nón audes, quaeso, áliquam partem míhi
gratiam facere hínc argenti?
PS. Nóvi, me dicés avidum esse: nam hínc nun-
quam eris numó divitior.

Néque te mei tergí misereret, sí hoc non hodie
 éffecissem.
BA. Érit, ubi te ulciscár, si vivo! PS. Quíd minitare? Hábeo tergum.
45 BA. Áge sane. PS. Igitur rédi. BA. Quid redeam?
 PS. Rédi modo: non éris deceptus.
BA. Rédeo. PS. Simul mecum í potatum. BA.
 Égone eam? PS. Fac, quód te iubeo.
Si ís, aut dimidium aút plus etiam fáxo hinc feres.
 BA. Eo. Dúc me, quo vis.
PS. Quíd nunc?
Númquid irátus es aút mihi aut fílio
50 própter has rés, Simo? SI. Níl profectó. PS. Ihac.
BA. Té sequor. Quín vocas spéctatorés simul?
PS. Hércle me isti haúd solent; neque érgo ego
 istós volo.
Vérum si vóltis adplaúdere atque ádprobare
húnc gregem et fabulam, in
55 crástinum vós vocábo.

NOTAE

AD MILITEM.

I, 1, 23. *sibi* ne elidas; *illi* autem ut monosyllabum legito. — v. 55. Sic *omnes* saepe correptum legitur. Aul. 4, 1, 20. Cist. 5, 1. Trin. 1, 2, 41. Pers. 5, 1, 8. al.

II, 2, 70. *Interclude* Lindemannus. Vulg. *Intercludito*. — v. 118. *atque* add. vulg. idque servandum videtur, siquidem haud uno loco *servus* quasi pyrrichium facit, ita ut hic *conservus* dactylum efficere possit. Cf. II, 4, 11. III, 1, 148. Trin. 5, 1, 6.

II, 4, 2. *Cedo vel doctam, edocebo*. ex em. — Vulg. *C. v. doctas, d.* ex em. Camer. Nam cdd. laceri h. l. — v. 11. *servos*. Cf. quae supra ad II, 2, 118.

III, 1, 148. *servos* quasi monosyllabum leg. Cf. modo supra notata. *introduxi* vulg.

III, 3, 31. *Ad* ex emend. recc. — Libri *At*.

IV, 6, 29. Sic vulg. atque *desideret* producatur in fine, ut saepe similia.

AD MOSTELLARIAM.

I, 1, 20. In v. *filium* quasi eliditur media *i*, aut tamquam *j* enunciatur, ut I, 2, 41. *materiae*, et ib. v. 43. *expoliunt*, et Truc. 4, 2, 6. *faciat*, et Trin. 2, 2, 23. *imperia*, al.

I, 2, 11. Spuria haec esse patet, quia seq. vs. eadem praedicat. — v. 21. Et haec quoque supposititia esse certum habeto, efficta ex iis, quae infra leguntur v. 41 — 45. — v. 33. Excidisse hic aliquid, sensu patet.

I, 3, 135. Vulg. *vos duae*. — v. 152. Vulg. repetit vv. *cum amica post Call.* quae iam adfuerunt vs. praec.

I, 4, 12. *mel meum* et v. 31. *iam* spuria indico. — v. 74. Omittendum *hercle*, at *obsecro* correptim pronunciandum, uti Rud. 3, 3, 33. et ib. 4, 3, 104. Bacch. 5, 2, 55. Pseud. 1, 1, 127. — v. 97. Addidi *hic*.

III, 1, 17. *illi* add. vett. edd. — v. 65. Cf. scen. seq. v. 32. ubi aptius legitur. — v. 66. 67. Hos vs. aptius leges infra vv. 76. 77. Veruntamen hic habent cdd. — vss. 79—85. spurios indico. — v. 133. H. vs. hic collocari iussit Acidalius, ex v. 75.

III, 2, 43. Addidimus *simul*, quod deest in libris. — v. 52. *navis* contracte legito, quasi ναῦς. — v. 131. Dupliciter haec leguntur, et hic et v. 161. quare hic potius includenda.

IV, 1. In vulg. hic sequuntur ea, quae apud nos leguntur IV, 2. Verum patet, ita haec esse ordinanda, uti fecimus. Nam in codd. confusio est. — v. 2. *malum* videtur eiiciendum. — v. 11. locus lacer et lacunosus in cdd. Inclusa suppleta ab editoribus. — vss. 20 — 32. Inclusa leguntur, at abundant, uti et v. 51. v. *pessume*. Et omnis posterior pars huius scenae a v. 38 — 58. spuria videtur.

IV, 2. Haec in vulg. faciunt tertiam scenam actus superioris.

IV, 4, 1. *tibi* habent vett. et Lamb.; non leg. in Pall. vulg. Ven. — v. 46. *ille* deest in Pall., legitur in vulg.

V, 1, 33. Deest hic vs. in antt. et spurius videtur. Legitur in vulg.

V, 2, 20. *faciunt* abundat et ad sensum et versum. — v. 38. *emta* adiecimus. Cf. III, 1, 6. — v. 41. *iam* addidit Bothius.

AD PERSAM.

I, 1, 2. *Omnes* de nostro accessit; non legitur in codd.

I, 2, 1. *Maiorum meum* e coni. Nam codd. aut *meum* aut *malo servo atque abt.* unde patet lacunam esse, quam Camerarius explet: *meum alimoniae*. De nostra cf. v. 3. et 9. et III, 1, 62.

II, 4, 24. *ut* abest a ll. additum a Bothio. — v. 27. item *iam*.

IV, 3, 35. Ab in. versus cdd. adduut *istae*, quod abundare quivis videt. — v. 38. Cdd. post *sane* addunt *mihi*.

IV, 8, 8. Versiculus accessit ex palimpsesto Ambrosiano. Quo tamen vel absente, aeque bene constabit scena.

V, 1, 14. Quae libri addunt: *a me post fiunt*, merito abesse posse apparet.

V, 2, 9. Libri *ut non* post *pol ego* addunt. Perperam.

AD POENULUM.

Prol. 1. Nomen Achillis in Plauto altera brevi pronunciatur Merc. 2, 4, 20. Mil. 4, 2: 64. et ibid. IV, 7, 6. Similiter itaque et hic faciendum, recteque Bothius una *l* litera scripsit. Cf. Argumentum metricum ad Sophoclis Philoctetem versu 7. Hinc existimo *Aristarchi* hic per licentiam produci, ut multa in Plauto, v. c. *Tarentinus* Truc. 3, 1, 5. Men. prol, 39. al. — v. 121. 122. Patet hos vss. abundare, propter sequentia. — v. 125. Atque hic quoque eiiciendus propter v. 127.

I, 2, 21. *modum*, additum a nobis, abest a codicibus. — v. 34. *salsa sunt* leguntur in libris. — v. 49. Item, quae hic inclusimus.

III, 3, 94. Inclusa leguntur in ll.

III, 6, 1. *ire istinc* eiicienda videntur, uti et vs. sq. *me* ante *hercle*. — v. 16. *omnes* habent edd. antt. deest in vulg.

IV, 2, 38. *Neque herum meum adeo* vulg. ut non sit elidendum. At fortasse adiiciendum *ament* post *meum*. — v. 52. Exciderit fortasse interiectio aliqua. — v. 90. *Pol istuc tibi*. Sic vulg.

V, 1. In lectione sequimur vulgatam, nisi quod propter versuum rationem lacunas signavimus. A v. 11. sequitur alia quasi recensio eiusdem argumenti; cuius versio sequitur: *Deos deasque* etc. Huius v. 9. emendavimus ex lectione cod. palimps. Mediol.

V, 2, 17. Versus videtur spurius, propter sequentia. Ceterum in vulg. desunt vv. *Punica — homo*, quae accessere ex libris vetustis. — v. 20. Adiecimus *ego* et posteriora transposuimus. — v. 25. *adhuc*, quod habet vulg., deest in Pall. — v. 115. Sic vulg. nisi quod adiecimus *sis*. — v. 118. *bene* abundare videtur. — v. 142. Sic vulg. pessumdato versu; ut videatur *ambas* eiiciendum, in *causa* autem non elidendum; praesertim quoniam *ambae* statim sequitur versu 143.—v. 153. Vulg. post *ore* addit *parvo*, quod omittunt Pal. et Ven. *Os* autem in Plauto plerumque est facies, imo totum caput, non labia; quae quoniam unice seriores intellexere, addidere *parvo*. Non autem elidendum in *venusias*.

V, 4, 3. Ad versum abundat pronomen. — v. 15. item *praepotentes*, et v. 31. quae inclusimus; porro v. 38. *expedi*. — v. 40. autem addidimus alterum *patrue* versus causa. — At v. 70. idem eiiciendum.

V, 5, 12. Legatur: *Quámd Aegypti*. — v. 38. *istaec* abundat, uti et v. 55. *hic*.

V, 7. Haec scena, quae legitur in libris antiquis, alia quasi est fabulae catastrophe, in qua paulo mitius agitur cum lenone, quam in superiore. Ceterum poesis ita est comparata, ut genuina agnosci nequeat. Ideoque includenda.

AD PSEUDOLUM.

Prologus, praeter postremos duo versus, non legitur in optimis libris; et versus non sunt versus.

I, 1, 122. *utrum* legitur in ll. In vett. deest *in*. Deinde omnes: *perv. est minus*. Nostr. ex emend. Bothii.

I, 2, 51. Inclusa aperte sunt eiicienda. — v. 71. Addidimus *nos*.

I, 3, 77. Quae in editionibus adiiciuntur: *saturi*, *poti*, aut: *saturi distenta cute*, ut inepta eiicienda; non enim mensae coenatoriae, sed argentariae sunt intelligendae, quae in foro erant. Igitur cum Lambino lacuna potius statuenda videtur. — v. 117 et 118. Apparet hos una cum sequentibus non posse legi. Ac fortasse et sequentes duo spurii sunt. — v. 154. *hodie* ex meo adiieci, aptum versui et sententiae.

I, 5, 1. *natis et*. Sic vett. At vulg. *aut de*. — v. 62. *sibi* itidem de meo accessit. — v. 131. Eiiciendum existimo *cum*.

II, 1. Quae in hac sc. inclusimus, propter sensum et versus spuria arbitramur. At propter utrumque in postremo adiecimus *homo*.

II, 2, 5. Vulg. *leno ubi hic habitat*. Vett. *habet*. — v. 32. Includendum potius *expenso*, propter sequentia.

III, 1, 8. *curer* vulg.

IV, 1, 7. Nimirum *sed* producitur interdum, ut Rud. 3, 4, 37. et in Pseudolo 4, 1, 7. — Quae inclusimus vss. 18. 21. 35. leguntur in edd. at aperte abundant.

IV, 7. Post v. 108. in vulg. repetuntur versus tres, qui supra iam adfuerunt, v. 64 — 66.

V, 1, 38. Apparet abundare v. *partim*.

M. ACCII PLAUTI

QUAE SUPERSUNT

COMOEDIAE

CUM

FRAGMENTIS PRIORUM EDITORUM

ET NOVIS ANGELI MAII

ICTIBUS VERSUUM NOTATIS

EX RECENSIONE

C. H. WEISII.

EDITIONIS STEREOTYPAE C. TAUCHNITIANAE

NOVA IMPRESSIO.

TOMUS IV.

RUDENS. STICHUS. TRINUMUS. TRUCULENTUS.
FRAGMENTA PRISTINA. FRAGMENTA A. MAII,
CUM SPECIMINE CODICUM.

LIPSIAE

SUMPTIBUS OTTONIS HOLTZE.

1866.

IMPRESSIT F. L. METZGER, LIPSIAE.

R U D E N S.

DRAMATIS PERSONAE.

ARCTURUS, deus.
SCEPARNIO, servus Daemonis.
PLEUSIDIPPUS, iuvenis.
DAEMONES, senex.
PALAESTRA, puella, Daemonis f. rapta.
AMPELISCA, puella, eius socia.
SACERDOS ANUS.
PISCATORES.
TRACHALIO, servus Pleusidippi.
LABRAX, leno.
CHARMIDES, senex Siculus.
GRIPUS, servus Daemonis.
LORARII, eiusd. servi.

SUMMARIUM.

Daemones est senex, civis olim Atheniensis, qui, amissa in patria re sua familiari, exsul prope Cyrenas habitat, iuxta fanum Veneris. Eius amissam olim filiam, Palaestram, Labrax leno emerat cum alia puella Ampelisca, Cyrenasque venerat; ubi Pleusidippus iuvenis Palaestram amare coepit, arrhabonemque lenoni dedit pro ea. Hunc leno ad sacrificium Veneri in illo fano faciendum invitarat. Interim Siculus quidam, Charmidas, ei suadet, ut in Siciliam deducat puellas, utpote maiorem ibi quaestum facturus. Quo quum leno solvisset, tempestate orta, naufragium patitur. Eiectae puellae cymba ad fanum adpellunt, recipiunturque a sacerdote; tutantur autem eos Daemones et Pleusidippus a lenone, qui ipse quoque, servatus e naufragio, accesserat. In eodem autem naufragio perierat vidulus, in quo cistula cum crepundiis Palaestrae inerat. Eum in piscatu rudente alligatum extrahit servus Daemonis, Gripus; quarum crepundiarum ope dehinc agnoscitur Palaestra filia esse Daemonis, liberatur Gripus et Ampelisca, et nuptiae iunguntur inter Palaestram Pleusidippumque.

(Scena in Africa prope Cyrenas.)

ARGUMENTUM.

Retí piscator dé mari extraxit vídulum,
Ubi eránt herilis fíliae crepúndia,
Dominum ád lenonem quaé subrepta vénerat.
Ea in clientelám suipte imprudéns patris
Naufrágio eiecta dévenit; cognóscitur,
Suóque amico Pleúsidippo iúngitur.

PROLOGUS.

ARCTURUS.

Qui géntes omnis máriaque et terrás movet,
eiús sum civis cívitate coélitum.
Ita sum, út videtis, spléndens stella cándida,
signúm quod semper témpore exoritúr suo
hic átque in coelo. Nómen Arcturo ést mihi. 5
Noctú sum in coelo clárus atque intér deos;
intér mortalis ámbulod intérdius.
Et ália signa dé coelo ad terram áccidunt.
Qui est ímperator dívom atque hominum, Iúpiter,
is nós per gentis álium alia dísparat, 10
quí fácta hominum, móres, pietatem, ét fidem
noscámus, ut quemque ádiuvet Opuléntia.
Qui fálsas lites fálsis testimóniis
petúnt, quique in iure ábiurant pecúniam,
eorúm referimus nómina exscripta ád Iovem. 15
Cotídie ille scít quis hic quaerát malum.
Qui hic lítem adipisci póstulant periúrio
malí, res falsas quí ímpetrant apud iúdicem:
iterum ílle eam rem iúdicatam iúdicat;
maióre multa múltat, quam litem aúferunt. 20
Bonós in aliis tábulis exscriptós habet.
Atque hóc scelesti in ánimum inducúnt suum,
Iovem sé placare pósse donis, hóstiis.
Et óperam et sumtum pérdunt: id eo fít, quia

25 nihil éi acceptum est á periuris súpplici.
Facílius, si qui píus est, a dis súpplicans,
quam quí scelestust, ínveniet veniám sibi.
Idcírco moneo vós ego haec, qui estís boni,
quique aétatem agitis cúm pietate et cúm fide:
30 retinéte porro, póst factum ut laetémini.
Nunc, húc qua causa véni, argumentum éloquar.
Primúmdum huic esse nómen urbi Díphilus
Cyrénas voluit. Íllic habitat Daémones
in agro átque villa próxuma proptér mare,
35 senex, qui húc Athenis éxul venit, haúd malus;
neque is ádeo propter málitiam patriá caret;
sed, dum álios servat, se ímpedivit ínterim:
rem béne paratam cómitate pérdidit.
Huiíc filiola vírgo periit párvola;
40 eam dé praedone vír mercatur péssumus;
is eam húc Cyrenas léno advexit vírginem.
Aduléscens quidam cívis huius Átticus
eam vídit ire e lúdo fidicinó domum:
amáre occoepit, ád lenonem dévenit,
45 minís triginta síbi puellam déstinat,
datque árrhabonem, et iúreiurando ádligat.
Is léno, ut se aequom est, flócci non fecít fidem,
neque, quód iuratus ádulescenti díxerat.
Ei érat hospes, par íllius, Siculús, senex
50 sceléstus, Agrigentínus, urbis próditor;
is illíus laudare ínfit formam vírginis
et áliarum itidem, quae éius erant muliérculae;
infít lenoni suádere, ut secúm simul
eat ín Siciliam: ibi ésse homines voluptários
55 dicít: potesse íbi eum fieri díritem:
ibi ésse quaestum máxumum meretrícibus.
Persuádet: navis cláncululum condúcitur;

quidquíd erat, noctu in návem comportát domo
leno; áduléscenti, quí puellam ab eo émerat,
ait, sése Veneri vélle votum sólvere. 60
Id híc est fanum Véneris, et eo ad prándium
vocávit adulescéntem huc. Ipse hinc íllico
conscéndit navem, ávehit meretrículas.
Aduléscenti alii nárrant, ut res gésta sit:
lenónem abivisse. Ád portum adulescéns venit; 65
illórum navis lónge in altum abscésserat.
Ego quóniam video vírginem asportárier,
tetuli éi auxilium et lénoni exitiúm simul:
incrépui hibernum, et flúctus movi máritumos:
nam Arctúrus signum súm omnium acérrumum; 70
veheméns sum exoriens; quom óccido, vehementior.
Nunc ámbo in saxo, léno atque hospés, simul
sedént eiecti: návis confracta ést iis.
Illa aútem virgo atque áltera itidem ancíllula
de návi timidae désiluerunt ín scapham. 75
Nunc éas ab saxo flúctus ad terrám ferunt,
ad víllam illius, éxul ubi habitát senex,
quoius déturbavit véntus tectum et tégulas.
Et sérvos illic est éius, qui egreditúr foras.
Aduléscens huc iam advéniet, quem vidébitis, 80
qui illám mercatust dé lenone vírginem.
Valéte, ut hostes vóstri diffidánt sibi.

ACTUS I. SCENA I.

SCEPARNIO.

Proh di ímmortales, témpestatem quoíusmodi
Neptúnus nobis nócte hac misit próxuma!

Detéxit ventus víllam! Quid verbís opust?
non véntus fuit; verum Álcumena Eurípidi:
5 ita omnís de tecto déturbavit tégulas.
Illústriores fécit, fenestrasque índidit.

ACTUS I. SCENA II.

PLEUSIDIPPUS. DAEMONES. SCEPARNIO.

PL. Et vós a vostris ábduxi negótiis,
neque íd processit, quá vos duxi grátia,
neque quívi lenonem ád portum prehéndere.
Sed méâ desidiâ spém deserere nólui;
5 Eo vós, amici, détinui diútius.
Nunc húc ad Veneris fánum venio vísere,
ubi rém divinam sé facturum díxerat.
SC. Si sápiam, hoc, quod me máctat, concinném lutum.
PL. Prope me híc nescio quis lóquitur. DA. Heus Scepárnio!
10 SC. Qui nóminat me? DA. Quí pro te argentúm dedit.
SC. Quasi mé tuom esse sérvom dicas, Daémones.
DA. Luto úsust multo: múltam terram cónfode.
Villam íntegundam intéllego totám mihi:
nam núnc perlucet éa quam cribrum crébrius.
15 PL. Patér, salveto, ámboque adeo. DA. Sálvus sis.
SC. Sed utrúm tu masne an fémina es, qui illúnc patrem
vocés? PL. Vir sum equidem. SC. Quaére, vir, porró patrem.

DA. Filíolam ego unam hábui: eam unam pérdidi;
viríle sexus núnquam ullum habui. PL. At dí
dabunt.
SC. Tibí quidem hercle, quísquis es, magnúm malum, 20
qui orátione hic óccupatos óccupes.
PL. Istíccine vos habitátis? SC. Quid tu id quaeritas?
An, quó furatum vénias, vestigás loca?
PL. Pecúliosum eum ésse decet servom ét probum,
quem heró praesente praétereat orátio, 25
aut qui ínclementer dícat homini líbero.
SC. Et ímpudicum et ímpudentem hominem áddecet
moléstum ultro adveníre ad alienám domum,
quoi débeatur níhil. DA. Tace, Scepárnio.
Quid opús, adulescens? PL. Ísti infortúnium, 30
qui praéfestinet, úbi herus adsit, praéloqui.
Sed, nísi molestum est, paúcis percontárier
volo ego éx te. DA. Dabitur ópera, atque in negótio.
SC. Quin tu ín paludem is, éxsecasque arúndines,
qui pértegamus víllam, dum sudúm est? DA.
Tace. — 35
Tu, sí quid opus est, díce. PL. Dic, quod té rogo:
ecquém tu hic hominem críspum, incanum, víderis,
malúm, periurum, pálpatorem .... DA. Plúrimos:
nam ego própter eiusmodí viros vivó miser.
PL. hic, díco, in fanum Véneris qui muliérculas 40
duas sécum adduxit, quíque adornarét sibi,
ut rém divinam fáciat aut hodíe aút heri.
DA. Non hércle, adulescens, iam hós dies complúsculos
quemquam ístic vidi sácruficare. Néque potest

45 clam me ésse, si qui sácruficant: sempér petunt
aquam hínc, aut ignem, aut váscula, aut cultrum,
aút veru,
aut aúlam extarem, aut áliquid; quid verbís
opust?
Venerí paravi vása et puteum, nón mihi.
Nunc íntervallum iam hós dies multós fuit.
50 PL. Ut vérba praehibes, mé periisse praédicas.
DA. Meá quidem hercle caúsa salvos sís, licet.
SC. Heus tú, qui fana véntris causa círcumis,
iubére meliust prándium ornarí domi.
Fortásse tu huc vocátus es ad prándium:
55 ille, quí vocavit, núllus venit. PL. Ádmodum.
SC. Nullum ést periclum, te hínc ire impransúm
domum.
Cererém te melius, quám Venerem, sectárier:
amóri haec curat, trítico curát Ceres.
PL. Delúdificavit me ílle homo indignís modis!
60 DA. Proh di ímmortales, quíd illuc est, Scepárnio,
hominúm secundum líttus? SC. Ut mea opínio est,
proptér viam illi súnt vocati ad prándium.
DA. Qui? SC. Quía post coenam, crédo, laverúnt heri.
Confrácta navis ín mari est illís. DA. Ita est.
65 SC. At hércle nobis vílla in terra et tégulae. DA.
Hui,
homúnculi quanti éstis! eiecti út natant!
PL. Ubi súnt ii homines, óbsecro? DA. Hac ad
déxteram
vidén' secundum líttus? PL. Video. Séquimini.
Utinám sit is, quem ego quaéro, vir sacérrumus!
70 Valéte. SC. Si non móneas, nosmet méminimus.
Sed, ó Palaemon, sáncte Neptuní comes,

quique Hércule illi sócius esse díceris,
quod fácinus video? DA. Quíd vides? SC. Mu-
liérculas
videó sedentis ín scapha solás duas.
Ut ádfflictantur míserae! — Euge, euge! pérbene! 75
ab sáxo avortit flúctus ad littús scapham,
neque gúbernator únquam potuit [réctius]. —
Non vídisse undas mé maiores cénseo.
Salvaé sunt, si illos flúctus devitáverint.
Nunc, núnc periculum ést: ciecit álteram. — 80
At ín vado est: iam fácile enabit. — Eúgepae,
viden', álteram illam ut flúctus ciecít foras?
Surréxit, horsum se capessit. Sálva res!
Desíluit haec autem áltera in terram é scapha.
Ut praé timore in génua in undas cóncidit! — 85
Salva ést: evasit éx aqua. Iam in líttore est.
Sed déxtrovorsum avórsa it in malám crucem.
Hem, errábit illaec hódie. DA. Quid id refért tua?
SC. Si ad sáxum quo capéssit, eâ deorsúm cadit,
errátionis fécerit compéndium. 90
DA. Si tú de illarum coénaturus vésperi es,
illís curandum cénseo, Scepárnio;
si apúd me esurus és, mihi dari operám volo.
SC. Bonum aéquomque oras. DA. Séquere me
hac ergó. SC. Sequor.

ACTUS I. SCENA III.

PALAESTRA.

Nimio hóminum fortunaé minus
miseraé memorantur, quám reapse

experiundo iis datúr acerbum.
Hoc deó complacitum est, me, hóc ornatu
5 ornátam, in incertas régiones
timidam éiectam?
Hanccíne ego ad rem natám miseram
me mémorabo? hanccine egó partem
capio ób pietatem praécipuam?
10 Nam hóc mi haud labóri est, labórem hunc potíri,
si érga paréntem aut deós me impiávi.
Sed íd si paráte curávi ut cavérem,
tum hóc mihi indecóre, iníque, immodéste
datís, di.
15 Nám quid habébunt síbi igitur ímpii
pósthac, si ad húnc modum est ínnoxiís honos
apúd vos? Nam mé si aut paréntes sceléste
fecísse sciam, minus mé miserer.
Sed heríle scelus me sóllicitat;
20 eius me ímpietas male habét. Navem is
atque ómnia perdidit ín mari.
Haéc bonorum éius sunt réliquiae. Étiam,
quaé simul vécta mecum ín scapha est, éxcidit:
[ego nunc sola sum!]
25 quaé mihi sí foret sálva, saltém labor
lénior ésset hic éius operá mihi.
Nunc quám spem aut opem aút consilí quid capéssam,
ita híc sola sólis locís compotíta?
Hic sáxa sunt; hic máre sonat;
30 nec quísquam homo mi obviám venit.
Hóc, quod indúta sum, súmmae opes óppido;
néc, cibo néc loco técta quo sím, scio.
Quaé mihi est spés, qua me vívere vélim.
Néc loci gnára sum, néc diu hic fúi.

Sáltem aliquém velim, quí mihi ex hís locis 35
aút viam aut sémitam mónstret: ita núnc,
hác an illác eam, incérta sum cónsili;
néc prope usquam híc quidem cúltum agrum cónspicor;
álgor, errór, pavor, mémbra omnía tenent.
Haéc parentes haúd mei scitis [miseri], mé nunc miseram ita ésse, uti sum. 40
Líbera ego prognáta fuvi máxume; nequídquam fuvi.
Nunc quí minus ego sérvio, quam sí forem serva náta?
neque quídquam unquam iis próful, qui mé sibi eduxérunt.

ACTUS I. SCENA IV.

AMPELISCA. PALAESTRA.

AM. Quíd mihi meliust, quíd magis in rem est, quám corpore vitám secludam?
íta male vivo, atque íta mihi multae in péctore sunt curae éxanimales.
Núnc dein vitae haud párco. Perdidí spem, qua med óblectabam.
Ómnia iam circúmcursavi, atque ómnibus latebris pérreptavi
quaérere conservám, voce, oculis, aúribus ut pervéstigarem; 5
néque eam usquam invénio, neque, quo eám, neque, qua quaerám, consultum est;

néque, quem rogitem résponsorem, quémquam intereà invenio;
néque magis solae térrae solae súnt, quam haec loca atque haé regiones;
néque, si vivit, éam vivam unquam * * quin inveniám desistam.

10 PA. Quaénam vox míhi prope híc sonat? AM. Pértimui!
Quís hic loquitúr prope?
PA. Spés bona, óbsecro, súbventa míhi!
AM. Múlier est; múliebris vóx mihi ad aúres vénit. An éximes éx hoc miserám metu?

15 PA. Cérto vox múliebris aúres tetigít meas.
Num Ámpelisca, óbsecro, est? AM. 'Téu', Palaestra, aúdio?
PA. Quín voco, ut me aúdiat, nómine illám suo?
Ámpelisca! AM. Hém, quis est? PA. Égo Palaéstra sum.
AM. Díc, ubi es! PA. Pól ego nunc ín malis plúrimis.

20 AM. Sócia sum, néc minor párs mea est, quám tua.
Séd videre éxpeto té. PA. Mihi es aémula.
AM. Cónsequamúr gradu vócem. Ubi es? PA. Écce me!
Áccede ad me átque adi cóntra. AM. Fit sédulo.
PA. Cédo manum. AM. Áccipe. PA. Díc: vivisne, óbsecro?

25 AM. Tú facis mé quidem, ut vívere núnc velim,
quándo mihi té licet tángere! Ut víx mihi
crédo ego hoc, té tenere! Óbsecro, ampléctere,
spés mea! Ut me ómnium iám laborúm levas!
PA. Óccupas praéloqui, quaé mea est orátio.

Núnc abire hínc decet nós. AM. Quo, amabo, íbimus? 30
PA. Líttus hoc pérsequamúr. AM. Sequor, quó lubet.
PA. Síccine hic cum úvida véste grassábimur?
AM. Hóc quod est, íd necessárium est pérpeti.
Séd quid hoc, óbsecro, est? PA. Quíd? AM. Viden'? PA. Quíd vides,
amábo? AM. Fanum víden' hoc? PA. Ubi est? AM. Ad déxteram. 35
PA. Videó decorum dís locum vidérier.
AM. Haud lónge abesse opórtet hómines hínc: ita hic lepidúst locus.
Nunc quísquis est deus, véneror, uti nos éx hac aerumna éximat;
míseras, ínopes, aérumnosas út aliquo auxilio ádiuvet.

ACTUS I. SCENA V.

SACERDOS. PALAESTRA. AMPELISCA.

Qui súnt, qui a patróna precés mea expetéssunt?
Nam vóx me precántum huc forás excitávit.
Bonam átque obsequéntem deam átque haud gravátam
patrónam exsequúntur, benígnamque múltum.
PA. Iubémus te sálvere, máter. SA. Salvéte, puéllae. Sed únde 5
vós ire cum úvida véste dicam, óbsecro,
tam moéstiter vestítas?
PA. Íllico hinc ímus haud lóngule ex hóc loco;

10 vérum longe hínc abest, únde huc vectaé sumus.
SA. Némpe equo lígneo pér vias caérulas
éstis vectae. PA. Ádmodum. SA. Ergo aéquius
vós erat
cándidatás venire hóstiatásque: ad hoc
fánum ad istúnc modum nón venirí solet.
15 PA. Quaéne eiectae é mari súmus ambae, óbsecro,
únde nos hóstias ágere voluísti huc?
Núnc tibi ampléctimur génua, egentés opum,
quae ín locis nésciis néscia spé sumus:
út tuo récipias técto, servésque nos,
20 míserarumqué te ambárum uti mísereat,
quibús nec locús ullus, néc spes paráta est:
neque hóc ampliús, quod vidés, nobis quídquam
est.
SA. Manús mihi date! éxsurgite á genibus ámbae!
Misérícordiór nulla me ést feminárum.
25 Sed haé pauperés res sunt ínopesque, puéllae;
égomet vix vitám colo, Venerí cibo meo sérvio.
AM. Venerís fanum, obsecro, hoc ést? SA. Fateor.
Ego huiús fani sacerdós clueo.
Verúm, quidquid ést, comitér fiet á me,
30 quó nostra cópia valébit.
Ite hác mecum. PA. Amíce benígneque honórem,
matér, nostrum habés. SA. Opórtet.

ACTUS II. SCENA I.

PISCATORES.

Omníbus modis, qui paúperes sunt hómines, mi-
seri vivunt;

praesértim quibus nec quaéstus est, nec dídicere
artem úllam.
Necéssitate, quídquid est domi, íd sat est habéndum.
Nos iám de ornatu própemodum ut locuplétes simus, scítis.
Hisce hámi atque hae arúndines sunt nóbis quaestu et cúltu; 5
quotídie ex urbe ád mare huc prodímus pabulátum;
pro exércitu gymnástico et palaéstrico hoc habémus:
echínos, lepadas, óstreas, balanós captamus, cónchas,
marínam urticam, músculos, placúsias striátas;
post íd piscatum hamátilem et saxátilem adgredímur. 10
Cibúm captamus é mari; sin éventus non vénit,
neque quídquam captum est píscium: salsí lautique púre
domúm redimus clánculum; dormímus incoenáti.
Atque út nunc valide flúctuat mare, núlla nobis spés est.
Nisi quíd concharum cápsimus, incoenáti sumus profécto. 15
Nunc Vénerem hanc veneremúr bonam, ut nos lépide adiurit hódie.

ACTUS II. SCENA II.

TRACHALIO. PISCATORES.

TR. Animo ádvorsavi sédulo, ne herum usquam praeterírem.

Nam quóm modo exibát foras, ad pórtum se aibat
íre;
me huc óbviam iussít sibi veníre ad Veneris fánum.
Sed, quós percontor, cómmode eccos vídeo ad-
stare: adíbo.

5 Salvéte, fures máritumi, conchítae atque hamíótae,
famélica hominum nátio: quid ágitis? ut perítis?
PI. Ut píscatorem aequom ést, fame, sitíque.
TR. Eequem adulescéntem huc,
dum híc adstatis, strénua facié, rubicundum, fórtem,
vidístis, qui tres dúceret chlamydátos cum ma-
chaéris?

10 PI. Nullum ístac facie, ut praédicas, veníse huc
scimus. TR. Écquem
recálvom ac silonémsenem, statútum, ventriósum,
tortís superciliís, contracta frónte, fraudeléntum,
deorum ódium atque hominum málum, mali vití
probrique plénum,
qui dúceret muliérculas duas sécum satis venústas?

15 PI. Cum istiúsmodi virtútibus operísque natus
quí sit,
eum quídem ad carnuficem est aéquius, quam ad
Vénerem, conmeáre.
TR. At sí vidístis, dícite. PI. Huc profécto nul-
lus vénit.
Valé. TR. Valete.— Crédidi. Factum ést, quod
suspicábar:
data vérba hero sunt: léno abît sceléstus exulátum;

20 in návem ascendit, múlieres avéxit. Hariolús sum.
Is húc herum etiam ad prándium vocávit, sceleris
sémen.
Nunc quíd mihi meliust, quam íllico hic opériar
herum, dum véniat?

Eádem hánc sacerdotém Veneriam, sí quid amplius scit,
si vídero, exquisívero. Faciét me certiórem.

ACTUS II. SCENA III.

AMPELISCA. TRACHALIO.

AM. Intéllego, hanc quae próxuma est villám me Veneris fáno
pulsáre iussisti átque aquam rogáre. TR. Quoia ad aúris
vox mi ádvolavit? AM. Óbsecro, quis hic lóquitur? quem ego vídeo?
TR. Estne Ámpelisca haec, quaé foras e fáno egreditur? AM. Éstne hic
Trachálio, quem cónspicor, calátor Pleusidíppi? 5
TR. Ea ést. AM. Is est. Trachálio, salvé. TR. Salve, Ampelísca.
Quid ágis tu? AM. Aetatem haúd mala male. TR. Mélius ominúre.
AM. Verum ómnes sapientés decet conférre et fabulári.
Sed Pleúsidippus túus herus ubi, amábo, est? TR. Heia véro,
quasi nón sit intus! AM. Néque pol est, neque húc quidem ullus vénit. 10
TR. Non vénit? AM. Vera praédicas. TR. Non ést meum, Ampelísca.
Sed quám mox coctum est prándium? AM. Quod prándium, obsecró te?

TR. Némpe rém divinam fácitis hic. AM. Quid sómnias, amábo?
TR. Certe húc Labrax ad prándium vocávit Pleusidíppum,
15 herúm meum, herus vostér. AM. Pol haud miránda facta dícis:
si deós decepit ét homines, lenónum more fécit.
TR. Non rém divinam fácitis hic vos, néque herus? AM. Hariolàre.
TR. Quid tu ágis hic igitur? AM. Éx malis multís metuque súmmo
capitálique ex perículo, orbas aúxilique opúmque, huc
20 recépit ad se Véneria haec sacérdos me et Palaéstram.
TR. An híc Palaestra est, óbsecro te, heri méi amica? AM. Cérto.
TR. Inést lepos in núntio tuo mágnus, mea Ampelísca.
Sed istúc periclum pérlubet, quod fúerit vobis, scíre.
AM. Confrácta est, mi Trachálio, hac nócte navis nóbis.
25 TR. Quid návis? quae istaec fábula est? AM. Non aúdivisti, amábo,
quo pácto leno clánculum nos hínc auferre vóluit
in Síciliam, et, quidquíd domi fuit, ín navem imposívit?
Ea núnc perierunt ómnia. TR. Oh, Neptúne lepide, sálve!
nec te áleator úllus est sapiéntior. Profécto
30 nimis lépide iecistí bolum: periúrum perdidísti.
Sed núnc ubi est lenó Labrax? AM. Perít potando, opínor:

Neptúnus magnis póculis hac nócte eum invitávit.
TR. Credo hércle ἀναγκαίως datum, quod bíberet.
Ut ego amó te,
mea Ámpelisca! ut dúlcis es! ut múlsa dicta dícis!
Sed tu ét Palaestra quómodo salvae éstis?
AM. Scibis fáxo. 35
E návi timidae ambae ín scapham insilúimus,
quia vidémus
ad sáxa navem férrier. Properáns exsolvi réstim.
Dum illí timent, nos cúm scapha tempéstas dextrovórsum
díffért ab illis; ítaque nos ventísque fluctibúsque
iactátae exemplis plúrimis miseraé perpetuam
nóctem. 40
Vix hódie ad litus pértulit nos véntus exanimátas.
TR. Noví: Neptunus íta solet. Quamvís fastidiósus
aedílis est: si quae ímprobae sunt mérces, iactat
ómnis.
AM. Vae cápiti atque aetatí tuae! TR. Tuó, mea
Ampelísca.
Scívi lenonem fácere hoc, quod fécit; saepe díxi. 45
Capíllum promittam óptumum est, occípiamque
hariolári.
AM. Cavístis ergo tu átque herus, ne abíret, quom
scibátis?
TR. Quid fáceret? AM. Si amabát, rogas, quid
fáceret? Adserváret
dies nóctesque, in custódia esset sémper. Verum
ecástor,
ut múlti, fecit: íta probe curávit Pleusidíppus. 50
TR. Cur tu ístuc dicis? AM. Rés palam est. TR.
Scin' tu? étiam, qui it lavátum
in bálneas, ibi quum sédulo sua véstimenta sérvat,

tamen súbripiuntur; quíppe qui, quem illórum observet, fálsust.
Fur fácile, quem observét, videt; custós, qui fur sit, néscit.
55 Sed dúce me ad illam. Ubi ést? AM. I sane in Véneris fanum huc íntro:
sedéntem flentemque ópprimes. TR. Ut iam ístuc mihi moléstum est!
Sed quíd fiet? AM. Ego dicám tibi. Hoc sése excruciat ánimi:
quia léno ademit cístulam ei, quam habébat, ubique habébat,
qui suós parentes nóscere potésset: eam verétur,
60 ne périerit. TR. Ubinam éa fuit cistéllula? AM. Ibidem in návi
conclúsit ipse in vídulum, ne cópia esset éius,
qui súos parentes nósceret. TR. O fácinus impudícum,
quam líberam esse opórteat, servíre postuláre!
AM. Nunc eám cum navi scílicet abiísse pessum in áltum.
65 Et aúrum et argentúm fuit lenónis omne ibídem.
TR. Credo áliquem immersisse átque eum excepísse. AM. Id misera moésta est,
sibi eórum evenisse ínopiam. TR. Iam istóc magis usus fácto est,
ut eam íntro, consolérque eam, ne se síc excruciet ánimi.
Nam múlta praeter spém scio multís bona evenísse.
70 AM. At ego étiam, qui speráverint, spem décepisse múltos.
TR. Ergo ánimus aequus óptumum est aerúmnae condiméntum.

Ego eo íntro, nisi quid vís. AM. Eas. Ego, quód mihi imperávit
sacérdos, id faciam átque aquam hinc de próxumo rogábo.
Nam extémplo si verbís suis peterém, daturos díxit;
neque dígniorem cénseo vidísse anum me quémquam, 75
quoi déos atque homines cénseam benefácere magis decére.
Ut lépide, ut liberáliter, ut honéste atque haud graváte
timidás, egentis, úvidas, eiéctas, exanimátas
accépit ad sese! haúd secus, quam si éx se simus nátae.
Ut eápse sic succíncta aquam calefáctat, ut lavémus! 80
Nunc, né morae illi sím, petam hinc aquam, únde mihi imperávit.
Heus, écquis in villa 'st? écquis hoc reclúdit? ecquis pródit?

ACTUS II. SCENA IV.

SCEPARNIO. AMPELISCA.

SC. Quís est, qui nostris tám proterve fóribus facit iniúriam?
AM. Égo sum .... SC. Hem, quid hoc boni ést? Heu, edepol spécie lepida múlierem!
AM. Sálve, adulescens. SC. Ét tu multum sálveto, adulescéntula.
[AM. Ád vos venio. SC. Accípiam hospitio, sí nox venies, ítem ut adfectam:

5 nám nunc nihil est quí te mane.]
Séd quid ais, mea lépida, hilara? AM. Ah, nímium familiáriter
me áttrectas. SC. Proh di ímmortales, Véneris effigia haéc quidem est!
Út in ocellis hílaritudo est! Héia, corpus quoíusmodi!
súbvolturium! íllud quidem, subáquilum, volui dícere.
10 Vél papillae quoíusmodi! tum quae índoles in sávio est!
AM. Nón ego sum pollúcta pago. Pótin', ut me abstineás manum?
SC. Nón licet te sic, sícce placide, béllam belle, tángere?
AM. Ótium ubi erit, túm tibi operam lúdo et deliciaé dabo;
núnc, quamobrem huc sum míssa, amabo, vél tu mi aias vél neges.
15 SC. Quíd nunc vis? AM. Sapiénti ornatus, quíd velim, indiciúm facit.
SC. Méus quoque hic sapiénti ornatus, quíd velim, indiciúm facit.
AM. Haéc sacerdos hínc me petere iússit a vobís aquam.
SC. Át ego basilicús sum, quem nisi óras, guttam nón feres.
Nóstro illunc puteúm periclo et férramentis fódimus:
20 nísi multis blandítiis, a me gútta non ferrí potest.
AM. Cúr tu aquam graváre, amabo, quam hóstis hosti cómmodat?

SC. Cúr tu operam graváre mihi, quam cívis civi cómmodat?
AM. Ímo etiam tibi, méa voluptas, quaé voles, faciam ómnia.
SC. Eúgepae, salvús sum! haec iam me súam voluptatém vocat!
Dábitur tibi aqua, né nequidquam mé ames. Cedo mi urnám. AM. Cape. 25
Própera, amabo, efférre. SC. Manta: iam híc ero, voluptás mea.
AM. Quíd sacerdotí me dicam hic démoratam tám diu?
Út etiam nunc mísera timeo, ubi óculis intueór mare!
Sed quíd ego misera vídeo procul in lítore?
meum herúm lenonem Sícíliensemque hóspitem, 30
quos périisse ambos mísera censebam ín mari!
Iam íllud mali plus nóbis vivit, quám ratae.
Sed quíd ego cesso fúgere in fanum, ac dícere haec
Palaéstrae: in aram utí confugiamús prius,
quam húc scelestus véniat, nosque hic ópprimat? 35
Confúgiam hinc: res ita súppetit subitó mihi.

ACTUS II. SCENA V.

SCEPARNIO.

Proh di ímmortales, ín aqua nunquam crédidi
voluptátem inesse tántam! Ut hanc traxí lubens!
Nimió minus altus púteus visust, quám prius.

Ut síne labore hanc éxtraxi! Praefíscine,
5 satis néquam sum: utpóte qui hodie incéperim
amáre. Hem tibi aquam, méa tu bella. Hem
síc volo
te férre honeste, ut égo fero: ut placeás mihi. —
Sed úbi tu es, delicáta? Cape aquam hanc, sís.
Ubi es? —
Amat hércle me, ut ego opínor: delituít mala. —
10 Ubi tu és? etiamne hanc úrnam acceptura és?
Ubi es? —
Commódule melius. — Tándem vero sério!
Etiam ácceptura es úrnam hanc? Ubi tu es gén-
tium?
Nusquam hércle equidem illam vídeo. Ludos
mé facit.
Adpónam hercle urnam iám ego hanc in mediá via.
15 Sed aútem, quid si hanc hínc abstulerit quíspiam
sacram úrnam Veneris? Mi éxhibeat negótium.
Metuo hércle, ne illa múlier mi insidiás locet,
ut cómprehendar cúm sacra urna Véneria.
Nempe óptumo me iúre in vinclis énicet
20 magistrátus, si quis me hánc habere víderit:
nam haec litterata est: áb se cantat, quóia sit.
Iam hercle évocabo hinc hánc sacerdotém foras:
ut hánc accipiat úrnam. Accedam huc ád fores.
Heus, sís, Ptolemocratía, cape hanc urnám tibi!
25 Muliércula hanc nescío quae huc ad me détulit.
Intró ferunda est. Réperi negótium,
siquidem hís mihi ultro ádgerunda etiam ést aqua.

ACTUS II. SCENA VI.

LABRAX. CHARMIDES.

LA. Qui homo ésse sese míserum et mendicúm volet,
Neptúno credat séso atque aetatém suam:
nam sí quis quid cum éo rei commíscuit,
ad hóc exemplum amíttit ornatúm, domum.
Edepól, Libertas, lépida es, quae nunquám pedem 5
voluísti in navem cum Hércule una impónere.
Sed ubi ílle meus est hóspes, qui me pérdidit?
Atque, éccum, incedit. CH. Quó, malum, properás, Labrax?
Nam equidém te nequeo cónsequi tam strénue.
LA. Utinám, te prius quam óculis vidissém meis, 10
maló cruciatu in Síciliam perbíteres,
quem própter hoc mihi óbtigit míseró mali!
CH. Utinám, quom in aedis me ád te adduxistí tuas,
in cárcere illo pótius cubuissém die!
Deosque ímmortalis quaéso, dum vivás, uti 15
omnés tui símiles hóspites habeás tibi.
LA. Malám Fortunam in aédis te adduxí meas.
Quid mihi scelesto tíbi erat auscultátio,
quidve hínc abitio, quídve in navem inscénsio,
ubi pérdidi etiam plús boni, quam míhi fuit? 20
CH. Pol mínume miror, návis si fracta ést tibi,
scelus te ét sceleste párta quae vexít bona.
LA. Pessúm dedisti mé blandimentís tuis.
CH. Sceléstiorem coénam coenaví tuam,
quam quaé Thyestae antéposita est et Téreo. 25
LA. Perii, ánimo male fit! Cóntine, quaesó, caput.
C. Pulmóneum edepol nímis velim vomitúm vomas.

LA. Eheú, Palaestra atque Ámpelisca, ubi éstis nunc?
CH. Piscíbus in alto, crédo, praebent pábulum.
30 LA. Mendícitatem mi óbtulisti operá tua,
dum tuís ausculto mágnidicis mendáciis.
CH. Bonam ést quod habeas grátiam meritó mihi,
qui te éx insulso sálsum feci operá mea.
LA. Quin tu hínc is a me in máxumam malám crucem?
35 CH. Eás: easque rés agebam cómmodum.
LA. Eheú, quis vivit mé mortalis míserior?
CH. Ego múlto tanto míserior, quam tú, Labrax.
LA. Qui? CH. Quía ego indignus súm, tu dignus, quí sies.
LA. O scírpe, scirpe, laúdo fortunás tuas,
40 qui sémper servas glóriam aritúdinis!
CH. Equidém me ad velitátionem exérceo:
nam omnía corusca praé tremore fábulor.
LA. Edepól, Neptune, es bálneator frígidus:
cum véstimentis, pósteaquam abs te abii, álgeo.
45 Ne thérmopoliúm quidem ullum ínstruit:
ita sálsam praebet pótionem et frígidam.
CH. Ut fórtunati súnt fabri ferrárii,
qui apúd carbones ádsident! sempér calent.
LA. Utinám fortuna núnc anatina úterer,
50 uti, quom éxivissem éx aqua, arerém tamen!
CH. Quid, si áliquo ad ludos mé pro manducó locem?
LA. Quaprópter? CH. Quia pol cláre crepito déntibus.
* * * iure optumó me lavisse árbitror.
LA. Qui? CH. Quía auderem técum in navem ascéndere,

qui a fúndamento mi úsque movistí mare. 55
LA. Tibi aúscultavi: tú promittebás mihi,
illic ésse quaestum máxumum meretrícibus;
ibi mé corruere pósse aiebas dívitias.
CH. Iam póstulabas, te, ímpurata bélua,
totám Siciliam dévoraturum ínsulam. 60
LA. Quaenám balaena méum voravit vídulum,
aurum átque argentum ubi ómne compactúm fuit?
CH. Eadem ílla, credo, quaé meum marsúpium,
quod plénum argenti fúit, in saccipério.
LA. Eheú, redactus sum úsque ad unam hanc túniculam, 65
et ad hóc misellum pállium! perii óppido!
CH. Vel cónsociare míhi quidem tecúm licet:
aequás habemus pártes. LA. Saltem sí mihi
muliérculae essent sálvae, spes aliquaé forent;
nunc sí me adulescens Pleúsidippus víderit, 70
a quo árrhabonem pró Palaestra accéperam,
iam is éxhibebit híc mihi negótium.
CH. Quid, stúlte, ploras? tíbi quidem edepol cópia est,
dum língua vivet, quí rem solvas ómnibus.

ACTUS II. SCENA VII.

SCEPARNIO. CHARMIDES. LABRAX.

SC. Quíd illuc, obsecró, negoti, quód duae muliérculae
híc in fano Véneris signum fléntes amplexaé tenent,
néscio quem metuéntes miserae? Nócte hac vero próxuma

sé iactatas átque eiectas hódie esse aiunt é mari.

5 LA. Óbsecro hercle, adulésceus, ubi istaec súnt, quas memoras, múlieres?

SC. Híc in fano Véneris. LA. Quot sunt? SC. Tótidem, quot ego et tú sumus.

LA. Némpe meae? SC. Nempe néscio istuc. LA. Quá sunt facie? SC. Scítula.

Vél ego amare utrámvis possim, sí probe adpotús siem.

LA. Némpe puellae? SC. Némpe molestus és. Tu vise, sí lubet.

10 LA. Méas oportet íntus esse hic múlieres, mi Chármides.

CH. Iúpiter te pérdat, et si súnt, et si non súnt, tamen!

LA. Íntrorumpam iam húc in Veneris fánum. CH. In barathrum mávelim. —

Óbsecro, hospes, dá mihi aliquid, úbi condormiscám, loci.

SC. Ístic, ubi vis, cóndormisce: némo prohibet: públicum est.

15 CH. Át vides me, ornátus ut sim véstimentis úvidis:

récipe me in tectúm; da mihi vestímenti aliquid áridi,

dum árescunt mea. Ín aliquo tibi grátiam referám loco.

SC. Tégillum eccillúd mihi unum aréscit; id, si vís, dabo:

eódem amictus, eódem tectus ésse soleo, sí pluit.

20 Tu ístaec mihi dato: éxarescent fáxo. CH. Eho, an te poénitet,

ín mari quod élavi, nisi híc in terra iterum éluam?

SC. Éluas tu an éxungare, cíccum non intérduim.

Tíbi ego nunquam quídquam credam, nísi acce
pto pígnore.
Tú velsuda, vél peri algu, vél tu aegrota, vél vale.
Bárbarum hospitém mihi in aedes níhil moror:
sat lítium est. 25
CH. Iámne abis? Venáles illic dúctitavit, quís-
quis est:
nón est misericórs. Sed quid ego hic ádsto infe
lix, úvidus?
Quín abeo hinc in Véneris fanum, ut édormiscam
hanc crápulam,
quám potavi praéter animi, quám lubuit, sentén-
tiam?
Quási vinis Graecís Neptunus nóbis subfudít mare; 30
ítaque alvom prodísperavit nóbis salsis póculis.
Quíd opust verbis? si ínvitare nós paulisper pér-
geret,
íbidem obdormissémus; nunc vix vívos amisít
domum.
Xúnc lenonem, quíd agit intus, vísam, convivám
meum.

ACTUS III. SCENA I.

DAEMONES.

Mirís modis di lúdos faciunt hóminibus,
mirísque exemplis sómnia in somnís danunt;
ne dórmientes quídem sinunt quiéscere.
Velút ego hac nocte, quaé praecessit, próxuma
mirum átque inscitum sómniavi sómnium. 5
Ad hirúndininum nídum visa est símia,

ascénsionem ut fáceret, admolírier,
neque eás eripere quíbat inde. Póstibi
vidétur ad me símia adgredírier,
10 rogáre, scalas út darem utendás sibi.
Ego ad hóc exemplum símiae respóndeo:
natás ex Philomela átque ex Procne [esse] hirúndines:
ago cum ílla, ne quid nóceat meis populáribus.
Atque ílla animo iám fieri ferócior:
15 vidétur ultro míhi malum minitárier;
in iús vocat me. Íbi ego nescio quómodo
irátus videor médiam arripere símiam;
conclúdo in vincla béstiam nequíssumam.
Nunc, quam ád rem dicam hoc áttinere sómnium,
20 Numquam hódie quivi ad cóniecturam evádere.
Sed, quid híc in Veneris fáno [meae vicíniae]
clamóris oritur, ánimus miratúr meus.

ACTUS III. SCENA II.

TRACHALIO. DAEMONES.

TR. Próh, Cyrenensés populares, vóstram ego imploró fidem!
ágricolae, accolaé, propinqui qui éstis his regiónibus,
férte opem inopiae átque exemplum péssumum pessúmdate!
víndicate, ne ímpiorum pótior sit polléntia,
5 quam ínnocentum, quí se scelere fíeri nolunt nóbiles.

Státuite exemplum ímpudenti; dáte pudori praémium!
fácite hic lege pótius liceat, quám vi, victo vívere!
Cúrrite huc in Véneris fanum! Vóstram iterum imploró fidem,
quí prope hic adéstis, quique audítis clamorém meum;
férte suppetiás, qui Veneri Vénerineaeque antístitae 10
móre antiquo in custodelam súom commiserúnt caput!
Praétorquete iniúriae prius cóllum, quam ad vos pérvenat!
DA. Quíd istuc est negóti? TR. Per ego haec génua te obtestór, senex,
quísquis es .... DA. Quin tu érgo omitte génua, et, quid sit, mi éxpedi,
quíd tumultués. TR. teque oro et quaéso, si sperás tibi 15
hóc anno multúm futurum sírpe et laserpítium,
eámque eventuram éxagogam Cápuam salvam et sóspitem,
átque ab lippitúdine usque síccitas ut sít tibi ....
DA. Sánun' es? TR. seu tibi confidis fóre multam magúdarim:
ut te ne pigeát dare operam mihi, quod te orabó, senex. 20
DA. Át ego te per crúra et talos térgumque obtestór tuom,
út tibi ulmeam úberem esse spéras virgidémiam,
ét tibi esse evénturam hoc anno úberem messém mali,
út mi istuc dicás negoti quíd sit, quod tumúltues.

25 TR. Quí lubet maledícere? equidem tíbi bona optavi ómnia.
DA. Béne equidem tibi díco, qui, te dígna ut eveniánt, precor.
TR. Óbsecro, hoc praevórtere ergo. DA. Quíd negoti est? TR. Múlieres
dúae innocentes íntus hic sunt, túi indigentes aúxili,
quíbus advorsum iús legesque ínsignite iniúria hic
30 fácta est fitque in Véneris fano; túm sacerdos Véneria
índigne adflictátur. DA. Quis homo est tánta confidéntia,
quí sacerdotem aúdeat violáre? Sed eae múlieres
quaé sunt, aut quid íis iniqui fít? TR. Si das operam, éloquar.
Véneris signum súnt amplexae; nunc * * *
35 eás deripere vúlt. Eas ambas ésse oportet líberas.
DA. Quís istic est, qui déos tam parvi péndit? Paucis éxpedi.
TR. Fraúdis, sceleris, párricidii, périurii pleníssimus,
légirupa, impudéns, impurus, ínverecundíssumus;
úno verbo absólvam: leno est: quíd illum porro praédicem?
40 DA. Édepol infortúnio hominem praédicas donábilem.
TR. Quí sacerdotí scelestus faúces interprésserit.
DA. Át malo cum magnó suo hercle fécit. Ite istínc foras,
Túrbalio, Sparáx! Ubi estis? TR. I, óbsecro, intro! súbveni
íllis! DA. Iterum haud ímperabo. Séquimini hac! TR. Age, núnc iam

iube oculos elídere itidem, ut sépiis faciúnt coqui! 45
DA. Prórìpite hominem pédibus huc itidém, quasi
occisám suem! —
TR. Aúdio tumúltum: opinor, léno pugnis péctitur.
Nímis velim improbíssumo homini málas edentá-
verint.
Séd, eccas, ipsae huc égrediuntur tímidae e fano
múlieres.

ACTUS III. SCENA III.

PALAESTRA. AMPELISCA. TRACHALIO.

PA. Núnc id est, quum ómnium cópiarum átque
opum,
aúxili, praésidi, víduitas nós tenet;
úlla nec spécula est, quaé salutem ádferat;
néc, quam in partem íngredi pérsequamúr, scio.
Máximo miserae ín metu núnc sumus ámbae: 5
tánta importúnitas tántaque iniúria
fácta in nos ést modo hic íntus ab nóstro hero,
quí scelestús sacerdótem anum praécipem
répulit,própulit, pérquam indignís modis,
nósque ab signo íntumo ví deripuít sua. 10
Séd nunc, se ut rés fortunaéque nostraé ferunt,
pár moriri ést; neque est mélius morte ín malis
rébus, miserís. TR. Quid est? quae íllaec orátio est?
Césso ego has cónsolari? Heús, Palaestra! PA.
Quí vocat?
TR. Heús, Ampelísca! AM. Obsecró, quis est,
quí vocat? 15
Quís is est, qui nóminat? TR. Sí respexís, scies.

PA. Ó salutís meae spés! TR. Tace ac bóno ani mo es.
Mé vide! PA. Sí modo id líceat; vis ne ópprimat;
quaé vis, vim mi ádferam ipsa, ádigit. TR. Ah, désine:
20 Nímis inepta és.
PA. Desíste dictis núnc iam miserám me consolári.
Nisi quíd re praesidium ádparas, Trachálio, acta haec rés est.
Certum ést moriri, quam húnc pati grassári lenonem ín me.
Sed múliebri anímo súm tamen: miseraé ubi venit in méntem
25 mihi mórtis, metus membra óccupat edepól. TR. Etsi hoc acérbum,
bonum ánimum habete. PA. Nam, óbsecro, unde ánimus mihi invenítur?
TR. Ne, inquám, timete. Adsídite hic in ára. AM. Istaec quid ára
prodésse nobis plús potest, quam sígnum in fano hic íntus
Venerís, quod amplexaé modo, unde abréptae per vim míserae?
30 TR. Sedéte hic modo: ego hinc vós tamen tutábor. Aram habéte hanc
vobís pro castris, moénia haec: hinc égo vos defensábo.
Praesídio Veneris málitiae lenónis contra incédam.
AM. Tibi aúscultamus; ét, Venus alma, ambaé ted obsecrámus,
aram ámplexantes hánc tuam lacrumántes, genibus níxae,
35 nos ín custodelám tuam ut recípias et tutére;

illós scelestos, quí tuom fecérunt fanum párvi,
ut úlciscare, nósque ut hanc tua páce aram obsidére
patiáre, quae elautaé sumus operá Neptuni nóctu,
ne invísas habeas, néve idcirco nóbis vitio vórtas,
si quídpiam est, minus quód bene esse laútum tu
arbitrére. 40

TR. Aequum hásce petere intéllego: decet ábs te
id impetrári.
Ignóscere his te cónvenit: metus hás, ut faciant,
súbigit.
Te ex cóncha natam esse aútumant: cave tu há-
rum conchas spérnas.
Sed óptume eccum exít senex, patrónus mihique
et vóbis.

ACTUS III. SCENA IV.

DAEMONES. LABRAX. MULIERES.
LORARII. TRACHALIO.

DA. Éxi e fano, nátum quantum est, hóminum sa-
crilegíssume!
Vós in aram abíte sessum. Séd ubi sunt? TR.
Huc réspice.
DA. Óptume. LO. Istuc vólueramus. Iúbe modo
accedát prope.
DA. Tún' legirupiónem hic nobis cúm dis facere
póstulas?
Púgnum in os impínge. LA. Iniqua haec pátior
cum pretió tuo. 5
DA. Át etiam minitátur audax. LA. Iús meum
ereptúm est mihi!

Méas mihi ancillás invito me éripis. TR. Ergó dato
dé senatu Cýrenensi quémvis opulentum árbitrum,
sí tuas esse opórtet, nive eas ésse oportet líberas,
10 neú te in carcerém compingi est aéquom, aetatémque íbi
te úsque habitare, dónec totum cárcerem contríveris.
LA. Nón hodie isti rei aúspicavi, ut cúm furcifero fábuler;
té ego adpello. DA. Cúm istoc primum, quí te novit, dísputa.
LA. Técum ago. TR. Atqui mécum agendum est. Súntne illae ancillaé tuae?
15 LA. Súnt. TR. Agedum ergo, tánge utramvis dígitulo minumó modo.
LA. Quíd si attigero? TR. Extémplo hercle ego te fóllem pugilatórium
fáciam et pendentem íncursabo púgnis, periuríssume!
LA. Míhi non liceat méas ancillas Véneris de ara abdúcere?
DA. Nón licet: ita ést lex apud nos. LA. Míhi cum vostris légibus
20 níhil est commerci. Équidem istas iam ámbas educám foras.
Tú, senex, si istás amas, huc árido argentóst opus.
DA. Haé autem Veneri cómplacuerunt. LA. Hábeat, si argentúm dabit.
DA. Ého, tibi argentúm? Nunc adeo, ut scías meam senténtiam,
óccipito modo íllis adferre vím ioculó pauxíllulam:
25 íta hinc ego te ornátum amittam, tu ípsus te ut non nóveris!

Vós adeo, ubi ego innúero vobis, ni éi caput exoculássitis,
quási murteta iúncis, [item] ego vos vírgis circumvínciam!

LA. Ví agis mecum. TR. Etiám vim opprobras, flágitii flagrántia?

LA. Tún', trifurcifér, mihi audes ínclementer dícere?

TR. Fáteor, ego trifúrcifer sum; tú es homo apprimé probus. 30

Númqui minus hasce ésse oportet líberas? LA. Quid? líberas?

TR. Átque heras tuás quidem hercle, atque éx germana Graécia:
nam áltera haec est náta Athenis íngenuis paréntibus.

DA. Quíd ego ex te audio? TR. Hánc Athenis ésse natam líberam.

DA. Meá popularis, óbsecro, haec est? TR. Nón tu Cyrenénsis es? 35

DA. Ímo Athenis nátus altusque éducatusque Átticis.

TR. Óbsecro, defénde civis tuás, senex! DA. O fília!
quóm ego hanc video, meárum me absens míseriarum cómmones!
Tríma quae periít mihi, iam tanta ésset, si vivít, scio.

LA. Árgentum ego pro istísce ambabus, quóiae erant, dominó dedi: 40
quíd mea refért, hae Athenis nátae an Thebís sient,
dúm mihi recte sérvitutem sérviant? TR. Itane, ímpudens?

Túne hic, feles vírginalis, líberos paréntibus
súblectos habébis atque indígno quaestu cónteres?
45 Nám huic alteraé patria quae sít, profecto néscio;
nísi scio, probiórem hanc esse, quám te, impuratíssume.
LA. Túaen' istae sunt? TR. Cóntende ergo, utér sit tergo vérior.
Ni óbferrumentás habebis plúris in tergó tuo,
quam úlla navis lónga clavos, tum égo ero mendacíssumus.
50 Póstea adspicitó meum, quando égo tuom inspectávero:
ní erit tam sincérum, ut quivis dícat ampullárius
óptumum esse operé faciundo córium et sincerís-sumum:
quíd causae est, quin vírgis te usque ad sáturitatem saúciem?
Quíd illas spectas? quás si attigeris, óculos eripiám tibi!
55 LA. Átquin, quia vetás, utramque iám mecum abducám simul.
DA. Quíd facies? LA. Volcánum adducam: is Véneris 'st advorsárius.
DA. Quó illic it? LA. Heus, écquis hic est? heús! TR. Si attigeris óstium:
iám tibi hercle in óre messis fíet mergis púgneis!
LORARIUS. Núllum habemus ígnem; ficis víctitamus áridis.
60 DA. Égo dabo ignem, síquidem in capite tuó conflandi cópia est.
LA. Íbo hercle aliquo quaéritatum ígnem. DA. Quid, quom invéneris?

LA. Ígnem magnum hic fáciam. DA. Quin, ut húmanum exurás tibi.
LA. Ímo hasce ambas híc in ara ut vívas comburam! DA. Íd volo!
Nam hércle ego te barbá continuo arrípiam, in ignem cóniciam,
téque ambustulátum obiiciam mágnis avibus pábulum! 65
Quóm coniecturam égomet mecum fácio: haec illa est símia,
quae hás hirundinés ex nido vólt eripere ingrátiis,
quód ego in somniis sómniavi. TR. Scín' quid? tecum oró, senex,
út illas serves, vím defendas, dúm ego herum adducó meum.
DA. Quaére herum, atque addúce. TR. At hic ne.... DA. Máxumo maló suo, 70
si áttigerit, sive ócceptassit! TR. Cúra. DA. Curatum ést: abi.
TR. Húnc quoque adserva ípsum, ne quo abbítat: nam promísimus
cárnufici aut taléntum magnum, aút hunc hodie sístere.

ACTUS III. SCENA V.

DAEMONES. LABRAX. LORARII. PALAESTRA. AMPELISCA.

DA. Utrúm tu, leno, cúm malo lubéntius
quiéscis, an sic síne malo, si cópia est?
LA. Ego, quaé tu loquere, flócci non fació, senex;

meas quídem te invito et Vénere et summó Iove
5 de ará capillo iám deripiam. DA. Tángedum.
LA. Tangam hércle vero. DA. Ágedum ergo, accede húc modo.
LA. Iubedúm recedere ístos ambo illúc modo.
DA. Imo ád te accedent. LA. Nón hercle egomet cénseo.
DA. Quid agés, si accedent própius? LA. Ego recéssero.
10 Verúm, senex, si te únquam in urbe offéndero:
nunquam hércle quisquam mé lenonem díxerit,
si nón te ludos péssumos dimísero.
DA. Facito ístuc, quod minitáris; sed nunc ínterim
si illás attigeris, dábitur tibi magnúm malum.
15 LA. Quam mágnum vero? DA. Quántum lenoní sat est.
LA. Minácias ego istas flócci non fació tuas.
Equidém te invito iam ámbas rapiam. DA. Tángedum.
LA. Tangam hércle vero. DA. Tánge; sed scin', quómodo?
Idúm, Turbalio, cúrriculo adfer húc foras
20 duas clávas. LA. Clavas? DA. Séd probas. Properá cito. —
Ego te hódie faxo récte acceptum, ut dígnus es.
LA. Eheú, scelestus gáleam in navi pérdidi:
nunc mi ópportuna hic ésset, salva sí foret.
Licét saltem istas mi áppellare? DA. Nón licet.
25 Ehem, óptume edepol éccum clavator ádvenit.
LA. Illúd quidem edepol tínnimentum est aúribus.
DA. Age, áccipe illanc álteram clavám, Sparax.
Age, álter istinc, álter hinc adsístite.
Adsístite ambo. Síc. Audite núnc iam.

Si hercle íllic illas hódie digito tétigerit 30
invítas, ni istunc ístis invitássitis
usque ádeo, donec, quá domum abeat, nésciat:
perístis ambo! Si áppellabit quémpiam,
vos réspondetote ístinc istarúm vicem;
sin ípse abbitere hínc volet: quantúm potest, 35
extémplo amplectitóte crura fústibus.
LA. Etiám me abire hinc nón sinent? DA. Dixí satis.
Et ílle ubi servos cúm hero huc advénerit,
qui herum árcessivit, ítote extempló domum.
Curáte haec, sultis, mágna diligéntia. — 40
LA. Heu, hércle nae istic fána mutantúr cito!
iam hoc Hérculis est, Véneris fanum quód fuit
ita dúo destituit sígna hic cum clavís senex.
Non hércle, quo hinc nunc géntium aufugiám, scio:
ita núnc mihi utrumque saévit, et terra ét mare. 45
Palaéstra! LO. Quid vis? LA. Ápage! contro-
versía est:
haec quídem Palaestra quaé respondit, nón mea est.
Heus, Ámpelisca! LO. Cáve, sis, infortúnio.
LA. Ut pótis est, ignavi hómines satis recté monent.
Sed vóbis dico, heús, vos! num moléstia est, 50
me adíre ad illas própius? LO. Nil nobís quidem.
LA. Numquíd molestum míhi erit? LO. Nil, si cáveris.
LA. Quid ést, quod caveam? LO. Hem, á crasso
infortúnio!
LA. Quaeso hércle, abire ut líceat. LO. Abeas,
sí velis.
LA. Bene hércle factum! Vóbis habeo grátiam. 55
Accédam potius. LO. Íllic astato íllico!
LA. Edepól proveni néquiter multís modis.
Certum ést, hasce hodie usque óbsidione víncere.

ACTUS III. SCENA VI.

PLEUSIDIPPUS. TRACHALIO. MULIERES. LABRAX. LORARII. CHARMIDES.

PL. Meamne ílle amicam léno vi, violéntia,
de ará deripere Véneris voluit? TR. Ádmodum.
PL. Quin óccidisti extémplo? TR. Gladius nón erat.
PL. Caperés aut fustem, aut lápidem. TR. Quid ego, quási canem,
5 hominem ínsectarer lápidibus nequíssumum?
LA. Nunc pól ego perii! Pleúsidippus, éccum, adest:
convérret iam hic me tótum cum pulvísculo.
PL. Etiámne in ara túnc sedebant múlieres,
quom ad mé profectus íre? TR. Ibidem núnc sedent.
10 PL. Quis illás nunc illic sérvat? TR. Nescio quí senex,
vicínus Veneris; ís dedit operam óptumam.
Is núnc cum servis sérvat: ego mandáveram.
PL. Duc me ád lenonem récta. Ubi illic ést homo?
LA. Salvé. PL. Salutem níhil moror. Opta ócius:
15 rapí te obtorto cóllo mavis, án trahi?
Utrúm vis, opta, dúm licet! LA. Neutrúm volo.
PL. Abi sáne ad litus cúrriculo, Trachálio:
iube íllos in urbem ire óbviam, ad portúm mihi
quos mécum duxi, hunc qui ád carnuficem trá- derent;
20 post húc redito atque ágitato hic custódiam.
Ego húnc scelestum ín ius rapiam exulem.
Age, ámbula in ius. LA. Quíd ego deliquí? PL. Rogas?
quine árrhabonem a me áccepisti ob múlierem,

et eam hínc avexti? LA. Nón avexi. PL. Cúr negas?
LA. Quia pól provexi; avéhere non quiví miser. 25
Equidém tibi me díxeram praestó fore
apud Véneris fanum: númquid muto? súmne ibi?
PL. In iúre causam dícito; hic verbûm sat est.
Sequere. LA. Óbsecro te, súbveni, mi Chármides:
rapiór obtorto cóllo! CH. Quis me nóminat? 30
LA. Vidén' me, ut rapior? CH. Vídeo atque inspectó lubens.
LA. Non súbvenire mihi aúdes? CH. Quis homo té rapit?
LA. Adulescens Pleusidíppus. CH. Ut nactús's, habe
bono ánimo. Meliust te ín nervom conrépere.
Tibi óbtigit, quod plúrimi exoptánt sibi. 35
LA. Quid id ést? CH. Ut id, quod quaérant, inveniánt sibi.
LA. Sequere, óbsecro, me! CH. Páriter suades, quális es.
Tu in nérvom rapere; eo me óbsecras ut té sequar.
Etiám retentas? LA. Périi! PL. Verum sít velim!
Tu, méa Palaestra et Ámpelisca, ibidem íllico 40
manéte, dum huc ego rédeo. LO. Equidem suádeo,
ut ád nos abeant pótius, dum recipís. PL. Placet;
bene fácitis. LA. Fures mi éstis. LO. Quid? furés? PL. Rape!
LA. Oro, óbsecro, Palaéstra! PL. Sequere, cárnufex.
LA. Hospés! CH. Non sum hospes: répudio hospitiúm tuom. 45
LA. Siccíne me spernis? CH. Síc ago; semél bibo.
LA. Di te ínfelicent! CH. Ísti capiti dícito.
Credo álium in aliam béluam hominem vórtier;
illic ín columbum, crédo, leno vórtitur:

50 nam ín columbari cóllum haud multo póst erit;
in nérvom ille hodie nídamenta cóngeret.
Verúmtamen ibo, ei ádvocatus út siem,
si quí mea opera — cítius addicí potest.

ACTUS IV. SCENA I.

DAEMONES.

Bene fáctum et volupe est, hódie me his muliérculis
tetulísse auxilium: iám clientas réperi,
atque ámbas forma scítula atque aetátula.
Sed uxór scelesta me ómnibus servát modis,
5 ne quí significem quídpiam muliérculis.
Sed, Grípus servos nóster quid rerúm gerat,
mirór, de nocte qui ábiit piscatum ád mare.
Pol mágis sapisset, sí dormivissét domi:
nam núnc et operam lúdos facit et rétiam.
10 Ut témpestas est núnc atque ut noctú fuit,
in dígitis hodie pércoquam, quod céperit:
ita flúctuare vídeo vehementér mare.
Sed ad prándium uxor mé vocat: redeó domum.
Iam méas opplebit aúres vaniloquéntia.

ACTUS IV. SCENA II.

GRIPUS.

Neptúno has agó gratiás, meo patróno,
qui sálsis locís incolít pisculéntis,

quom méd ex suís pulcre ornátum expedívit
templís reducém, plurimá praeda onústum,
salúte horiaé, quae in marí fluctuóso 5
piscátu novó me uberí compotívit;
miróque modo atque incrédibili hic piscátus mihi
lepide évenit;
neque píscium ullam únciam hodié pondó
cepí, nisi hoc, quód fero hic ín reté.
Nam ut dé nocte múlta impigréque exsurréxi, 10
lucrúm praeposívi sopóri et quiéti;
tempéstate saéva experíri expetívi,
paupértatem herí qui et meám servitútem
tolerárem. Opera haúd fui párcus meá.
Nímis homo nihili ést, qui piger est, nímisque id
genus odi égo male. 15
Vígilare decet hóminem, qui volt súa temperi con-
fícere officia.
Nón enim illum expectáre oportet, dum hérus se
ad suom suscítet officium.
Nám qui dormiúnt lubenter, síne lucro et cum
málo quiescunt.
Nám ego nunc mihi, qui ímpiger fui, reperi, út pi-
ger, si velím, siem.
Hóc ego in mari, quidquíd inest, reperi. Quíd-
quid inest, grave [íd] quidem est. 20
Aúrum hic ego inésse reor; nec mihi cónscius est
ullús homo. Nunc haec
tíbi occasio, Grípe, obtigit, ut líberet te ex pópulo
praetor.
Núnc sic faciam, síc consilium est, ád herum ut
veniam dócte atque astu:
paúxillatim póllicitabor pró capite argentum, út
sim liber.

25 Iám ubi liber ero: ígitur demum ínstruam agrum, aedés, mancipia;
návibus magnis mércaturam fáciam; apud reges réx perhibebor;
póst animi causá mihi navem fáciam atque imitabór Stratonicum:
óppida circúmvectabor, úbi nobilitas méa erit clara:
óppidum magnum cómmunibo; ét ego urbi Gripo índam nomen,
30 mónumentum meae fámae et factis; íbique regnum mágnum instituam.
Mágnas res hic ágito in mentem instrúere: nunc hunc vídulum condam.
Séd hic rex cum acetó pransurust ét sale, sine bonó pulmento.

ACTUS IV. SCENA III.

TRACHALIO. GRIPUS.

TR. Heús, mane! GR. Quid maneám? TR. Dum hanc tibi, quam tráhis, rudentem cómplico.
GR. Mítte modo. TR. At ego te ádiuvabo: bónis quod bene fit, haúd perit.
GR. Turbída tempestas hére fuit:
nil hábeo, adulescens, píscium:
5 ne tú mihi esse póstules.
Non vídes, referre me úvidum
retém sine squamosó pecu?
TR. Non édepol pisces éxpeto,

quam túi sermonis sum índigens.

GR. Enicás iam me odio, quísquis es. 10

TR. Non sínam ego abire hinc té. Mane.

GR. Cave, sís, malo. Quid tu, málum, nam me retrahís? TR. Audi.

GR. Non aúdio. TR. At pol quin aúdies post.

GR. Quín loquere, quíd vis?

TR. Ehó, modo est operae prétium, quod tibi égo volo narráre. 15

GR. Elóquere, quid id est. TR. Víde, num quispiám consequitur própe nos.

GR. Écquid est, quód mea réferat? TR. Scílicet.

Séd boni cónsili écquid in té mihi est?

GR. Quíd negoti ést, modo díce. TR. Dicám: tace.

[Si fidem modo das mihi, te non fore infidum.

GR. Do fidem tibi. 20

Fidus ero, quisquis es. TR. Audi.]

Furtum égo vidi qui fáciebat;

norám dominum, id quoi fíebat.

Post ád furem egomet dévenio,

feroque éi conditionem hóc pacto: 25

Ego istúc furtum scio quoí factum est:

nunc míhi si vis dare dímidium,

indícium domino nón faciam.

Is míhi nihil etiam réspondit.

Quid? inde aéquom est dari mi dímidium? 30

Volo, ut dícas. GR. Imo hercle ámplius:

nam nísi dat, domino dícundum

censeó. TR. Tuo consilió faciam.

Núnc advorte ánimum: namque hoc áttinet omne ad té. GR. Quid est?

TR. Vídulum istunc cúius est, novi ego hóminem iamprídém .... GR. Quid est? 35

TR. ét quo pacto périit. GR. At ego, quó pacto inventúst, scio,
ét, qui invenit, hóminem novi, et, dóminus qui nunc ést, scio.
Níhilo pol pluris tua hoc, quam quánti illud refért meа.
Égo illunc novi, cúius nunc est; tu íllum, cuius antehác fuit.
40 Húnc feret a me némo, ne tu spéres potius. TR. Nón ferat,
sí dominus veniát? GR. Dominus huic némo, ne frustrá sies,
nísi ego, nemo nátust, hunc qui cépi in venatú meo.
TR. Ítane vero? GR. Ecquem ésse dices ín mari piscém meum?
quós quom capio, sícuidem cepi, méi sunt, habeo pró meis,
45 néc manu adserúntur, neque illinc pártem quisquam póstulat;
ín foro palam ómnis vendo pró meis venálibus.
Máre quidem commúne certo est ómnibus. TR. Adséntio:
quí minus hunc commúnem quaeso mi ésse oportet vídulum?
Ín mari inventúst: commune est. GR. Nae ímpudenter ímpudens!
50 Nám si istuc ius sít, quod memoras, píscatores périerint:
quíppe, quom extempló ín macellum písces prolatí sient,
némo emat, suam quísque partem píscium poscát sibi:

dícat, in marí communi cáptos. TR. Quid ais, ímpudens?
aúsus etiam cómparare vídulum cum píscibus?
Éadem tandem rés videtur? GR. Ín manu non ést mea? 55
Úbi demisi rétem atque hamum, quídquid haesit, éxtraho.
Méum quod rete atque hámi nancti súnt, meum potíssumum est.
TR. Ímo hercle haud est, síquidem quod vas éxcepisti. GR. Phílosophe!
TR. Séd tune unquam píscatorem vídisti, venéfice,
vídulum piscém cepisse aut prótulisse ullum ín forum? 60
Nón enim tu hic quidem óccupabis ómnis quaestus, quós voles:
ét vietorem et píscatorem te ésse, impure, póstulas.
Vél te mihi monstráre oportet, píscis qui sit vídulus;
vél, quod in marí non natum est néque habet squamas, né feras.
GR. Quíd tu? nunquam audísti esse antehac vidulum piscém? TR. Scelus, 65
núllus est. GR. Imo ést profecto: ego, quí sum piscatór, scio;
véro raro cápitur: nullus mínus saepe ad terrám venit.
TR. Níl agis: dare vérba speras míhi te posse, fúrcifer?
Quó colore est? GR. Hóc colore cápiuntur pauxílluli.
Súnt alii puníceo corio, mágni item, atque atrí. TR. Scio. 70

Tu hércle, opino, in vídulum te piscém convortes, nísi caves:
fíet tibi puníceum corium, póstea atrum dénuo.
GR. Quód scelus hodie hóc inveni! TR. Vérba facimus; ít dies:
víde, sis, quoius árbitratu nós facere vis. GR. Víduli
75 árbitratu. TR. Íta? Enimvero stúltus es. GR. Salvé, Thales.
TR. Tú istunc hodie nón feres, nisi dás sequestrum aut árbitrum,
quóius haec res árbitratu fíat. GR. Quaeso, sánus es?
TR. Élleborosus sum. GR. Égo cerritus; húnc non amíttám tamen.
TR. Vérbum adde etiam unúm: iam in cerebro cólaphos abstrudám tuo!
80 Égo iam hic te, itidem quási penicillus nóvus exurgerí solet,
ni húnc amittis, éxurgebo, quídquid humorís tibi est.
GR. Tánge: affligam ad térram te itidem, ut píscem soleo pólypum.
Vís pugnare? TR. Quíd opust? Quin tu pótius praedam dívide.
GR. Hínc tu, nisi malúm, frunisci níl potes: ne póstules.
85 Ábeo ego hinc. TR. At ego hínc obflectam návem, ne quo abeás. Mane!
GR. Sí tu proreta ísti navi es, égo gubernatór ero.
Mítte rudentém, sceleste! TR. Míttam; omitte vídulum.
GR. Núnquam hercle hinc hodié ramenta fíes fortunátior.

TR. Nón probare pérnegando mihi potes, nisi párs datur,
aút ad arbitrúm reditur, aút sequestro pónitur. 90
GR. Quémne ego excepi ín mari .... TR. At ego ínspectavi e lítore.
GR. méa opera, labóre, et rete, et hória? TR. Numquí minus,
sí veniat nunc dóminus, quoius est, égo, qui inspectaví procul
te húnc habere, fúr sum, quam tu? GR. Níhilo. TR. Mane, mastígia:
quo árgumento sócius non sum, fúr sum? facdum ex té sciam. 95
GR. Néscio: neque ego ístas vostras léges urbanás scio,
nísi quia hunc meum ésse dico. TR. Ét ego item esse aió meum.
GR. Máne: iam reperi rém, quo pacto néc fur nec sociús sies.
TR. Quó pacto? GR. Sine me hínc abire; tú abi tacitus túam viam;
néc tu me quoiquam índicassis, néque ego tibi quidquám dabo. 100
Tú taceto; ego mússitabo. Hoc óptumum atque aequíssumum est.
TR. Écquid conditiónis audes férre? GR. Iamdudúm fero:
út abeas, rudéntem amíttas, míhi molestus né sies.
TR. Máne, dum refero cónditionem. GR. Te óbsecro hercle, aufer té modo.
TR. Écquem in his locís novisti? GR. Opórtet vicinós meos. 105

TR. Úbi tu hic habitas? GR. Pórro illic longe úsque in campis últimis.

TR. Vín', qui in hac villa hábitat, eius árbitratu fíeri?

GR. Paúlisper remítte restim, dúm concedo et cónsulo.

TR. Fíat. GR. Euge, sálva res est! praéda haec perpetua ést mea:

110 ád meum herum arbitrúm vocat me hic íntra praesepís meas:

núnquam hercle hodie abiúdicabit áb suo trióbolum.

Nae íste haud scit, quam cónditionem tétulit. Ibo ad árbitrum.

TR. Quíd igitur? GR. Quamquam, ístuc esse iús meum, certó scio:

fíat istuc pótius, quam nunc púgnem tecum. TR. Núnc places.

115 GR. Quámquam ad ignotum árbitrum me appéllis: si adhibebít fidem:

étsi ignotus, nótust; si non, nótus ignotíssumust.

ACTUS IV. SCENA IV.

DAEMONES. MULIERES. TRACHALIO. GRYPUS.

DA. Sério edepol, quámquam vobis vólo, quae voltis, múlieres,

métuo, propter vós ne uxor méa me extrudat aédibus,

quaé me pellicés abduxe dícet ante oculós suos.
Vós confugite in áram potius, quám ego. MU. Miserae périimus!
DA. Égo vos salvas sístam. Ne timéte. Sed quid vós foras 5
prósequimini? Quóniam ego adsum, fáciet nemo iniúriam.
Íte, inquam, domum ámbo nunc ïam éx praesidio, praésides.
GR. Ó here salve. DA. Sálve, Gripe. — Quíd fit? TR. Tuosne hic sérvus est?
GR. Haúd pudet. TR. Nil ago técum. GR. Ergo abi hinc, sis. TR. Quaéso, respondé, senex:
túos hic servost? DA. Méus est. TR. Hem, istuc óptume, quandó tuost. 10
Íterum te salúto. DA. Et ego te. Túne es, qui haud multó prius
ábiisti hinc herum árcessitum? TR. Ego ís sum. DA. Quid nunc vís tibi?
TR. Némpe hic tuos est? DA. Méus est. TR. Istuc óptume, quandó tuost.
DA. Quíd negoti est? TR. Vír scelestus íllic est. DA. Quid fecít tibi
vír scelestus? TR. Hómini ego isti tálos subfringí volo. 15
DA. Quíd est, qua de re lítigatis núnc inter vos? TR. Éloquar.
GR. Ímo ego eloquár. TR. Ego, opinor, rém facesso. GR. Sí quidem
sís pudicus, hínc facessas. DA. Grípe, animum advorte ác tace.
GR. Útin' istic prius dícat? DA. Audi. — Lóquere tu. GR. Alienón' prius,

20 quám tuo, dabis orátionem? TR. Út nequitur cómprimi!
Íta, ut occepi dícere, illum, quém [tu e fano Vénerio]
dúdum lenonem éxtrusisti, hic éius vidulum eccíllum [habet].
GR. Nón habeo. TR. Negás, quod oculis vídeo? GR. At, ne videás, velim.
Hábeo; non habeó. Quid tu me cúras, quid rerúm geram?
25 TR. Quómodo habeas, íllud refert, iúren' anne iniúria.
GR. Ni ístum cepi, núlla causa est, quín me condonés cruci.
Si ín mari reti ádprehendi: quí tuom potiust, quám meum?
TR. Vérba dat: hoc modó res gesta est, út ego dico. GR. Quíd tu ais?
TR. Quóad primariús vir dicat, cómprime hunc, sis, sí tuost.
30 GR. Quíd? tu idem mihí vis fieri, quód herus consuevít tibi?
Si ílle te comprímere solitus, híc nos noster nón solet.
DA. Vérbo illo modo ílle vicit. Quíd nunc tu vis? díc mihi.
TR. Équidem neque ego pártem posco mi ístinc de istoc vídulo,
néque meum hodie esse únquam dixi; séd istic inest cistéllula
35 húius mulierís, quam dudúm díxi fuisse líberam.
DA. Némpe tu hanc dicis, quam ésse aiebas dúdum popularém meam?

TR. Ádmodum; et, ea quae ólim parva géstavit, crepúndia
ístic in ista cístula insunt, quaé istic inest in vídulo.
Hóc neque isti usúst, et illi míserae suppetiás feret,
si íd dederit, qui súos parentes quaérat. DA. Faciam, ut dét: tace. 40
GR. Níhil hercle ego sum istí daturus. TR. Níl peto, nisi cístulam
ét crepundia. GR. Quíd, sid ea sunt aúrea? TR. Quid istúc tua?
aúrum auro expendétur, argentum árgento exaequábitur.
GR. Fác, sis, aurum ut vídeam; post ego fáciam videas cístulam.
DA. Cáve malo, ac tace tú. — Tu perge, ut óccepisti dícere. 45
TR. Únum te obsecro, út ted huius cómmiserescat múlieris,
sí quidem hic lenónis eius est vídulus, quem súspicor.
Hínc, nisi de opínione, cértum nil dicó tibi.
GR. Víden', scelestus ut aúcupatur! TR. Síne me, ut occepí, loqui.
Sí scelesti illíus est hic, quóius dico, vídulus, 50
haé poterunt novísse: ostendere hís iube. GR. Ain', osténdere?
DA. Haúd iniquom dícit, Gripe, ut óstendatur vídulus.
GR. Ímo hercle insigníte inique. DA. Quídum? GR. Quia, si osténdero,
cóntinuo hunc novísse dicent scílicet. TR. Scelerúm caput,

55 út tute es, item ómnis censes ésse, periurfi caput?
GR. Ómnia istaec ego fácile patior, dum híc hinc a me séntiat.
TR. Átque nunc abs té stat; verum hinc cíbit testimónium.
DA. Grípe, advorte animúm. — Tu paucis éxpedi, quid póstulas.
TR. Díxi equidem; sed sí parum intelléxti, dicam dénuo.
60 Hásce ambas, ut dúdum dixi, ita ésse oportet líberas.
Haéc Athenis párva virgo fúit subrepta. GR. Díc mihi,
quíd ista ad vidulum pértinent, servaé sint istae, an líberae?
TR. Ómnia iterum vís memorari, scélus, ut defiát dies.
DA. Ábstine maledíctis, et mihi, quód rogavi, dílue.
65 TR. Cístellam isti inésse oportet caúdeam in isto vídulo,
úbi sunt signa, quí parentes nóscere haec possít suos,
quíbuscum parva Athénis periit, sícuti dixí prius.
GR. Iúpiter te díque perdant! Quíd ais, vir venéfice?
quíd? istae mutae súnt, quae pro se fábulari nón queant?
70 TR. Éo tacent, quia tácita bona est múlier semper quám loquens.
GR. Túm pol tu pro orátione néc vir nec muliér mihi es.
TR. Quídum? GR. Quia enim néque loquens es néque tacens unquám bonus.

Quaéso, en unquam hodié licebit míhi loqui? DA. Si praeterhac
unum verbum fáxis hodie: égo tibi minuám caput.
TR. Út id occepi dícere, senex, eám te quaeso cístulam 75
út iubeas hunc réddere illis. Ób eam si quid póstulat
síbi mercedis, dábitur. Aliud quídquid ibi est, habeát sibi.
GR. Núnc demum istuc dícis, quoniam iús meum esse intéllegis;
dúdum dimidiám petebas pártem. TR. Imo etiam núnc peto.
GR. Vídi petere míluom, etiam quóm nihil auferrét tamen. 80
DA. Nón ego te comprímere possum síne malo? GR. Si istic tacet,
égo tacebo; si íste loquitur, síne me pro re meá loqui.
DA. Cédo modo mihi vídulum istum, Grípe. GR. Concredám tibi:
át, si istorum níl sit, ut mihi réddas. DA. Reddetúr. GR. Tene.
DA. Aúdi nunc iám, Palaestra atque Ámpelisca, hoc, quód loquor. 85
Éstne hic vidulus, úbi cistellam túam inesse aiebás? PA. Is est.
GR. Périi hercle ego misér! ut, priusquam pláne adspexit, ílico
eum ésse dixit! PA. Fáciam ego hanc rem plánam ex proclíví tibi.
Cístellam isti inésse oportet caúdeam in isto vídulo.
Íbi ego dicam, quídquid inerit nóminatim; tú mihi 90

núllus ostenderís. Si falsa dícam, frustra díxero:
vós tamen istaec quídquid illic inerít, vobis habébitis;
Séd si erunt vera, [tum] óbsecro te, ut meá mihi reddantúr. DA. Placet:
iús merum oras méo quidem animo. GR. At méo meram hercle iniúriam.
95 Quíd, si ista aut supérstitiosa aut háriola est, atque ómnia,
quídquid insit, véra dicet? ánne habebit háriola?
DA. Nón feret, nisi véra dicet; néquidquam hariolábitur.
Sólve vidulum érgo, ut, quid sit vérum, quamprimúm sciam.
TR. Béne hoc habet! GR. Solútumst. DA. Aperi. PA. Vídeo cistellam! DA. Haéccine est?
100 PA. Ístaec est. O méi parentes, híc vos conclusós gero!
húc opesque spésque vostrûm cógnoscendûm cóndidi!
GR. Túnc tibi hercle déos iratos ésse oportet, quísquis es,
quaé parentes tám in angustum túos locum compégeris.
DA. Grípe, accede huc: túa res agitur. — Tú, puella, istínc procul
105 dícito, quid ínsit, et, qua fácie, memorato ómnia.
Si hércle tantillúm peccassis: quód posterius póstules
te ád verum convórti, nugas, múlier, magnas égeris.
GR. Iús bonum oras. TR. Édepol haud ted órat: nam tu iniúrius.

DA. Lóquere nunc iám, puella. — Grípe, animum advorte, ác tace.

PA. Súnt crepundia. DA. Écca video. GR. Périi in primo proélio! — 110

Máne! ne ostenderís! DA. Qua facie súnt? responde ex órdine.

PA. Énsiculust auréolus primum, líteratus. DA. Dícedum,

ín eo ensiculo lítterarum quíd sit. PA. Mei nomén patris;

póst altrinsecus ést securicula áncipes, item aúrea,

lítterata; ibi mátris nomen ín securicula ést. DA. Mane: 115

díc, in ensicló quod nomen ést paternum? PA. Daémones.

DA. Di ímmortales, úbi loci sunt spés meae? GR. Imo edepól meae.

TR. Pérgite, obsecró, continuo plácide. Tu i in malám crucem!

DA. Lóquere, matris nómen hic quod ín securiculá siet.

PA. Daédalis. DA. Di mé servatum cúpiunt! GR. At me pérditum! 120

DA. Fíliam meam esse hánc oportet, Grípe. GR. Sit per mé quidem. —

Quí te di omnes pérdant, qui me hodie óculis vidistí tuis,

méque adeo sceléstum, qui non círcumspexi cénties

príus, me ne quis ínspectaret, quám rete extraxi éx aqua!

PA. Póst est situla árgenteola, et dúae connexae mániculae, et 125

súculae . . . GR. Quin tu í dierecta cúm situla et cum pórculis!
PA. ét bulla aurea ést, pater quam dédit mihi natalí die.
DA. Éa est profecto! Cóntineri, quín complectar, nón queo.
Fília mea, sálve! Ego is sum, quí te produxí, pater;
130 égo sum Daemonés, et mater tua écca hic intus Daédalis!
PA. Sálve, mi pater ínsperate! DA. Sálve! Ut te amplectór lubens!
TR. Vólupe est, quom istuc éx pietate vóstra vobis cóntigit.
DA. Cápedum hunc, si potés, fer intro vídulum, age, Trachálio!
TR. Écce, Gripe, scélera! — Quom istaec rés male evenít tibi,
135 Grípe, gratulór. DA. Age, eamus, méa gnata, ad matrém tuam,
quaé ex te poterit árgumentis hánc rem magis exquírere,
quía te magis tractávit, magisque sígna pernovít tua.
TR. Eámus intro omnés, quando omnes óperam promiscám damus.
PA. Séquere me, Ampelísca. AM. Quom te dí amant, voluptati ést mihi.
140 GR. Súmne ego scelestus, qui illunc hódie excepi vídulum,
aút, quum excepi, quí non alicubi ín solo abstrusí loco?
Crédebam edepol, túrbulentam praédam eventurám mihi,

quía illa mihi tam túrbulenta témpestate evénerat.
Crédo edepol ego, íllic inesse auri átque argenti
lárgiter.
Quíd meliust, quam ut hínc intro abeam et mé
suspendam clánculum, 145
sáltem tantispér, dum abscedat haéc a me aegrimónia?

ACTUS IV. SCENA V.

DAEMONES.

Proh di ímmortales, quís me est fortunátior,
qui ex ímproviso fíliam inveni meam?
Satin', sí quoi homini déi esse benefactúm volunt,
aliquo íllud pacto obtíngit optatúm piis?
Ego hódie, qui neque spéravi neque crédidi, 5
is ímproviso fíliam inveni tamen,
et eám de genere súmmo adulescentí dabo
ingénuo, Atheniénsi et cognató meo.
Ego eum ádeo arcessi huc ád me quamprimúm
volo,
iussíque exire huc éius servom, ut ád forum 10
irét. Nondum egressum ésse eum, id mirór tamen.
Accédam, opinor, ád fores. — Quid cónspicor?
uxór complexa cóllo retinet fíliam.
Nimis péne inepta atque ódiosa eius amátió est.
Áliquando osculándo meliust, úxor, pausam fíeri; 15
átque adorna, ut rém divinam fáciam, quom intro advénero,
Láribus familiáribus, quom auxérunt nostram fámiliam.

Súnt domi agni et pórci sacres. Séd quid istum remorámini,
múlieres, Trachálionem? Atque óptume, eccum, exít foras,

ACTUS IV. SCENA VI.

TRACHALIO. DAEMONES.

TR. Úbiubi erit, iam invéstigabo, et mécum ad te adducám simul
Pleúsidippum. DA. Elóquere, ut haec res óbtigit de fília.
Éum rogato, ut línquat alias rés et huc veniát. TR. Licet.
DA. Dícito, datúrum meam illi fíliam uxorém ... TR. Licet.
5 DA. ét patrem eius mé novisse, et mi ésse cognatúm. TR. Licet.
DA. Séd propera. TR. Licét. DA. Iam hic fac sit, coéna ut curetúr. TR. Licet.
DA. Ómnian' licét? TR. Licet. Sed scín', quid est, quod té volo?
quód promisisti, út memineris, hódie ut liber sím. DA. Licet.
TR. Fác, ut exores Pleúsidippum, ut me émittat manú. ... DA. Licet.
10 TR. ét tua filiá facito oret; fácile exorabít; DA Licet.
TR. átque ut mi Ampelísca nubat, úbi ego sim libér .... DA. Licet.

TR. átque ut gratum míhi beneficium fáctis experiár. DA. Licet.
TR. Ómnian' licét? DA. Licet: tibi rúrsum refero grátiam.
Séd propera ire in úrbem actutum, et récipe te huc rursúm. TR. Licet.
Iam híc ero: tu intéribi adorna céterum, quod opús est. DA. Licet. 15
Hércules istum ínfelicet cúm sua licéntia:
íta meas replévit auris. Quídquid memorabám, licet.

ACTUS IV. SCENA VII.

GRIPUS. DAEMONES.

GR. Quam móx licet te compellare, Daemones?
DA. Quid ést negoti, Grípe? GR. De illo vídulo,
si sápias, sapias: hábeas, quod di dánt boni.
DA. Aequóm videtur tíbi, ut ego, alienúm quod est,
meum ésse dicam? GR. Quódne ego inveni ín mari? 5
DA. Tanto ílli melius óbtigit, qui pérdidit;
tuom ésse nihilo mágis oportet vídulum.
GR. Istó tu pauper és, quom nimis sancté pius.
DA. O Grípe, Gripe, in áetate hominum plúrimae
fiúnt transennae, úbi decipiuntúr dolis; 10
atque édepol in eas plérumque esca impónitur.
Quam sí quis avidus páscit escam aváriter,
decípitur in transénna avaritiá sua.
Ille, quí consulte, dócte, atque astuté cavet,
diútine uti béne licet partúm bene. 15

Mi istaéc videtur praéda praedatum írier,
ut cúm maiore dóte abeat, quam advénerit.
Egone út, quod ad me adlátum esse alienúm sciam,
celém? Minume istuc fáciet voster Daémones.
20 Sempér cavere hoc sápientes aequíssumum est,
ne cónscii sint ípsi maleficíi suis.
Ego, nísi quom lusi, níhil moror ullúm lucrum.
GR. Spectávi ego pridem Cómicos ad istúm modum
sapiénter dicta dícere, atque iis plaúdier,
25 quom illós sapientis móres monstrabánt poplo;
sed quom índe suam quisque íbant divorsí domum,
nullús erat illo pácto, ut illi iússerant.
DA. Abi íntro: ne moléstus; linguae témpera.
Ego tíbi daturus níl sum: ne tu frústra sis.
30 GR. At égo deos quaeso, ut, quídquid in illo vídulo est,
si aurúm, si argentum est, ómne id ut fiát cinis. —
DA. Illúc est, quod nos néquam servis útimur.
Nam illíc, cum servo sí quo congressús foret,
et ípsum sese et íllum furti adstríngeret;
35 dum praédam habere sé censeret, ínterim
praeda ípsus esset; praéda praedam dúceret.
Nunc hínc introibo et sácruficabo; póstibi
iubébo nobis coénum continuó coqui.

ACTUS IV. SCENA VIII.

PLEUSIDIPPUS. TRACHALIO.

PL. Íterum mi istaec ómnia itera, mi ánime, mi Trachálio,

Mí liberte, mí patrone, ímo potius mí pater!
réperit patrém. Palaestra suom átque matrem?
TR. Réperit.
PL. Ét popularis ést? TR Opino. PL. Et míhi
nuptura est? TR. Súspicor.
PL. Cénsen', hodie déspondebit éam mihi, quaeso?
TR. Cénseo. 5
PL. Quíd? patri etiam grátulabor, quom íllam invenit? TR. Cénseo.
PL. Quíd? matri eius? TR. Cénseo. PL. Quid
érgo censes? TR. Quód rogas,
cénseo. PL. Dic érgo, quanti cénses? TR. Egone? Cénseo. PL. At
súme quidem, ne cénsionem sémper facias. TR.
Cénseo.
PL. Quíd, si curram? TR. Cénseo. PL. An sic
pótius placide? TR. Cénseo. 10
PL. Étiamne eam adveniéns salutem? TR. Cénseo. PL. Etiamne éius patrem?
TR. Cénseo. PL. Post éius matrem? TR. Cénseo. PL. Quid póstea?
Étiamne adveniéns complectar éius patrem? TR.
Non cénseo.
PL. Quíd matrem? TR. Non cénseo. PL. Quid
eámpse illanc? TR. Non cénseo.
PL. Périi! delectúm dimisit: núnc non censet,
quóm volo. 15
TR. Sánus non es. Séquere. PL. Duc me, mí
patrone, quó lubet.

ACTUS V. SCENA I.

LABRAX.

Quis me ést mortalis míserior qui vívat alter hódie,
quem ad récuperatorés modo damnávit Pleusidíppus?
Abiúdicata a mé modo est Palaéstra: perditús sum!
Nam lénones ex gaúdio credo ésse procreátos:
5 ita omnés mortales, sí quid est malí lenoni, gaúdent.
Nunc álteram illam, quaé mea est, visam húc in Veneris fánum:
saltem út eam abducam, dé bonis quod réstat reliquiárum.

ACTUS V. SCENA II

GRIPUS. LABRAX.

GR. Nunquam édepol hodie ad vésperum Gripum ínspicietis vívom,
nisi vídulus mihi rédditur. LA. Perií, quom mentiónem
fieri aúdio usquam víduli, quasi pálo pectus túndor.
GR. Istíc scelestus líber est; ego, qui ín mari prehéndi
5 rete átque excepi vídulum, dare éi negatis quídquam.

LA. Proh di ímmortales, suó mihi hic sermóne arrexit aúris!
GR. Cubitum hércle longis lítteris signábo iam usquequáque:
si quís perdiderit vídulum cum auro átque argento múltò,
ad Grípum ut veniát. Nón feretis ístum, ut postulátis!
LA. Meum hércle illic homo vídulum scit quí habet, ut ego opínor. 10
Adeúndus mihi illic ést homo. Di, quaéso, subveníte!
GR. Quid me íntro revocas? Hóc volo hic ante óstium extergére:
nam hoc quídem pol e robígine, non ést e ferro fáctum:
ita quánto magis extérgeo, rutilum átque tenuiús fit. —
Nam quídem hoc venenatúm est verum: ita in mánibus consenéscit. 15
LA. Aduléscens, salve. Dí te ament cum inráso capite. Quíd fit?
GR. Verum éxtergetur. LA. Út vales? GR. Quid tú? num medicus, quaéso, es?
LA. Imo édepol una líttera plus súm, quam medicus. GR. Túm tu
Mendícus es? LA. Tetigísti acu. GR. Vidétur digna fórma.
Sed quíd tibi est? LA. Hac próxuma nocte ín marid elávi: 20
confrácta est navis: pérdidi, quidquíd erat, miser ibi ómne.

GR. Quid pérdidisti? LA. Vídulum cum auro átque argento múlto.

GR. Ecquíd meministi, in vídulo, qui périit, quid ibi infúerit?

LA. Quid réfert, qui periít? GR. Tamen, si non. LA. Álind fabulémur.

25 GR. Quid, si égo sciam, qui invénerit? Volo éx te scire sígna.

LA. Numi óctingenti aúrei in marsúpio infuérunt:
praetérea centum mnaé Philippeae ín pasceolo seórsus.

GR. Magna hércle praeda est! lárgiter mercédes indipíscar!
Di me ómnes respiciúnt: bene ergo ego hínc praedatus íbo!

30 profécto huius est vídulus. Perge ália tu expedíre.

LA. Taléntum argenti cómmodum magnum ínerat in cruména:
praetérea sinus, cántharus, epíchysis, gaulus, cýathus.

GR. Papaé, divitias tú quidem habuísti luculéntas!

LA. Miserum ístuc verbum et péssumum est, habuísse, et nihil habére.

35 GR. Quid dáre velis, qui istaéc tibi investíget indicétque?
elóquere propere, céleriter. LA. Numós trecentos. GR. Trícas!

LA. Quadringéntos. GR. Tramas pútridas! LA. Quingéntos. GR. Cassam glándem!

LA. Sexcéntos. GR. Curculiúnculos minútos fabuláre.

LA. Dabo séptingentos. GR. Ós calet tibi: núnc id frigefáctas.

LA. Millé dabo numos. GR. Sómnias. LA. Nihil
áddo: abi. GR. Igitur aúdi. 40
Si hercle ábiero hinc, hic nón ero. LA. Vin' céntum et mille? GR. Dórmis.
LA. Elóquere, quantum póstules. GR. Quo níhil
invitus áddas:
taléntum magnum: nón potest trióbolum hinc
abésse.
Proin tú vel aias vél neges. LA. Quid istíc necessum est, vídeo:
dabitúr talentum. GR. Accédedum huc: Venus
haéc volo arrogét te. 45
LA. Quod tíbi lubet, id mihi ímpera. GR. Tange
áram hanc Veneris. LA. Tángo.
GR. Per Vénerem hanc iurandúm est tibi. LA.
Quid iúrem? GR. Quod iubébo.
LA. Praei vérbis, quid vis. Quód domi est, nunquam úlli supplicábo.
GR. Tene áram hanc. LA. Teneo. GR. Déiera,
te mihi árgentum datúrum
eodém die illo, víduli ubi sís potitus. LA. Fíat. 50
GR. Venus Cýrenensis, téstem te testór mihi ....
LA. Venus Cyrenensis, testem te testor mihi ....
GR. si vídulum illum, quém ego in navi pérdidi ...
LA. si vidulum illum, quem ego in navi perdidi ...
GR. cum auro átque argento sálvom investigávero 55
LA. cum auro atque argento salvom investigavero ....
GR. isque ín potestatém meam pervénerit ....
LA. isque in potestatem meam pervenerit ....
GR. tum ego huíc, Gripo dico, (ínquito et me tángito) ....

60 LA. tum ego húic, Gripo díco: Venus, ut tu aúdias ....
GR. taléntum argenti mágnum continuó dabo.
LA. talentum argenti magnum continuo dabo.
GR. Si fraúdassis; dicíto, uti te in quaestú tuo
Venus éradicet cáput atque aetatém tuam. —
65 Tecum hóc habeto támen, ubi iuráveris.
LA. Et illum égo advorsum sí quid peccassó, Venus,
venerór te, ut omnes míseri lenonés sient.
GR. Tamen fíet, etsi tú fidem serváveris.
Tu hic ópperire: iam égo faxo exibít senex:
70 eum tú continuo vídulum repóscito.
LA. Si máxume mihi íllum reddiderit vídulum,
non ílli ego hodie débeo trióbolum.
Meus árbitratust, língua quod iurét mea.
Sed cónticescam: eccum éxit et ducít senem.

ACTUS V. SCENA III.

GRIPUS. DAEMONES. LABRAX.

GR. Séquere hac. Ubi istic léno est? — Heus, tu! hém tibi: hic habet vídulum.
DA. Hábeo et fateor ésse apud me; et, sí tuos est, habeás tibi.
Ómnia, ut quaeque ínfuere, ita sálva sistentúr tibi.
Téne, si tuost. LA. O di ímmortales, méus est! Salve, vídule!
5 DA. Túusne est? LA. Rogitas? Sí quidem hercle Ióvis fuit, meus ést tamen.

DA. Ómnia insunt sálva; una istinc cístella excepta ést modo
cúm crepundiís, quibuscum hodie fíliam inventí meam.
LA. Quám? DA. Tua quae fuít Palaestra, ea fília inventa ést mea.
LA. Béne meherclo fáctum est! Quom istaec rés tibi ex senténtia
púlcre evenit, gaúdeo. DA. Istuc fácile — non credó tibi. 10
LA. Ímo hercle, ut sciás gaudere mé, mihi tri óbolum
ób eam ne duís: condono té. DA. Benigne edepól facis.
LA. Ímo tu quidem hércle vero. GR. Heús, tu, iamne habes vídulum?
LA. Hábeo. GR. Propera... LA. Quíd properabo? GR. réddere argentúm mihi!
LA. Néque edepol tibi dó neque quidquam débeo. GR. Quae haec fáctio est? 15
Nón debes? LA. Non hércle vero. GR. Nón tu iuratús mihi es?
LA. Iúratus sum et núnc iurabo, sí quid voluptati ést mihi.
Iúsiurandum réi servandae, nón perdundae, cónditum est.
GR. Cédo, sis, mihi taléntum magnum argénti, periuríssume!
DA. Grípe, quod tu istúno talentum póscis? GR. Iuratúst mihi 20
dáre. LA. Lubet iuráre. Tun' meo póntifex periúrio es?
DA. Quá pro re argentúm promisit híc tibi? GR. Si vídulum

Húnc redegissem ín potestatem éius, iuratús dare
míhi talentum mágnum argenti. LA. Cédo, qui-
cum habeam, iúdicem,
25 ní dolo malo ínstipulatus sís, nive etiamdúm siem
quínque et viginti ánnos natus. GR. Hábe cum
hoc. LA. Alio ést opus.
DA. Iám ab isto auferre haúd sinam, nisi ístum
condemnávero.
Prómisistin' huíc argentum? LA. Fáteor. DA.
Quod servó meo
prómisisti, méum esse oportet: né tu, leno, pó-
stules,
30 te híc fide lenónia uti. Nón potes. GR. Iam té
ratus
náctum hominem, quem défraudares? Dándum
huc argentúm ést probum.
Íd ego continuo huic dabo, adeo mé ut hic emit-
tát manu.
DA. Quándo ergo erga té benignus fúvi, atque
operá mea
haéc tibi sunt serváta .... GR. Imo hercle méa:
ne tu dicás tua.
35 DA Sí sapies, tacébis. — Tum te míhi benigne
itidem áddecet
béne merenti béne referre grátiam. LA. Nempe
pró meo
iúre oras? DA. Mirúm, quin tuum ius méo peri-
clo abs te éxpetam.
GR. Sálvos sum: lenó labascit; líbertas portén-
ditur!
DA. Vídulum istic ílle invenit; íllud mancipiúm
meum est.
40 Égo tibi hunc porró servavi cúm magna pecúnia

LA. Grátiam habeo, et dé talento núlla causa est, quín feras,
quód isti sum iurátus. GR. Heus tu, míhi dato ergo, sí sapis.
DA. Tácen', an non? GR. Tu méam rem simulas ágere, tibi nunc cómmodas.
Nón hercle istoc mę íntervortes, si áliam praedam pérdidi.
DA. Vápulabis, vérbum si addes únum istuc. GR. Vel hercle énica! 45
nón tacebo unquam álio pacto, nísi talento cómprimor.
DA. Tíbi operam hic quidem dát: taceto.— Cóncede huc, lenó. LA. Licet.
GR. Pálam age! nolo múrmurillum néque susurrum fíeri.
DA. Díc mihi, quanti illam émisti tuam álteram muliérculam
Ámpeliscam? LA. Mílle numos dénumeravi. DA. Vín' tibi 50
cónditionem lúculentam férre me? LA. Sané volo.
DA. Dívíduom taléntum faciam. LA. Béne facis. DA. Pro illa altera,
líbera ut sit, dímidium tibi súme; dimidium huíc cedo.
LA. Máxume. DA. Pro illó dimidio égo Gripum emittám manu,
quém propter tu vídulum et ego nátam inveni. LA. Béne facis: 55
grátiam habeo mágnam. GR. Quam mox mi árgentum ergo rédditur?
DA. Rés soluta est, Grípe: ego habeo. GR. Hércle at ego me mávolo.

DA. Nihil hercle hic tibi ést: ne speres. Iúris-
iurandí volo
grátiam faciás. GR. Perii hercle! nísi me suspen-
do, óccidi!
60 Núnquam hercle iterum défraudabis mé quidem
post húnc diem.
DA. Híc hodie coenáto, leno. LA. Fíat; condi-
tió placet.
DA. Séquimini intro. — Spéctatores, vós quo-
que ad coenám vocem,
ní daturus níl sim, neque sit quídquam pollucti
domi,
níve adeo vocátos credam vós esse ad coenám
foras.
65 Vérum si volétis plausum fábulae huic clarúm
dare,
cómissatum omnés venitote ád me ad annos sé-
decim.
Vós hic hodie coénatote ambó. LA. Fiat. DA.
Plausúm date.

S T I C H U S.

DRAMATIS PERSONAE.

PANEGYRIS, PINACIUM,	Sorores, filiae Antiphontis, maritae Epignomi et Pamphilippi, fratrum.

ANTIPHO, senex.

GELASIMUS, parasitus.

CROCOTIUM, puella, serva Paneg.

DINACIUM, puer, servus Panegyr.

EPIGNOMUS, PAMPHILIPPUS,	mariti Paneg. et Pinac.

STICHUS, servus Epignomi.

SAGARINUS, servus Pamphilippi.

STEPHANIUM, horum utriusque amica.

SUMMARIUM.

Antipho Atheniensis, senex hilarus atque opulentus, duas habet filias, Panegyrin et Pinacium, nuptas duobus fratribus, Epignomo et Pamphilippo, qui, quoniam sua prodegerant et ex divitibus pauperes erat facti, consilium ceperant ad mercaturam proficiscendi, quo suae rei familiari succurrerent famamque suam repararent. Iis igitur nimium diu absentibus, quum ne nuntius quidem adferretur, viverentne, necne, demum Antipho filias aliis nuptum dare constituit. Eae tamen maritis suis fidae manere malunt. Mittit Panegyris Gelasimum parasitum ad portum, visum, an naves advenerint. Interim venit eodem missus puerulus, nuncium de adventu maritorum afferens. Ii domum redeunt, conciliantur socero, qui sibi fidicinam ex illorum mercibus expetit; ludunt parasitum, Stichoque servo in diem libertatem convivandi concedunt; qui cum socio conservo et cum communi utriusque amica epulo reditum suum celebrat.

(Res agitur Athenis. Metra autem negligentius servata in hac fabula deprehenduntur; et fabula fortasse non Plauti.)

ARGUMENTUM.

Senéx castigat filias, quod haé viros
Tam pérseverent, péregrinantis, paúperes,
Ita sústinere frátres neque relínquere;
Contráque verbis délenitur cómmodis,
Habére ut sineret, quós semel nactaé forent.
Virí reveniunt ópibus aucti tráns mare;
Suam quísque retinet, ác Sticho ludús datur.

ACTUS I. SCENA I.

PANEGYRIS. PINACIUM.

PA. Credo égo, miseram fuisse Pénelopam,
soror, [suo ex animo], quaé tam diu [vidua] viro
suó caruit.
Nam nós eius animum dé nostris
factís noscimus, quarúm viri hinc
absúnt, quorumque negótiis nos 5
abséntum, ut est aequum, sóllicitae
noctés et dies, soror, súmus semper.
PI. Nostrum ófficium nos fácere aequum est:
neque id mágis facimus, quam mónet pietas.
Sed hic, méa soror, adsisdúm: [multa] volo 10
tecúm loquier de ré viri.
PA. Salvéne, amabo?
PI. Speró quidem et volo. Sed hoc, sóror, crucior,
patrem tuúm, meumque adeo, unicé qui unus
civíbus omnibus probus pérhibetur, 15
eum núnc improbi viri offício uti,
viris tántas absentíbus nostris
qui fácit iniurias ímmerito,
nosque áb iis nunc abdúcere volt.
Hae rés vitae me, sóror, saturant; 20
hae míhi dividiae et sénio sunt.
PA. Neu lácruma, soror, neu túo id animo
fac, quód tibi pater faceré minatur.

Spes ést, eum melius fácturum.
25 Novi égo illum: ioculo istaéc dicit;
neque illé sibi mereat Pérsarum
montés, qui esse aurei pérhibentur,
ut istúc faciat, quod tú metuis.
Tamen, sí faciat, minume írasci
30 decet; néque id immerito éveniet.
Nam víri nostri domo ut ábierunt,
hic tértius annus; PI. Ita, út memoras.
PA. quum ipsi ínterea, vivánt, valeant,
ubi sínt, quid agant, ecquíd agant, neque
35 partícipant nos neque rédeunt.
PI. An id dóles, soror, quia illi suum ófficium
non cólunt, quum tu tuum fácis? PA. Ita pol.
PI. Tace, sís! cave, sis, audíam ego istuc,
cave, pósthac ex te! PA. Nám qui iam?
40 PI. Quia pól meo animo omnes sápientes
suum offícium aequom est colere ét facere.
Quamobrem égo te hoc, soror, tametsi és maior,
moneo, út tuum memineris ófficium, et-
si illi ímprobi sint atque áliter nos
45 faciánt, quam aequom est; tamen pól ne quid
magis ómnibus obnoxiaé simus,
nostrum ófficium meminísse decet.
PA. Placet: táceo. PI. At memineris fácito!
PA. Nolo égo, soror, me crédi esse immemorém viri,
50 neque ille éos honores, míhi quos habuit, pérdidit:
nam míhi pol grata accéptaque huius benígnitast,
et mé quidem haec condítio nunc non poénitet,
neque est cúr nunc studeam has núptias mutarier.
Verúm postremo in pátris potestate est situm:

faciúndum id nobis, quód parentes ímperant. 55
PI. Scio, átque in cogitándo moerore aúgeor:
nam própemodum iam osténdit suam senténtiam.
PA. Igitúr quaeramus, nóbis quid facto úsus sit.

ACTUS I. SCENA II.

ANTIPHO. PANEGYRIS. PINACIUM

AN. Quí manet, ut moneátur semper sérvos homo officiúm suum,
néc voluntate id fácere meminit, sérvos is habitu haúd probust.
Vós meministis quótcalendis pétere demensúm cibum:
quí minus meministís, quod opus sit fácto, facere in aédibus?
Iám quidem in suo quidqué loco nisi erit míhi situm supelléctilis, 5
quom égo revortar: vós monumentis cómmonefaciam búbulis.
Nón homines habitáre mecum mi híc videntur, séd sues.
Fácite, sultis, nítidae ut aedes méae sint, quom redeám domum.
Iam égo domi adero. Ad méam maiorem fíliam invisó domum.
Sí quis me quaeret, índe vocatote áliqui; aut iam egomet híc ero. 10
PI. Quíd agimus, soror, si óbfirmabit páter advorsum nós? PA. Pati

nós oportet, quód ille faciat, cúius potestas plús potest.

AN. Sí manere hic sése malint pótius, quam alio núbere:

nón faciant. Quid míhi opust, decurso aétatis spatió, cum eis

15 gérere bellum, quúm nil, quamobrem fáciam, meruisse árbitrer?

Mínume! nolo túrbas. Sed hoc mihi óptumum factu árbitror:

príncipium, ego quo pácto cum illis óccipiam, id ratiócinor:

útrum ego perplexím lacessam orátione ad húnc modum,

quási nunquam quidquam ín eas simulem, quási nil indaudíverim,

20 éas in se meruísse culpam, ac pótius tentem léniter;

án minacitér. Scio, lites fóre: ego meas novi óptume.

PI. Éxorando, haud ádvorsando, súmendam operam cénseo.

Grátiam a pátre si petimus, spéro ab eo impetrássere.

Ádvorsari síne dedecore et scélere summo haud póssumus.

25 Néque ego sum factúra, neque, tu ut fácias, consilióm dabo;

vérum, ut exorémus. Novi ego nóstros: exorábilist.

AN. Síc faciam: adsimulábo, quasi culpam áliquam in sese admíserint;

pérplexabilitér earum hodie pérpavefaciam péctora;

póst id agam igitur deínde: ut animus méus erit, faciám palam.
Múlta scio faciúnda verba. Ibo íntro. Sed aperta ést foris. 30
PI. Cérto enim mihi patérnae vocis sónitus aures áccidit.
PA. Ís est ecastor. Férre advorsum hominem óccupemus ósculum.
PI. Sálve, mi pater. AN. Ét vos ambae. Íllico, agite, abscédite!
PI. Ósculum .... AN. Sat est ósculi mihi vóstri. PI. Qui, amabó, pater?
AN. Quía ita meae animaé salsura evénit. PI. Adside híc, pater. 35
AN. Nón sedeo istic; vós sedete; ego sédero in subséllio.
PI. Máne, pulvinum. AN. Béne procuras míhi; satis sic fultum ést mihi.
PI. Síne, pater. AN. Quid ópus est? PI. Opus est. AN. Mórem tibi geram. Hóc sat est.
PI. Núnquam enim nimis curáre possunt súum parentem fíliae.
Quem aéquiust nos potiórem habere, quám te; postideá, pater, 40
víros nostros, quibus tú voluisti ésse nos matres fámilias?
AN. Bónas ut aequom est fácere, facitis, quúm tamen absentés viros
perínde habetis, quási praesentes sínt. PI. Pudicitia ést, pater,
eós nos magnificáre, qui nos sócias sumserúnt sibi.
AN. Númquis hic est aliénus nostris díctis auceps aúribus? 45

PA. Núllus praeter nósque teque. AN. Vóstrum animum adhiberí volo.
Nám ego ad vos nunc, ímperitus rérum et morum múlierum,
díscipulus venio ád magistras. Quíbus matronas móribus,
quae óptumae sunt, ésse oportet? Séd utraque ut dicát mihi.
50 PA. Quíd istuc est, quod éxquaesitum huc múlierum morés venis?
AN. Pól ego uxorem quaéro, postquam vóstra mater mórtua est.
PA. Fácile invenies ét peiorem et péius moratám, pater,
quam ílla fuit; meliórem neque tu réperies neque Sól videt.
AN. Át ego ex te exquiro átque ex istac túa sorore .... PA. Edepól, pater,
55 scío, ut oportet ésse, si sint íta, ut ego aequom cénseo.
AN. Vólo scire ergo, ut aéquum censes. PA. Út, per urbem quum ámbulent,
ómnibus os obtúrent, ne quis mérito maledicát sibi.
AN. Díc vicissim núnc iam tu. PI. Quíd vis tibi dicám, pater?
AN. Úbi facillimé spectatur, múlier quae ingenio ést bono?
60 PI. Cuí male faciundi ést potestas, quaé, ne id faciat, témperat.
AN. Haúd male istuc. Age tu áltera: utra sít conditio pénsior,
vírginemne an víduam habere? PA. Quánta mea sapiéntia est,

é malis multís malum quod mínumum est, id mi-
numúm est malum.
Quí potest mulierés vitare, vítet: ut quotídie
prídie caveát, ne faciat, quód pigeat postrídie. 65
AN. Quaé tibi muliér videtur múlto sapientíssuma?
PI. Quaé tamen, quum rés secundae súnt, se po-
terit nóscere;
ét illa, quae aequo animó patietur, síbi esse peius,
quám fuit.
AN. Édepol vos lepide tentavi, véstrumque inge-
nium íngeni.
Séd hoc est, quod ad vos vénio, quodque esse ám-
bas conventás volo: 70
mi aúctores ita súnt amici, ut vós hinc abducám
domum.
PA. Át enim nos, quarúm res agitur, áliter aucto-
rés sumus:
nam aút olim, nisi tíbi placebant, nón datas
opórtuit;
aút nunc non aequóm est abduci, páter, illisce
abséntibus.
AN. Vósne ego patiar cúm mendicis núptas me
vivó viris? 75
PI. Plácet ille meus míhi mendicus; súus rex re-
ginaé placet.
Ídem animust in paúpertate, qui ólim in divitiís
fuit.
AN. Vósne latrones ét mendicos hómines magni
pénditis?
PA. Nón me tu argentó dedisti, opínor, nuptum,
séd viro.
AN. Quíd? illos exspectátis, qui abhinc iam ábie-
runt triénnium? 80

Quín vos capitis cónditionem ex péssuma primáriam?
PI. Stúltitia est, patér, venatum dúcere invitás canes.
Hóstis est uxór, invita quae ád virum nuptúm datur.
AN. Cértumne est, neutrám vostrarum pérsequi imperiúm patris?
85 PA. Pérsequimur: nam, quó dedisti núptum, abire nólumus.
AN. Béne valete: ibo átque amicis vóstra consilia éloquar.
PI. Próbiores, credo, árbitrabunt, sí probis narráveris.
AN. Cúrate igitur fámiliarem rem, út potestis, óptume.
PA. Núnc places, quum récte monstras: núnc tibi auscultábimus.
90 Núnc, soror, abeámus intro. PI. Imo íntervisam príus domum.
Si á viro tibi fórte veniet núntius, facito út sciam.
PA. Néque ego te celábo, neque tu mé celassis, quód scies.
Ého, Crocotium, í, parasitum Gélasimum huc accérsito;
técum adduce: nam íllum ecastor míttere ad portúm volo,
95 sí quae forte ex Ásia navis héri aut hodie vénerit.
Nám dies totós apud portum sérvos unus ádsidet;
séd tamen volo íntervisi. Própera, atque actutúm redi.

ACTUS II. SCENA I.

GELASIMUS. CROCOTIUM.

GE. Famém fuisse súspicor matrém mihi:
nam póstquam natus súm, satur nunquám fui;
neque quísquam melius réferet matri grátiam,
quam égo matri meae réfero invitíssumus.
Nam ílla me in alvo ménses gestavít decem; 5
at égo illam in alvo gésto plus annós decem.
Atque ílla puerum mé gestavit párvolum,
quo mínus laboris íllam cepisse exístumo;
at égo non pauxillam ín utero gestó famem,
verum hércle multo máxumam et gravíssumam. 10
Uterí dolores mihi óriuntur quotídie;
sed mátrem parere néqueo; nescio, quómodo.
Audívi saepe hoc vólgo * * * dícier,
solére elephantum grávidam perpetuós decem
esse ánnos. Eius ex sémine haec certo ést fames: 15
nam iám complures ánnos utero haerét meo.
Nunc sí ridiculum hóminem quaeret quíspiam,
venális ego sum cum órnamentis ómnibus.
Inánimentis éxplementum quaérito.
Gelásimo nomen mi índidit parvó pater, 20
quia inde iam á pauxillo púero ridiculús fui.
Propter paúpertatem hoc ádeo nomen réperi
eo, quía paupertas fécit, ridiculús forem:
nam illa ómnes artes pérdocet, ubi quem áttigit.
Per annónam caram díxit me natúm pater: 25
proptérea, credo, núnc esuriod ácrius.
Sed géneri nostro haec réddita est benígnitas:
nullí negare sóleo, si quis mé vocat.

Orátio una intériit hominum péssume,
30 atque óptuma hercle, méo animo, et scitíssuma,
qua ante útebantur: „Véni illo ad coenam! síc face!
promítte vero! né gravare: est cómmodum:
volo, ínquam, fieri: nón amittam, quín eas."
Nunc répererunt éi verbo vicárium
35 nihilí quidem hercle vérbum ac vilíssumum:
„Vocém te ad coenam, nísi egomet coenémforis."
Ei hércle ego verbo lúmbos defractós velim,
ni vére periert, si coenassít domi.
Haec vérba subigunt méd, ut mores bárbaros
40 discam, átque ut faciam praéconis compendium,
itaque aúctionem praédicem, ipse ut véneam.
CR. Hic ille ést parasitus, quem árcessitum míssa sum.
Quae lóquitur, auscultábo, priusquam cólloquar.
GE. Sed cúriosi súnt hic quamplurés mali,
45 aliénas res qui cúrant studio máxumo,
quibus ípsis nulla est rés, quam procurént, sua.
Ei, quándo quem auctiónem facturúm sciunt,
adeúnt, perquirunt, quíd siet causae, íllico:
aliénum aes cogat, án pararit praédium;
50 uxórin' sit reddénda dos divórtio.
Eos ómnes, tametsi hercle haúd indignos iúdico,
qui, ut múltum miseri sínt, laborent, níl moror:
dicam aúctionis caúsam, ut animo gaúdeant:
nam cúriosus némo est, quin sit málevolus.
55 Ipse égomet quamobrem aúctionem praédicem,
damna évenerunt máxuma miseró mihi:
ita mé mancupia míserum adfecerúnt male —
potátiones plúrimae demórtuae.
Quot ádeo coenae, quás deflevi, mórtuae!

quot potiones múlsi! quot autem prándia, 60
quae intér continuum pérdidi triénnium!
Prae moérore adeo míser atque aegritúdine
consénui; pene súm famed emórtuus.
CR. Ridículus aeque núllus est, quando ésurit.
GE. Nunc aúctionem fácere decretúm est mihi: 65
forás necessum est, quídquid habeo, véndere.
Adéste, sultis! praéda erit praeséntium.
Logós ridiculos véndo. Age, licémini.
Qui coéna poscit? écqui poscit prándio?
Herculés te amabit prándio, coená, cibo. 70
Ehem, ádnuistin'? Némo meliorés dabit;
nullí meliores ésse parasitó sinam.
Vel únctiones graécas sudatórias
vendó, vel alias málacas crapulárias;
cavillátiones; ádsentatiúnculas 75
ac périuratiúnculas parasíticas
robíginosam strígilem: ampullam rúbidam;
parasítum inanem, quó recondas réliquias.
Haec véniisse iám opus est, quantúm potest:
ut décumam partem Hérculi pollúceam. 80
CR. Ecástor auctiónem haud magní preti!
Adhaésit homini ad ínfimum ventrém fames.
Adíbo hominem. GE. Quis haéc est, quae advorsum ít mihi.
Epignómi ancilla haéc quidem est Crocótium.
CR. Gelásime, salve. GE. Nón id est nomén mihi. 85
CR. Certó mecastor íd fuit nomén tibi.
GE. Fuít disertim; vérum id usu pérdidi,
nunc Míccotrogus nómine ex veró vocor.
CR. Heu, ecástor, risi te hódie. GE. Quando, aut quo ín loco?
CR. Hic, quum aúctionem praédicabas. GE. Péssuma! 90

ehon' aúdivisti? CR. Té quidem digníssumam.
GE. Quo núnc is? CR. Ad te. GE. Quíd venis?
CR. Panégyris
rogáre iussit té nunc opere máxumo,
mecúm simitu ut íres ad sesé domum.
95 GE. Ego íllo mehercle véro eo, quantúm potest.
Iamne éxta cocta súnt? quot agnis fécerat?
CR. Illá quidem nullum sácruficavit. GE. Quómodo?
Quid ígitur me volt? CR. Trítici modiós decem
rogáre, opinor, té volt. GE. Mene? ab se útpetam?
100 CR. Imo hércle, ut abs te mútuom nobís dares.
GE. Negato ésse, quod dem, míhi, nec mu, nec
mútuom,
neque áliud quidquam, nísi hoc, quod habeo,
pállium;
linguám quoque etiam mihi ésse venditáriam.
CR. Hau, núlla tibi lingua ést, quae quidem dicát:
dabo?
105 GE. Veterém reliqui; eccíllam, quae dicát: cedo.
CR. Malúm tibi di dent! GE. Haéc eadem dicít tibi.
CR. Quid nunc? iturus, án non? GE. Abi sané domum:
iam illó venturum dícito. Propera átque abi.
Demíror, quid illaec me ád se arcessi iússerit,
110 quae núnquam iussit me ád se arcessi ante húnc
diem,
postquám vir abiit éius. Miror, quíd siet;
nisi, út periclum fíat, visam, quíd velit.
Sed éccum Dinacium, éius puerum! Hóc vide!
satin' út facete, átque ex pictura ádstitit?
115 Nae iste édepol vinum póculo pauxíllulo
saepe éxantlavit súbmerum scitíssume!

ACTUS II. SCENA II.

DINACIUM. GELASIMUS.

DI. Mercúrius, Iovis qui núntius perhibétur, nunquam aequé patri
suo núntium lepidum áttulit, quam égo nunc meae herae núntiabo:
ítaque onustum péctus porto laétitia lubéntiaque,
néque lubet, nisi glóriose quídquam proloquí. Profecto
amoénitates ómnium Venerum átque venustatum ádfero, 5
ripísque superat mi átque abundat péctus laetitiá meum.
Proptérea, Dinaciúm, pedes hortáre! honesta dícta factis!
Nunc tíbi potestas ádipiscendi est glóriam, laudém, decus:
heraéque egenti súbveni: benefácta maiorúm tuûm exauge;
quae mísera exspectátione est Épignomi adventús viri. 10
Proinde, út decet, amat vírum suum cupidé. Nunc, Dinacium, éxpedi!
Age, út placet! curre, út lubet! cave quémquam flocciféceris!
Cubitís depulsa dé via! tranquíllam concinná viam!
Si réx obstabit óbviam, regem ípsum prius pervórtito!
GE. Quidnám dicam Dinácium tam lascívibundum cúrrere? 15

Arúndinem fert, spórtulamque, et hámulum piscárium.

DI. Sed tándem, opinor, aéquiust, herám mihi esse súpplicem,

atque óratores míttere ad me, dónaque ex auro, ét quadrigas,

quí vehar: nam pédibus ire nón queo. Ergo iám revortar.

20 Ád med iri et súpplicari égomet mi aequom cénseo. —

An véro nugas cénseas? nihil ésse, quod ego núnc scio? —

Tantum á portu adportó bonum, tam gaúdium grande ádfero:

vix ípsa domina hoc, nísi sciat, exóptare a dis aúdeat.

Nunc últro hoc deportem? Haúd placet, neque íd vero officium árbitror;

25 hic hóc videtur míhi magis meo cónvenire huic núntio,

advórsum ut veniat, óbsecret, se ut núntio hoc impértiam.

Secúndas fortunás decent supérbiae.

Sed tándem, quum recógito, qui pótuit scire, haec scíre me?

Nón enim possum quín revortar, quín loquar, quin édissertem,

30 herámque ex moerore éximam, benefácta maiorúm meûm

exaúgeam, atque illam aúgeam insperáto, opportunó bono.

Contúndam facta Tálthybi, contémnamque omnes núntios:

simúlque ad cursurám meditabor me ád ludos
Olýmpiae.
Sed spátium hoc occidít; breve est currículo.
Quam me poénitet!
Quid hóc? occlusam iánuam video. Íbo et pul-
tabó foris. 35
Aperíte atque approperáte! fores
facite út pateant! removéte moram!
Nimis haéc res sine curá geritur:
vide, quámdudum hic adsto ét pultò!
Somnóu' operam datis? Éxperiar, 40
fores án cubiti an pedes plús valeant.
Nimis véllem hae fores herum fúgissent:
ea caúsa ut haberent málum magnum.
Deféssus sum pultándo:
hoc ést postremum vóbis! 45
GE. Ibo átque hunc compellábo.
Salvós sis. DI. Et tu sálve.
GE. Iam tú piscator fáctus?
DI. Quamprídem non edísti?
GE. Unde ís? quid fers? quid féstinas? 50
DI. Tua quód nil refert, né cures.
[GE. Quid istúc est? DI. Quas tu edés colubras.]
GE. Quid tam íracundus? DI. Si ín te
pudor ádsit, non me appélles.
GE. Possúm scire ex te vérum? 55
DI. Potes: hódie non coenábis.

ACTUS II. SCENA III.

PANEGYRIS. GELASIMUS. DINACIUM.

PA. Quisnam, óbsecro, has frangít foris? ubi ést?
Tun' haéc facis? tun' mi húc hostis venís?
GE. Sálve. Tuo arcessítu venio húc. PA. Ean' gratia fóris effringis?
GE. Túos inclama: túi delinquunt. Égo, quid me vellés, visebam.
5 Nám equidem harum mé miserebat. DI. Érgo auxilium própere latum est.
[PA. Quisnam hic loquitur tam prope nos? DI. Dinacium. PA. Ubi is est? DI.]
Réspice me et relínque egentem párasitum, Panégyris.
PA. Dínacium .... DI. Istuc índidere nómen maiorés mihi.
PA. quíd agis? DI. Quid agam, rógitas? PA. Quidni rógitem? DI. Quid mecum ést tibi?
10 PA. Méin' fastidis, própudiose? Elóquere propere, Dínacium!
DI. Iúbe me omittere ígitur hos, quí rétinent. PA. Qui retinént? DI. Rogas?
Ómnia membra lássitudo míhi tenet.... PA. Linguám quidem
sát scio tibi nón tenere. DI. ita céleri curriculó fui
própere a portu, túi honoris caúsa. PA. Ecquid adportás boni?
15 DI. Nímio impartior múlto tanto plús, quam speras. PA. Sálva sum!

DI. Át ego perii, quói medullam lássitudo pérbibit!
GE. Quíd ego, quoi miseró medullam véntris percepít fames?
PA. Écquem convenísti? DI. Multos. PA. Át virum ecquem? DI. Plúrimos;
vérum ex multis néquiorem núllum, quam hic est. GE. Quómodo?
Iámdudum ego ístum patior dícere iniusté mihi. 20
Praéterhac si me ínritassis . . . ! DI. Édepol esuriés male.
GE. Ánimum inducam, ut, ístuc verum té locutum esse, árbitrer.
DI. Múnditias volo fíeri: efferte hùc scópas, simulque arúndinem,
út operam omnem aránearum pérdam et texturam ímprobem,
déiiciamque earum ómnes telas. GE. Míserae algebunt póstea. 25
DI. Quíd? illas itidem ésse censes, quási te, cum veste única?
Cápe illas scopas! GE. Cápiam. DI. Hoc egomet, tu hóc converre! GE. Fécero.
DI. Écquis huc effert násiternam cúm aqua. GE. Sine suffrágio
pópuli tamen aedílitatem hic quídem gerit. DI. Age tu, ócius
pínge humum: conspérge ante aedis! GE. Fáciam. DI. Factum opórtuit. 30
Égo hinc araneás de foribus déiiciam, et de páriete.
GE. Édepol rem negótiosam! PA. Quíd sit, nil etiám scio,
nísi forte hospités venturi súnt. DI. Vos lectos stérnite!

GE. Príncipium placét de lectis. DI. Álii ligna caédite;
35 álii pisces dépurgate, quós piscator áttulit!
pérnam et glandiúm deiicite! GE. Hic hércle homo nimiúm sapit.
PA. Nón ecastor, út ego opinor, sátis herae morém geris.
DI. Ímo res omnés relictas hábeo, prae quod tú velis.
PA. Túm tu igitur qua caúsa missus és ad portum, mihi éxpedi.
40 DI. Dícam. Postquam mé misisti ad pórtum cum lucí simul,
cómmodum radiósus ecce Sól superabat éx mari.
Dúm percontor pórtitores, écquae navis vénerit
éx Asia; negánt venisse: cónspicatus sum ínterim
cércurum, quo ego mé maiorem nón vidisse cénseo.
45 Ín portum ventó secundo, vélo passo pérvenit.
Álius alium pércontamur: quóia est navis? quíd vehit?
Ínterim Epignomúm conspicio, túum virum, et servóm Stichum.
PA. Hém, quid? Epignomum élocutus? GE. Túum virum, et vitám meam!
DI. Vénit, inquam. PA. Tún' eum ipsum vídisti? DI. Ita: égo lubens,
50 Árgenti aurí que advexit múltum .... PA. Nimis factúm bene!
GE. Hércle vero cápiam scopas, átque hoc converrám lubens.
DI. lánam purpurámque multam .... GE. Hém, qui ventrem véstiam!
DI. léctos eburatós, auratos.... GE. Ádcubabo régie

DI. túm Babylonicá peristromata, cónchyliata tapétia.
Ádvexit nimiúm bonae rei. GE. Hércle rem gestám bene! 55
DI. Póst, ut occepí narrare, fídicinas, tibícinas,
sámbucinas advéxit secum fórma eximia. GE. Eúgepae!
Quándo adbibero, adlúdiabo. Túm sum ridiculíssumus.
DI. Póstea unguenta múltigenerum múlta. GE. Non vendó logos.
Iám non faciam aúctionem: mi óbtigit heréditas. 60
Málevoli perquísitores aúctionum péricrint!
Hércules, decumam ésse adauctam, tíbi quam vovi, grátulor.
DI. Póst autem advexít sécum parasítos .... GE. Hei, perií, miser!
DI. rídiculissumós. GE. Reverram hercle hóc, quod converrí modo.
PA. Vídistin' virúm sororis, Pámphilippum? DI. Nón. PA. Adest? 65
DI. Ímo aiebánt éum venisse símitu; sed ego húc citus
praécucurri, ut núntiarem núntium exoptábilem.
GE. Vénales logí sunt illi, quós negabam véndere,
íllico, et meó malo est quod málevolentes gaúdeant.
Hércules, sané, qui deus sis, díscessisses nón male! 70
PA. I íntro, Diniacium: iube famulos rém divinam mi ádparent. —
Béne vale. GE. Vin ádministrem? PA. Sát servorum habeó domi.
GE. Énimvéro, Gelásime, opinor, próvenisti fútile,

sí neque ille adést, neque hic, qui vénit, quidquam súbvenit.
75 Íbo intro ad librós, et discam dé dictis melióribus:
nám ni illos hominés expello, ego óccidi planíssume.

ACTUS III. SCENA I.

EPIGNOMUS. STICHUS.

EP. Quum béne re gesta sálvos convortór domum,
Neptúno grates hábeo et tempestátibus;
simúl Mercurio, quí me in mercimóniis
iuvít lucrisque quádruplicavit rém meam.
5 Olím quos abiens ádfeci aegrimónia,
eos núnc laetantes fáciam adventú meo.
Nam iam Ántiphonem cónveni, adfiném meum,
cumque éo reveni ex ínimicitia in grátiam.
Vidéte, quaeso, quíd potest pecúnia!
10 Quoniám re bene gestá redisse mé videt
magnásque adportavísse divitiás domum:
sine ádvocatis íbidem in cercuro, ín stega,
in amícitiam atque in grátiam convórtimus;
et is hódie apud me coénat, et fratér meus:
15 nam heri ámbo in uno pórtu fuimus; séd mea
hodié soluta est návis aliquantó prius.
Age, abdúc has intro, quás mecum adduxí, Stiche.
ST. Here, síve ego taceam, seú loquar: scio, scíre te,
quam múltas tecum míserias multáverim;

nunc húnc diem unum ex íllis multis míseriis 20
volo mé eleutheriam cápere advenientém domum.
EP. Et iús et aequom póstulas: sumás, Stiche,
in húnc diem; te níl moror; abi, quó lubet.
Cadúm tibi veteris víni propinó. ST. Papae,
ducam hódie amicam! EP. Vél decem, dum détuo. 25
Ubi coénas hodie, sí hanc rationem ínstituis?
ST. Amícam ego habeo Stéphanium hinc ex próxumo,
tui frátris ancillam; éo condixi, in sýmbolam
ad coénam ad eius consérvom Sagarinúm Syrum.
Eadem ést amica ambóbus; rivalés sumus. 30
EP. Age, abdúc eas intro. Húnc tibi dedó diem.
ST Meam cúlpam habeto, nísi probe excruciávero.
Iam hercle égo per hortum ad amícam transibó meam,
mi hanc óccupatum nóctem; eádem sýmbolam
dabo, ét iubebo ad Ságarinum coenám coqui, 35
aut égomet ibo atque óbsonabo obsónium.
Atque, íd ne vos mirémini, homines sérvolos
potáre, amare atque ád coenam condícere:
licet hóc Athenis nóbis. Sed, quom cógito:
potiús quam in dividiam véniam, est etiam hic óstium 40
aliúd posticum nóstrarum harumce aédium,
[posticam partem magis utuntur aedium;]
ea ibo óbsonatum, eádem referam obsónium
per hórtum: utroque cómmeatus cóntinet.
Ite hác secundum, vós, me. Ego hunc laceró diem.

ACTUS III. SCENA II.

GELASIMUS. EPIGNOMUS

GE. Librós inspexi: tám confido, quám potist,
me meum óbtenturum régem ridiculís meis.
Nunc ínterviso, iámne a portu advénerit,
ut eum ádvenientem díctis meis delíniam.
5 EP. Hic quidém Gelasimus ést parasitus, quí venit.
GE. Auspíciod hodie óptumo exiví foras:
mustéla murem ábstulit praetér pedes.
Cum strénad obscaevávit: spectatum hóc mihi est.
Nam ut ílla vitam réperit hodié sibi,
10 item mé spero factúrum. Augurium haéc facit.
Epignómus hic quidem est, qui ádstat: ibo atque ádloquar.
Epignóme, ut ego té nunc conspició lubens!
Ut praé laetitia lácrumae praesiliúnt mihi!
Valuístin' usque? EP. Sústentatum est sédulo.
15 GE. Bene átque amice dícis. EP. Di dent, quaé velis.
GE. Propíno tibi salútem plenis faúcibus.
Coenábis apud me, quóniam salvos ádvenis.
EP. Vocáta est opera núnc quidem; tam grátia est.
GE. Promítte. EP. Certum est. GE. Síc fac, inquam. EP. Cérta rest.
20 GE. Lubénte me hercle fácies. EP. Idem ego istúc scio.
Quando úsus veniet, fíet. GE. Nunc ergo úsus est.
EP. Non édepol possum. GE. Quíd gravare? Censeas:
nescío quid vero hábeo in mundo. EP. Í modo;

alium convivam quaérito tibi in húnc diem.
GE. Quin tú promittis? EP. Nón graver, si póssiem. 25
GE. Unúm quidem hercle cértum promittó tibi:
lubéns accipiam cérto, si promíseris.
EP. Valeás. GE. Certumne est? EP. Cértum: coenabó domi.
GE. Quandóquidem operam túam non vis promíttere:
vin' ád te ad coenam véniam? EP. Si possím, velim; 30
verum híc apud me coénant alienі novem.
GE. Haud póstulo equidem méd in lecto accúmbere.
Scis tú, med esse ími subsellí virum.
EP. At ii óratores súnt popli, summí viri;
Ambrácia veniunt húc legati públice. 35
GE. Ergo óratores pópuli, summatés viri,
summí accumbent; égo infimatis ínfimus.
EP. Haud aéquom est, te inter óratores áccipi.
GE. Equidem hércle orator súm; sed procedít parum.
EP. Cras dé reliquiis nós volo. Multúm vale. 40
GE. Perii hércle vero pláne, nihil obnóxie!
Unó Gelasimo mínus est, quam dudúm fuit.
Certum ést mustelae pósthac nunquam crédere:
nam incértiorem núllam novi béstiam.
Quaene ípsa decies ín die mutát locum, 45
eam aúspicavi ego ín re capitalí mea?
Certum ést amicos cónvocare, ut cónsulam,
qua lége nunc med — ésurire opórteat.

ACTUS IV. SCENA I.

ANTIPHO. PAMPHILIPPUS. EPIGNOMUS.

AN. Íta me di bene amént, measque mihi béne servassint fílias,
út mihi volupe est, Pámphilippe, quía vos in patriám domum
rédisse video, béne gesta re, ámbos te et fratrém tuum.
PA. Sátis abs te accipiám, nisi videam míhi te amicum esse, Ántipho;
5 núnc quia te amicúm mi experior ésse, credetúr tibi.
AN. Vócem ego te ad me ad coénam, frater tuús nisi dixissét mihi,
te ápud se coenatúrum esse hodie, quúm me ad se ad coenám vocat;
ét magis par fuerát, me dare vobís coenam adveniéntibus,
quám me ad illum promíttere, nisi nóllem ei advorsárier.
10 Núnc, me gratiam ábs te inire vérbis, nihil desídero;
crás apud me eritis, ét tu et ille, cúm vostris uxóribus.
PA. Ét apud me perêndie: nam ílle hére me iam vocáverat
ín hunc diem. Sed sátiu' ego tecum pácificatus sum, Ántipho?
AN. Quándo ita rem gessístis, uti vos véllem, amicosque áddecet:
15 páx commerciúmque est vobis mécum: nam hoc tu [facito] cógites:

út quoique homini rés [parata] 'st, amici fírmi sunt; si rés labat,
ítidem amici cónlabascunt. Rés amicos ínvenit.
EP. Iám redeo. Nimia ést voluptas, sí diu abfuerís domo,
dómum si redierís, si [tibi] nulla est aégritudo animo óbviam.
Nam íta me absente fámiliarem rem úxor curavít meam, 20
ómnium me exilem átque inanem fécit aegritúdinum.
Séd eccum fratrem Pámphilippum, incédit cum soceró suo.
PA. Quíd agitur, Epignóme? EP. Quid tu? quámdudum in portúm venis
húc? PA. Longissumé. EP. Postilla iam íste est tranquillús tibi?
AN. Mágis quam mare, quo ambo éstis vecti. EP. Fácis, ut alias rés soles. 25
Hódiene exonerámus navem, fráter? PA. Clementér volo.
Nósmet potius nós vicissatim óneremus voluptátibus.
Quám mox cocta est coéna? Impransus égo sum. EP. Abi intro ad me, ét lava.
PA. Déos salutatum átque uxorem módo intro devortór domum.
EP. Ápud nos eccillá festinat cúm sorore uxór tua. 30
PA. Óptumum est: iam ístoc morae minús erit. EP. Iam ego apúd te ero.
AN. Priúsquam abis, praesénte ted huic ápologum agere unúm volo.

EP. Máxume. AN. Fuit ólim, quasi ego súm, senex; ei fíliae
dúae erant, quasi nunc méae sunt; eae erant duóbus nuptae frátribus,
35 quási nunc meae sunt vóbis. PA. Miror, quo évasurust ápologus.
AN. Érat minori illi ádulescenti fídicina et tibícina;
péregre advexerát, quasi nunc tu. Séd ille erat coelébs senex,
quási ego nunc sum. PA. Pérge porro. Praésens hic quidem est ápologus.
AN. Deínde senex ille ílli dixit, quóius erat tibícina,
40 quási ego nunc tibi díco. PA. Ausculto atque ánimum advorto sédulo.
AN. „Égo tibi meam fíliam, bene quícum cubitarés, dedi:
núnc mihi reddi ego aéquom esse abs te, quícum cubitem, cénseo."
PA. Quís istuc dicit? án ille quasi tu? AN. Quási ego nunc dicó tibi.
„Ímo duas dabo," ínquit ille aduléscens, „una sí parum est;
45 ét si duarum poénitebit," ínquit, „addentúr duae."
PA. Quís istuc, quaeso? an ílle quasi ego? AN. Is ípse quasi tu. Túm senex
ílle, quasi ego: „Sí vis," inquit, „quátuor sané dato,
dúm equidem hercle, quód edant, addas, méum ne contruncént cibum."
PA. Vídelicet parcúm fuisse íllum senem, qui díxerit,
50 quóniam ille illi póllicetur, qui éum cibum popóscerit.
AN. Vídelicet fuisse íllum nequam ádulescentem, qui íllico,

úbi ille poscit, dénegavit, sé dare granum trítici,
hércle, quia aequom póstulabat ílle senex, quandóquidem
fíliae illae déderat dotem, accípere pro tibícina.
PA. Hércle ille quidem cérto adulescens dócte vorsutús fuit, 55
quí seni illi cóncubinam dáre dotatam nóluit.
AN. Sénex quidem voluít, si posset, índipisci dé cibo;
quía nequit, qua lége licuit, vélle dixit fíeri.
„Fíat,“ ille inquít adulescens.—„Fácis benigne,“ inquít senex.
„Hábeon' rem factam?“ ínquit. — „Faciam ita,“ ínquit, „ut fierí voles.“ 60
Séd ego ibo intro et grátulabor vóstrum adventum fíliis;
póstea ibo lautum ín pyelum; ibi fovébo senectutém meam;
póst, ubi lavero, ótiosus vós opperiar ádcubans.
PA. Gráphicum mortalem Ántiphonem! ut apólogum fecit! quám fabre!
út iam nunc sceléstus sese dúcit pro adulescéntulo! 65
Dábitur homini amíca, noctu quae ín lecto occentét senem:
námque edepol, aliúd quidem illi quíd amica opus sit, néscio.
Séd quid agit parasítus noster Gélasimus? etiám valet?
EP. Vídi edepol hominem haúd perdudum. PA. Quíd agit? EP. Quod famélicus.
PA. Quín vocasti hóminem ad coenam? EP. Né quid adveniens pérderem. 70

Átque eccum tibi lupum ín sermone! praésens esuriéns adest.

PA. Lúdificemur hóminem. EP. Capti cónsilii memorém mones.

ACTUS IV. SCENA II.

GELASIMUS. PAMPHILIPPUS. EPIGNOMUS.

GE. Séd ita, ut occepí narrare vóbis; quom hic non ádfui,
cúm amicis delíberavi iam, ét cum cognatís meis:
íta mi auctores fuére, ut egomet me hódie ingularém fame.
Séd videon' ego Pámphilippum cúm fratre Epignomo? Átque is est.
5 Ádgrediar hominém! Sperate Pámphilippe, o spés mea,
ó mea vita, o méa voluptas, sálve! Salvom gaúdeo
péregre te in patriám redisse sálvom. PA. Salve, Gélasime.
GE. Váluistin' bene? PA. Sústentavi sédulo. GE. Edepol gaúdeo.
Édepol nae egomet míhi nunc modiûm mílle esse argentí velim!
10 EP. Quíd eo tibi opust? GE. Húnc ad coenam hercle út vocem, te nón vocem.
EP. Ádvorsum te fábulare. GE. Íllud quidem: ambos út vocem.
EP. Édepol te vocém libenter, sí superfiát locus.
GE. Quín tu? stans obstrúsero aliquid strénue. EP. Imo unum hóc potest.

GE. Quíd? EP. Ubi convivae ábierint, tum vénias .... GE. Vae aetatí tuae!
EP. úna lautum, nón ad coenam, díco. GE. Di te pérduint! 15
Quíd ais, Pamphilíppe? PA. Ad coenam hercle álio promisí foras.
GE. Quíd? foras? PA. Foras hércle vero. GE. Quí, malum, tibi lassó lubet
fóris coenare? PA. Utrúm tu censes? GE. Iúbe domi coenám coqui,
átque ad illum renúntiari. PA. Sólus coenabó domi?
GE. Nón enim solus: mé vocato. PA. Át ille ne succénseat, 20
méa qui causa súmtum fecit. GE. Fácile excusarí potest.
Míhi modo auscultá: iube coenam dómi coqui. EP. Non mé quidem
fáciet auctore, hódie ut illum décipiat. GE. Non tu hínc abis?
Nísi me non perspícere censes, quíd agas. Cave, sis, tú tibi:
nam íllic homo tuam heréditatem inhiát, quasi esuriéns lupus. 25
Nón tu scis, quamde éfflictentur hómines noctu hic ín via?
P. Tánto pluris, quí defendant, íre advorsum iússero.
EP. Nón it, non it, quía tanto opere suádes, ne ebitát. GE. Iube
dómi mihi, tibi, tuaéque uxori céleriter coenám coqui.
Si hércle faxis, nón opinor díces, deceptúm fore. 30
PA. Pér hanc tibi coenam íncoenato, Gélasime, esse hodié licet.

GE. Íbisne ád coenám foras? PA. Apud frátrem coeno in próxumo.

GE. Cértumne est? PA. Certum. GE. Édepol te hodie lápide percussúm velim!

PA. Nón metuo: per hortúm transibo; nón prodibo in públicum.

35 EP. Quíd agis, Gelasime? GE. Óratores tu áccipis: habeás tibi.

EP. Túa pol refert énim. GE. Si quidem mea réfert, opera útere;

pósce. EP. Edepol tíbi, opinor, étiam uni locum cónspicor,

úbi adcubes .... PA. Sané faciundum cénseo. GE. O lux óppidi!

EP. si árte poteris áccubare. GE. Vél inter cuneos férreos.

40 Tántillum loci, úbi catellus cúbet, id mihi sat ést loci.

EP. Éxorabo áliquo modo: veni. GE. Húccine? EP. Imo in cárcerem:

nam híc quidem meliórem Genium táum non facies. — Eámus, tu.

PA. Déos salutabó modo; postea ad té continuo tránseo.

GE. Quíd igitur? EP. Dixi équidem, in carcerem íres. GE. Quin si iússeris,

45 eó quoque ibo. EP. Di ímmortales, híc quidem in summám crucem

coéna aut prandió perduci pótest. GE. Ita ingeniúm meum est.

Quícumvis depúgno multo fácilius, quam cúm fame.

EP. Nón ergo is tu? Sátis spectata est mihi iam tua felícitas.

Dúm parasitus mi átque fratri fuísti, rem confrégimus,
Núnc ego nolo é Gelasimo míhi te Catagelásimum. 50
GE. Iámne abit?—Gelásime, vide, quid és capturus cónsili! —
Égone? Tu nae. Míhine? Tibi nae. Vídes, ut annona ést gravis.
Vídes, benignitátes hominum ut périere et prothýmiae.
Vídes, ridiculos níhili fieri, atque ípsos parasitárier. —
Núnquam edepol me vívom quisquam in crástinum inspiciét diem: 55
nám mihi iam intus pótione iúncea onerabó gulam,
néque ego hoc committam, hómines ut me mórtuum dicánt fame.

ACTUS V. SCENA I.

STICHUS.

More hóc fit atque stúlte mea senténtia:
si quem hóminem exspectant, éum solent provísere,
qui hercle ílla causa níhilo ociús venit.
Idem égo nunc facio, quí proviso Ságarinum,
qui níhilo citius véniet tamen hac grátia. 5
Iam hercle égo decumbam sólus, si ille huc nón venit.
Cadúm modo hinc a med húc cum vino tránsferam;
postílla accumbam. Quási nix, tabescít dies.

ACTUS V. SCENA II.

SAGARINUS. STICHUS.

SA. Salvéte, Athenae, quaé nutrices Graéciae!
Herílis terra pátria, te videó lubens!
Sed, amíca mea et consérva quid agat Stéphanium,
cura ést; ut valeat. Nám Sticho mandáveram,
5 salútem ut nuntiáret, atque ei ut díceret,
me hodié venturum, ut coénam coqueret témperi.
Sed Stíchus est hic quidem. ST. Fécisti, here, facétias,
quum hoc dónavisti dóno tuum servóm Stichum.
Proh di ímmortales, quót ego voluptatés fero,
10 quot rísiones, quót iocos, quot sávia,
saltátiones, blánditias, prothýmias!
SA. Stiche, hém! ST. Quid est? Euge, Ságarine lepidíssume!
feró convivam Díonysum mihique ét tibi:
namque édepol coena dícta est: locus libér datust
15 mihi ét tibi apud vos: nam ápud nos est convívium;
ibi vóster coenat, cum úxore adeo, et Ántipho;
ibidem hérus est noster. Hóc mihi donó datum est.
SA. Quis sómniavit aúrum? ST. Quid id ad te áttinet?
Proin' tú lavare própera. SA. Lautus sum. ST. Óptume:
20 sequere érgo hac med íntro. SA. Ego veró sequor.
ST. Volo éluamus hódie peregrina ómnia.
Relínque: Athenas núnc colamus! Séquere me.
SA. Sequor, ét domum redeúndi principiúm placet:
bona scaéva strenaque óbviam occessít mihi.

ACTUS V. SCENA III.

STEPHANIUM.

Mirúm viderí némini vostrúm volo, spectatóres,
quid ego hínc, quae illic habito, éxeam: faciám vos certióres.
Domo dúdum huc arcessíta sum, quoniám renuntiátum est,
istárum venturós viros: ibi féstinamus ómnes;
lectís sternendis stúduimus, mundítiisque adparándis. 5
Intér illud tamen negótium meís curavi amícis,
Sticho ét conservo Ságarino meo, coéna cocta ut ésset.
Stichus óbsonatust; céterum ego curándo id adlegávi.
Nunc íbo hinc, et amicós meos curábo hic advenientis.

ACTUS V. SCENA IV.

SAGARINUS. STICHUS.

SA. Ágite, ite foras! férte pompam! Cádo te praefició, Stiche.
Ómnibus modis tentáre certum est nóstrum hodie convívium.
ST. Íta me di ament, lépide accipimur, quum hóc recipimur ín loco.
Quísquis praetereat, cómissatum vólo vocari. SA. Cónvenit,
dúm quidem hercle quísque veniat cúm vino suo: nam hínc quidem 5

hódie polluctúra, praeter nós, iam dabitur némini.
nósmet inter nós ministremus, mónotrophe. Hoc convívium est,
pro ópibus nostris sátis commodule núcibus, fabulis, fículis,
ólea in tryblió, lupillis, cómminuto crústulo.
10 Sát est! Servo homini modéste melius fácere sumtum, quam ámpliter.
Súum quemque decet. Quíbus divitiae dómi sunt, scaphio et cántharis,
bátiolis bibúnt: nos nostro Sámiolo potério.
Támen vivimus nos, támen efficimus pro ópibus nostra moénia.
Ámicae utér utrubi ádcumbamus? ST. Ábi tu sane súperior.
15 Átque adeo, ut tu scíre possis fáctum, ego hoc tecum dívido:
víde: utram tibi lubét etiamnum cápere, cape províinciam.
SA. Quíd istuc est províinciae? ST. Utrum fóntinali, an Líbero,
ímperium te inhibére mavis? SA. Nímio liquido Líbero.
Séd amica mea et túa dum comit, dúm se exornat, nós volo
20 támen ludere inter nós. Strategum té facio huic convívio.
ST. Nímium lepide in méntem venit. Pótius in subséllio
cýnice accipimur, quámde in lectis? SA. Ímo enim hic magis est dúlcius.
Séd interim, stratége noster, cúr hic cessat cántharus?

Víde, quot cyathos bíbimus. ST. Tot, quot dígiti
sunt tibi ín manu.
SA. Cántio est Graeca: ἢ πέντε πῖν', ἢ πῖνε τρί',
ἢ μὴ τέτταρα: 25
tíbi propino décuma: fontem tíbi tute inde, sí
sapis.
Béne vos! bene nos! béne te! bene me! béne nostram etiam Stéphanium!
ST. Bíbe, si bibis. SA. Non móra erit apud me.
ST. Édepol conviví sat est;
módo nostra huc amíca accedat. Íd abest; aliud
níhil abest.
SA. Lépide hoc actum est. Tíbi propino cántharum. Vinúm tu habes. 30
Nímis vellem aliquid púlpamenti. ST. Si hórum,
quae adsunt, poénitet,
níhil est. Tene aquam. SA. Mélius dicis. Níhil
moror cupédia.
Bíbe, tibicen! áge, si quid agis! bíbendum hercle
hoc est! né nega!
Quíd hic fastidis, quód faciundum vídes esse tibi?
quín bibis?
Áge, si quid agis! áccipe, inquam! Nam hóc impendet públicum. 35
Haúd tuum istuc est, té vereri. Éripe ex ore tíbias!
ST. Úbi illic biberit, vél servato méum modum,
vel tú dato.
Nólo ego nos pro súmmo bibere: núlli rei erimus
póstea.
Námque edepol quamvís desubito vél cadus vortí
potest.
SA. Quíd igitur? Quamquám gravatus fuísti, non
nocuít tamen. 40

Áge, tibicen, quándo bibisti, réfer ad labia tíbias!
súffla celeritér tibi buccas, quási proserpens béstia!
Ágedum, Stiche: uter démutassit, póculo multábitur.

ST. Bónum ius dicis: ímpetrare opórtet, qui aequom póstulat.

45 SA. Áge ergo, observa! Sí peccassis, múltam hic retinebo íllico.

ST. Óptumum atque aequíssumum oras. Hém tibi hoc primum ómnium!
Haéc facetiá est, amare intér se rivalés duos,
úno cantharó potare, et únum scortum dúcere.
Hóc memorabile ést: ego tu sum, tu és ego; unanimí sumus;
50 únam amicam amámus ambo; mécum ubi est, tecum ést tamen;
técum ubi autem est, mécum ibi est; neúter neutri ínvidet.

SA. Óhe, iam satis! nólo obscaeves. Cátuli ut ludunt, núnc volo.
Vín' amicam huc évocemus? Éa saltabit. ST. Cénseo.

SA. Méa suavis, amabílis, amoena Stéphanium, ad amorés tuos
55 fóras egredere! sátis mihi pulcra és. ST. At enim pulcérruma.

SA. Fác nos hilaros hílariores ópera atque adventú tuo!
Péregre advenientés te expetimus, Stéphaniscidium, mél meum,
sí amabilitas tíbi nostra placet, sí tibi ambo acceptí sumus.

ACTUS V. SCENA V.

STEPHANIUM. SAGARINUS. STICHUS.

STE. Mórem [vobis] geram, meaé deliciae. Nam íta me Venus amoéna amet,
út ego iamdudum húc exissem símitu vobiscúm foras,
nísi me vobis éxornarem: nam íta est ingenium múliebre:
béne quum lauta est, térsa, ornata, ficta est: inficta ést tamen.
Nímioque sibi múlier meretrix réperit odium ócius 5
súa immunditia, quam ín perpetuom ut pláceat munditiá sua.
SA. Nímium lepide fábulata est. STI. Véneris mera est orátio. —
Ságarine! SA. Quid est? STI. Tótus doleo. SA. Tótus? tanto míserior.
STE. Útrubi accumbo? SA. Utrúbi tu vis? STE. Cum ambóbus volo: nam ambós amo.
STI. Vápulat pecúlium! actum est! fúgit hoc Libertás caput! 10
STE. Dáte mi locum, ubi accúmbam, amabo, sí quidem placeo. Túm mihi
cúpio cum utroqué mihi esse bene. STI. Díspereo .... SA. Quid aís? STE. Quíd est?
STI. Íta me di ament, núnquam enim fiet hódie, haec quin saltét tamen!
Áge, mulsa mea, suávitudo, sálta! saltabo égo simul.
SA. Núnquam edepol med ístoc vinces, quín ego ibidem prúriam. 15
STE. Sí quidem mihi saltándum est: tum vos dáte, bibat, tibícini.

STI. Ét quidem nobis. SA. Téne, tibicen, prímum; postideá loci,
si hóc eduxerís, proinde, ut consuétus antehac, céleriter
lépidam et suavem cántionem aliquam óccipito cinaédicam,
20 úbi perpruriscámus usque ex únguiculis. — Inde húc aquam. —
Tene tu hóc; educe. Dúdum placuit pótio:
nunc mínus gravate iam áccipit. — Tene, tu. — Ínterim,
meus óculus, da mihi sávium, dum illíc bibet.
Prostíbuli est autem, stántem stanti sávium
25 dare amícum amicae! STI. Euge, eúge! — Sic furí datur!
[Quid igitur? Quamquam gravatus: non nocuit tamen.]
SA. Age, iam ínfla buccas. STI. Núnc ïam aliquid suáviter.
Redde cántionem véteri pro vinó novam.
SA. Qui Iónicus aut cinaédicus, qui hoc tále facere póssiet?
30 Si istóc me vorsu víceris, alió me provocáto!
Fac tu hóc modo! STI. At tu hóc modo! SA. Babaé! STI. Tatae! SA. Papaé! STI. Pax!
SA. Nunc páriter ambo. Omnés voco cinaédos, contra stétis!
Satis ésse nobis nón magis potis ést, quam fungo ímber.
STI. Intro hínc abeamus núnc ïam: saltátum satis pro víno est.
35 Vos, spéctatores, plaúdite atque ite ád vos comissátum.

TRINUMUS.

DRAMATIS PERSONAE.

LUXURIA.
INOPIA.
MEGARONIDES, senex.
CALLICLES, senex.
LYSITELES, filius Philtonis.
PHILTO, senex.
LESBONICUS, iuvenis, f. Charmidis.
STASIMUS, Lesbonici servus.
CHARMIDES, pater Lesbonici.
SYCOPHANTA.

SUMMARIUM.

Charmides quum ad mercaturam proficisceretur, Callicli amico suo demandavarat curam rei suae familiaris et filii sui prodigi Lesbonici, et filiae, relictumque simul in aedibus suis defossum thesaurum. Absente per aliquot dies Callicle, Lesbonicus vendere constituit aedes paternas. Quod quum comperisset rediens Callicles, ipse eas emit, ne thesaurus iste in alius veniret potestatem. Eam ob rem malus de eo rumor obtinebat. Unde eum Megadorus senex quum castigare velit, edocetur ab eo omnem rem. Lysiteles autem, Philtonis filius, ut amico suo Lesbonico consulat, ducere eius sororem constituit, impetratque a suo patre, hic ut ipse eam petat a Lesbonico, et quidem indotatam. Quod, licet aegre, tamen impetrat Philto a Lesbonico. Indignatus autem Callicles, indotatam dari virginem, consilio Megaronidis sycophantam aliquem, tribus numis conductum, subornat, qui, tamquam a patre Charmide missus, et litteras ad Lesbonicum, et alteras ad Calliclem cum numis apportet. Is igitur venit; sed eodem tempore redit etiam Charmides ipse, et illi supposito suo nuntio occurrit. Agnoscit omnem rem, condonat filio, sua recipit, et nuptias filiae cum Lysitele confirmat.

(Scena est Athenis.)

ARGUMENTUM.

Thesaúrum abstrusum ábiens peregre Chármides
Remque ómnem amico Cállicli mandát suo.
Istóc absente mále rem perdit fílius.
Nam et aédis vendit. Hás mercatur Cállicles.
Virgo índotata sóror istius póscitur.
Minus quó cum invidia éi det dotem Cállicles,
Mandát, qui dícat, aúrum ferre se á patre.
Ut vénit ad aedis, húnc deludit Chármides
Senéx, ut rediit; quóius nubunt líberi.

PROLOGUS.

LUXURIA. INOPIA.

LU. Sequere hác me, gnata, ut múnus fungarís tuum.
IN. Sequór; sed, finem fóre quem dicam, néscio.
LU. Adést: hem, illae sunt aédes! I intro núnc ïam.
Nunc, né quis erret vóstrum, paucis ín viam
dedúcam, si quidem óperam dare promíttitis. 5
Nunc ígitur primum, quae égo sim, et quae illaéc siet,
huc quae ábiit intro, dícam, si animum advórtitis.
Primúm mihi Plautus nómen Luxuriae índidit;
tum hánc mihi gnatam ésse voluit Ínopiam.
Sed, ea húc quid introíerit impulsú meo, 10
accípite et date vacívas auris, dum éloquor.
Aduléscens quidam est, quí in hisce habitat aédibus;
is rém paternam me ádiutrice pérdidit.
Quoniam éi, qui me aleret, níhil video esse réliqüi,
dedí meam gnatam, quícum aetatem éxigat. 15
Sed, de árgumento ne éxspectetis fábulae,
senés, qui huc venient, hí rem vobis áperient.
Huic nómen graece ést Thesauro fábulae;
Philémo scripsit; Plaútus vortit bárbare,
nomén Trinumo fécit. Nunc hoc vós rogat 20
ut líceat possidére hanc nomen fábulam.
Tantúm est. Valete: adéste cum siléntio.

ACTUS I. SCENA I.

MEGARONIDES.

Nae amícum castigáre ob meritam nóxiam,
immoéne est facinus; vérum in aetate útile
et cónducibile. Nám ego amicum hodié meum
concástigabo pró commerita nóxia,
5 invítus, ni id me invítet ut faciám fides.
Nam hic nímium morbus móres invasít bonos.
Ita plérique omnes iám sunt intermórtui.
Sed, dum ílli aegrotant, ínterim morés mali,
quasi hérba inrigua, súccrevere ubérrume,
10 neque quídquam hic vile núnc est, nisi morés mali.
Eorúm licet iam méssem metere máxumam;
nimióque hic pluris paúciorum grátiam
faciúnt pars hominum, quam íd, quod prosit plú-
ribus.
Ita víncunt illud cónducibile grátiae,
15 quae in rébus multis óbstant, odiosaéque sunt,
remorámque faciunt, réi privatae et públicae.

ACTUS I. SCENA II.

CALLICLES. MEGARONIDES.

CA. Larém corona nóstrum decorarí volo.
Uxór, venerare, ut nóbis haec habitátio
bona, faústa, felix, fórtunataque évenat, —
teque út, quam primum póssit, videam emórtuam.

ME. Hic ille ést, senecta aetáte qui factúst puer, 5
qui admísit in se cúlpam castigábilem.
Aggrédiar hominem. CA. Cúia vox prope mé sonat?
ME. Tui bénevolentis, sí ita es, ut égo volo;
sin áliter es, inimíci atque iratí tibi.
CA. O amíce, salve, átque aequalis! Út vales, 10
Megarónides? ME. Et tu édepol salve, Cállicles.
Valén'? valuistin'? CA. Váleo et valui réctius.
ME. Quid agít tua uxor? út valet? CA. Plus, quam égo volo.
ME. Bene hércle est, illam tibi béne valere et vívere.
CA. Credo hércle, te gaudére, si quid míhi mali est. 15
ME. Omníbus amícis, quód mihi est, cupio ésse idem.
CA. Ehó, tua uxor quíd agit? ME. Immortális est:
vivít victuraque ést. CA. Bene hercle núntias,
deosque óro, ut vitae túae superstes súppetat.
ME. Dum quidem hércle tecum núpta sit, sané velim. 20
CA. Vin' cómmutemus? túam ego ducam et tú meam?
Faxo haúd tantillum déderis verborúm mihi.
ME. Numquam énim tu, credo, mi ímprudenti obrépseris.
CA. Nae tu hércle faxo haúd scies quam rem égeris.
ME. Habeás, ut nactus: nóta mala res óptuma est: 25
nam ego núnc si ignotam cápiam, quid agam, nésciam.
Edepól proinde ut bene vívitur, diu vívitur.
Sed hoc ánimum advorte, atque aúfer ridiculária:

nam ego dédita opera huc ád te advenio. CA. Quíd venis?

30 MA. Malís te ut verbis múltis multum obiúrgitem.
CA. Men'? ME. Númquis est hic álius praeter me átque te?
CA. Nemó est. ME. Quid igitur rógitas, tene obiúrgitem,
nisi túte mihi me cénses dicturúm male?
Nam si ín te aegrotant ártes antiquaé tuae,
35 sive ímmutare vís ingenium móribus,
aut sí demutant móres ingeniúm tuum,
neque eós antiquos sérvas, ast captás novos:
omníbus amicis mórbum tu incutiés gravem,
ut té videre audíreque aegrotí sient.
40 CA. Qui in méntem venit tíbi, istaec dicta dícere?
ME. Quia omnés bonos bonásque accurare áddecet,
suspícionem et cúlpam ut ab se ségregent.
CA. Non pótest utrumque fíeri. ME. Quaproptér? CA. Rogas?
Ne admíttam culpam, ego méo sum promus péctori;
45 suspício est in péctore alienó sita.
Nam núnc ego si te súbripuisse súspicer
Iovi coronam dé capite e Capitólio,
quod in cúlmine adstát súmmo; si id non féceris,
atque íd tamen mihi lúbeat suspicárier:
50 qui tu íd prohibere mé potes, ne súspicer?
Sed istúc negoti scíre cupio, quídquid est.
ME. Habén' tu amicum aut fámiliarem quémpiam,
quoi péctus sapiat? CA. Édepol (haud dicám dolo)
sunt, quós scio esse amícos; sunt, quos súspicor;
55 sunt, quórum ingenia atque ánimos non queo nóscere,

ad amíci partem an ád inimici pérvenant:
sed tu éx amicis cértis mi es certíssimus.
Si quíd scis me fecísse inscite aut ímprobe:
si id nón me accusas, tu ípse obiurgandús. ME. Scio:
et, si ália huc causa ad te ádveni, aequom póstulas. 60
CA. Exspécto, si quid dícas. ME. Primumdum ómnium
male díctitatur tíbi volgo in sermónibus;
turpílucricupidum té vocant civés tui;
tum autém sunt alii, quí te volturiúm vocant:
hostésne an cives cómedis, parvi péndere. 65
Haec quom aúdio in te díci, excruciór miser.
CA. Est, átque non est, mi ín manu, Megarónides.
Quin dícant, non est; mérito ut ne dicánt, id est.
ME. Fuitne híc tibi amicus Chármides? CA. Est, ét fuit.
Id ita ésse ut credas, rém tibi auctorém dabo. 70
Nam póstquam hic eius rém confregit fílius,
videtque ípse ad paupertátem protractum ésse se,
suámque filiam ésse adultam vírginem,
simul éius matrem suámque uxorem mórtuam:
quoniam hínc iturus ést ipse in Seleúciam, 75
mihi cómmendavit vírginem gnatám suam,
et rém suam omnem, et íllum corruptum fílium.
Haec, sí mihi inimicus ésset, credo, haud créderet.
ME. Quid tu? ádulescentem, quem ésse corruptúm vides,
qui tuaé mandatus ést fidei et fidúciae, 80
quin éum restituis? quín ad frugem córrigis?
Ei rei óperam dare te fúerat aliquanto aéquius,
si quí probiorem fácere possis; nón, uti

in eándem tute accéderes infámiam,
85 malúmque ut eius cúm tuo miscerés malo.
CA. Quid féci? ME. Quod homo néquam. CA. Non istúc meum est.
ME. Emístin' de adulescénte has aedis .... quíd taces?
ubi núnc tute habitas? CA. Émi atque argentúm dedi,
minás quadraginta, ádulescenti ipsi ín manum.
90 ME. Dedísti argentum? CA. Fáctum, neque factí piget.
ME. Edepól fidei adulescéntem mandatúm malae!
Dedistín' hoc pacto ei gládium, qui se occíderet?
Quid sécus est, aut quid ínterest, dare te ín manus
argéntum amanti homini ádulescenti, animi ímpoti,
95 qui exaédificaret suam ínchoatam ignáviam?
CA. Non égo illi argentum rédderem? ME. Non rédderes,
neque de íllo quidquam néque emeres neque vénderes,
nec, quí deterior ésset, faceres cópiam.
Incónciliastin' éum, qui mandatúst tibi?
100 ille quí mandavit, eum éxturbasti ex aédibus?
Edepól mandatum púlcre, et curatúm probe!
Crede huíc tute: suam iám rem melius gésserit.
CA. Subigís maledictis mé tuis, Megarónides,
novó modo adeo, ut, quód meae concréditum est
105 tacitúrnitati clám, fidei et fidúciae,
ne enúntiarem quoíquam neu facerém palam,
ut míhi necesse sít iam id tibi concrédere.
ME. Mihi quód credideris, súmes, ubi posíveris.
CA. Circúmspicedum te, né quis adsit árbiter
110 nobís, et quaeso idéntidem, circúmspice.

ME. Auscúlto, si quid dícas. CA. Si taceás, loquar.
Quoniám profectus hínc est peregre Chármides,
thesaúrum mihi demónstravit in hisce aédibus,
hic ín conclavi quódam .... Sed circúmspice.
ME. Nemó est. CA. numorum Philíppeum ad tria míllia. 115
Id sólus solum pér amicitiam et pér fidem
flens me óbsecravit súo ne gnato créderem,
neu quóiquam, unde ad eum id pósset permanáscere.
Nunc si ílle huc salvos révenit: reddam súom sibi;
si quíd eo fuerit, cérte illius fíliae, 120
quae míhi mandata est, hábeo dotem únde dem,
ut eam ín se dignam cónditionem cóllocem.
ME. Proh di ímmortales, vérbis paucis quám cito
aliúm fecisti me, álius ad te véneram!
Sed ut óccepisti, pérge porro próloqui. 125
CA. Quid tíbi ego dicam, qui íllius sapiéntiam
et méam fidelitátem et celata ómnia
pene ílle ignavus fúnditus pessúmdedit?
ME. Quidúm? CA. Quia, rure dúm sum ego unos séx dies,
me absénte atque insciénte, inconsultú meo, 130
aedés venales hásce inscribit líteris.
ME. Adésurivit [magis] ét inhiavit ácrius
lupus; óbservavit, dúm dormitarét canes;
gregem úniversum vóluit totum avórtere.
CA. Fecísset edepol, ni haéc praesensissét canes. 135
Sed núnc orare égo vicissim té volo:
quid fúit officium méum me facere, fáce sciam.
Utrum índicare me éi thesaurum aequóm fuit,
advórsum quam eius me óbsecravissét pater?
an ego álium dominum páterer fieri hisce aédibus? 140

Qui emísset, eius éssetne ea pecúnia?
Emi égomet potius aédis; argentúm dedi
thesaúri causa, ut sálvom amico tráderem.
Neque ádeo hasce emi míhi neque usuraé meae;
145 illí redemi rúrsum; a me argentúm dedi.
Haec súnt, seu recte seú pervorse fácta sunt:
egomét fecisse cónfiteor, Megarónides.
Hem meá malefacta! hém meam avaritiám tibi!
Hascíne me propter rés maledicta dífferunt?
150 ME. Pausá! Vicisti cástigatorém tuum;
occlústi linguam! níhil est, qui respóndeam.
CA. Nunc égo te quaeso, ut me ópera et consilió iuves,
commúnicesque hanc mécum meam provínciam.
ME. Pollíceor operam. CA. Ergo úbi eris paulo póst? ME. Domi.
155 CA. Numquíd vis? ME. Cures túam fidem. CA. Fit sédulo.
ME. Sed quíd ais? CA. Quid vis? ME. Úbi nunc adulescéns habet?
CA. Postíchulum hoc recépit, quom aedis véndidit.
ME. Istúc volebam scíre. I sane núnc ïam.
Sed quíd ais? CA. Quid? ME. Nunc vírgo nempe apud té est? CA. Ita est;
160 iuxtáque eam curo cúm mea. ME. Recté facis.
CA. Num, priúsquam abeo, mé rogaturús? ME. Vale. —
Nihil ést profecto stúltius, nec stólidius,
neque méndaciloquiús, neque argutúm magis,
neque cónfidentilóquius, neque periúrius,
165 quam urbáni assidui cíves, quos scurrás vocant.
Atque égomet me adeo cum íllis unaibidém traho,
qui illórum verbis fálsis acceptór fui,

qui omnía se simulant scíre, nec quidquám sciunt;
quod quísque in animo hábet aut habiturúst, sciunt;
sciunt íd, quod in aurem réx reginae díxerit; 170
sciúnt, quod Iuno fábulata est cúm Iove;
quae néque futura, neque fácta sunt, tamen ílli
sciunt;
falsón' an vero laúdent, culpent, quém velint,
non flócci faciunt, dum íllud, quod lubeát, sciant.
Omnés mortales húnc aiebant Cálliclem 175
indígnum civitáte hac esse [et] vívere,
bonís qui hunc adulescéntem evortissét suis:
ego de eórum verbis fámigeratorum, ínscius,
prosílui amicum cástigatum innóxium.
Quodsi éxquiratur úsque ab stirpe auctóritas, 180
unde quídque auditum dícant; nisi id appáreat,
famígeratori rés sit cum damno ét malo;
hoc íta si fiat, público fiát bono:
paucí sínt faxim, quí sciant quod nésciunt,
occlúsioremque hábeant stultiloquéntiam. 185

ACTUS II. SCENA I.

LYSITELES.

Multás simitu rés in meó corde vórso;
multum ín cogitándo dolórem indipíscor;
ego mé concoquo ét macero ét defetigo;
magíster mihi éxercitór animus hínc est.
Sed hóc non liquét neque satís cogitátum est, 5
utrám potius hárunc mihi ártem expetéssam,
utram aétati agúndae arbitrér firmiórem:

amórine me án rei obsequí potius pár sit;
utra ín parte plús sit volúptatis vítae
10 ad aétatem agúndam.
De hac ré mihi satis haúd liquet; nisi hóc sic faciam, opínor:
utrámque rem simul éxputem; iudéx sim reusque ad eám rem.
[Ita fáciam! ita placet!]
Ómnium primum Amóris artis éloquar quemadmódum expediant.
15 Núnquam Amor quemquam nísi cupidum hominem póstulat se in plagás coniicere;
éos cupit, eos cónsectatur; súbdole blandítur; ab re
cónsulit, blandiloquéntulus, harpagó, mendax, cuppés, avarus,
élegans, despóliator, latébricolarum hominúm corruptor,
blándus, inops, celáti indagátor: nam qui áb eo, quod amat,
20 [quam] éxtemplo sáviis sagittátis percússus est:
íllico rés foras lábitur, líquitur.
„Dá mihi hoc, mél meum, sí me amas, si aúdes!“
Íbi ille cucúlus: „Océlle mi, fíat!
ét istuc et si ámplius vís dari, dábitur.“
25 Íbi illa pendéntem ferit: iam ámplius órat;
nón sat id ést mali, ni ámplius étiam,
quód bibit, quód comest, quód facit súmti.
Nóx datur: dúcitur fámilia tóta:
véstispicae, unctor, aúri custos, flábelliferae, sándaligerulae,
30 cántrices, cistéllatrices, núntii, renúntii,
raptóres panis ét peni.
Fit ípse, dum illis cómis est,

inóps amator.
Haec égo quom ago cum meo animo ét recolo,
ubi quí eget, quam preti sít parvi: 35
apagé te, Amor! non places! níl te utor.
Quamquam íllud est dulce, esse ét bibere;
amor [amara] dát tibi satis quod aégre sit;
fugit fórum, fugat tuos cógnatos,
fugat ípse a suo se cóntuitu; 40
neque enim éum sibi amicum vólunt dici.
Mílle modis amor ígnorandust, prócul adhibendust, ábstinendus:
nám qui in amorem praécipitavit, péius perit, quam si sáxo saliat.
Ápage, sís, Amor!
túas res tíbi habe. 45
Ámor mihi amícus
né fuas únquam!
Súnt tamen, quos míseros
máleque habeas, quós tibi
fécisti obnóxios. 50
Cértum est, ad frúgem
ápplicare ánimum;
quámquam ibi ánimo
grándis labos cápitur.
Bóni sibi haec éxpetunt: 55
rém, fidem, honórem,
glóriam et grátiam.
Hóc probis prétium est.
Éo mihi mágis lubet
cúm probis pótius quam 60
cum ímprobis vívere
vánidicís.

ACTUS II. SCENA II.

PHILTO. LYSITELES.

PH. Quo illic homo foras sé penetravit ex aédibus?
LY. Pater, adsum: ímpera, quod vis.
Néque tibi ero in mora, néque latebrose me ábs tuo conspectu óccultabo.
PH. Féceris pár tuis céteris fáctis,
pátrem tuom si pércoles pér pietátem.
5 Nólo ego cum ímprobis té viris, gnáte mi,
neque ín via neque ín foro ullúm sermonem éxsequi.
Nóvi ego hoc séculum móribus quíbu' sit.
Málus bonum malum ésse volt, út sit sui símilis.
Turbánt, miscent morés mali, rapáx, avarus, ínvidus.
10 Sacrúm profanum, públicum privátum habent, hiúlca gens.
Haec dóleo; haec sunt, quae me éxcruciant;
haec diés, noctes[que tibi] canto út caveas.
Quód manu nequeunt tángere, tantum fás habent, quo mánus abstineant;
cétera rape, trahe, fúge, late! Lacrumás haec mihi, quom vídeo, eliciunt,
15 quia égo ad hoc genus hominúm duravi. Quín prius me ad plurés penetravi?
Nam hí mores maiórum laudant; eósdem lutulant, quós collaudant.
Hísce ego te ártibus grátiam fácio
neú colas, neú [tuum] ímbuas ingénium:
Meó modo et móribus vívito antíquis.
20 Quaé ego tíbi praecípio, ea fácito.

Níhil ego istós moror fátuos móres
túrbidos, quís boni dédecoránt se.
Haéc tibi si mea impéria capesses, múlta bona in
pectóre consident.
LY. Sémper ego usque ad hánc aetatem ab íneunte
adulescéntia
túis servivi impériis servitútem, et praeceptís,
pater. 25
Pro íngenio ego me líberum esse rátus sum; pro
imperió tuom.
Méum animum tibi sérvitutem sérvire, aequom
cénsui.
PH. Quí homo cum animo inde áb ineunte aetáte
depugnát suo,
útrum ita se esse mávelit, ut eum ánimus aequom
cénseat,
án ita potius, út parentes eum ésse et cognatí
velint; 30
si ánimus hominem pépulit, actum est: ánimo
servit, nón sibi;
si ípse animum pepulít: dum vivit, víctor victo-
rúm cluet.
Tú si animum vicísti, potius quam ánimus te: est,
quod gaúdeas.
Nímio satius ést, ut opust, te ita ésse, quam ut
animó lubet.
Qui ánimum vincunt, quám quos animus, sémper
probiorés cluent. 35
LY. Ístaec ego mihi sémper habui aetáti tegumen-
túm meae,
né penetrarem me úsquam, ubi esset dámni conci-
liábulum,

né noctu irem obámbulatum, neú suom adimerem álteri.
Neú tibi aegritúdinem, pater, párerem, parsi sédulo.
40 Sárta tecta túa praecepta usque hábui mea modéstia.
PH. Quíd exprobras? Bene quód fecisti, tíbi fecisti, nón mihi.
Míhi quidem aetas ácta est ferme; túa istuc refert máxume.
Ís probus est, quem poénitet, quam próbus sit et frugí bonae;
quí ípsus sibi satís placet, nec próbus est nec frugí bonae.
45 Bénefacta benefáctis aliis pértegito, ne pérpluant.
Qui ípsus se contémnit, in eo est índoles indústriae.
LY. Ób eam rem haec, pater, aútumavi, quía res quaedam est, quám volo
égo me abs te exoráre. PH. Quid id est? Véniam iam dare géstio.
LY. Ádulescenti huic génere summo, amíco atque aequalí meo,
50 mínus qui caute et cógitate suám rem tractavít, pater,
béne volo ego illi fácere, si tu nón nevis. PH. Nempe dé tuo?
LY. Dé meo: nam quód tuom est, meum est: ómne meum est autém tuom.
PH. Quíd is? egetne? LY. Egét. PH. Habuitne rem? LY. Hábuit. PH. Qui eam pérdidit?
Públicisne adfínis fuit an máritumis negótiis?
55 Mércaturamne án venales hábuit, ubi rem pérdidit?
LY. Níhil istorum. PH. Quíd igitur? LY. Per cómitatem edepól, pater;

praéterea aliquantum ánimi causa in déliciis dispérdidit.

PH. Édepol hominem praédicatum férme familiáriter,

quí quidem nusquam pér virtutem rém confregit, átque eget!

Níl moror eum tibi ésse amicum cum éiusmodi virtútibus. 60

LY. Quía sine omni málitia est, toleráre egestatem éius volo.

PH. Dé mendico mále meretur, qui éi dat, quod edit aút bibat:

nam ét illuc, quod dat, périit, et illi pródit vitam ad míseriam.

Nón eo hoc dico, quín, quae tu vis, égo velim et faciám lubens;

séd ego hoc verbum quom ílli quoidam díco, praemonstró tibi: 65

út ita te aliorúm miserescat, né tui alios mísereat.

LY. Déserere illum et déiuvare in rébus advorsís pudet.

PH. Pól pudere quám pigere praéstat, totidem lítteris.

LY. Édepol (deum virtúte dicam, páter, et maiorum ét tua)

múlta bona bene párta habemus: béne si amico féceris, 70

né pigeat fecísse; ut potius púdeat, si non féceris.

PH. Dé magnis divítiis si quid démas, plus fit, án minus?

LY. Mínus, pater; sed cívi immuni scís quid cantarí solet?

Quód habes, ne habeas, ét illud quod nunc nón habes, habeás malum:

75 quándoquidem nec tíbi bene esse pótes pati, neque álteri.

PH. Scío equidem istuc íta solere fíeri; verum, gnáte mi,

ís est immunis, quói nihil est, qui múnus fungatúr suom.

LY. Deúm virtute habémus, et qui nósmet utamúr, pater,

ét aliis qui cómitati símus benevoléntibus.

80 PH. Nón edepol tibi pérnegare póssum quidquam, quód velis.

Quóius egestatém tolerare vís? Loquere audactér patri.

LY. Lésbonico huic ádulescénti, Chármidai fílio,

qui íllic habitat. PH. Quí comedit, quód fuit, quod nón fuit?

LY. Ne ópprobra, pater: múlta eveniunt hómini, quae volt, quaé nevolt.

85 PH. Méntire edepol, gnáte, atque id nunc fácis haud consuetúdine:

nám sapiens quidém pol ipse fíngit fortunám sibi:

éo ne [multa], quae nevólt, eveniunt, nísi fictor malús siet.

Múlta est opera opús ficturae, quí se fictorém probum

vítae agundae esse éxpetit. LY. Sed hic ádmodum adulescéntulus.

90 PH. Nón aetate, vérum ingenio adipíscitur sapiéntia.

Sápienti aetas cóndimentum est; sápiens aetatí cibust. —

Ágedum, eloquere, quíd dare illi núnc vis. LY. Nil quidquám pater;
tú modo ne me próhibeas accípere, si quid dét mihi.
PH. Án eo egestatem eí tolerabis, sí quid ab illo accéperis?
LY. Éo, pater. PH. Pol ego ístam volo me rátionem edoceás. LY. Licet. 95
Scín' tu illunc, quo género gnatus sít? PH. Scio, apprimé probo.
LY. Sóror illi est adúlta virgo grándis: eam cupió, pater,
dúcere uxorém. PH. Sine dote? LY. Síne dote. PH. Uxorémne? LY. Ita;
túa re salva. Hoc pácto ab illo iníbis summam grátiam,
néque commodius úllo pacto ei póteris auxiliárier. 100
PH. Égone indotatám te uxorem ut pátiar? LY. Patiundúm est, pater;
ét eo pacto addíderis nostrae lépidam famam fámiliae.
PH. Múlta ego possum dócta dicta et quámvis facundé loqui:
hístoriam veterem átque antiquam haec méa senectus sústinet;
vérum ego quando te ét amicitiam et grátiam in nostrám domum 105
vídeo adlicere, etsi ádvorsatus tíbi fui, istac iúdico:
tíbi permitto; pósce; duce. LY. Dí te servassínt mihi!
Séd adde ad istam grátiam unum. PH. Quíd id est autem unum? LY. Éloquar.

Tú ad eum adeas; tú concilies; túte poscas. PH. Éccere!
110 LY. Nímio citius tránsiges; firmum ómne erit, quod tu égeris.
Grávius tuom erit únum verbum ad eám rem, quam centúm mea.
PH. Écce autem in benígnitate hoc réperi negótium! —
Dábitur opera. LY. Lépidus vivis. Haéc sunt aedes; híc habet;
Lésbonico est nómen. Age, rem cúra: ego te opperiár domi.

ACTUS II. SCENA III.

PHILTO.

PH. Non óptuma haec sunt, néque ut ego aequom cénseo;
verúm meliora súnt, quam quae detérruma.
Sed hoc únum consolátur me atque animúm meum,
quia, quí nil aliud, nísi, quod sibi solí placet,
5 consúlit advorsum fílium, nugás agit:
miser éx animo fit, fáctius nihiló facit.
Suaé senectuti is ácriorem hiemém parat,
quum illanc ímportunam témpestatem cónciet.
Sed áperiuntur aédes, quo ibam: cómmode
10 ipse éxit Lesbonícus cum servó foras.

ACTUS II. SCENA IV.

LESBONICUS. STASIMUS. PHILTO.

LE. Minus quíndecim diés sunt, quum pro hisce aédibus
minás quadraginta áccepisti a Cállicle.
Estne hóc, quod dico, Stásime? ST. Quom consídero,
meminísse videor fíeri. LE. Quid factúm est eo?
ST. Comésúm, expotum, exúnctum, elotum in bálineis; 5
piscátor, pistor ábstulit, laníí, coqui,
olitóres, myropolae, aúcupes. Confít cito,
quasi tú obiicias fórmicis papáverem.
LE. Minus hércle in istis rébus sumtum est séx minis.
ST. Quid, quód dedisti scórtis? LE. Ibidem uná traho. 10
[ST. Quid, quod ego defrudavi? LE. Hem, ista ratio maxuma est!]
ST. Non tíbi illud apparére, si sumás, potest:
nisi tu ímmortale rére esse argentúm tibi.
Sero átque stulte, príus quod cautum opórtuit,
postquám comedit rém, post rationém putat. 15
LE. Nequáquam argenti rátio comparét tamen.
ST. Ratió quidem hercle appáret; argentum οἴχεται.
Minás quadraginta áccepisti a Cállicle,
et ille aédis abs te accépit mancupio. LE. Ádmodum.
PH. Pol, opíno, adfinis nóster aedis véndidit. 20

Patér quom peregre véniet, in porta ést locus,
nisi fórte in ventrem fílio corrépserit.
ST. Trapézitae mille dráchumarum Olýmpicum,
quas dé ratione débuisti, rédditae.
25 LE. Nempe quás spopondi. ST. Imó quas dependi, ínquito,
[quas spónsione prónuper tu exáctus es]
pro illo ádulescente, quém tu esse aibas dívitem.
LE. Factum. ST. Út quidem illud périerit. LE. Factum íd quoque est.
Nam núnc eum vidi míserum, et me eius míseritum est.
30 ST. Miserét te aliorum, túi nec miseret, néc pudet.
PH. Tempús adeundi est. LE. Éstne hic Philto, qui ádvenit?
Is hércle est ipsus. ST. Édepol nae ego istúnc velim
meum fíeri servom cúm suo pecúlio.
PH. Herum átque servom plúrimum Philtó iubet
35 salvére, Lesboníćum et Stasimum. LE. Dí duint
tibi, Phílto, quaecunque óptes. Quid agit fílius?
PH. Bene vólt tibi. LE. Edepol mútuom mecúm facit.
ST. Nequam íllud verbum est „Béne volt," nisi qui béne facit.
Ego quóque volo esse líber; nequidquám volo.
40 Hic póstulet frugi ésse; nugas póstulet.
PH. Meus gnátus me ad te mísit, inter se átque vos
adfínitatem ut cónciliarem et grátiam.
Tuam vólt sororem dúcere uxorem; ét mihi
senténtia eadem est, ét volo. LE. Hau, noscé tuom!
45 boní tuis rebus méas res irridés malas.

PH. Homo égo sum, homo tu es: íta me amabit Iúpiter!
neque té derisum véni, neque dignúm puto;
verum hóc, ut dixi, méus me oravit fílius,
ut túam sororem póscerem uxorém sibi.
LE. Meárum rerum mé novisse aequom est órdinem. 50
Cum vóstris nostra nón est aequa fáctio:
adfínitatem vóbis aliam quaérite.
ST. Satín' tu sanus méntis aut animí tui,
qui cónditionem hanc répudies? Nam illúnc tibi
ferentárium esse amícum inventum intéllego. 55
LE. Abin' hínc dierecte? ST. Si hércle ire occipiám, vetes.
LE. Nisi quíd me aliud vis, Phílto: respondí tibi.
PH. Benígniorem, Lésbonice, té mihi,
quam núnc experior ésse, confidó fore.
Nam, et stúlte facere et stúlte fabulárier, 60
utrúmque, Lesboníce, in aetate haúd bonum est.
ST. Verum hércle hic dicit. LE. Óculum ego effodiám tibi,
si vérbum addideris! ST. Hércle quin dicám tamen:
nam sí sic non licébit, luscus díxero.
PH. Ita tú nunc dicis, nón esse aequiparábiles 65
vostrás cum nostris fáctiones átque opes?
LE. Dicó. PH. Quid nunc? si in aédem ad coenam véneris,
atque íbi, opulentus tíbi par forte ut vénerit,
appósita sit coená, popularem quám vocant,
si illí congestae sínt epulae a cliéntibus, 70
si quíd tibi placeat, quód illi congestúm siet,
edísne, an incoenátus cum opulento áccubes?

LE. Edím, nisi ille vetet. ST. Át pol ego etiamsí vetet,
edim átque ambabus mális expletús vorem;
75 et, quód illi placeat, praéripiam potíssumum,
neque illí concedam quídquam de vitá mea.
Verécundari néminem apud mensám decet:
nam ibi dé divinis átque humanis cérnitur.
PH. Rem fábulare. ST. Nón tibi dicám dolo:
80 decédam ego illi dé via, de sémita,
de honóre populi; vérum quod ad ventrem áttinet,
non hércle hoc longe, nísi me pugnis vícerit.
Coena hác annona est síne sacris heréditas.
PH. Sempér tu hoc facito, Lésbonice, cógites,
85 id óptumum esse, túte uti sis óptumus;
si id néqueas, saltem ut óptumis sis próxumus.
Nunc cónditionem hanc, quam égo fero, et quam abs té peto,
dare átque accipere, Lésbonice, té volo.
Dei dívites sunt: déos decent opuléntiae
90 et fáctiones; vérum nos homúnculi;
salíllum animai quí quum extemplo amísimus,
aequó mendicus átque ille opulentíssumus
censétur censu ad Ácheruntem mórtuus.
ST. Mirúm, ni tu illuc téoum divitiás feras!
95 Ubi mórtuus sis, íta sis, ut nomén cluet.
PH. Nunc út scias, hic fáctiones átque opes
non ésse, neque nos túam neglegere grátiam:
sine dóte posco túam sororem fílio.
Quae rés bene vortat! hábeon' pactam? Quíd taces?
100 ST. Proh di ímmortales, cónditionem quoíusmodi!
PH. Quin fábulare „Dí bene vortant! spóndeo!“

ST. Eheú, ubi usus níl erat dicto: „Spóndeo"
dicébat; nunc hic, quom ópus est, non quit dícere.
LE. Quom adfínitate vóstra me arbitrámini
dignum, hábeo vobis, Phílto, magnam grátiam; 105
sed, etsi hércle graviter cécidit stultitiá mea,
Philto, ést ager sub úrbe hic nobis; éum dabo
dotém sorori; nam ís de stultitiá mea
solús superfit praéter vitam réliqüus.
PH. Profécto dotem níhil moror. LE. Certúm
est dare. 110
ST. Nostrámne vis nutrícem, here, quae nos éducat,
abálienare a nóbis? Cave, sis, féceris.
Quid edémus nosmet póstea? LE. Etiam tú taces?
Tibi egó rationem réddam? ST. Plane périimus,
nisi quíd ego comminíscor! — Philto, té volo. 115
PH. Si quíd vis, Stasime. ST. Huc cóncede aliquantúm. PH. Licet.
ST. Arcáno tibi ego hoc díco: ne ille ex té sciat,
neve álius quisquam. PH. Créde audacter quídlubet.
ST. Per deós atque homines díco, ne tu illúnc agrum
tuom síris unquam fíeri, neque gnatí tui. 120
Ei rei árgumentum dícam. PH. Audire edepól lubet.
ST. Primum ómnium, olim térra quom proscínditur,
in quínto quoque súlco moriuntúr boves.
PH. Apage! ST. Ácheruntis óstium in nostró est agro.
Tum vínum, priusquam cóctum est, pendet pútidum. 125
LE. Consuádet homini, crédo. Etsi sceléstus est,
at mi ínfidelis nón est. ST. Audi cétera.

Post íd, frumenti quom álibi messis máxuma est,
tribus tántis illi mínus redit, quam obséveris.
130 PH. Hem, istíc oportet óbseri morés malos,
si in óbserendo póssint interfíeri.
ST. Neque únquam quisquam est, quóius ille agér fuit,
quin péssume ei res vórterit, quoiúm fuit.
Alii éxulatum abiérunt; alii emórtui;
135 alií se suspendére. Hem, nunc hic, quóius est,
ut ad íncitas redáctus! PH. Apage a me ístum agrum!
ST. Magis Ápage dicas, si ómnia a me audíveris:
nam fúlguritae súnt hic alternae árbores;
sués moriuntur ángina acérrume;
140 ovés scabrae sunt, tám glabrae, hem, quam haec ést manus.
Tum autém Syrorum, génus quod patientíssumum est
hominúm, nemo extat, qui íbi sex menses víxerit:
ita cúncti solstitiáli morbo décidunt.
PH. Credo égo istuc, Stasime, ita ésse; sed Campás genus
145 multó Syrorum iam ántidit patiéntia.
Sed iste ést ager profécto, ut te audiví loqui,
malós in quem omnes públice mittí decet.
Sicút Fortunatórum memorant ínsulas,
quo cúncti, qui aetatem égerunt casté suam,
150 convéniant: contra istóc detrudi máleficos
aequóm videtur, quí quidem istius sít modi.
ST. Hospítium est calamitátis. Quid verbís opust?
Quamvís malam rem quaérens, illic réperias.
PH. At tu hércle et illi et álibi. ST. Cave, sis, díxeris,

me tíbi dixisse hoc. PH. Díxisti arcanó satis. 155
ST. Quin híc quidem cupit illum áb se abalienárier,
si quidém reperire póssit, cui os súblinat.
PH. Meus quídem hercle nunquam fíet. ST. Si
sapiés quidem. —
Lepide hércle de agro ego húnc senem detérrui:
nam, quí vivamus, níhil est, si illum amíserit. 160
PH. Redeo ád te, Lesboníce. LE. Dic sodés mihi,
quid híc locutus técum? PH. Quid censés? Homo est:
volt fíeri liber; vérum, quod det, nón habet.
LE. Et ego ésse locuples; vérum nequidquám volo.
ST. Licitúm, si velles: núnc, quom nihil est, nón
licet. 165
LE. Quid técum, Stasime? ST. De ístoc, quod
dixtí modo:
si anté voluisses, ésses; nunc seró cupis.
PH. De dóte mecum cónvenire níhil potes;
quod tíbi lubet, tute ágito cum nató meo;
nunc túam sororem fílio poscó meo; 170
quae rés bene vortat! — Quíd nunc? etiam cónsulis?
LE. Quid istúc? Quando ita vis: dí bene vortant!
spóndeo.
PH. Nunquam édepol quoiquam tam éxspectatus
fílius
natús, quam est illud Spóndeo natúm mihi.
ST. Di fórtunabunt vóstra consilia. PH. Íta volo. 175
I hac, Lésbonice, mécum: ut coram núptiis
dies cónstituatur. Eádem haec confirmábimus.
LE. Sed, Stásime, abi huc ad méam sororem ad
Cálliclem:
dic, hóc negoti quómodo actum est ... ST. Íbitur.

180 LE. et grátulator méae sorori. ST. Scílicet.
LE. Dic Cállicli, me ut cónveniat; .... ST. Quin tu í modo!
LE. de dóte ut videat, quíd opus sit facto. ST. Í modo!
LE. Nam cértum est, me sine dóte haud dare .... ST. Quin tu í modo!
LE. Neque enim ílli damno unquam ésse patiar .... ST. Ábi modo!
185 LE. meam néglegentiam .... ST. Í modo! i modo! LE. Ó pater,
aequóm videtur, quín, quod peccarim .... ST. Í modo!
LE. potíssumum mihi id óbsit. ST. I modo! LE. Ó pater,
en únquam adspiciam te? ST. Í modo! i modo! í modo!
LE. Tu istúc cura, quod iússi. Ego iam híc ero.
190 ST. Tandem ímpetravi, abíret. Di, vostrám fidem,
edepól re gesta péssume gestám probe,
siquídem ager nobis sálvos est! Etsi ádmodum
in ámbiguo est etiám nunc, quid de hac ré fuat.
Sed si álienatur, áctum est de colló meo:
195 gestándus peregre clýpeus, galea, sárcina!
Effúgiet ex urbe, úbi erunt factae núptiae;
ibít istac aliquo in máximam malám crucem
latrócinatum, aut ín Asiam, aut in Cíliciam.
Ibo húc, quo mi imperátum est, etsi odi hánc domum,
200 postquam éxturbavit híc nos nostris aédibus.

ACTUS III. SCENA I.

CALLICLES. STASIMUS.

CA. Quómodo tu istuc, Stásime, dixti? vóstrum herilem fílium
Lésbonicum súam sororem déspondisse? ST. Hóc modo.
CA. Quoí homini despóndit? ST. Lysitelí, Philtonis fílio.
síne dote. CA. Sine dóte ille illam in tántas divitiás dabit?
Nón credibile dícis. ST. At tu édepol nullus créduas. 5
Si hóc non credis, égo credidero .... CA. Quíd? ST. me nihili péndere.
CA. Quámdudum istuc, aút ubi actum est? ST. Íllico hic ante óstium,
tám modo, inquit Praénestinus. CA. Tánton' in re pérdita,
quam ín re salva, Lésbonicus fáctus est frugálior?
ST. Átque equidem ipsus últro venit Phílto oratum fílio. 10
CA. Flágitium quidem hércle fiet, nísi dos dabitur vírgini.
Póstremo edepol égo istam rem ad med áttinere intéllego.
Ibo ad meum castígatorem atque áb eo consiliúm petam.
ST. Própemodum, quid illíc festinet, séntio et subolét mihi:
ut agro evortat Lésbonicum, quándo evortit aédibus. 15

O hére Charmide, quám te absente hic túa res distrahitúr tibi!
Útinam te redísse salvom vídeam, ut inimicós tuos
úlciscare! ut míhi, ut erga te fui ét sum, referas grátiam!
Nímium difficile ést reperiri amícum, ita ut nomén cluet,
20 quói tuam quum rém credideris, síne omni cura dórmias.
Séd generum nostrum íre eccillum vídeo cum adfiní suo.
Néscio quid non sátis inter eos cónvenit: celeri gradu
éunt uterque; ílle reprehendit húnc priorem pállio.
Haúd illi euscheme ádstiterunt! Húc aliquantum abscéssero.
25 Ést lubido orátionem audíre duorum adfínium.

ACTUS III. SCENA II.

LYSITELES. LESBONICUS. STASIMUS.

LY. Sta íllico! noli ávorsari, néque te occultassís mihi!
LE. Pótin', ut me ire, quó profectus súm, sinas? LY. Si in rém tuam,
Lésbonice, ésse videatur, glóriae aut famaé, sinam.
LE. Quód est facillumúm, facis. LY. Quid id ést? LE. Amico iniúriam.
5 LY. Néque meum est, neque fácere didici. LE. Indóctus quam docté facis!

Quíd faceres, si quís docuisset te, út sic odio
essés mihi?
Béne cum simulas fácere mihi te, mále facis, male
cónsulis.
LY. Égone? LE. Tu nae! LY. Quíd male facio?
LE. Quód ego nolo, id quóm facis.
LY. Túae rei bene consúlere cupio. LE. Tú mi
es melior, quam égo mihi?
Sát sapio; satis, ín rem quae sint méam, ego con-
spició mihi. 10
LY. Án id est sapere, ut quí beneficium a béne-
volente répudies?
LE. Núllum beneficium ésse duco id, quód, quoi
facias, nón placet.
Scío ego et sentio ípse, quid agam; néque a med
officiúm migrat;
néc tuis depéllor dictis, quín rumori sérviam.
LY. Quíd ais? nam retinéri nequeo, quín dicam
ea, quae prómeres: 15
ítane tandem tíbi maiores fámam tradiderúnt tui,
út virtute eorum ánteparta pér flagitium pérderes,
átque honori pósterorum tuórum ut víndex fíeris?
Tíbi paterque avósque facilem fécit et planám
viam
ád quaerundum honórem; tu fecísti, ut difficilís
foret, 20
cúlpa maxuma ét desidia tuísque stultis móribus.
Praeóptavisti, amórem tuum uti vírtuti praepó-
neres;
núnc te hoc pacto crédis posse obtégere errata?
LE. Ah, nón ita est!
LY. Cápe, sis, virtutem ánimo, et corde expélle
desidiám tuo.

25 Ín foro operam amícis da, haud in lécto amicae, ut sólitus es.
Átque ego istum agrum tíbi relinqui ób eam rem enixe éxpeto,
út tibi sit, qui té corrigere póssis: ne omnino ínopiam
cíves obiectáre possint tíbi, quos tu inimicós habes.
LE. Ómnia ego istaec, quaé dixisti, scío, (vel exsignávero,)
30 út rem patriam ét maiorum glóriam foedarím meûm.
Scíbam, ut esse mé deceret; fácere non quibám miser:
íta vi Veneris vínctus, captus ótio, in fraudem íncidi;
ét tibi nunc, proinde ác merere, súmmas habeo grátias.
LY. Át operam períre meam sic ét te haec dicta spérnere,
35 pérpeti nequeó; simul me píget, parum pudére te;
ét postremo, nísi me auscultas, átque hoc, ut dicó, facis:
túte pone té latebis fácile, ne inveniát te honor;
ín occulto iacébis, quom te máxume clarúm voles.
Pérnovi equidem, Lésbonice, imperítum tuom ingenium ádmodum;
40 scío, te sponte nón tuapte errásse, sed amorém tibi
péctus obscurásse. Atque ipse amóris teneo omnís vias.
Íta est amor, balísta ut iacitur: níl sic celere est, néque volat;
átque is mores hóminum moros ét morosos éfficit:

mínus placet, magis quód suadetur; quód dis-
suadetúr, placet.
Quom ínopia est, cupiás; quando eius cópia est,
tum nón velis; 45
ílle, qui aspellit, ís compellit; ílle, qui consuadét,
vetat.
Ínsanum est malúm, in hospitium dévorti ad Cu-
pídinem.
Séd te moneo, hoc étiam atque etiam ut réputes,
quid facere éxpetas.
Sí istuc, ut conári facis indícium, tuum incendés
genus:
tum ígitur tibi aqua erít cupido, génus qui restin-
guás tuum. 50
Átque si eris náctus, proinde ut córde amantes
súnt cati,
né scintillam quídem relinques, génus qui congli-
scát tuom.
LE. Fácile est inventú: datur ignis, támetsi ab
inimicís petas.
Séd tu, obiurgans me á peccatis, rápis deteriorem
ín viam:
méam sororem tíbi dem suades síne dote: hoc
non cónvenit, 55
mé, qui abusus súm tantam rem pátriam, porro
in dívitiis
ésse, agrumque habére, egere illam aútem: ut
me merito óderit.
Núnquam erit aliénis gravis, qui suís se concin-
nát levem.
Sícut dixi, fáciam. Nolo, té iactari díutius.
LY. Tánto meliust, té sororis caúsa egestatem
éxsequi, 60

átque eum agrum me habére, quam te, túa qui toleres moénia?

LE. Nólo ego mihi te tám prospicere, quí meam egestatém leves,

séd, ut inops infámis ne sim: né mi hanc famam dífferant,

mé germanam méam sororem in cóncubinatúm tibi

65 síc sine dote dédidisse mágis, quam in matrimónium.

Quís me improbior pérhibeatur ésse? Haec famigerátio

té honestet, me autém conlutulet, sí sine dote dúxeris.

Tíbi sit emoluméntum honoris; míhi, quod obiectént, siet.

LY. Quíd? te dictatórem censes fóre, si abs te agrum accéperim?

70 LE. Néque volo, neque póstulo, neque cénseo: verúm tamen

ís est honos hominí pudico, méminisse officiúm suom.

LY. Scío equidem te animátus ut sis: vídeo, subolet, séntio:

íd agis, ut, ubi affínitatem intér nos nostram adstrínxeris

átque eum agrum dederís, nec quidquam hic tíbi sit, qui vitám colas,

75 éffugias ex úrbe inanis, prófugus, patriam déseras,

cógnatos, adffínitatem, amícos, factis núptiis.

Méa opera hinc protérritum te meáque avaritia aútument.

Íd me commissúrum ut patiar fíeri, ne animum indúxeris.

ST. Nón enim possum, quín exclamem: Euge! Eúge, Lysitelés, πάλιν!
Fácile palmam habés; hic victus. Vícit tua comoédia. — 80
Híc agit magis ex árgumento, et vérsus meliorés facit.
Étiam ob stultitiám tuam te tuéris? Multam abómina.
LE. Quíd tibi interpellátio aut in cónsilium huc accéssio est?
ST. Eódem pacto, quo húc accessi, abscéssero. LE. I hac mecúm domum,
Lýsiteles: ibi de ístis rebus plúra fabulábimur. 85
LY. Níhil ego in occulto ágere soleo. Méus ut animnst, éloquar:
sí mihi tua sorór, ut ego aequom cénseo, ita nuptúm datur
síne dote, neque tu hínc abiturus: quód meum erit, id erít tuom;
sín aliter animátus es: bene, quód agas, eveniát tibi:
égo amicus nunquám tibi ero alio pácto. Sic senténtia est. 90
ST. Ábiit hercle ille quídem. Ecquid audis, Lýsiteles? Ego té volo.
Híc quoque hinc abiit. Stásime, restas sólus. Quid ego núnc agam,
nísi uti sarcinám constringam et clýpeum ad dorsum accómmodem,
fúlmentas iubeám suppingi sóccis? Non sistí potest.
Vídeo, caculam mílitarem mé futurum haud lóngius, 95

út aliquem ad regem ín saginam hérus se coniexít meus.
Crédo ad summos béllatores ácrem — fugitorém fore,
ét capturum spólia ibi — illum, qui méo hero advorsus vénerit;
égomet autem, quom éxtemplo arcum et pháretram et sagittas súmpsero,
100 cássidem in capút, — dormibo plácide in tabernáculo.
Ad forum ibo: núdius sextus quoí talentum mútuom
dédi, reposcam: ut hábeam, mecum quód feram, viáticum.

ACTUS III. SCENA III.

MEGARONIDES. CALLICLES.

ME. Ut míhi rem narras, Cállicles, nulló modo
potest fíeri prorsus, quín dos detur vírgini.
CA. Namque hércle honeste fíeri ferme nón potest,
ut eám perpetiar íre in matrimónium
5 sine dóte, quom eius rém penes me habeám domi.
ME. Paráta dos domi ést; nisi expectáre vis,
ut eám sine dote fráter nuptum cólloect,
post ádeas tute Phíltonem et dotém dare
te ei dícas: facere id éius ob amicitiám patris.
10 Verum hóc ego vereor, ne ístaec pollicitátio
te in crímen populo pónat atque infámiam.
Non témere dicant té benignum vírgini:

datám tibi dotem, ei quám dares, eius á patre;
ex eá te largitári, neque ita, ut sít data,
incólumem sistere ílli, et detraxe aútument. 15
Nunc si ópperiri vís adventum Chármidis,
perlóngum est; huic ducéndi interea abscésserit
lubído; atque ea condítio hic vel primária est.
CA. Eadem ómnia istaec véniunt in mentém mihi.
ME. Vide, si hóc utibile mágis atque in rem dé-
putas, 20
ut ádeam Lesboníeum, edoceam, ut rés se habet.
CA. Ut égo nunc adulescénti thesaurum índicem
indómito, pleno amóris ac lascíviae?
Minumé, minume hercle véro! nam certó scio:
locúm quoque illum omnem, úbi situst, coméderit; 25
quem fódere metuo, sónitum ne ille exaúdiat;
ne ipsám rem indaget, dótem dare si díxerim.
ME. Quo pácto ergo igitur? CA. Clám dos de-
promí potest.
Dum occásio ei rei réperiatur, ínterim
ab amíco aliquo alicunde árgentum in dotém
rogem. 30
ME. Potin' ést ab amico alicúnde exorarí? CA.
Potest.
ME. Gerraé! nae tu illud vérbum actutum invé-
neris:
„Mihí quidem hercle nón est, quod dem mútuom."
CA. Malim hércle — ut verum dícas, quam ut des
mútuom.
ME. Sed víde consilium, sí placet. CA. Quid cón-
sili est? 35
ME. Scitum, út ego opinor, cónsilium inveni. CA.
Quid est?
ME. Homo cónducatur áliquis iam, quantúm potest,

ignóta facie, quaé non visitáta sit,
quasi sít peregrinus. CA. Quíd is scit facere
 póstea?
40 ME. Is homo éxornetur gráphice in peregrinúm
 modum,
falsídicum, confidéntem. CA. Quid tum póstea?
ME. Quasi ad ádulescentem á patre ex Seleúcia
veniát; salutem ei núntiet verbís patris:
illúm bene gerere rem ét valere et vívere,
45 et eúm rediturum actútum. Ferat epístolas
duas; éas nos consignémus, quasi sint á patre.
Det álteram illi, dícat alterám tibi
dare sése velle . . . CA. Pérge porro dícere.
ME. Seque aúrum ferre vírgini dotem á patre
50 dicát; patremque id iússisse aurum tíbi dare.
Tenés iam? CA. Propemodo, átque ausculto
 pérlubens.
ME. Tum tu ígitur demum id ádulescenti aurúm
 dabis,
ubi érit locata vírgo in matrimónium.
CA. Scite hércle sane! ME. Hoc, úbi thesaurum
 effóderis,
55 suspícionem ab ádulescente amóveris:
censébit, aurum esse á patre adlatúm tibi;
tu dé thesauro súmes. CA. Satis scite ét probe;
quamquam hóc me aetatis sýcophantarí pudet.
Sed epístolas quando óbsignatas ásferet,
60 si quidem óbsignatas áttulerit epístolas:
nonne árbitraris, éum adulescentem ánuli
patérni signum nóvisse? ME. Etiam tú taces?
Sexcéntae ad eam rem caúsae possunt cólligi:
illum quem hábuit, perdidit; álium post fecít
 novom.

Iam si óbsignatas nón feret: dici hóc potest, 65
apud pórtitorem éas resignatás sibi
inspéctasque esse. In húiusmodi negótio
diém sermone térere, segnitiés mera est:
quamvís sermones póssunt longi téxier.
Abi ád thesaurum iám confestim clánculum; 70
servós, ancillas ámove; atque andín'? CA. Quid
est?
ME. Uxórem quoque ipsam hánc rem uti celés face:
nam pól tacere núnquam quidquam est quód queat.
Quid núnc stas? quin te hinc ámoves et té moves?
Aperí; deprome inde, aúri ad hanc rem quód
sat est; 75
contínuo operito dénuo; sed clánculum,
sicút praecepi; cúnctos exturba aédibus.
CA. Ita fáciam. ME. At enim nimis lóngo ser-
mone útimur:
diém conficimus, quód iam properató est opus.
Nihil ést, de signo quód vereare. Mé vide. 80
Lepida ést illa causa, ut cómmemoravi, dícere,
apud pórtitores ésse inspectas. Dénique
diéi tempus nón vides? Quid illúnc putas
natúra illa atque ingénio? Iamdudum ébriust:
quidvís probari póterit. Tum, quod máxumum est, 85
adférre, non petere híc se dicet. CA. Iám sat est.
ME. Ego sýcophantam iám conduco dé foro,
epístolasque iám consignabó duas,
eumque húc ad adulescéntem meditatúm probe
Mittám. CA. Eo ego igitur íntro ad officiúm
meum. 90
Tu istúc age. ME. Actum réddam: nugax sím, nisi.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARMIDES.

Sálsipotenti et múltipotenti Ióvis fratri, et Nereí Neptuni
laétus, lubens, laudés ago et grates grátiasque habeo, et flúctibus salsis,
quós penes mei fuít potestas, bónis meis quid foret, ét meae vitae,
quóm suis me ex locís in patriam urbísque moenia réducem faciunt.
5 Átque ego, Neptuné, tibi ante alios deós gratias ago atque hábeo summas:
nám te omnes saevómque severumque átque avidis moríbus commemorant,
spúrcificum, immanem, íntolerandum, vésanum; contra ópera expertus:
nám pol placido te ét clementi méo usque modo usús sum in alto. Atque
hánc tuam gloriam iam ánte auribus accéperam nobílem apud homines:
10 paúperibus te párcere solitum, dívites damnare átque domare.
Ábi, laudo: scis órdine, ut aequom est, tráctare homines. Hóc dis dignum est:
sémper méndicís modestí sint.
Fídus fuisti; infídum esse iterant: nam ábsque foret te, sát scio in alto
dístraxissent dísque tulissent satéllites tui me míserum foede,
15 bónaque omnia item úna mecum pássim caeruleós per campos:

íta iam quasi canés, haud secus, circúmstabant navem túrbines venti,
ímbres fluctusque átque procellae inféνsae * * * frángere malum,
rúere antennas, scíndere vela, ni túa pax propitiá foret praesto.
— Ápage a me, sis! deínde hinc certum est ótio me dare. Sátis partum habeo.
Quíbus aerumnis déluctavi, fílio dum divítias quaero! 20
Séd quis hic est, qui in pláteam ingréditur cúm novo ornatú specieque
símitu? Pol, quamquám domum cupio, ópperiar hic, quám gerat rem.

ACTUS IV. SCENA II.

SYCOPHANTA. CHARMIDES.

SY. Huíc ego diei nomén Trinumo fáciam: nam ego operám meam
tríbus numis hodié locavi ad ártes nugatórias.
Ádvenio exSeleúcia,Macedónia,Asia atqueÁrabia,
quás ego neque oculís nec pedibus únquam usurpaví meis.
Víden', egestas quíd negoti dát homini miseró mali! 5
qui égo nunc subigor, tríum numorum caúsa ut has epístolas
dícam ab eo homine me áccepisse, quem égo, qui sit homo, néscio
néque novi neque, nátus necne is fúerit, id solidé scio.
CH. Pól hic quidem fungíno genere est: cápite se totúm tegit.

10 Íllurica faciés videtur hóminis; eo ornatu ádvenit.
SY. Ílle, qui me condúxit, ubi condúxit, abduxít domum;
quaé voluit, mihi díxit; docuít, ét praemonstravít prius,
quómodo quidque agerém. Nunc adeo, sí quid ego addidero ámplius,
eó conductor mélius de me núgas conciliáverit.
15 Út ille me exornávit, ita sum ornátus. Argentum hóc facit.
Ípse ornamenta á chorago haec súmsit suo perículo;
núnc ego, si potero órnamentis hóminem circumdúcere,
dábo operam: ut me esse ípsum plane sýcophantam séntiat.
CH. Quám magis specto, mínus placet mihi hóminis facies. Míra sunt,
20 ni íllic homo est aut dérmitator, aút sector zonárius.
Lóca contemplat, círcumspectat sése, atque aedis nóscitat:
crédo edepol, quo móx furatum véniat, speculatúr loca.
Mágis lubido est óbservare, quíd agat; ei rei operám dabo.
SY. Hás regiones démonstravit míhi ille conductór meus;
25 ápud illas aedís sistendae míhi sunt sycophántiae.
Fóres pultabo. CH. Ad nóstras aedes híc quidem habet rectám viam:
hércle opinor mi ádvenienti hac nóctu agitandum est vígilias.

SY. Áperite hoc, aperíte! Heus, ecquis his fóribus tutelám gerit?
CH. Quíd, adulescens, quaéris? quid vis? quíd istas pultas? SY. Heú, senex,
cénsus quum sum, iúratori récte rationém dedi. 30
Lésbonicum hic ádulescentem quaéro, in his regiónibus
úbi habitet, et item álterum ad istanc cápitis albitúdinem;
Cálliclem aiebát vocari, qui hás mihi dedit epístolas.
CH. Méum gnatum hic quidem Lésbonicum quaérit, et amícúm meum,
quoí ego liberósque bonaque cómmendavi, Cálliclem. 35
SY. Fác me, si scis, cértiorem, hice hómines ubi habitént, pater.
CH. Quíd eos quaeris? aút quis es? aut únde es? aut unde ádvenis?
SY. Múlta simul rogitás: nescio, quid éxpediam potíssumum.
Si únumquidquid síngillatim et plácide percontábere:
ét meum nomen, ét mea facta, et ítinera ego faxó scias. 40
CH. Fáciam ita, ut vis. Ágedum, nomen túom primum memorá mihi.
SY. Mágnum facinus íncipissis pétere. CH. Quid ita? SY. Quía, pater,
si ánte lucem íre occipias á meo primo nómine,
cóncubium sit nóctis, priusquam ad póstremum pervéneris.

45 CH. Ópus face est et viático ad tuom nómen, ut tu praédicas.
SY. Ést minusculum álterum, quasi vásculum vinárium.
CH. Híc homo solide sýcophanta est. Quíd ais tu, adulescéns? SY. Quid est?
CH. Éloquere, isti tíbi quid homines débent, quos tu quaéritas?
SY. Páter istius ádulescentis dédit has duas mihi epístolas
50 Lésbonici. Mihi ést amicus. CH. Téneo hunc manufestárium!
Mé síbi epistolás dedisse dícit! Ludam hominém probe!
SY. Íta ut occepi, si ánimum advortas, dícam. CH. Dabo operám tibi.
SY. Hánc me iussit Lésbonico, súo gnato, dare epístolam;
ét item hanc alterám suo amico Cállicli iussít dare.
55 CH. Míhi quoque edepol, quom híc nugatur, cóntra nugarí lubet. —
Úbi ipse erat? SY. Bene rém gerebat. CH. Érgo ubi? SY. In Seleúcia.
CH. Áb ipson' istas áccepisti? SY. E mánibus dedit mi ipse ín manus.
CH. Quá facie est homó? SY. Sesquipede quídem est quam tu lóngior.
CH. Haéret haec res; sí quidem ego absens súm, quam praesens, lóngior.
60 Nóvistin' hominém? SY. Ridicule rógitas, quocum uná cibum
cápere soleo. CH. Quíd est ei nomen? SY. Quód edepol hominí probo.

CH. Lúbet audire! SY. Illi édepol — illi — ílli — Vae miseró mihi!
CH. Quíd est negoti? SY. Dévoravi nómen imprudéns modo.
CH. Nón placet, qui amícos intra déntis conclusós habet.
SY. Átque etiam modo vórsabatur mi ín labris primóribus. 65
CH. Témperi huic hodie ánteveni. SY. Téneor manufestó miser!
CH. Iámne commentátus's nomen? SY. Deûm hércle me atque hominúm pudet!
CH. Víde, homo, ut hominem nóveris. SY. Tamquám me. Fieri istúc solet:
quód in manu teneás atque oculis vídeas, id desíderes.
Lítteris recómminiscar. C ést principium nómini. 70
CH. Cállias? SY. Non ést. CH. Callippus? SY. Nón est. CH. Callidémides?
SY. Nón est. CH. Callinícus? SY. Non est. CH. Cállimarchus? SY. Níhil agis;
néque adeo edepol flóccifacio: quándo egomet meminí mihi.
CH. Át enim multi Lésbonici súnt hic: nisi nomén patris
díces, non monstráre possum istos hómines, quos tu quaéritas. 75
Quód ad exemplum est? cóniectura sí reperire póssumus.
SY. Ád hoc exemplum est: Chár. CH. An Chares? an Cháridemus? num Chármides?
SY. Hém, istic erit! Qui istúm di perdant! CH. Díxi ego iamdudúm tibi:

té potius bene dícere aequom est hómini amico, quám male.

80 SY. Sátin' intra labra átque dentis látuit vir minumí preti?

CH. Né male loquere abséntí amico. SY. Quíd ergo ille ignavíssumus

míhi latitabat? CH. Si áppellasses, réspondisset, nómine.

Séd ipse ubi est? SY. Pol íllum reliqui ad Rhádamam in Cecropia ínsula.

CH. Quí homo est me insipiéntior, qui, ipse égomet ubi sim, quaéritem?

85 Séd nil discondúcit huic rei. — Quíd ais? SY. Quid? CH. Hoc, quod té rogo.

Quós locos adísti? SY. Nimium míris modis mirábiles.

CH. Lúbet audire, nísi molestum est. SY. Quín discupio dícere.

Ómnium primum in Póntum advecti ad Árabiam terrám sumus.

CH. Eho, án etiam Arabia ést in Ponto? SY. Est. Nón illaec, ubi thus gígnitur;

90 séd ubi absinthiúm fit atque cúnila gallinácea.

CH. Nímium graphicum huuc núgatorem! Séd ego sum insipiéntior,

qui égomet, unde rédeam, hunc rogitem, quae égo sciam atque hic nésciat;

nísi quia lubet éxperiri, quo évasurust dénique.

Quíd tibi nomen ést, adulescens? SY. Páx, id est nomén mihi;

95 hóc cotidiánum est. CH. Edepol nómen nugatórium!

quási dicas, si quíd crediderim tíbi: pax! periisse íllico.

Séd quid ais? quo inde fisti porro? SY. Si ánimum advortas: éloquar.
Ád caput amnis, quód de coelo exóritur sub solió Iovis.
CH. Súb solio Iovis? SY. Ita dico. CH. E coélo? SY. Atque e medió quidem.
CH. Eho, án etiam in coelum éscendisti? SY. Imo hóriola advectí sumus 100
úsque aqua advorsá per amnem. CH. Eho, an étiam vidistí Iovem?
SY. Eum álii dii isse ad víllam aiebant, sérvis depromtúm cibum.
Deínde porro .... CH. Deínde porro nólo quídquam praédices.
SY. Égo quidem hercle, si és molestus. CH. Nám pudicum néminem
ésse oportet, quí abs terra ád coelum pervénerit. 105
SY. Dímittam, ut te vélle video. Séd monstra hosce hominés mihi,
quós ego quaero, quíbus me oportet hás deferre epístolas.
CH. Quíd ais tu nunc? sí forte eum ipsum Chármidem conspéxeris,
íllum, quem tibi istás dedisse cómmemoras epístolas,
nórisne hominem? SY. Naé tu me edepol árbitrare bélnam, 110
quí quidem non novísse possim, quícum aetatem exégerim.
Án ille tam esset stúltus, qui mihi mílle numum créderet
Philíppeum, quod me aurúm deferre iússit ad gnatúm suom

átque ad amicum Cálliclem, quoi rem aíbat mandasse híc suam?
115 Míhi concrederét, nisi med ille ét ego illum nossem ápprobe?
CH. Énimvero ego nunc sýcophantae huic sýcophantarí volo,
si húnc possum illo mílle numum Philíppo circumdúcere,
quód sibi me dedísse dixit. Quem égo, qui sit homo, néscio:
néque oculis ante húnc diem unquam vídi: eine aurum créderem?
120 quoí, si capitis rés sit, numum núnquam credam plúmbeum.
Ággrediundust híc homo mi astu. — Heus, Páx, te tribus verbís volo.
SY. Vél trecentis. CH. Háben' tu id aurum, quód accepisti a Chármide?
SY. Átque etiam Philippeúm, numeratum íllius in mensá manu,
mílle numum. CH. Némpe ab ipso id áccepisti Chármide?
125 Mírum, quin ab avo éius aut proavo accíperem, qui sunt mórtui.
CH. Ádulescens, cedodum ístuc aurum míhi. SY. Quod ego aurum dém tibi?
CH. Quód a me te accepísse fassus. SY. Ábs te accepisse? CH. Íta loquor.
SY. Quís tu homo es? CH. Qui mílle numum tíbi dedi, ego sum Chármides.
SY. Néque edepol tu is és, neque hodie is únquam eris, auro huíc quidem.
130 Ábi, sis, nugatór: nugari núgatori póstulas.

CH. Chármides ego súm. SY. Nequidquam hercle
és: nam nihil aurí fero.
Nímis argute óbrepsisti in eápse occasiúncula:
póstquam ego me aurum férre dixi, póst tu factus
Chármides;
príus tu non eras, quam aúri feci méntionem.
Níhil agis.
Proín' tu te itidem, ut Chármidatus és, rursum
rechármida. 135
CH. Quís ego sum igitur, sí quidem is non sum,
quí sum? SY. Quid id ad me áttinet?
Dum ílle ne sis, quem ego ésse nolo, sís mea cau-
sa quí lubet.
Príus non is eras, quí eras; nunc is fáctus, qui
tum nón eras.
CH. Áge, si quid agis. SY. Quíd ego agam? CH.
Aurum rédde. SY. Dormitás, senex.
CH. Fássus, Charmidém dedisse aúrum tibi? SY.
Scriptúm quidem. 140
CH. Próperas, an non próperas, abire actútum ab
his regiónibus,
dórmitator, priúsquam ego hic te iúbeo mulcarí
male?
SY. Quámobrem? CH. Quia illum, quem émenti-
tus es, égo sum ipsus Chármides,
quém tibi epistolás dedisse aiébas. SY. Eho,
quaeso, án tu is es?
CH. Ís enimvero sum. SY. Áin tu tandem? is
ípsusn' es? CH. Aio. SY. Ípsus es? 145
CH. Ípsus, inquam, Chármides sum. SY. Ergo
ípsus es? CH. Ipsíssumus.
Ábin' hinc ab oculís? SY. Enimvero sério quo-
niam ádvenis, —
vápulabis meo árbitratu ét novorum aedílium.

CH. Át etiam maledícis? ST. Imo, sálvos quandoquidem ádvenis,
150 dí te perdant, sí te floccifácio, an periissés prius!
Égo ob hanc operam argéntum accepi; té macto infortúnio.
Sédenim, tu qui sís, qui non sis, flóccum non intérduim.
Íbo ad illum; renúntiabo, quí mihi tris numós dedit:
út sciat, se pérdidisse. Ego ábeo. Male vive ét vale.
155 Quód di te omnes ádvenientem péregre perdant, Chármides!
CH. Postquam ílle hinc abiit, póst loquendi líbere
vidétur tempus vénisse atque occásio.
Iamdúdum meum ílle péctus pungit áculeus,
quid illí negoti fúerit ante aedís meas:
160 nam epístola illa míhi concenturiát metum
in córde et, illud mílle numum quám rem agat.
Nunquam édepol temere tínnit tintinnábulum;
nisi quí illud tractat aut movet, mutum ést, tacet.
Sed quís hic est, qui huc in pláteam cursuram íncipit?
165 Lubet óbservare, quíd agat. Huc concéssero.

ACTUS IV. SCENA III.

STASIMUS. CHARMIDES.

ST. Stásime, fac te própere celerem! récipe te ad dominúm domum:
né subito metus éxoriatur scápulis stultitiá tua!
Ádde gradum! approperá! iamdudum fáctum est, quum abistí domo.
Cáve, sis, tibi, ne búbuli in te cóttabi crebrí crepent,

si áberis ab heri quaéstione. Né destiteris cúrrere! — 5
Écce hominem te, Stásime, nihili! sátin' in thermopólio
cóndalium es oblítus, postquam thérmopotas gútturem?
Récipe te, et recúrre, petere ré recenti! CH. Huic, quísquis est,
cúrculio est exércitor; is hunc hóminem cursurám docet.
ST. Quíd, homo nihili? nón pudet te? tríbusne te potériis 10
mémoriae esse oblítum? An vero, quía cum frugi hóminibus
íbi bibisti, qui áb alieno fácile cohiberént manus?
Théruchus fuit, Cérconicus, Crínus, Cercobolus, Cóllabus,
óculicrepidae, crúricrepidae, férriteri, mastígiae:
ínter eosne hominés condalium té redipisci póstulas, 15
quórum eorum unus súbripuit curréntí cursorí solum?
CH. Íta me di ament, gráphicum furem! ST. Quíd ego, quod periít, petam,
nísi etiam labórem ad damnum appónam epithecam ínsuper?
Quín tu, quod periít, periisse dúcis? Cape vorsóriam:
récipe te ad herum! CH. Nón fugitivost híc homo: commeminít domi. 20
S. Átque utinam véteres mores, véteres parsimóniae,
máiori hic honóri potius éssent, quam morés mali!
CH. Di ímmortales, básilica hic quidem fácinora inceptát loqui!

Vétera quaerit! Vétera amare hunc, móre maiorúm, scias.

25 ST. Nám nunc mores níhili faciunt, quód licet, nisi quód lubet;
ámbitio iam móre sancta est, líbera est a légibus;
scúta iacere, fúgereque hostis, móre habent licéntiam;
pétere honorem pró flagitio, móre fit. CH. Morem ímprobum!
ST. Strénuos praetérbitare, móre fit. CH. Nequám quidem!

30 S. Móres leges pérduxerunt iam ín potestatém suam,
mágis quis sunt obnóxiosae, quám parentes líberis.
Eaé miserae etiam ad párietem sunt fíxae clavis férreis,
úbi malos morés affigi nímio fuerat aéquius.
CH. Lúbet adire atque áppellare hunc; vérum ausculto pérlubens;

35 ét metuo, si cómpellabo, ne áliam rem occipiát loqui.
ST. Néque istis quidquam lége sanctum est. Léges mori sérviunt;
móres autem rápere properant, quá sacrum, qua públicum.
CH. Hércle istis malám rem magnam móribus dignúm est dari!
ST. Nónne hoc publice ánimum advorti? Nam íd genus hominum hóminibus

40 úniversis ést advorsum, atque ómni populo mále facit:
mále fidem servándo illis quoque ábrogant etiám fidem,
quí nil meriti: quíppe ex eorum ingénio ingenium horúm probant.

Sí quis mutuóm quid dederit, fít pro proprio pérditum.
Quóm repetas, inimícum amicum béneficio inveniás tuo.
Sí mage exigere cúpias, duarum rérum exoritur óptio: 45
vél illud, quod credíderis, perdas, vél illum amicum amíseris.
Hóc qui in mentem vénerit mihi, re ípsa modo commónitus sum.
CH. Méus est hic quidem Stásimus servos. ST. Nam égo talentum mútuom
quód dederam, talénto inimicum mi émi, amicum véndidi.
Séd ego sum insipiéntior, qui rébus curem públicis 50
pótius, quam, id quod próxumum est, meo térgo tutelám geram.
Eó domum. CH. Heus tu, adsta íllico! audi, heus tú! ST. Non sto. CH. At ego té [stare] volo.
ST. Quíd, si egomet te vélle nolo? CH. Ah, nímium, Stasime, saéviter!
ST. Émere meliust, quoi ímperes. CH. Pol ego émi atque argentúm dedi;
séd si non dicto aúdiens est, quíd ago? ST. Da magnúm malum . . . 55
CH. Béne mones: ita fácere certumst. ST. nísi quidem es obnóxius.
CH. Sí bonus est, obnóxius sum; sín secus est, faciam, úti iubes.
ST. Quíd id ad me attinét, bonisne sérvis tu utare, án malis?
CH. Quía boni malíque in ea re párs tibi est. ST. Partem álteram

60 tíbi permitto; illam álteram ad me, quód boni est, appónito.

CH. Sí eris meritus, fíet. Sed respíce ad me huc: ego sum Chármides.

ST. Hém, quis est, qui méntionem fácit, homo, hominis óptumi?

CH. Ípse homo optumús. ST. Mare, terra, coélum, di, vostrám fidem!

sátin' ego oculis pláne video? estne ípsus, an non ést? Is est!

65 cérte is est! is ést profecto! O mí here exoptatíssume,

sálve! CH. Salve, Stásime. ST. Salvom té .... CH. Scio et credó tibi.

Séd omitte alia; hoc míhi responde. Líberi quid agúnt mei,

quós reliqui hic, fílium atque fíliam? ST. Vivúnt, valent.

CH. Némpe uterque? ST. Utérque. CH. Di me sálvom et servatúm volunt.

70 Cétera intus ótiose pércunctabor, quaé volo.

Eámus intro; séquere. ST. Quo tu té agis? CH. Quonam, nísi domum?

ST. Híccine nos habitáre censes? CH. Úbinam ego alibi cénseam?

ST. Iám .... CH. Quid iam? ST. non súnt nostrae aedes ístae. CH. Quid ego ex te aúdio!

ST. Véndidit tuus nátus aedis .... CH. Périi! ST. praesentáriis

75 árgenti minís numeratis. CH. Quót? ST. Quadraginta. CH. Óccidi!

Quís eas emit? ST. Cállicles, quoi túam rem commendáveras:

ís habitatum huc cómmigravit nósque exturbavít foras. -

CH. Úbi nunc filiús meus habitat? ST. Híc, in hoc postículo.

CH. Mále disperii! ST. Crédidi, aegre tíbi id, ubi audissés, fore.

CH. Égo miser, quí méis periclis súm per maria máxuma 80

véctus, capitalí periclo pér praedones plúrimos

mé servavi, sálvos redii; núnc hic disperií miser

própter eosdem, quórum causa fui hác aetate exércitus!

Ádimit animam mi aégritudo: Stásime, tene me! ST. Vísne aquam

tíbi petam? CH. Res quom ánimum agebat, tum ésse obfusam opórtuit. 85

ÁCTUS IV. SCENA IV.

CALLICLES. CHARMIDES. STASIMUS.

CA. Quid hoc híc clamoris aúdio ante aedís meas?

CH. O Cállicles, o Cállicles, o Cállicles,

qualíne amico méa commendaví bona!

CA. Probo ét fideli, et fído, et cum magná fide.

Et sálve, et salvom te ádvenisse gaúdeo. 5

CH. Credo ómnia istaec tíbi, si ita est, ut praédicas.

Sed quís iste est tuus ornátus? CA. Ego dicám tibi.

Thesaúrum effodiebam íntus, dotem, fíliae

tuae quaé daretur. Séd intus narrabó tibi

et hóc et alia: séquere. CH. Stasime! ST. Hem! CH. Strénue 10

curre ín Piraeum, atque únum curriculúm face.

Vidébis iam illic návem, qua advectí sumus.

Iubéto Sangariónem, quae imperáverim,

curáre ut efferántur; et tu itó simul.
15 Solútum est portitóri iam portórium.
ST. Nihil ést morae. CH. I, i, ámbula! actutúm redi!
ST. Illíc sum atque hic sum. CA. Séquere tu hac me intró. CH. Sequor. —
[ST. Hic méo hero amicus sólus firmus réstitit,
neque démutavit ánimum de firmá fide;
20 quanquám labores múltos * * *
Sed hic únus, ut ego súspicor, servát fidem.
Ob rém laborem eum égo cepisse censeo.]

ACTUS V. SCENA I.

LYSITELES.

Hic homo ést hominum ómnium praécipuus,
voluptátibus gaudiisque ántepotens:
ita cómmoda, quae cupio, éveniunt;
quod ago, ádsequitur, subit, súbsequitur:
5 ita gaúdiis gaudium súppeditat.
Módo me Stasimus, Lésbonici sérvos, convénit: ís mihi dixit
súom herum peregre huc ádvenisse. Núnc mi is propere cónveniundus est:
út, quae cum eius fílio egi, eí rei fundus páter sit potior.
[Eo!] Séd fores hae sonitú suo mihi moram óbiciunt incómmode.

ACTUS V. SCENA II.

CHARMIDES. CALLICLES. LYSITELES.

CH. Néque fuit, neque erít, neque esse quemquam hóminum in terra dum árbitror,

quoí fides fidélitasque amícum erga aequiparét suum:
nam éxaedificavísset me ex his aédibus, absque té foret.
CA. Sí quid amicum ergá bene feci, aut cónsului fidéliter:
nón videor meruísse laudem; cúlpa caruisse árbitror. 5
Nám beneficium hómini proprium quód datur, proprium súmpserit;
quód datum utendum est, íd repetundi cópia est, quandó velis.
CH. Ést ita, ut tu dícis. Sed ego hoc néqueo mirarí satis,
éum sororem déspondisse súam in tam fortem fámiliam,
Lýsiteli quidém, Philtonis fílio. LY. Enim me nóminat. 10
CH. Fámiliam optumam óccupavit. LY. Quíd ego cesso hos cólloqui?
Séd maneam etiam, opínor: namque hoc cómmodum ordítur loqui.
CH. Váh! CA. Quid est? CH. Oblítus intus dúdum tibi sum dícere:
módo mi advenientí nugator quídam occessit óbviam,
nímis pergraphicus sýcophanta; is mílle numum se aúreûm 15
méo datu tibi férre et gnato Lésbonico aibát meo;
quem égo nec, qui esset, nóram, neque eum ante úsquam conspexí prius.
Séd quid rides? CA. Meo állegatu vénit, quasi qui aurúm mihi

férret abs te, quód darem tuae gnátae dotem: ut fílius
20 túus, quando illi a mé darem, esse adlátum id abs te créderet,
neú qui rem ipsam pósset intellégere, thesaurúm tuum
me ésse penes, et eum á me lege pópuli patrium pósceret.
CH. Scíte edepol! CA. Megarónides commúnis hoc meus ét tuus
bénevolens comméntust. CH. Quin collaúdo cónsilium ét probo.
25 LY. Quíd ego ineptus, dúm sermonem véreor interrúmpere,
sólus sto, nec, quód conatus sum ágere, ago! Homines álloquar.
CH. Quís hic est, qui huc ad nós incedit? LY. Chármidem socerúm suum
Lýsiteles salútat. CH. Di dent tíbi, Lysiteles, quaé velis.
CA. Nón ego sum salúte dignus? LY. Ímo salve, Cállicles.
30 Húnc priorem aequóm est me habere. Túnica propior pállio est.
CH. Deós volo consília vobis vóstra recte vórtere.
Fíliam meam tibi désponsatam esse aúdio. LY. Nisi tú nevis.
CH. Ímo haud nolo. LY. Spónden' ergo tuám gnatam uxorém mihi?
CH. Spóndeo, et mille aúri Philippum dótis. LY. Dotem níhil moror.
35 CH. Si ílla tibi placét, placenda dós quoque est, quam dát tibí.

Póstremo, quod vís, non duces, nísi illud, quod
non vís, feres.
CA. Iús hic orat. LY. Ímpetrabit te ádvocato
atque árbitro.
Ístac lege fíliam tuam spónden' mi uxorém dari?
CH. Spóndeo. CA. Et ego spóndeo idem hoc. LY.
Oh, sálvete, adfinés mei!
CH. Átque edepol sunt rés, quas propter tíbi ta-
men succénsui. 40
CA. Quíd ego feci? CH. Méum corrumpi quía
pérpessus fílium.
CA. Sí id mea voluntáte factum est, ést, quod
mihi succénseas.
Séd sine, me hoc abs te ímpetrare, quód volo.
CH. Quid id ést? CA. Scies:
sí quid stulte fécit, ut ea míssa facias ómnia.
Quíd quassas capút? CH. Cruciatur cór mi et
metuo. CA. Quídnam id est? 45
CH. Quóm ille ita est, ut ésse nolo, id crúcior;
metuo, sí tibi
dénegem, quod me óras, ne te léviorem erga mé
putes.
Nón gravabor: fáciam ita, ut vis. CA. Próbus
es. Eo, ut illum évocem. —
CH. Míserum est, male promérita, ut merita, sí
mi ulcisci nón licet.
CA. Áperite hoc, aperíte propere, et Lésbonicum,
sí domi est, 50
évocate: ita súbitum est, propere quód eum con-
ventúm volo.

ACTUS V. SCENA III.

LESBONICUS. CHARMIDES. CALLICLES.

LE. Quís homo tam tumúltuose sónitu me excivít foras?

CA. Bénevolens tuus átque amicus. LE. Sátine salve? díc mihi.

CA. Récte. Tuum patrém rediisse sálvom peregre, gaúdeo.

LE. Quís id ait? CA. Ego. LE. Tún' vidisti? CA. Et túte idem videás licet.

5 LE. Ó pater, patér mi, salve! CH. Sálve multum, gnáte mi.

LE. Sí quid tibi, patér, laboris .... CH. Níhil evenit, né time;

béne re gesta sálvos redeo. Sí tu modo frugi ésse vis:

haéc tibi pacta est Cálliclaï fília .... LE. Ego ducám, pater,

étiam si quam aliám iubebis. CH. quamquam tibi succénsui.

10 CA. Míseria una uní quidem homini est ádfatim. CH. Imo huíc parum est:

nám si pro peccátis centum dúcat uxorés, parum est.

LE. Át iam posthac témperabo. CH. Dícis; si faciás modo.

LE. Númquid causae est, quín uxorem crás domum ducam?' CA. Óptumum est.

Tu ín perendinúm paratus sís, ut ducas. Plaúdite.

TRUCULENTUS.

DRAMATIS PERSONAE.

DINARCHUS, adolescens.
PHRONESIUM, meretrix.
GETA, servus Dinarchi.
CALLICLES, senex.
ASTAPHIUM, ancilla Phronesii.
STRATILAX, servus Strabacis.
STRATOPHANES, miles.
STRABAX, adolescens.
ANCILLA.
TONSTRIX.

SUMMARIUM.

Phronesium meretrix tres habet amatores: Dinarchum iuvenem urbanum, Strabacem rusticum, et militem Stratophanem, cuius decipiendi causa puerum sibi supponit. Primum redit a peregrinatione Dinarchus et ab ancilla Astaphio intromittitur. Dein Astaphium accedit ad aedes Strabacis; unde tamen propellitur ab eius servo truculento Stratilace. Exit Dinarchus a Phronesio non admissus ob lavationem. Prodit demum Phronesium, fateturque Dinarcho, se gravidam sese adsimulasse a milite Stratophane, quo illum sibi devinciret, puerumque supposuisse sibi aliunde allatum. Petit simul a Dinarcho munus; quo ille promisso abit. Deinde se illa fingit et componit ut puerperam. Accedit miles, donaque affert; quibus acceptis ablatisque Phronesium eum contemtu habet. Accedit Geta, servus Dinarchi, cum huiusce donis. Inde rixa oritur inter militem et Getam, qui aufugit. Introit Phronesium. Venit Strabax rure cum argento, et introit ad Phronesium. Eum quaerens Stratilax truculentus, ipse quoque amore correptus introducitur ab Astaphio ancilla. Venit Dinarchus, ut pro donis suis fruatur Phronesio; sed repudiatur. Denique adest Callicles senex, ex duabus ancillis quaesitum, quid factum sit puero, quem filia pepererit. Eae fatentur, detulisse ad Phronesium, eum puerum autem esse filium Dinarchi. Igitur Dinarchus ipse aggreditur Phronesium, puerum suum repetitum. Ea tamen rogat, ut sibi illum per aliquod adhuc tempus commodet, quo defraudare possit militem. Quo concesso, illa ab Stratophane nova dona aufert, oblectata simul rixa inter hunc et praesentem amasium, Strabacem; quos demum utrumque intromittit, et quidem priore loco militi concesso; consolata tamen Strabacem, et utrique amorem suum operamque pollicita.

(Scena est Athenis.)

ARGUMENTUM.

Tres únam pereunt ádolescentes múlierem,
Rure únus, alter úrbe, peregre tértius;
Utque ísta ingenti mílitem tangat bolo,
Clam súpposivit sibi clandestino éditum.
Vi mágna servos ést ac trucibus móribus,
Lupaé ne rapiant dómini parsimóniam;
Et ís tamen mollítur. Miles ádvenit,
Natíque causa dát propensa múnera.
Tandém compressae páter cognoscit ómnia;
Utque íllam ducat, quí vitiarat, cónvenit;
Suúmque is repetit á meretrice súbditum.

PROLOGUS.

Perpárvam partem póstulat Plautús loci
de vóstris magnis átque amoenis moénibus,
Athénas quo sine árchitectis cónferat.
Quid núnc? daturin' éstis, an non? — Ádnuunt.
[Meditór quidem, vobis me áblaturum síne mora.] 5
Quid, sí de vostro quídpiam orem? — Ábnuunt.
En mehércle in vobis résident mores prístini,
ad dénegandum ut céleri lingua utámini.
Sed hóc agamus, quá huc ventum est grátia.
Athénae istae sunto, íta ut hoc est proscénium, 10
tantísper dum transígimus hanc comoédiam.
Hic hábitat mulier, nómen cui est Phronésium;
haec húius secli móres in se póssidet:
nunquam áb amatore [suo] póstulat id, quód datum est;
sed réliqüum dat óperam ne sit réliqüum 15
poscéndo atque auferéndo, ut mos est múlierum:
nam omnés id faciunt, quúm se amari intéllegunt.
Ea sé peperisse púerum simulat míliti,
quo cítius rem ab eo avérrat cum pulvísculo.
Quid múlta? aetas huíc si superet múlieri, 20
is cúm anima ad eam habéntias evérrerit.

* * * * * * * * * * * *

ACTUS I. SCENA I.

DINARCHUS.

Non ómnis aetas ád perdiscendúm sat est
amánti, dum id perdíscat, quot pereát modis;
neque eám rationem eápse unquam edocét Venus,
quam pénes amantum súmma summarúm redit,
5 quot amáns exemplis lúdificetur, quót modis
pereát, quotque exorétur exorábulis.
Quot illíc blanditiae, quót illic iracúndiae,
quot súnt pericla-amánda! Di vostrám fidem! hui,
quid périurandum est étiam, praeter múnera!
10 Primúmdum merces ánnua; is primús bolust.
Ob eám tres noctes dántur. Intereá loci
aut aéra, aut vinum, aút olivom, aut tríticum
tentát, benignusne án bonae frugí sies.
Quasi ín piscinam réte qui iaculúm parat:
15 quando ábiit rete péssum, tum adducít sinum;
sin iécit rete, píscis ne effugiánt, cavet:
tum húc tum illuc írretitos ímpedit
piscés usque adeo, dónicum eduxít foras:
itidem ést amator. Si íd, quod oratúr, dedit,
20 atque ést benignus pótius, quam frugí bonae:
addúntur noctes. Ínterim ille hamúm vorat.
Si sémel amoris póculum accepít mere,
eaque íntra pectus sé penetravit pótio:
extémplo et ipsus périit, et res, ét fides.
25 Si irátum est scortum fórte amatorí suo,
bis périt amator, áb re atque animó simul;
sin álter alteri pótior est, itidém perit:
si ráras noctes dúcit, ab animó perit;

sin íncrebravit, ípsus gaudet, rés perit.
. . . . . ita est in aédibus lenóniis: 30
priusquam únum dederis, céntum, quae poscát, parat:
aut aúrum periit, aút conscissa pállula est,
aut émta ancilla; aut áliquod vasum argénteum,
aut áliquod vasum ahénum, aut lectus dápsilis,
aut ármariola Graéca, aut aliquid sémper est, 35
quod péreat debeátque amans scortó suo.
Atque haéc celamus nós damna una indústria,
quum rém fidemque nósque nosmet pérdimus,
ne quíd parentes neú cognati séntiant;
quos, quúm celamus, sí faximus cónscios, 40
qui nóstrae aetati témpestive témperent,
unde ánteparta démus postpartóribus:
faxím lenonum et scórtorum, ut plus ést, minus
et mínus damnosorum hóminum, quam nunc sínt, siet:
nam núnc lenonum et scórtorum plus ést fere, 45
quam olím muscarum est, quúm caletur máxume.
Nam, núsquam alibi si súnt, circum argentárias
scortí lenones quási sedent quotídie.
Ea nímia est ratio: quíppe qui certó scio,
aerí plus scortorum ésse iam, quam pónderum. 50
Quos quídem quam ad rem dícam in argentáriis
reférre habere, nísi pro tabulis, néscio,
ubi aéra perscribántur usurária,
(accépta dico: expénsa ne qui cénseat).
Postrémo in magno pópulo, in multis hóminibus, 55
re plácida atque otiósa, victis hóstibus,
amáre oportet ómnes, qui, quod dént, habent.
Nam míhi haec meretrix, quae híc habet, Phronésium

suum nómen omne ex péctore exmovít meo.
60 [Phronésium, nam Phronésis est sapiéntia.]
Nam mé fuisse huic fáteor summum atque íntumum;
quod amántis multo péssumum est pecúniae.
Eadém, postquam alium réperit, qui plús daret,
damnósiorem, me éxinde amovít loco,
65 quem inféstum ac odiosúm sibi esse memorabát mala,
Babylóniensem mílitem. Is nunc dícitur
ventúrus peregre. Éo nunc commenta ést dolum:
peperísse simulat sése. Ut me extrudát foras,
atque út cum solo pérgraecetur mílite:
70 eum ésse simulat mílitem puerό patrem;
eo istí suppositum púerum est opus péssumae.
Mihi vérba retur dáre sese! An me cénsuit
celáre se potésse, gravida sí foret?
Nam ego Lémno advenio Athénas nudius tertius,
75 legátus quo hinc cum público imperió fui.
Sed haéc quis mulier? Ástaphium est ancíllula.
Cum eá quoque etiam míhi fuit commércium.

ACTUS I. SCENA II.

ASTAPHIUM. DINARCHUS.

AST. Ád foris auscultáte átque adservate aédis:
né qui adventor grávior ábbitat, quam advéniat,
neú, quí manus attúlerit stériles ad nos íntro,
grávidas foras expórtet. Nóvi ego hominum móres:

ita nunc adulescéntes súnt morati. Quíppe 5
út semel advéniunt ad scórta congerrónes:
consúlta sunt consília. Quándo intro advenérunt:
únus eorum áliquis ósculum usque amícae
óggerit. Dum ílli agunt, súnt ceteri cléptae.
Sín vident quémpiam se ádservare, oblúdunt, 10
quí custodem obléctent pér ioculum et lúdum.
Dé nostro saépe edunt, quód fartóres fáciunt.
Fít pol hoc, ét pars spéctatorum scítis
pol haéc vos me haud mentíri.
Ibi est ibus pugnae ét virtuti, dé praedonibus
praédam capere. 15
Át nos rursum lépide gratiám referimus fúribus
nostris:
nam ípsi vidént, quum eorum ádgerimus bóna;
quín etiam ultro ípsi ádgerunt ád nos.
DI. Me illís quidem haec verbis vérberat: nam
ego húc dona accongéssi.
AST. Comméminі. Iam pol égo eum ipsum, si dó-
mi erit, mecum addúcam. 20
DI. Heus, mánedum, Astaphium, priúsquam abis!
AST. Qui révocat? DI. [Scies:] respice húc.
AST. Quis est?
DI. Vobís qui multa bona ésse volt.
AST. Dato, si ésse vis. DI. [Faxo erunt.] Re-
spice húc modo.
AST. Io, tu énicas me [miserám], quísquis es! 25
DI. Pessumá, mane! AST. I, optume: odiósus
es. —
Dinárchusne illic est? Átque is est.
DI. It ad vós; et tu manum fér contra, [et pariter
gradere].
AST. Tibi sérvio, atque aúdiens

30 impérii sum. DI. Tuté quid agis?
AST. Valeo ét validum teneó. Peregre quoniam ádvenis, coena détur.
DI. Benígne dicis. AST. Énim, amabo, sine íre me, quo iússit.
DI. Eás. Sed quid aís? AST. Quid vis? DI. Ístic, quo incéptas
itér, qui est, quem arcéssis? AST. Achívam obstetrícem.
35 DI. Mala fémina es. AST. Soléns sum: ea ést disciplína.
DI. Manuféstam mendací, mala, te téneo. AST. Quid iam, amábo?
DI. Quia te ádducturam huc díxeras eum ípsum, non eámpse.
Nunc múlier facta est éx viro. Mala és. AST. Praestigiátor!
DI. Sed tándem loquere, quís is homo est, Astáphium! novus amátor?
40 AST. Nimis ótiosum te árbitror hominem ésse. DI. Quianam arbitráre?
AST. Quia tuó vestimento ét cibo aliénis rebus cúras.
DI. Vos me ótiosum réddidistis. AST. Quíd iam? DI. Ego expedíbo.
Rem pérdidi: cum ré meum negótium abstulístis.
Si rém servassem, fúit, ubi negótiosus éssem.
45 AST. An túte bene rem públicam aut amóris alia lege
habére posse póstulas, quin tu ótiosus fías?
DI. Illa, haúd ego, habuit públicum; pervórse interpretáris.

Nam advórsus legem a me ób meam scriptúram
pecudem accépit.
AST. Pleríque idem, quod tú facis, faciúnt rem
male geréntes:
ubi nón est, scripturam únde dent, incúsant pu-
blicános. 50
DI. Male vórtit res pecuária mihi apúd vos; nunc
vicíssim
volo habére aratiúnculam pro cópia hic apúd vos.
AST. Non áruus hic, sed páscuust agér. Si aratiónes
habitúris: qui ararí solent, ad púeros ire méliust.
Hunc nós habemus públicum; illi alií sunt pu-
blicáni. 55
DI. Utrósque percognóvi utrobidem. AST. Istóc
pol tu otiósus,
quum et íllic et hic pervórsus es. Sed utríscum
rem esse mávis?
DI. Procáciores éstis vos; sed illí periurióši.
Illís perit quidquíd datur, neque ipsís adparet
quídquam;
vos sáltem, si quid quaéritis, ebíbitis et coméstis. 60
Postrémo illi sunt ímprobi; vos néquam et glo-
riósae.
AST. Male quae ín nos illosque, ómnia ea tíbi di-
cis, Dinárche,
et nóstram et illorúm vicem. DI. Qui istúc? AST.
Rationem dícam:
quia, qui álterum incusát probri, eumpse se ín-
tueri opórtet.
Tu a nóbis sapiens níhil habes; nos néquam abs
ted habémus. 65
DI. O Astáphium, haud istóc modo solita és me
ante appelláre,

sed blánde, quum illuc, quód apud vos nunc ést, apud me habérem.

AST. Dum vívit, hominem nóveris; ubi mórtuust, quiéscas.

Te, dúm vivebas, nóveram. DI. An me mórtuum arbitráre?

70 AST. Qui pótis, amabo, plánius? qui antehác amator súmmus

habitúst, illum ad amicám meras querimónias reférre!

DI. Vostra hércle factum iniúria, quae próperavistis ólim

rapere. Ótiose opórtuit, diu ut éssem incolumis vóbis.

AST. Amátor similis óppidi est hostílis. DI. Quo arguménto est?

75 AST. Quamprímum expugnarí potest amátor, optumum amícae est.

DI. Ego fáteor; sed longe áliter est amícus atque amator.

Certe hércle quam vetérrumus homini óptumust amícus.

Non hércle occiderúnt mihi etiám fundique et aédes.

AST. Cur, óbsecro, ergo ante óstium pro ignóto alienoque ádstas?

80 I intro: haúd alienus tú quidem es: nam ecástor neminem hódie

mage amát corde atque animó súo, — si quídem habes fundum atque aédis.

DI. In mélle sunt linguaé sitae vostrae átque oratiónes;

facta átque corda in félle sunt sita átque acerbo
acéto.
E línguis dicta dúlcia datis, córde amarefácitis
amántes, si qui nón danunt. AST. Non dídici
fabuláre. 85
DI. Non ístaec mea benígnitas docuít te fabulári,
sed istí, qui cum geniís suis belligerant, parci-
prómi.
Mala és, atque eadem, quaé soles inlécebra. AST.
Ut exspectátus
peregre ádvenisti! Nam, óbsecro, cupiébat te
hera vidére.
DI. Quid tándem? AST. Te unum ex ómnibus
amat. DI. Eúge, fundi et aédes, 90
per témpus subveníetis! — Sed quid aís, Asta-
phium? AST. Quíd vis?
DI. Estne íntus nunc Phronésium? AST. Tibí
quidem intus. DI. Valétne?
AST. Imo édepol melius étiam credo fóre, ubi te
vidébit.
DI. Hoc nóbis vitium máxumum est: quom amá-
mus, tum perímus:
si illúd, quod volumus, dícitur, palám quum men-
tiúntur, 95
verum ésse insciti credimus; nae ut aéstu flu-
ctuámur.
AST. Heia, haúd ita est res! DI. Áiin' tu me
amáre? AST. Imo unice únum.
DI. Peperísse eam audivi. AST. Ah, óbsecro,
tacé, Dinarche. DI. Quíd iam?
AST. Horrésco misera, méntio quotiés fit par-
tiónis:
ita péne tibi Phronésium fuit. Í intro iam, amábo; 100

vise illam atque opperíre ibi. Iam exíbit: nam lavábat.
DI. Quid áis tu? quae nunquám fuit praegnás, qui parere pótuit?
Nam equidém uterum illi, quód sciam, nunquam éxtumere sénsi.
AST. Celábat metuebátque te illa, né sibi persuadéres,
105 ut abórtioni operám daret, puerúmque ut enecáret.
DI. Tum pól isti puero quís est pater? AST. Babylóniensis míles,
cuius núnc ista advéntum éxpetit. Imo ádeo, ut nuntiátum est,
iam hic ádfuturum aiúnt eum. Nondum ádvenisse míror.
DI. Ibo ígitur intro? AST. Quíppini? Tam audácter, quam domum ád te:
110 nam tu édepol noster és etiam iam núnc, Dinarche. DI. Quám mox
te récipis tu? AST. Iam híc ero: prope ést, profecta quó sum.
DI. Redi véro actutum: ego ínterim te apúd vos opperíbor.

ACTUS II. SCENA I.

ASTAPHIUM.

AST. Ha, ha, hé! requievi, quia íntroivit ódium; tandem sóla sum:
nunc quídem loquar meo árbitratu, quaé lubebit, líbere.

Huic hómini amanti méa hera apud nos naéniam dixit dé bonis:
nam fúndi et aedes óbligatae súnt ob amoris prándium.
Verúm apud hunc mea héra consilia súmma eloquitur líbere, 5
magisque ádeo ei consiliárius hic amícust, quam auxiliárius.
Dum fúit, dedit; nunc níhil habet; quod habébat, nos habémus;
nunc íd habet, quod nos hábuimus. Humánum facinus fáctum est.
Actútum fortunaé solent mutári. Varia víta est.
Nos dívitem eum méminimus, atque íste pauperés nos; 10
vortérunt sese mémoriae. Stultús sit, quid id mirétur.
Si egét, necesse est, nós ali patiátur: aequum fáctu est.
Piáculum est, miseréri nos hominúm rem male geréntum.
Bonis ésse oportet déntibus lenám probam: arridére,
quisquís veniat, blande ádloqui; male córde consultáre, 15
béne loqui linguá. Meretricem esse símilem sentis cóndecet:
quémquem hominem attigerít, profecto aút malum aut damnúm dari.
Núnquam amatorís meretricem opórtet causam nóscere,
quín, ubi nil det, pro ínfrequente eum míttas militiá domum;

20 néc unquam quisquam próbus amator, nísi qui
rei inimicúst suae.
Núgae sunt, nisi, módo quum dederit, dáre iam
lubeat dénuo.
Ís amatur hic ápud nos, qui, quod dédit, id obli-
túst datum.
Dum hábeat, tum amet: úbi nil habeat, álium
quaestum coépiat;
aéquo animo, ipse sí nihil habeat, áliis, qui ha-
bent, dét locum.
25 Próbus est amator, quí relictis rébus rem perdít
suam.
At nós male agere praédicant virí solere sécum,
nosque ésse avaras. Quaéso, numqui mále nos
agimus tándem?
Nam ecástor nunquam sátis dedit suae quísquam
amicae amátor;
neque pól nos satis accépimus, neque últa satis
popóscit.
30 Nam quándo sterilis ést amator á datis, * * *
Si négat se habere, quód det, soli * * *
nec sátis accipimus, sátis quum, quod det, nón
habet.
Sempér datores nóvos oportet quaérere,
qui dé thesauris íntegris demúnt, danunt.
35 Velut híc agrestis ést adulescens, qui híc habet,
nimis pól mortalis lépidus, nimisque próbus
dator.
Sed is clám patre etiam hac nócte illac
per hórtum transilívit ad nos. Eúm volo convenire.
Sed ést huic unus sérvos violentíssumus,
40 qui, ubi quámque nostrarúm videt prope aédis,
hac si adgrédias:

item út de frumento ánseres, clamóre absterret, ábigit:
ita ést agrestis. Séd fores, quidquíd futurum est, fériam.
Ecquis huíc tutelam iánuae gerit? écquis intus éxit?

ACTUS II. SCENA II.

STRATILAX. ASTAPHIUM.

ST. Quís illic est, qui tám proterve nóstras aedes árietat?
AST. Égo sum. Respice ád me. ST. Quid ego? AST. Nónne ego videor? ST. Vaé tibi!
Quíd tibi ad hasce accéssio aedes ést prope, aut pultátio?
AST. Sálve. ST. Satis mi est túae salutis; níhil moror, non sálveo:
aégrotare málim, quam esse túa salute sánior. 5
Íd volo scire, quíd debetur híc tibi nostraé domi.
AST. Cómprime ..... ST. Spero méam quidem hercle; té, qui solitus, cómprimat.
[Imprudens per ridiculum, ut rustico suadet stuprum.]
AST. Íram dixi. ST. Ut ésse coepisti, síc dem, si est una áltera.
AST. Nímis quidem hic truculéntus. ST. Pergin' mále loqui, muliér, mihi? 10
AST. Quíd tibi ego autem díco? ST. Quia enim mé truculentum nóminas.
Núnc adeo, nisi ábis actutum, ac dícis, quid quaerás, cito,

iam hércle ego hic te, múlier, quasi sus cátulos,
pedibus próteram!
AST. Rús merum hoc quidem ést; pudendum et
véro clurinúm pecus.
15 ST. Rús tu mi opprobrás, ut nacta es hóminem,
quem pudeát probri?
Ádvenisti huc nós tentatum cum éxornatis óssibus?
Quía tibin' suaso ínfecisti, própudiosa, pállulam,
án eo bella es tú, quam clepsisti? Ár me adve-
nias! AST. Núnc places.
ST. Quám me tibi velím. AST. Mentire. ST. Dí-
ce ... AST. Quid? ST. Quod té rogo.
20 Máncupio vin' áccipi, quos géstas tecum hos
ánulos?
AST. Dígnis dant. ST. Lavérnae hic sunt, quás
habes victórias.
AST. Ne áttigas me. ST. Tángam ego te? Íta
me amabit sárculum,
út ego ruri me hámaxari mávelim patulúm bovem,
cúmque eo noctem ín stramentis pérnoctare pér-
petem,
25 quám tuas centúm coenatas nóctes mihi donó dari!
Séd quid apud nostrás negoti, múlier, est aedés
tibi?
Quíd tu huc occursás, in urbem quótiescunque
advénimus?
AST. Múlieres volo cónvenire vóstras. ST. Quas
tu múlieres
míhi narras, ubi músca nulla fémina est in aédibus?
30 AST. Núllane istic múlier habitat? ST. Rús, in-
quam, abierúnt. Abi!
AST. Quíd clamas? insáne? ST. Abire hinc ní
properas grandí gradu,

iám ego istos fictós, compositos, críspos cincinnós tuos
úngaentatos úsque ex cerebro expéllam! AST. Quanam grátia?
ST. Quia ádeo fores nostrás unguentis úncta es ausa accédere,
quíaque istas buccás tam belle púrpurissatás habes. 35
AST. Érubui mecástor misera própter clamorém tuum.
ST. Ítane? erubuistí? quasi vero córpori relíqueris
tuó potestatém coloris úlli capiundí, mala.
Búccas rubricá, creta omne córpus intinxtí tibi.
Péssumae estis! Quíd est, quod vobis, péssumae, haec via **? 40
Scío ego plus, quam me árbitrare scíre. AST. Quid id est, óbsecro,
quód scias? ST. Herílis noster fílius apud vós Strabax
út pereat, ut eum ínliciatis ín malam fraudem et praémium.
AST. Sánus si videáre, dicam. Dícis contuméliam:
némo hominum hic solét perire ápud nos; res perdúnt suas; 45
úbi res perdidére, abire hinc, sí volunt, nudís licet.
Égo non hunc novi ádulescentem vóstrum. ST. Veron'? AST. Sérió.
ST. Quín maceria illa áit, in horto quae ést, quae in noctes síngulas
látere fit minór, qua iste ad vos dámni permensúst viam.
AST. Nón mirum, (vetus ést maceria,) láteres si veterés ruunt. 50

ST. Áiin' tu, mala, láteres veteres rúere? Nunquam edepól mihi
quísquam homo mortális posthac duárum rerum créduit,
ni ísta ego vostra heró maiori fácta denarrávero.
AST. Éstne illic violéntus? ST. Suam non énim illic meretrículis
55 moéniendis rém coëgit, vérum parsimóniae
dúritiaeque; quaé nunc ad vos iam éxportatur, péssumae.
Hém tibi, o sexúngula! male vivátis! — Egone haec mússitem?
Iám enim eccere íbo in forum atque haec fácta narrabó seni:
né qua is istoc ín segestro cógat examén mali.
60 AST. Si écastor hic hómo sinapi víctitet, nón cénseam
tam ésse tristem pósse. At pol, hero bénevolens ut is ést suo!
Vérum ego illum, quamquám violentust, spéro, mutarí potest
blándimentis, órnamentis, céteris meretríciis.
Vídi equum ex indómito domitum fíeri, atque alias bélnas.
65 Núnc ad heram revidébo. Sed eccum ódium progreditúr meum.
Trístis exit: haúd convenit étiam hic dum Phronésium.

ACTUS II. SCENA III.

DINARCHUS. ASTAPHIUM.

DI. Piscés ego credo, qui úsque, dum vivúnt, lavant,
minus diú lavare, quam haéc lavat Phronésium.
Si proínde amentur múlieres, diu quám lavant,
omnés amantes bálneatorés sient.
AST. Non quís parumper dúrare opperírier? 5
DI. Quin hércle lassus iám sum durandó miser.
AST. Mihi quóque prae lassitúdine opus est út lavem.
DI. Sed óbsecro hercle, Astáphium, i intro acnúntia,
me adésse. I propere, et suáde, iam ut satis láverit.
AST. Licet. DI. Aúdin' etiam? AST. Quíd vis?
DI. Di me pérduint, 10
qui té revocavi! Nón tibi dicebam. Í modo.
AST. Quid iám revocabas me, ímprobe nihilíque homo?
quae mílle passuum péperit tibi moraé mora.
DI. Sed quid haéc hic autem támdiu ante aedés stetit?
Nescío quem praestoláta est. Credo, mílitem. 15
Illud ést: vide ut iam, quási volturii, tríduo
prius praédivinant, quó die esurí sient.
Illum ínhiant omnes; ílli est animus ómnibus.
Me némo magis respíciet, ubi istic vénerit,
quam si hínc ducentos ánnos fuerim mórtuus. 20
Ut réi servire suáve est! Vae miseró mihi!
post fáctum flector, qui ánte partum pérdidi.
Verúm nunc si qua mi óbtigerit heréditas
magna átque luculénta, nunc, postquám scio,
dulce átque amarum quíd sit ex pecúnia: 25
ita égo illam edepol sérvem, ita parce víctitem,

ut — núlla faxim eís dies paucós siet.
Ego istós, qui nunc me cúlpant, confutáverim.
Sed aéstuosas séntio aperirí fores,
30 quae absórbent, quidquid vénit intra péssulos.

ACTUS II. SCENA IV.

PHRONESIUM. DINARCHUS.

PH. Num tíbi nam, amabo, iánua est mordáx mea,
quo introíre metuas, méa voluptas? DI. Vér vide!
Út tóta floret! út olet! ut nitidé nitet!
PH. Qui tam ínficetus, Lémno adveniens quí tuae
5 non dés amícae, mí Dinarche, sávium?
DI. Vah, vápulo hercle égo nunc, atque adeó male!
PH. Quo te ávortisti? DI. Sálva sis, Phronésium.
PH. Salve. Hícne hodie coénas, salvos quom ádvenis?
DI. Promísi. PH. Ubi coenábis tu? DI. Ubi tu iússeris:
10 hic. PH. Mé lubente fácies. DI. Edepol mé magis.
Nempe tú eris hodie mécum, mea Phronésium?
PH. Velím, si fieri póssit. DI. Cedo soleás mihi!
Properáte! auferte ménsam! PH. Amabo, sánun' es?
DI. Non édepol bíbere póssum iam: ita animó male est.
15 PH. Mane: áliquid fiet. Né abi. DI. Ah, adspersísti aquam!
iam rédiit animus. Déme soleas. Cédo bibam.
PH. Idem és ecastor, quí soles. Sed díc mihi,

benene ámbulavisti? DI. Húc quidem hercle ad té bene,
quum túi videndi est cópia. PH. Compléctere.
DI. Lubéns. Ah, hoc est mel mélle dulci dúlcius! 20
Hoc túis fortunis, Iúpiter, praestánt meae!
PH. Dan' sávium? DI. Imo vél decem. PH. Haud istoc paúper es.
Plus póllicere tú, quam ego a te póstulo.
DI. Utinam á principio réi item parsissém meae,
ut núnc reparcis sáviis! PH. Si quíd tibi 25
compéndi facere póssim, factum edepól velim.
DI. Iam lávisti? PH. Iam pol míhi quidem atque oculís meis.
Num tíbi sordere vídeor? DI. Non pol míhi quidem;
verúm tempestas mémini quum quondám fuit,
quum intér nos sorderémus unus álteri. 30
Sed quíd ego facinus aúdivi adveniéns tuum,
quod tu híc me absente nóvi negoti gésseris?
PH. Nam quíd id est? DI. Primum quúm tu es aucta líberis,
quumqué bene provenísti salva, gaúdeo.
PH. Concédite hinc vos íntro atque operite óstium. 35
Tu núnc superstes sólus sermoní meo es;
tibi méa consilia súmma semper crédidi.
Equidém nec peperi púerum, nec praegnás fui;
verum ádsimulavi, me ésse praegnatem; haúd eram.
DI. Quaprópter, o mea víta? PH. Propter mílitem 40
Babylóniensem, quí quasi uxorém sibi
me habébat anno, dum híc fuit. DI. Ego sénseram.
Sed quíd istuc? quoi rei id te ádsimulare rétulit?
PH. Ut ésset aliquis láqueus et redimículum,

45 revórsionem ut ád me faceret dénuo.
Nunc húc remisit núper ad me epístolam:
sese éxperturum, quánti sese pénderem.
Si quód peperissem, id éducarem ac tóllerem:
bona súa med habiturum ómnia. DI. Auscultó lubens.
50 Quid dénique agitis? PH. Máter ancillás iubet,
quoniám iam decimus ménsis adventát prope,
aliam áliorsum ire, praémandare et quaérere
puerum aút puellam, quí supponantúr mihi.
Quid múlta verba fáciam? tonstricém Suram
55 novísti, nostras quaé modo erga aedés habet.
DI. Novi. PH. Haéc una opera círcumit per fámilias,
puerúm vestigat clánculum, ad me détulit.
Datúm sibi esse díxit. DI. O mercés malae!
Eum núnc non illa péperit, quaé peperit prior,
60 sed tú posterior. PH. Órdine omnem rém tenes.
Nunc, út praemisit núntium milés mihi,
non múlto post hic áderit. DI. Nunc tu te ínterim
quasi pró puerpera híc procuras? PH. Quíppini,
ubi síne labore rés geri pulcré potest?
65 Ad súum quemque aequom est quaéstum esse cállidum.
DI. Quid mé futurum est, quándo miles vénerit?
Relíctusne abs te vívam? PH. Ubi illud, quód volo,
habébo ab illo, fácile inveniam, quómodo
divórtium et discórdiam inter nós parem;
70 postídea tecum, méa voluptas, úsque ero
adsíduo. DI. Imo hercle véro adcubuo mávelim.
PH. Quin dís sacruficare hódie pro pueró volo
quintó die, quod fíeri oportet. DI. Cénseo.
PH. Non aúdes aliquod dáre mihi munúsculum?

DI. Lucrum hércle videor fácere mihi, voluptás mea, 75
ubi quídpiam me póscis. PH. At ego, ubi ábstuli.
DI. Iam fáxo hic aderit; sérvolum huc mittám meum.
PH. Sic fácito. DI. Quidquid aútem erit, boni cónsulas.
PH. Ecástor munus té curaturúm scio,
cuiús me non poeníteat, ut mittás mihi. 80
DI. Num quídpiam me vis áliud? PH. Ut, quando ótium
tibi sít, ad me revísas. DI. Tu valeás. PH. Vale.
DI. Proh di ímmortales, nón amantis múlieris,
sed sóciae unanimántis, fidentis fuit
offícium, facere, quód modo haec fecít mihi, 85
suppósitionem púeri quae mihi crédidit,
germánae quod soróri non credít soror.
Osténdit sese iám mihi medúllitus,
se mi ínfidelem núnquam, se vivá, fore.
Egone íllam ut non amem? égone illi ut non béne velim? 90
Me pótius non amábo, quám huic desíet amor.
Ego istí non munus míttam? Iam domo íllico
iubébo ad istam quínque perferrí minas;
praetérea obsonarí duntaxat ád minam.
Multo ílli potius béne erit, bene quae vólt mihi, 95
quam míhimet, omnia quí mihi fació mala.

ACTUS II. SCENA V.

PHRONESIUM.

Puero ísti date mammam. — Út miserae
matrés sollicitaeque éx animo
cruciántur! Edepol cómmentum
male! quúmque eam rem in córde agito,
5 nimió minus perhibemúr malae,
quam súmus ingenio [nátae].
Ego príma domí modo díctito dócta:
quanta ést cura in ánimo, quantúm corde cápio
dolórem, dolús ne occidát morte púeri!
10 Matér dicta quód sum, eo magís studeo vítae,
quae tántum dolúm clam sum aúsa adgredíri.
Lucrí causa avára probrúm sum exsecúta:
aliénos dolóres mihí supposívi.
Rem núllam opórtet dolóse adgredíri,
15 nisi ástute ádcuratéque exsequáre.
Vosmét iam vidétis, ut órnata incédo:
puérperio egó nunc med aégram esse adsímulo.
Mále quod mulier fácere incepit, nísi id efficere
pérpetrat:
íd illi morbo, íd illi senio est, éa illi miserae mí-
seria est;
20 sí bene facere incépit, eius éam cito odium pércipit.
Nímis quam paucae súnt defessae, mále quae fa-
cere occéperunt;
nímis quam paucae effíciunt, si quid fácere occe-
perínt bene.
Múlieri nimió malefacere lévius onus est, quám
bene.
Égo quod mala sum, mátris opera mála sum et
meapte málitia,

quaé me gravidam esse ádsimulavi míliti Babylónio. 25
Éam nunc malitiam áccuratam míles inveniát volo.
Íste hic haud multo póst, credo, aderit: núnc prius praecaveó sciens,
éumque gero ornátum, ut gravida quási puerperió cubem.
Dáte mi huc stactam atque ígnem in aram, ut vénerem Lucinám meam.
Híc apponite, átque abite ab óculis. — Eho, Pithécium, 30
fáce ut accumbam. Accéde: sic decet ádiutare puérperam. —
Sóleas [mihi] duce, pállium iniice ín me huc, Archylís. Ubi es,
Ástaphium? fer húc verbenam míhi, thus et bellária.
Dáte aquam manibus. Núnc ecastor vénerit milés velim.

ACTUS II. SCENA VI.

STRATOPHANES. PHRONESIUM. ASTAPHIUM.

ST. Ne éxspectetis, spéctatores, méas pugnas dum praédicem:
mánibus duellis praédicare sóleo, haud in sermónibus.
Scío ego, multos mémoravisse mílites mendácium,
ét Homeronidae, ét postilla míllememorarí potest,
qui ét convicti et cóndemnati fálsis de pugnís sient. 5
Nón laudandus ést, quoi credit plús qui audit, quam quí videt;

nón placet, quom illí plus laudant, qui aúdiunt, quam quí vident:
plúris est oculátus testis únus, quam aurití decem.
Qui aúdiunt, audíta dicunt; quí vident, plané sciunt.
10 Nón placet, quem scúrrae laudant, máuipulares mússitant,
néque illi, quorum língua gladiorum áciem praestringít domi.
Strénui nimió plus prosunt pópulo, quam arguti ét cati.
Fácile sibi facúnditatem vírtus argutam invenit;
síne virtute argútum civem míhi habeam pro praéfica,
15 quaé alios collaúdat, eapse sése vero nón potest.
Núnc ad amícam décumo mense póst Athenas Átticas
víso, quam gravidám reliqui méo compressu, quíd ea agat.
PH. Víde, quis loquitur. AST. Iám propinque míles, mea Phronésium,
tíbi adest Stratophanés: nunc tibi opust, aégram ut te adsimulés. PH. Tace.
20 [Quíd ad hoc egeo tuí, malum, admonitrícis? an me [maleficio] vínçere est?]
ST. Péperit mulier, út ego opinor. AST. Vín' adeam ad hominém? PH. Volo.
ST. Eúge, Astaphium eccam ít mi advorsum. AST. Sálve ecastor, Strátophanes.
Veníre salvom .... ST. Scío. Sed peperitne, óbsecro, Phronésium?
AST. Péperit puerum nímium lepidum. ST. Écquid mihi similíst? AST. Rogas?

Quín ubi natus ést, machaeram et clýpeum poscebát sibi. 25

ST. Méus est: scio iam de árgumentis. AST. Nímium quidem similíst! ST. Papae!
iám magnust? iamne électat legiónem quam spoliáre volt?
AST. Át here nudiusquíntus natus quídem ille est. ST. Quid tum póstea?
Ínter tot diés quidem hercle iam áliquid actum opórtuit.
Quíd illi ex utero exítio est, priusquam póterat ire in proélium? 30
AST. Cónsequere atque illám saluta et grátulare illí. ST. Sequor.
PH. Úbi illa, obsecro, ést quae me relíquit hic, atque ábstitit?
AST. Ádsum; adduco tibi éxoptatum Strátophanem. PH. Ubi is est, óbsecro?
ST. Márs peregre adveniéns salutat Nérienem uxorém suam.
Quúm tu recte próvenisti quúmque es aucta líberis, 35
grátulor, quum mihi tibique mágnum peperistí decus.
PH. Sálve, qui me intérfecisti paéne et vita et lúmine,
quíque vim magní doloris pér voluptatém tuam
cóndidisti in córpus, quo nunc étiam morbo mísera sum.
ST. Heía, haud ab re, méa voluptas, tíbi istic obvenít labos: 40
fílium peperísti, qui aedes spóliis opplebít tuas.
PH. Múlto ecastor mágis oppletis trítici opust granáriis:

ne, ílle priusquam spólia capiat, híc nos extinxít fames.
ST. Hábe bonum animum. PH. Sávium sis péte hinc a me. Nequeó caput
45 tóllere: ita dolui, ítaque ego nunc dóleo, neque etiám queo
pédibus mea sponte ámbulare. ST. Sí plane ex medió mari
sávium tuum pétere iubeas, pétere haud pigeat, mél meum.
Íd ita esse experta és, nuncque experiére, mea Phronésium,
mé te amare: addúxi ancillas tíbi eccas ex Suriá duas;
50 iís te dono. Addúce huc tu istas. Séd istac reginaé domi
súae fuerunt ámbae; verum pátriam ego excidí manu.
Iís te dono. PH. Poénitetne té, quot ancillae súnt ïam,
quíne etiamnum súper adducas, quae mihi comedínt cibum?
ST. Hóc quidem si hercle ingrátum est, cedo tu mi ístam, puere, pérulam. —
55 Hém, mea voluptas, áttuli eccam pállam ex Panchaiá tibi.
Téne tibi. PH. Hoccine mi ób labores tántos tantillúm dari?
ST. Périi hercle miser! iám mihi auro cóntra constat fílius;
étiamnum me vílipendis? Púrpuram ex Sarrá tibi
áttuli, et duas Pónto amoenas. Téne tibi, voluptás mea.

Áccipe hoc. — Abdúcite hasce hínc e conspectú
Suras. 60
Écquid amas me? PH. Níhil ecastor, néque meres. ST. Nilne huíc sat est?
Né mihi verbúm quidem unum díxit! Vigíntí minis
vénire illaec pósse credo dóna, quae ei donó dedi.
Véhementer nunc mi ést irata; séntio atque intéllego;
vérum adibo. — Quíd ais nunc tu? núm vis me, voluptás mea, 65
quó vocatus sum, íre ad coenam? Móx ad te huc cubitum ívero.
Quíd taces? — Planíssume edepol périi! Sed quid illúc boni est?
Quís is homo est, qui indúcit pompam tántam? Certum est, quó ferant,
óbservare. Huic, crédo, fertur; vérum iam scibó magis.

ACTUS II. SCENA VIII.

GETA. PHRONESIUM. STRATOPHANES.

GE. Íte, ite hac simúl, muli aeris dámnigeruli, fórasgerones,
bonórum hamaxagógae! Satine, quí amat, nequit, quin níhili sit
atque ímprobis se ártibus expóliet?
Nam hóc qui sciám, ne quis íd quaerat éx me:
domi ést, qui facít improbá facta amátor; 5
qui bóna pro stercore habét; metuit

públicos: mundíssumum fit. Púras sibi esse volt aédis:
dómi quidquid habet, vérritur ἔξω. Quándoquidem ipsus pérditum se it,
sécreto hercle équidem illum adiutábo, neque mea ílle quidem
10 ópera unquam nihiló minus propere, quám potest, períbit.
Nám iam de hoc obsónio de mna úna deminuí modo
quínque numos; míhi detraxi pártem Herculáneam.
Nam hóc adsimile est, quási de fluvio quí aquam derivát sibi:
nísi derivetúr, tamen omnis éa aqua abeat ín mare.
15 Nam hóc in mare abit, mísereque perit síne bona omni grátia. Haec
quum vídeo fieri, súbfuror,
suppílo, de praedá praedam
capió.
Meretrícem ego item esse reór, mare ut est:
20 quod dés, devorat, neque unquám abundat.
At hoc sáltem servat máre: quod illi subést, apparet; huíc des
quantúmvis, nusquam appáret neque datóri neque acceptríci.
Velut méretrix meum herum míserum sua blandítia in pauperiem íntulit;
privávit boní s, luce, honóre atque amícis.
25 Áttat! eccam, adést propinque! Crédo audisse haec mé loquí.
Pállida est, ut péperit puerum. Ádloquar, quasi nésciam.
Iúbeo vos salvére. PH. Noster Géta, quid agis? utí vales?

GE. Váleo et venio ad mínus valentem, et, mélius qui valeát, fero.
Hérus meus, ocellús tuus, ad te férre me haec iussít tibi
dóna, quae vidés illos ferre, et hás quinque argentí minas. 30
PH. Pol haúd perit, quod illum tántum amo
GE. Iússit oráre, ut haec gráta haberés tibi.
PH. Grata aéquaque ecastór habeo.
Iube aúferri intro, í Cyame.
Écquid audítis haec, quaé imperáta sunt? 35
GE. Vása nolo aúferant: dèsiccarí lubet.
PH. Ímpudens mécastor, quántum est negótii.
GE. Túne ais me impudéntem esse, ipsa quaé sis stabulum flágitií?
PH. Díc, amabo te, úbi est Dinarchus? GE. Dómi. PH. Dic, haec ob dóna, quae
ád me misit, me íllum amare plúrimum hominum ómnium, [ergo] 40
méque honorem ílli habere ómnium máxumum, átque, ut huc veniat,
óbsecrare. GE. Ílicet! Séd quisnam íllic homo est,
qui ípsus se comest, trístis oculis [malis]? Ánimo hercle homo suo ést miser,
quísquis est. PH. Dignúst mecastor. GE. Quíd est? PH. Non novisti, óbsecro? 45
Qui íllic apud me erat, huíus pater pueri íllic est. Ad ientáculum
iússit ali: mansi; aúscultavi; óbservavi. GE. Pér nam quem
nóvi, hominem nihilí, illic, quaeso, est? PH. Íllic est. GE. Me intuetúr gemens.
Tráxit ex íntumo véntre suspírium.

50 Hóc vide: déntibus fréndit; icít fémur.
Num, óbsecro, nam háriolus, qui ípsus se vérberat?
ST. Núnc ego meos animós violentos méamque iram ex pectóre iam promam!
Lóquere: unde es? [quoius es?] cur aúsus incleménter mihi dicére? GE. Lubido est.
ST. Ístuccine mihí respondes?
55 GE. Hóc: non ego te flóccifacio.
ST. Quíd tu? cur ausa és alium te
dícere hominem amáre? PH. Lubitum est.
ST. Áin' tandem? Istuc prímum experiar.
Tún' tantilli dóni causa, ólerum atque escarum ét poscarum,
60 moéchum malacum, cíncinnatum, úmbraticolam týpanotribam,
ámas, hominem non naúci? GE. Quae haec res? Méone hero tu, ímprobe,
maledícere audes, fóns viti et periúrii?
ST. Vérbum unum adde istóc: iam hercle ego te híc hac offatím conficiam!
GE. Tánge modo: iam égo te hic agnum fáciam et medium dístruncabo!
65 Sí tu ad legioném bellator clúes, at ego Ares ín culina.
PH. Si aéquom facias, ádventores méos non incusés mihi, quorum
dóna accepta et gráta habeo, túaque ingrata, quae ábs te accepi.
ST. Túnc pol ego et donís privatus sum ét perii! GE. Plane ístuc est.
PH. Quíd nunc ergo híc odiose es, ómnibus confessús reus?

ST. Périi hercle hodie, ni húnc a te abigo! GE. Accéde huc modo; adi húc modo! 70
ST. Étiam, scelus virí, minitare? quém ego offatim iám iam iam
cóncipilabo! Quíd tibi huc ventio est? quid tibi hanc áditio est?
Quíd tibi hanc notio ést, [inquam,] amicam méam? Emoriere ócius,
sí manu niceris! GE. Quín manu nicerím? ST. Fac, quod iussí: mane:
iam égo te hic offatím conficiam! GE. Óccidi! ST. Optumum est. GE. Cáptio est: 75
istánc machaeram lóngiorem habés, quam haec est;
sed síne verum dum pétere, si quidem bélligerandum est técum.
Íbo domum. Tecúm, bellator, árbitrum aequom céperim.
— Séd ego cesso hinc me ámoliri, véntre dum salvó licet?

ACTUS II. SCENA VIII.

PHRONESIUM. STRATOPHANES.

PH. Date sóleas, atque me íntro actutum dúcite:
nam míhi de vento míserae condoluít caput.
ST. Quid míhi futurum est, cuí duae ancillaé dolent,
quibus té donavi? — Iámne abisti? Hem, síc datur!
Quo pácto excludis? — Quaéso, potine plánius, 5
quam exclúsus nunc sum? Púlcre ludificór! Sine!

Quantíllo mi opere núnc persuaderí potest,
ut ego hís subfringam tálos totis aédibus!
Numquídpiam avarûm mútant mores múlierum?
10 Postquám filiolum péperit, animos sústulit.
Nunc quási mihi dicat: „Néc te iubeo, néc veto
introíre in aedes." Át ego nolo! nón eo!
Ego fáxo dicat me ín diebus paúculis
crudúm virum esse. Séquere me hac. Verbúm
sat est.

ACTUS III. SCENA I.

STRABAX. ASTAPHIUM.

ST. Rús máne dudum hinc íre me iussít pater,
ut búbus glandem prándio deprómerem.
Post íllue veni quam ádvenit, si dís placet,
ad víllam, argentum méo qui debebát patri,
5 qui ovis Tárentinas érat mercatus dé patre;
quaerít patrem; dico ésse in urbe; intérrogo,
quid [eum] vélit; [homo] cruminam síbi de collo
détrahit,
minás viginti míhi dat; accipió lubens,
condo ín crumenam; ílle abiit: ego pérperas [mi-
nas]
10 oves ín crumena hác in urbem détuli.
Fuit édepol Mars meó periratús patri:
nam óves illius haúd longe absunt á lupis.
Nunc égo istos mundulós urbanos amásios
hoc íetu exponam atque ómnes eiiciám foras.
15 Erádicare est cértum cumprimís patrem;

post íd locorum mátrem. Nunc hodie éfferam
argéntum ad hanc, quam máge amo quam matrém
meam.
Tat, écquis est? nulla est! écquis hoc aperit óstium?
AST. Quid istúc alienum ést, amabo, mí Strabax,
qui nón extemplo íntres? anne opórtuit 20
ita, té quidem qui es fámiliaris? ST. Íbitur:
ne mé morari cénseas. AST. Lepidé facis.

ACTUS III. SCENA II.

STRATILAX. ASTAPHIUM.

ST. Mirúm videtur, rúri herilem fílium
Strabácem non redísse, nisi si clánculum
collápsus est hic ín corruptelám suam.
AST. Iam pól illic me inclamábit, si adspéxerit.
ST. Nimió minus saevos iám sum, Astaphium,
quám fui; 5
iám non sum truculéntus; noli métuere.
Quid vís? quid? AST. Quid? tuam éxpeto truculéntiam.
ST. Dic, ímpera mihi, quíd vis, et quo vís modo.
Novos ómnes mores hábeo; veteres pérdidi.
Vel amáre possum, vél iam scortum dúcere. 10
AST. Lepidé mecastor núntias. Sed díc mihi,
habén'? ST. Parasitum té fortasse dícere.
AST. Intéllexisti lépide, quid ego dícerem.
ST. Heus tú, iam, postquam in úrbem crebro
cómmeo,
dicáx sum factus; iám sum caullatór probus. 15

AST. Quid id ést, amabo? Istaécce ridiculária,
cavillátiones vís fortasse dícere.
ST. Ita; út pauxillum dífferant a caúlulis.
AST. Sequere íntro, amabo, méa voluptas. ST. Téne hoc tibi;
20 rabónem habeto, mécum ut hanc noctém sies.
AST. Perií, rabonem? quam ésse dicam hanc béluam?
quin tu árrhabonem dícis? ST. Ar fació lucri,
ut Praénestinis cónia est cicónia.
AST. Sequere, óbsecro. ST. Strabácem hic opperiár modo,
25 si rúri veniat. AST. Ís quidem apud nos ést Strabax.
Modo rúre venit. ST. Príusne, quam ad matrém suam?
Heu édepol hominem níhili! AST. Iamne autem, út soles?
ST. Imó nihil dico. AST. I íntro, amabo! cédo manum!
ST. Tene. — Ín tabernam dúcor devorsóriam,
30 ubi mále accipiar méá mihi pecúnia.

ACTUS IV. SCENA I.

DINARCHUS.

Néque gnatust, neque prógignetur, néque potest reperírier,
cuí ego nunc aut díctum aut factum mélius quam Venerí velim.

Díi magni, ut égo sum laetus, ét laetitia dífferor!
íta ad me magna núntiavit Cýamus hodie gaúdia:
méa dona deamáta acceptaque hábita esse apud Phronésium. 5
Quum hóc iam volupe est, túm hoc nimio mágnae melliniaé mihi,
mílitis odiósa ingrataque hábita. Totus gaúdeo!
Méa pila est: si répudiatur míles, mulier mécum erit.
Sálvos sum, quia péreo; si non péream, plane intérierim.
Núnc speculabor, quíd ibi agatur, quís eat intro, quí foras 10
véniat; procul hinc óbservabo, méis quid fortunís fuat.
Quía nil habeo, unum ánimus monuit me: ómnia agam precário!

ACTUS IV. SCENA II.

ASTAPHIUM. DINARCHUS.

AST. Lépide efficiam méum, hera, officium; víde intus modo ut tu túom item efficias:
ama, íd quod decét, rem tuam; ístum exináni.
Nunc dum ísti lubét, dum habet, [tempus] eí rei secúndes.
Próme [omnem] venustátem amanti túam, ut gaudia cómpares.
Ego híc interim hís restitríx praesidébo, 5
istíc dum sic fáciat domum ád te exagógam;

nec quémquam interim ístoc ad vós, qui sit ódio, intromíttam. Tu pérge, ut lubét. Ludin' ístos?
DI. Qui est íste, heia, Astaphium, índica,
10 qui périt? AST. Amabo, hiccíne tu eras?
DI. Moléstusne súm? AST. Nunc magís, quam fuísti:
nam nísi qui usui ést nobis, nóbis moléstus.
Sed, óbsecro, da mi óperam, ut narrem, quaé volo.
DI. Nam quid ést? num mea refért? AST. Non mu.
15 Sed íntus bolós quos dát!
DI. Quid? amátor novús quispiám?
AST. Íntegrum et plénum adórta est thesaúrum.
DI. Quis est? AST. Éloquar; sed tú taceto. Nóstin' tu hunc Strabácem?
DI. Quidni? AST. Sólus summam habet híc apud nos. Núnc is fundust nóbis.
20 Animó bono male rém gerit. DI. Perít: perii hercle ego ídem.
AST. Stúltus es, qui fácta infecta fácere verbis póstules.
DI. Thétis quoque etiam lámentando léssum fecit fílio.
Nón ego nunc intro ád vos mittar? AST. Quídum quam milés magis?
DI. Quía enim plus dedí. AST. Plus enim es íntromissus, quúm dabas;
25 síne, qui dant, ob íd, vicissim, quód dant, operis útier.
Lítteras didicísti; quando scís, sine alios díscere.
DI. Díscant, dum mihi cómmentari líceat, ni oblitús siem,
quód dedi. AST. Intereá, magister, dúm tu commentábere,

vólt illa itidem cómmentari. DI. Quid? AST. Rem accipere idéntidem.

DI. Dédi equidem hodié ei quinque argénti deferrí minas; 30

praéterea unam in óbsonatum. AST. Ídem istoc delatúm scio:

de éo nunc bene sumús tua virtute. DI. Ílline ut inimicí mei

bóna istic comedant? Mórtuum hercle mé, quam id patiar, mávelim!

AST. Stúltus es. DI. Quid est? AST. Ópperire. DI. Quíd iam? AST. Quia pol mávelim

míhi inimicos ínvidere, quám med inimicís meis: 35

nam ínvidere alií bene esse, tíbi male esse, míseria est.

Qui ínvident, egént: illi, quibus ínvidetur, rém tenent.

DI. Nón licet de obsónii mna mé participem fíeri?

AST. Sí volebas párticipari, auférres dimidiúm domum.

Nám itidem hic, ut Ácherunti, rátio accepti scríbitur: 40

íntro accipimus; quándo acceptum est, nón potest ferrí foras.

Béne vale. DI. Resíste! AST. Amitte! síne! DI. Amitte intro. AST. Ad té quidem.

DI. Ímo istuc ád vos. AST. Iri nón potest. DI. Nimiúm potest.

Síne experiri. AST. Imo ópperire: vís est, experírier.

Dícam adesse, ni óccupata est. DI. Hém! resiste. AST. Frústra es. 45

DI. Rédin', an non? AST. Redeám; sed vocat
me, quae ín me plus potest, quám potes.
DI. Éloquar uno vérbo: mittin' me íntro? AST.
Mendax és! abi!
Únum aibas; sed tría iam dixti vérba, ac mendácia.
DI. Ábiit! intro hinc ívit! Ego ut istaéc mihi
patiar fíeri?
50 Iam hércle ego tibi, inlécebra, ludos fáciam clamore ín via,
quae ádvorsum legem áccepisti a plúrimis pecúniam!
Iam hércle apud omnés magistratus fáxo erit nomén tuom;
póstidea ego in te mánum iniiciam quádrupli, venéfica,
súppostrix puerûm! Égo edepol iam túa probra
aperibo ómnia. —
55 [Níhili me, qui pérdidi omne, quód fuit! fio ímpudens,
néc mihi adest tantíllum pensi iám, quos capiam
cálceos.]
Séd quid ego hic clamó? quid, si me iúbeat intromíttier?
Cónceptis, me nón facturum, vérbis iurem, sí
velit. —
Núgae sunt. Si stímulos pugnis caédis, manibus
plús dolet.
60 Dé nihilo nihil ést irasci; quaé te non flocci
facit.
Séd quid hoc est? Proh di ímmortales, Cálliclem
videó senem,
méus qui adfinis fúit, ancillas dúas constrictas
dúcere,

álteram tonstrícem huius, álteram ancillám suam.
Pértimui! postquam úna cura cór meum movít
modo,
tímeo, ne malefácta antiqua méa sint inventa ómnia. 65

ACTUS IV. SCENA III.

CALLICLES. ANCILLA. TONSTRIX. DINARCHUS.

CA. Égone tibi male dícam, aut tibi adeo mále velim? Ut animús meust,
própemodum expertae éstis, quam ego sim mítis tranquillúsque homo.
Rógitavi ego vos vérberantes átque pendentés simul:
cómmemini; quo quídque pacto sítis confessaé, scio.
Híc nunc volo scire eódem pacto: síne malo fateámini! 5
Quámquam vos colubríno ingenio ambae éstis, edicó prius,
né duplices habeátis linguas, ne égo bilingues vós necem;
nísi si ad tintinnáculos vos vóltis educí viros.
AN. Vís subigit verúm fateri: ita lóra laedunt bráchia.
CA. Át si verum mi éritis fassae, vínclis exsolvémini. 10
DI. Étiam nunc, quid sít negoti, fálsus incertúsque sum;
nísi quia timeó tamen. TO. Ego néc, quid peccaví, scio.

CA. Ómnium primúm diversae státe. Hem, sic! istúc volo;
néve inter vos sígnificetis, égo ero paries. Lóquere tu.
15 AN. Quíd loquar? CA. Quid púero factum est, méa quem peperit fília,
méo nepote? Cápita rerum mi éxpedite. AN. Istaé dedi.
CA. Iám tace. — Accepístin' puerum tú ab hac? TO. Accepí. CA. Tace:
níl moror praetérea: satis es fássa. TO. Inficias nón eo.
CA. Iám laevorem túte scapulis ístoc concinnás tuis. —
20 Cónveniunt adhúc utriusque vérba. DI. Vae miseró mihi!
méa nunc facinora áperiuntur, clám quae speraví fore.
CA. Lóquere tu. Quis dáre te huic puerum iússit? AN. Hera maiór mea.
CA. Quíd tu? cur eum áccepisti? TO. Hera méa rogavit mé minor,
púer ut afferrétur, eaque ut célarentur ómnia.
25 CA. Lóquere tu. Quíd éo fecisti púero? TO. Ad meam heram détuli.
CA. Quíd eo puero túa hera fecit? TO. Hérae meae extempló dedit.
CA. Cuí, malum, herae? AN. Dúae sunt istae. CA. Cáve tu, nisi quod té rogo,
nisi éa, quae exquiro. TO. Máter, inquam, filiae donó dedit.
CA. Plús quam dudum lóquere. TO. Plus tu rógitas. CA. Responde ócius:

quíd illa, cui donátust? Inque. TO. Súpposivit.
CA. Cuí? AN. Sibi 30
pró filiolo. CA. Pró filiolo? Di, óbsecro vostrám fidem,
út facilius ália, quam illa, unde ést, puerum alienúm parit!
Haéc labore aliéno puerum péperit sine dolóribus.
Púer quidem beátus: matres duás habet et aviás duas.
Iám metuo, patrés quot fuerint. Víde, sis, facinus múliebre! 35
AN. Mágis pol haec malítia pertinet ád viros, quam ad múlieres:
vír illam, non muliér, praegnatem fécit. CA. Item ego istúc scio.
Tú bona ei custós fuisti. AN. Plús potest, qui plús valet.
Vír erat: plus valébat; vicit; quód petebat, ábstulit.
CA. Ét tibí quidem hércle idem áttulit magnúm malum. 40
AN. De ístoc ipsa, etsí tu taceas, reápse experta, intéllego.
CA. Núnquam te facere hódie quivi, ut, ís quis esset, díceres.
AN. Tácui; at nunc non táceo, quando adést: necesse est, índicem.
DI. Lápideus sum: cómmovere mé miser non aúdeo.
Rés palam omnis ést! meo illic nunc fíunt capiti cómitia! 45
Méum illuc facinus, méa stultitia est! Tímeo, quam mox nóminer.
CA. Lóquere, filiám meam quis íntegram stupráverit!

AN. Vídeo ego te própter. CA. Mala, quis ést?
AN. Patronus párieti.
DI. Néque vivus neque mórtuus sum, néque, quid nunc faciám, scio,
50 néque ut hinc abeam, néque, ut hunc adeam, scío: timore tórpeo.
CA. Dícin, an non? AN. Ést Dinarchus, quoi íllam prius despónderas.
CA. Úbi is homo est, quem dícis? DI. Adsum, Cállicles. Per tua óbsecro
génua, ut tu istuc ínsipienter fáctum sapientér feras;
míhique ignoscas, quód animi impos víni vitio fécerim.
55 CA. Nón places: in mútum culpam cónfers, quod nequít loqui.
Nám vinum, si fábulari pósset, se defénderet.
Nón vinum hominibús moderari, séd homines vinó solent;
quí quidem probí sunt; verum qui ímprobus, etsi aquám bibit,
síve adeo carét temeto, támen ab ingenio ímprobust.
60 DI. Scío equidem, quae nólo, multa mi aúdienda obnóxia.
Égo me tibi obnóxium esse fáteor, culpae cómpotem.
AN. Cállicles, vide quaéso, homini né facias iniúriam:
réus solutus caúsam dicit; téstes vinctos áttines.
CA. Sólvite istas. — Ágite, abite tú domum, et tu autém domum.
65 Éloquere haec heraé tuae: puerum réddat, si quis éum petat. —

Eámus, tu, in ius. DI. Quíd vis in ius me íre? Tu es praetór mihi.
Vérum te obsecro, út tuam gnatam dés mi uxorem, Cállicles.
CA. Eúndem pol te iúdicasse quídem istanc rem intéllego:
nam haúd mansisti, dum égo darem illam; túte sumsistí tibi.
Núnc habeas, ut náctus: verum hoc égo te multabó bolo: 70
séx talenta mágna a dote démam pro ista inscítia.
DI. Béne agis mecum. CA. Fílium istinc túum te meliust répetere.
Céterum uxorém, quam primum pótest, abduce ex aédibus.
Égo adeo iam illí remittam núntium adfiní meo:
dícam ut aliam cónditionem fílio inveniát suo. 75
DI. Át ego ab hac puerúm reposcam, né mox inficiás eat. —
Níhil est: nam ipsa haec últro, ut factum est, fécit omnem rém palam.
Séd nimium pol ópportune ecce áb sese egreditúr foras.
Nae ísta stimulum lóngum habet, quae usque ílline cor pungít meum.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHRONESIUM. DINARCHUS. ASTAPHIUM.

PH. Blítea et lutea est méretrix, nisi quae sápit in vino ad rém suam.

Si ália membra víno madeant, cór sit saltem só-
brium.
Nám mihi dividiae ést, tonstricem méam sic mul-
catám male.
Éa dixit, eum ésse Dinarchi púerum inventum
fílium.
5 Úbi id audivi .... DI. It, quám penes est mea
ómnis res et líberi.
PH. Vídeo ego eum, qui mánstutorem méd ad-
optavít bonis?
DI. Múlier, assum. PH. Is ést profecto. Quíd
agitur, voluptás mea?
DI. Nón voluptas! aúfer nugas! níl ego nunc de
istác re ago.
PH. Scío mecastor, quíd vis, et quid póstulas, et
quíd petis.
10 Mé videre vís; me amare póstulas; puerúm petis.
DI. Di ímmortales, út planiloqua est! paúcis ut
rem ipsam áttigit!
PH. Scío equidem, sponsám tibi esse, et fílium ex
sponsá tua,
ét tibi uxorém ducendam iam ésse; alibi iam ani-
múm tuom:
út me quasi pro dérelicta sís habiturus. Séd
tamen
15 cógitato, mús pusillus quám sit sapiens béstia,
aétatem qui uní cubili núnquam committít suam:
quía, si unum ostium óbsidetur, áliud perfugiúm
petit.
DI. Ótium ubi erit, de ístis rebus tum ámplius te-
cúm loquar:
núnc puerum redde. PH. Ímo amabo, ut hós dies
aliquós sinas

éum esse apud me. DI. Mínume. PH. Amabo.
DI. Quíd opus est? PH. In rém meam est. 20
Tríduom hoc saltém, dum aliquo míles circumdúcitur:
ín eam rem. Si quíd ego habebo, tíbi quoque etiam próderit.
Si aúfers puerum, a mílite omnis míhi spes animam effláverit.
DI. Fáctum cupio: nám re facere, sí velim, non ést locus.
Núnc puero utere, ét procura, quía, unde procurés, habes. 25
PH. Múltum amo te ob istam rém mecastor. Úbi domi metués malum,
fúgito huc ad me. Sáltem amicus mi ésto manubiárius.
DI. Béne vale, Phronésium. PH. Iam mé tuum oculum nón vocas?
DI. Íd quoque interím futatim nómen commemorábitur.
PH. Númquid vis? DI. Fac váleas: operae mi úbi erit, ad te vénero. 30
PH. Ílle quidem hinc abiít, abscessit: dícere hic quidvís licet.
Vérum est verbum, quód memoratur: Úbi amici, ibi súnt opes.
Própter hunc spes étiam est, hodie táctum iri mílitem;
quém ego ecastor máge amo quam me, — dum íd, quod cupio, inde aúfero:
quía, quom multum abstúlimus, multum haúd apparet, quód datum est. 35

Íta sunt gloriaé meretricum. AST. Áha tace!
PH. Quid est, óbsecro?
AST. Páter adest puerí. PH. Sine eumpse adire huc! sine, si is ést modo,
síne eum ipsum adíre, ut cupit, ad me hác recta. Si vénerit,
nae ístum ecastor hódie àstutis cónfexim falláciis.

ACTUS V.

STRATOPHANES. ASTAPHIUM. PHRONESIUM. STRABAX.

STR. Éo mi amare: féro supplicium dámnis ad amicám meam!
Út illud acceptúm sit, prius quod pérdidi: hoc addam ínsuper.
Séd quid? video heram átque ancillam ante aédes: adeunda haéc mihi est.
Quíd hic vos agitis? PH. Né me adpella. STR. Nímium saevis. PH. Síc sine.
5 Pótin' es, ut mihi né molestus sís? STR. Quid, Astaphilítium, est?
AST. Mérito ecastor tíbi succenset. PH. Égon'? Atque isti etiám parum
mále volo. STR. Ego, méa voluptas, sí quid peccaví prius,
súpplicium ad te hanc mnám fero auri. Sí mihi rides, réspice.
PH. Mánus vetat, priusquám penes sese hábeat, quidquam crédere.

Púero opust cibum: ópus est matri aútem, quae
puerúm lavit; 10
ópus nutrici autem, útrem ut habeat véteris vini
lárgiter:
út dies noctésque potet; ópust igne; opust car-
bónibus;
fásciis opus ést, pulvinis, cúnis, incunábulis;
óleum opust; farína puero ópus est; opust totúm
diem;
núnquam hoc uno die éfficiatur ópus, quin opus
sempér siet; 15
nón enim possunt mílitares púeri setano edúcier.
STR. Réspice ergo: accipe hóc, qui istuc exéffi-
cias opús. PH. Cedo,
quámquam parum est. STR. Áddo minam adhuc
ístuc postideá. PH. Parum est.
STR. Túo arbitratu, quód iubebis, dábitur. Da
nunc sávium.
PH. Mítte me, inquam! odiósus! STR. Nihil fit;
nón amor; teritúr dies. 20
Plús decem pondo amóris causa paúxillisper pér-
didi!
PH. Áccipe hoc atque aúferto intro. ST. Úbi mea
amica est géntium?
Néque ruri, neque hic óperis quidquam fácto;
corrumpór situ:
íta miser cubándo in lecto hic éxspectando obdúrui.
Séd eccam video. Heús, amica, quíd agis? STR.
Quis illic ést homo? 25
PH. Quém ego mecastór magis amo, quám te.
STR. Quam me? quómodo?
PH. Hóc modo, ut moléstus ne sis. STR. Iám
abis, postquam aúrum habes?

PH. Cóndidi intro, quód dedisti. ST. Ádes amica: te ádloquor.
PH. Át ego ad te ibam. ST. Ad mé, delicia? PH. Hércle vero sério.
30 ST. Quámquam ego tibi vídeor stultus, gaúdere aliqui mé volo.
Nám quamquam bella és, malo tuo es, nísi tecum aliqui gaúdeo.
PH. Vín' ted amplectár, et savium dém? ST. Quidvis face, gaúdeam.
STR. Meósne ante oculos égo illam patiar álios amplexárier?
Mórtuum hercle me ésse satius. Ábstine hoc, muliér, manum,
35 nísi si te mea mánubia machaéra et hunc vis émori.
PH. Níl φλυαρεῖν sátiust, miles. Sí te amari póstulas,
aúro, haud ferro, déterrere pótes, ne me amet, Strátophanes.
STR. Quí, malunt, bella aút faceta es, quaé ames hominem istíusmodi?
PH. Vénitne in mentem tíbi, quod verbum in cávea dixit hístrio?
40 „Ómnes homines ád suum quaestum cállent, nec fastídiunt.“
STR. Húnccine hominem te ámplexari, tam hórridum atque squálidum?
PH. Quámquam hic horridus, quámquam hic squalidus ést: at est bellús mihi.
STR. Dédin' ego aurum? PH. Míhi? dedisti fílio cibária.
ST. Núnc, si hanc tecum ésse speras, ália opust aurí mina.
45 STR. Málam rem his, et magnám! ST. Magno opere sérva tibi viáticum.

STR. Quíd ista debet tíbi? ST. Tria. STR. Quaenam? ST. Unguénta, noctem, sávium.
PH. Pár pari respóndet. — Verum núnc saltem, si amás, mihi
dá tu de tuís deliciis súmmis quid pauxíllulum.
STR. Quíd id, ai, amábo est, quod dem? Dicdum. Si superét, feres.
PH. Κάμπας dicis. — Ábi, abi! STR. Consultávi istuc mihi. Mí homo, 50
cáve, sis, faxit vúlnus tibi iam, cuí sunt dentes férrei.
Vúlgo ad se omnes íntromittit. Ábstine istac tú manum!
ST. Iam hércle cum magnó malo tu vápula, vir strénuus!
STR. Dédi ego huic aurum. ST. Át ego argentum. STR. Át ego pallam et púrpuram.
ST. Át ego oves et lānam; et alia múlta, quae poscét, dabo. 55
Mélius, te minís certare mécum, quam minácüs.
PH. Lépidus's ecastór mortalis, mí Strabax. Perge, óbsecro! —
Stúltus atque insánus damnis cértant; nos salvaé sumus.
STR. Áge, prior, tiro, áliquid da! ST. Imo tú prior perde ét peri!
STR. Hém tibi taléntum argentí! Philippicum est. Téne tibi. 60
PH. Tánto melior! Nóster esto; séd de vostro vívito.
STR. Úbi est, quod tu das? Sólve zonam. PH. Próvocatur! STR. Quíd times?
ST. Tú peregrinus; híc ego habito: tímeo. — STR. Non ego. Ámbula.

ST. Pécua ad hanc collo ín crumena ego óbligata défero.

65 STR. Quía dedi, ut distrínxi hominem! ST. Ímo ego vero, quí dabo.

PH. Í nunc intro, amábo, et tu ergo hac mécum. STR. Tu eris mecúm quidem.

ST. Quíd tu? STR. Quíd? ST. Quid áiis? cum hoccine? égo posterior? STR. Égo dedi.

PH. Tú dedisti; hic iám daturust: ístuc habeo, hoc éxpeto.

Vérum utrique mós geratur ámborum ex senténtia.

70 ST. Fíat. Ut rem gnátam video: hoc áccipiundum est, quód datur.

STR. Méum quidem te léctum certe óccupare nón sinam

PH. Lépide ecastor aúcupavi atque éx mea senténtia,

meámque ut rem bene géstam video, vóstram rursus béne geram:

réamabo. Si quíd animatus's fácere, fac sis iam úti sciam.

75 Véneris causa applaúdite: eius haec ín tutela est fábula.

Spéctatores, béne valete; plaúdite atque exsúrgite.

M. A. PLAUTI

FABULARUM

FRAGMENTA.

FRAGMENTA,

EX COMOEDIIS, QUAE EXTANT, CITATA,

QUAE HODIE IN FABULIS NON LEGUNTUR.

AMPHITRUO.

1. Nec nobis praesente aliquis quisquam nisi servos . . .
   Nonius v. Absente.
2. Optumo iure infringatur aula cineris in caput.
   Idem v. Aula.
3. Ne tu postules, matellam unam tibi aquae infundi in caput.
   Idem v. Matella.
4. Herus Amphitruo occupatus.
   Idem v. Occupatus.
5. Quaese advenienti morbo nunc medicum tibi.
   Enim tu certe aut larvatus aut cerritus es.
   Edepol hominem te miserum! medicum quaerita.
   Idem vv. Advenire et Cerriti.
6. — — Qui? quae me absente corpus volgavit suum?
   Idem v. Vulgavit.
7. — — Exiuravisti, te mihi dixe per iocum.
   Idem v. Exiurare.
8. Quinequeas, nostrorum uter sit Amphitruo, decernere.
   Idem v. Decernere.
9. Nisi hoc ita factum est, proindeut factum esse autumo:
   Non causam dico; verum ne insimules probri.
   Idem v. Autumare.

10. Manufestum hunc obtorto collo teneo furem, —
Idem v. Furtum.
11. Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies.
Idem v. Scrobes. Priscian. l. 5. p. 657, l. 7 p. 751.
12. — Abiendi etiam nunc tibi est occasio.
Prisc. l. 11 p. 924.
13. — Animam comprime.
Non. v. Anima.
14. — De nocte sum profectus ad portum prosumia.
Fest. v. Prosumia. Non. c. 13. n. 17.

ASINARIA.

1. Qui etiam me miserum famosum flagitiis faciet suis.
Non. v. Fama.
2. — Hic aderit, credo, congerro meus.
Idem v. Gerrae.

AULULARIA.

1. Nec noctu nec diu quietus unquam eram; nunc dormiam.
Idem v. Diu.
2. Non quidem ego, quaqua voluptate, sumsi nec tetigi.
Idem v. Sumere.
3. Homo ebriolatus somno sanari solet.
Idem v. Ebriolare.
4. Qui mi olera cruda ponunt, halecem dant.
Idem v. Halec.
5. Ego effodiebam in die denos scrobes.
Idem v. Scrobes.
6. — Hic quidem pervicus custodem addidit.
Idem v. Pervico.
7. Ut admemordi hominem.
Gell. 7, 9.
8. Myrtam. Myrtum.
Porphyrio ad Horat. Od. 1, 38, 5.

BACCHIDES, quae et CHRYSALUS, velut apud Fulgentium v. Stega.

1. Illa mea cognominis fuit.
Serv. ad Aen. 6, 383.

2. Quibus ingenium animi utibile est, modicum et sine vernilitate.
Non. v. Modicum. Charis. l. 2. p. 185.

3. — — — — Ecquis evocat
Cum nasiterna et cum aqua illum impurissumum?
Fest. v. Nasiterna.

4. Quae sodalem atque me exercitos habet.
Non. v. Exercitum. Charis. l. 2. p. 204.

5. Nam tu quidem quoivis excantare cor [facile] potes.
Idem v. Excantare. Serv. ad Virg. Eclog. 8.

6. Vincla, virgae, molae, saevitudo mala.
Fit peior.
Idem v. Saevitudo.

7. — Cor meum, spes mea,
mel meum, suavitudo, cibus, gaudium.
Idem v. Suavitudo.

8. Limaces viri.
Non. v. Limaces.

9. Ne a quoquam alio acciperes mercedem annuam,
nisi ab sese, nec cum quiquam limares caput.
Idem v. Limare.

10. — Cupidon te configit, anne Amor?
Non. v. Cupido.

11. — Praenestinum opino esse: ita erat gloriosus.
Idem v. Opino.

12. Sin lenocinium forte collubitum est tibi:
videas, mercedis quid tibi est aequom dari:
ne istac aetate me sectere gratiis.
Charis. l. 2. p. 180.

13. Arabus. Idem p. 99.

14. Ulixem audivi fuisse aerumnosissimum,
qui annis viginti errans a patria abfuit;
verum hic adulescens multo Ulixem antidit,
qui illico errat intra muros civicos.
Idem p. 181.

CAPTEIVEI.

Pileum, quem habuit, deripuit, eumque ad coelum sustulit.
Non. v. Pileum.

CASINA.

1. Perii, illic habebit flocco iam lumbos meos.
   Non. v. Defloccare.
2. Intro eo ad uxorem subferamque tergum meum ob iniuriam.
   Id. v. Sufferre.
3. Taedeo. Cledonius in Arte p. 1915 Putsch.

MILES.

Ita nos nostramque familiam habes exercitam:
Fulgent. v. Exercitus.

POENULUS.

— Importuna avis venit vesperi.
Charis. I. p. 197.

PSEUDOLUS.

Nisi si carcerem effregeritis aliquando, vostram domum.
Serv. ad Aen. 1, 139.

RUDENS.

1. Homullulus fictust ex argilla et [ex] luto.
   Prisc. l. 3. p. 614.
2. Aulas abstulas.
   Diomed. l. 1, p. 376.

STICHUS.

Nonne hoc publicitus — ?
Charis. l. 2. p. 190.

TRUCULENTUS.

Bona perdidi, mala reperi; factus sum extimus a vobis.
Priscian. l. 3. p. 609.

FABULARUM DEPERDITARUM FRAGMENTA.

AXAPI STUDIUM.

Quam ego tanta pauperavi per dolum pecunia.
Non. v. Pauperavit.

AGROICUS.

— Quasi lupus ab armis valeo: clunis infractos gero.
Fest. et Non. v. Clunes.

ADDICTUS.

Opus facere nimio quam dormire mavolo.
veternum metuo.
Interpres Virgilii anonymus ad Georg. 1, 124.

ARTAMON.

Nunc mihi licet quidvis loqui: nemo adest superstes.
Fest. v. Superstites testes.
Unguentum, quod mulionum naribus nauteam fecisset.
Idem v. Nautea.

ASTRABA, seu CLITELLARIA.

1. Sequere, sequere, Polybadisce: meam spem cupio consequi.
POLYB. Sequor hercle quidem: nam lubenter mea sperata consequor.
Varro de L. L. l. 5. c. 7. extr.
2. Axitiosae annonam caram e vili concinnant viris.
Idem l. 6. c. 3.
3. — Terebra tu quidem pertundis.
Non. v. Exterebrare.
4. Dare pedibus protinam sese ab his regionibus.
Idem v. Protinus.
5. Terebratus multum siet, et subscudem addite.
Fest. v. Subscudes.
6. Apluda. Gell. 11, 7. Non. v. Apludas.

7. Non quasi ut haec sunt hic limaces lividae,
diobolares, scoeniculae, miraculae,
Varro de L. L. 6, c. 4. Fest. v. Schoeniculas.
scraptae, crupedulae, strictipellae, tantulae,
Varro ibid. Gell. 3, 3. Non. v. Scruptas.
cum extritis talis, cum crotillis crusculis,
Fest. l. l. 3. Fest. vv. Crocotilum, Succrotilla, Todi.
Priscian. l. 3. p. 611. Putsch.
capillo scisso atque excissatis auribus.
Non. v. Excissatum p. 544. ed. Merc.

8. Malum aufer: bonum mihi opus est.
Idem in: Opus est illam rem.

9. — Quasi tolleno
vel pilum Graecum, reciproces plana via. —
Fest. v. Reciprocare.

10. Quin is, si iturus? Nimium es vegrandi gradu.
Idem v. Vegrande.

11. Pol ad cubituram, mater, mage sum exercita
a te, quam ad cursuram; eo sum tardiuscula.
Non. v. Cursus.

12. Quid? tuam times amicam, ne te manulea
caiet?
Fulgent. de Continentia Virgil. Mythogr. lat. Muncker. p. 163.

13. Prohibet divitiis maxumis, dote altili atque opima.
Non. v. Altile.

14. Expurgabo hercle omnia ad raucam ravim.
Idem v. Ravis.

15. Quae quasi carnuficis angiporta purgitas.
Idem v. Angiportus.

16. Intro abeo: nam meretricem adstare in via
solam, prostibulae sane est.
Idem v. Prostibula.

17. — Meminere officium suum.
Idem p. 499. Merc.

18. Potin' es tu, homo, facinus facere strenuum? N.
Aliorum adfatim est,
qui faciant: sane ego me nolo fortem perhiberi virum
Gell. 7, 7.

19. — Tun', tune igitur, mea matercula?
Prisc. I. III.

20. — Germana mea sororcula.
Id. p. 612.

21. Siquidem imperes pro copia, pro recula.
Idem ibid.

22. — Datores
bellissumi negotioli, senices, soletis esse.
Idem ibid.

23. Adhinnire equolam possum ego hanc, si detur sola soli.
Idem ibid.
Nam ita mustulentus aestus naris obtigit.
Non. vv. Mustulentum et Ventus.

24. Me respondere postulas? Iniurium est.
Stipulari semper me ultro oportet a viris:
eum quaestum facio. Nihili res, promittere.
Prisc. l. 8. p. 792.

BACCHARIA.

Quis est mortalis tanta fortuna adfectus unquam,
quam ego nunc sum, quoius haec ventri portatur pompa?
Vel hic qui mihi acipenser latuit in mari antehac,
cuius ego nunc latus in latebras meis dentibus reddam.
Macrob. Saturn. 2, 12.

BIS CONPRESSA, seu BOEOTIA.

Ut illunc di perdant, primus qui horas reperit,
quique adeo primus statuit hic solarium;
qui mihi comminuit misero articulatim diem!
nam me puero uterus hic erat solarium,
multo omnium istorum optumum et verissumum:
ubi istic monebat, esse, nisi quum nihil erat.
Nunc, etiam quod est, non estur, nisi soli lubet;
itaque adeo iam oppletum oppidum est solariis:
maior pars populi aridi reptant fame.
Gell. 3, 3.

CALCEOLUS.

Nucem molluscam super eius dixit impendere tegulas.
Macrob. Sat. 2, 14.

CARBONARIA.

1. — Secundum ipsam aram aurum abscondidi.
   Priscian. l. 10. p. 890.
2. Egeo pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia.
   Fest. v. Spectile.
3. Patibulus ferar per urbem; deinde affigar cruci.
   Non. v. Patibulum.

COECUS, seu PRAEDONES.

1. Nil quidquam factum nisi fabre, nec quidquam positum sine luxu,
   auro, ebore, argento, picturis, purpura, spoliis, tum statuis.
   Charisius l. 2. p. 179. Putsch.
2. Neque eam a me invitam unquam abduces. —
   Idem ib. p. 182.
3. Spectari ludos magnifice atque opulentiter.
   Idem ib. 187.
4. Peregre est.
   Id. ib. p. 189.
5. Plure altero tanto, quanto eius fundust, velim.
   Idem ib. ead.
6. Ita sunt praedones: prorsum parcunt nemini.
   Idem ib. eadem.
7. Velim ted arbitrari factum sedulo esse.
   Submoventur hostes; removentur lapides.
   Idem ib. p. 194.
8. — Si non strenue
   fatetur, ubi sit aurum: membra eius exsecemus serra.
   Idem ib. 195.
9. Nil feci secus, quam me decet.
   Idem ib. ead.
10. A. Quis tu es, qui ducis me? B. Mu! A. Perii hercle. Afer est!
    Idem ib. p. 213.

COLAX.

1. Batiolam auream habebat octo pondo; accipere noluit.
   Non. v. Batiola.

2. Qui data fide infirmata fidentem fefellerint,
subdoli subsentatores, regi qui sunt proxumi,
qui aliter regi dictis dicunt, aliter in animo habent.
Ang. Maius in Plauti Fragmentis.

COMMORIENTES.

— Saliam in puteum praecipes.
Priscian. l. 6. p. 725.

CONDALIUM.

1. Tam crepusculo feram, ut amens? Lampadas accendite!
Varro 4. de L. L. 1. 6, 4.
2. *Pro!* in admiratione posuit Plautus Condalio. Festus v. Pro.

CORNICULARIA.

1. Facite olant aedes Arabice.
Diomed. l. 1. p. 378. Putsch.
2. Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.
Varro de L. L. l. 6. c. 3.
3. Pulcrum et luculentum hoc nobis hodie evenit proelium.
Non. v. Luculentum.
4. — Te obsecro,
Lyde, pileum meum, mi sodalis, mea salubritas.
Non. v. Pileus.
5. Quid cessamus ludos facere? Circus noster ecce adest.
Varro de L. L. l. 4. c. 32.
6. Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus.
Non. v. Oculitus.
7. — Mihi Laverna in furtis celebrassit manus.
Idem v. Laverna.

DYSCOLUS.

Virgo ego sum: nondum didici verba nupta dicere.
Fest. v. Nupta verba.

FOENERATRIX.

1. Heus tu, in Barbaria quod dixisse dicitur
liberta suae patronae, id ego dico tibi:

liberta, salve! vapula, Papyria!
Fest. v. Vapula Papyria.
2. — Quae ego populabo probe.
Diomed. l. 1. p. 395.

FRETUM.

— Nunc illud est,
quod arietinum responsum magnis ludis dicitur:
peribo, si non fecero; si faxo, vapulabo.
Gell. 3, 3.

FRIVOLARIA.

1. — Commodo dictitemus.
Charis. l. 2. p. 174. et l. 2. p. 177.
2. Is mihi erat bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera.
Priscian. l. 6. p. 719. Fest. v. Querqueram febrem.
3. A. Sequimini me hac, sultis, omnes legiones Laverniae. Ubi, rorarii, estis? B. En sunt. A. Ubi sunt accensi? B. Ecce nos.
A. Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarii.
Festus v. Sultis et Subsidium. Idem l. 6. c. 3. Varro de L. L. l. 4, 16.
4. Nave agere oportet, quod agas, non ductarie.
Fest. v. Navus.
5. Superaboque omnis argutando praeficas.
Non. v. Praefica.
6. — tum papillae primulum
fraterculabant; illud volui dicere,
sororiabant. Quid opus est verbis?
Fest. v. Sororiare.
7. — O amice, ex multis mi une, Cephalio!
Priscian. l. 5. p. 673.
8. Strebulam agninam tene.
Fest. v. Strebula.

FUGITIVI.

A. Age, age, specta! vide vibices, quantas! B. [iam inspexi.] Quid est?
Varro de L. L. l. 6, 3.

GASTRON.

Caro strebula, vitellina est: coenabis . . . .
Varro de L. L. l. 6, 3.

HORTULUS.

Praeco ibi adsit cum corona; quique liceat, veneat.
Fest. v. Sub corona venire.

KAKISTUS.

— Malo hunc adligari ad horiam,
Ut semper piscetur, etsi sit tempestas maxuma.
Fulgent. v. Oriam. Cf. Vidular. 17, 36.

LENONES GEMINI.

Dolet hic puellus, sese venum ducier.
Fest. v. Puelli. Priscian. l. 6, p. 697.

MEDICUS.

1. In conspicillo adservabam; pallium observabam.
   Non. Conspicillum.
2. — Parasito cum virgis caseum radi potest.
   Idem v. Caseus.
3. Domi reliqui exoletam virginem.
   Priscian. l. 9. p. 872.

NERVOLARIA.

1. Scobinam ego lima actutum adrasi. —
   Varro de L. L. l. 6, 3.
2. Prohibent, quin moenia alicunde ego fungar mea.
   Fest. v. Moenia.
3. Ocissume nos liberi possimus fieri. — —
   Idem v. Ocius.
4. Pollucte prodigum esse amatorem addecet.
   Idem v Prodegeris.
5. — Vinum sublestissumum:
   infirmos quia vel corpore vel animo facit.
   Idem v. Sublesta.
6. Insanum uterque deamat.
   Non. v. Insanum.

PARASITUS PIGER, sive LIPARGUS.

1. Inde bene adpotus, primulo crepusculo
domum ire coepi tramite recta via.
Varro de L. L. l. 6, 3.

2. Ambo magna laude lauti, postremo ambo sumus non
nauci.
Fest. v. Naucum.

3. Addite lepades, echinos, ostreas.
Non. v. Lepades.

4. Nil moror mihi fucum in alveo, apibus qui peredit
cibum.
Priscian. l. 10. p. 893.

PHAGON.

— Honos syncerasto periit, pernis, glandio.
Varro de L. L. l. 6, 3.

PLOCION.

Namque coloratam frontem habet, petilus, habrus.
Non. v. Petilum et Frontem.

SATURIO.

1. Catulinam carnem esitavisse, hoc est comedisse, Romanos, Plautus in Saturione refert. Fest.

Ad quem locum Dacerius: Hanc Saturnionem (nam sic ille et hic et in ipso Festo) fabulam respicit Plinius, cum ait lib. 29: Catulinam adiicialibus quidem celebrem epulis fuisse, Planti fabulae sunt indicio.

2. Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel.
Fest. v. Nequitum.

3. A. Male tibi evenisse video. B. Quin glaber erat,
tamquam rien.
Idem. v. Rienes.

4. — Succenturia centum, qui te delectent domi.
Idem v. Succenturiare.

5. Hac enim alludente et Plautinus Saturio mitigatus
obdormit etc.
Fulgent. Mythologiarum lib. 1.

SCYTHA LITURGUS.

1. Mulier es, uxorcula! abi: te ego novi: scio axitiosam.
Varro de L. L. l. 6, 3.

2. — Sic ea mi insignitos pueros pariat postea,
aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum,
aut brocchum filium.
Fest. v. Valgos.

SYRUS.

Laudatur apud Festum v. *Todi*, proferturque inde versus *Extritis talis* etc. quem alibi ad Clitellariam Pompeius refert.

TRIGEMINI.

Ni fugissem: medium, credo, praemorsisset.
Gell. 7, 9.

VIDULARIA.

1. Ubi quamque pedem videbat, subfurabatur omnis.
Non. v. Pedis.

2. Nescio qui servos e myrteta prosilit.
Priscian. l. 4. p. 625.

3. Paupera haec res ést.
Idem l. 5. p. 647. Prob. Cathol. p. 1457.

4. Dic mihi, si audes, quis ea est, quam vis ducere uxorem. —
Idem l. 13. p. 960.

5. Opposita est claxendix. At ego signi dicam quid siet.
Idem l. 5. p. 655.
Animum advortite ambo, sultis. Vídulum hic adponite;
Idem p. 692.
ego servabo, quasi sequestro detis; neutri reddibo,
Idem l. 1. et p. 694. Non. v. Reddibo.
donicum diiudicata res sit haec.
Idem l. l. et p. 959.
Haud fugio sequestrum. Idem p. 692.

6. Inopiam, luctum, moerorem, paupertatem, algum, famem.
Idem l. 6. p. 699.

7. Eiusdem Bacchae fecerunt nostram navim Pentheum.
Idem. l. 7. p. 738.
8. — Nunc, ut apud sequestrum vidulum posivimus.
Idem l. 10. p. 898.
9. Nunc servos a patre argentum expalpabitur.
Non. vv. Expalpare et Expalpabitur.
10. Imo id, haec quod nostra est patria et quod hic meus est pater,
illic autem Soterinis est pater.
Priscian. l. 7. p. 749.
11. Malim moriri meos, quam mendicarier:
boni miserantur illum; hunc irrident mali.
Non. v. Mendicarier.
12. Signum recte comparebat: huius contendi anulum.
Idem v. Contendere.
13. Quid multa verba? plurimum luctavimus.
Idem v. Deluctavi.
14. — Culleo insui hunc iube
atque in altum deportari, si vis annonam bonam.
Fulgent. v. Culleus.
15. Ibi ut piscabar, fuscina ici vidulum.
Non. v. Icit.
16. Nam audivi feminam ego leonem semel parire. — —
Philargyrius ad Virgil. Eclog. 2, 63.

INCERTA.

1. *Aerumnulas* Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant; quarum usum quia C. Marius retulit, *muli Mariani* postea appellabantur. Itaque *aerumnae* labores onerosos significant etc. Fest.
2. *Bellule* apud Plautum diminutivum adverbium est a *bene*, quod facit *belle* et *bellule*. Fest.
3. *Coquitare* pro *coctitare*, id est frequenter coquere. Plautus posuit. Fest.

4. Apud piscarium, ubi variae res. —
Varro de L. L. 4, 32.

5. Fumificum epeum, qui legioni nostrae habet coctum cibum.
Idem ib. l. 6. c. 3.

6. Obgannuit odiosus totae familiae.
Idem ibid. c. 5.

7. Plautus σχηματικῶς:
Nam pater tuus nunquam cum illac etiam limavit caput.
Non. v. Limari.

8. Licet vos abire curriculo.
Fest. v. Curriculo.

9. Iam tibi tuis meritis crassus corius redditust.
Fest. v. Corius.

10. Di bene vortant! tene crumenam: in ea erunt triginta minae.
Idem v. Crumena.

11. Nullam ego rem citiorem apud homines esse quam famam reor.
Idem v. Citior.

12. Stultus est advorsum aetatem et capitis canitudinem.
Idem v. Canitudinem.

13. Numnam mihi oculi coeccultant? estne hic noster Hermio?
Idem v. Coeccultant.

14. Eiuravit militiam.
Fest. v. Eiuratio.

15. Sic me subes cotidie, quasi salicem fiber.
Idem v. Fiber.

16. *Herbam do* cum ait Plautus, significat *Victum me fateor;* quod est antiquae et pastoralis vitae indicium: nam qui in prato cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant. Fest.

17. *Dirigere* apud Plautum invenitur pro *discidere*. Fest.

18. *Iniit* ponitur interdum pro *concubuit*. Interdum pro *invenit*, ut *Iniit rationem*. Interdum pro *introiit*, ut Plautus: *Iniit te unquam febris?* Fest.

19. Neque muneralem legem, neque lenoniam,
rogata fuerit nec ne, floccid aestumo.
Idem v. Muneralis.

20. Perfidiose captus. Edepol nervo cervices probas!
Idem v. Nervum.

21. Muriatica autem video in vasis stagneis,
bonam naritam et camarum et tagenia,
echinos fartos, conchas piscinarias.
Idem v. Narita.

22. Non ego te novi, navalis scriba, columbar impudens?
Idem v. Navalis scriba.

23. Nil deconciliares illi, nisi quid persibus sapis.
Idem v. Persicus.

24. Sacrum an profanum habeas, parvi penditur.
Idem v. Profanum.

25. Ulcerosam, compeditam, subverbustam, sordidam.
Idem v. Subverbustam.

26. Glirium examina.
Non. v. Glis.

27. — Sed leno egreditur foras.
Hinc ex occulto sermonem eius sublegam.
Non. v. Legere.

28. Quid murmurillas tecum et te discrucias?
Idem v. Murmurillum.

29. — Nec, machaera, mi audes dentis frendere?
Idem v. Frendere.

30. — Flocci pendo, quid rerum geras.
Fulgent. v. Flocci.

31. Argentum hinc facite.
Donat. ad Terent. Phorm. 4, 3, 30.

32. — Properant prandium.
Iun. Philargyrius ad Virgil. Georg. 4, 171.

33. — Folles quam taurini habent,
quom liquescunt petrae, ferrum ubi fit. —
Idem ibidem.

34. Non edit, ut possit, sed posse hic, ut edat, cupit.
Is. Pontan. ad Macrob. Sat. 2, 8. et 7, 16.

35. Fortasse sese amare suspicarier.
Donat. ad Terent. Hec. 3, 1. 33

36. *Thocus*, genus sellae, habetur apud Plautum.
Paul. Diac. ex Festo v. Throcum.

37. Certe me supremum habuisti semper in rebus tuis.
Fest. v. Supremum.

38. Perrexit in interiores partes domuis *posticae*, ait Plautus, *penitissumae*. Varro Ταφῇ Μενίππου apud
Non. v. Posticam.

39. — Egone illi venear?
Diomed. l. 1. p. 365.

40. Inibi intus esto, donicum ego revenero.
Charisius l. 2. p. 178.

41. *Butu batta*. Haec Plautus pro nihilo et pro nugis posuit, ut in glossis veterum *battatti* fluctus quidam et sonus vocis effeminatior etc.
Idem p. 216.

42. Inscribam virgis ulmeis corpus tuum.
Serv. ad Aen. 1, 478.

43. Nunquam ad civitatem venio, nisi quando infertur peplum.
Idem ibid. ad 480.

44. Scelerare manus.
Idem ad Aen. 3, 42. Cf. Cornicul. 7.

45. — Ipsa sibi avis mortem creat.
Idem ad Aen. 6, 295 seqq.

46. — Pro laruato te circumferam.
Idem ibidem ad 228.

47. Paupera haec est mulier.
Idem ad Aen. 12, 519.

48. Abi ergo. Festi fragmentum v. Naenia, p. 6.

49. Cilix, Lycisce, Sosia, Stiche, Parmeno,
exite et ferte fustis privos in manu.
Interp. Horat. ad Sat. 2, 5, 11.

50. Anus haec imbellis periculum portenditur.
Porphyr. ad Horat. Od. 1, 25, 7.

51. Cette patri meo. Phocas p. 1718. Putsch. Cledon. Art. p. 1916. ibid. Alcuin. p. 2118. ib.

52. Una est; decollavit. Diomed. p. 361. Putsch.

53. Mecum habet patagus, morbus, aes.
Macrob. Sat. l. 5. c. 19. Fest. v. Patagus, morbus.

54. Quid est hoc? rugat pallium. Amictus non sum commode. Gell. 18, 12.

55. Exi tu, Dave! age, sparge! mundum esse hoc vestibulum volo. Venus ventura est nostra: non hoc pulveret. Idem ib.

56. Surum non est tibi. Fest. v. Surum.

57. Vix super ego sum dolori,qui in dies vae! misero mihi perdito regliscit mage magisque ... Idem v. Regliscit.

58. Qui talistde natis suis (pro *natabus*). Prisc. l. 7. p. 733.

59. *Pullariam* manum dexteram dixisse videtur Plautus in .... Idem v. Pullariam.

60. *Vesperna* apud Plautum coena intelligitur. Paulus ex Festo v. Vesperna.

61. A. *Venter suillus* .. (dicam suo nomine scrutillum)... B. Egomet hodie .... si quid esset comesus: forte biberem .... Fest. fragm. v. Scrutillus.

62. — Inveniuntur tamen quaedam peregrina, quae cum incremento syllabae declinantur, ut *Calchas, Pallas, Atlas, Gigas:* faciunt enim *Calchantis* etc.; quamvis antiqui, ut Pacuvius et Plautus, *Calchan* dicant, non *Calchantem*, et Gellius *huius Calchae*. Charis. l. 1. p. 50.

63. Plautus: *amiciter, veraciter, avariter, munditer, severiter, moestiter, aequiter, asperiter*. Prisc. l. 15. p. 1010.

64. Sic lacte lactis simile est. M. Valer. Prob. p. 1445. Putsch

65. Haec praesepes mea est. Idem ibid. p. 1446.

66. *Dur* terminata. Unum legi in Plauto, *Magadur*. Idem ib. p. 1454.

67. *Reboo*. Idem ib. p. 1486.

68. *Meminens*. Sergius in Donati edit. 2. p. 1853. Putsch.

69. — Cistellam effer eum crepundiis. Fulgent. v. Cistella.

70. — Cicatrices denudat et memorat vices. Is. Pontan. ad Macrob. S. Scip. l. 1, c. 21.

71. Dum aviculae vernant. Idem ib. ad 7, 16.

72. Religionem a se reiicere. Idem ib. ad 1, 12.

73. *Consuetionem* Plautus pro consuetudine dixit. Fest.

NOTAE

AD RUDENTEM.

I, 2, 18. *unam* non elidendum. — v. 24. *probum* habet vulg. et ironice accipiendum. Cf. 3, 4, 30.

I, 3, 12. *id si* vulg.

I, 4, 9. Excidisse aliquid videtur.

I, 5, 15. Praep. *e* habet vulg.

II, 3, 24. Sic vulg., nec elidendum in v. *Trachalio*.

II, 4, 4 et 5. spurii videntur et ob sensum et versum

II, 6, 53. Lacuna est in libris, quae varie a variis expletur.

III, 1, 12. Habent libri v. *esse*, quod tamen abiiciendum videtur. — v. 21. *meae viciniae* sunt a Lambino. Nam cdd lacunam habent, aut uno versu: *Sed quid hic in Veneris fano clamoris oritur? animus miratur*, aut *mirat.*

III, 2, 34. Lacunam Lambinus explet: *homo audacissimus.*

IV, 3, 34. *Quid est?* solita fieri quaestio, ubi nos: *Wie so?* aut: *Was willst du damit? Was meinst du?* Quod vulg. addit *factum*, abiiciendum est. — v. 35. Vulg. addit *ille* post *cuius*, pariter superfluo. Et v. 40. *homo* post *Hunc*. — v. 71. *vidulum* et hic et IV, 4, 61. contracte proferendum, aut corripiendum. — v. 80. 81. Praetuli vulg. *exurgeri* et *exurgebo*. Nam al. *exugebo*, *exugeri*. — v. 98. lege: *rep'ri*. — v. 104. *obsecro* haud uno loco corripitur, ut: Bacch. 5, 2, 55. Pers. 1, 1, 50. Rud. 1. 5, 27. Pseud. 1, 1, 125. IV, 6, 11. Poen. 5, 4, 35.

IV, 4, 21. 22. Inclusa addidit Reizius. — v. 36. *Nempe* saepe monosyllabum. — v. 64. Redit idem v. 88. — 90. *Nullus* vulg.

V, 3, 43. *tibi nunc commodas* a Lambino et Reizio addita, in cdd. non leguntur, qui lacunam habent.

AD STICHUM.

I, 1, 2. 10. Quae inclusimus leguntur in ll. Versus sunt anap. dimetri.

II. 1, 21. *Quia* totum eliditur, *inde* autem monosyllabum. — v. 22. Item *Propter* monosyllabum, uti alia multa similia. — v. 101. *Negato* contracte pronunciandum, tamquam *N'gato*.

II, 2, 15. Vulg. duos versus habet, quos in unum oportebat contrahi.

II, 3, 6. Versum spurium arbitror. — v. 24. *improbem* vulg.

III, 1, 40. *dividiam* contrahendum propter *v* medium, quasi *div'diam*.

IV, 1, 15. *facito* abundat in libris, ut et vs. seq. *parata*, et v. 19. *tibi*. — v. 27. Vulg. omittit *Nosmet*. Habent Pall. Reliqua sic transposuit Bothius. — v. 66. Bothius *occentet*. Vulg. *accendet*. Cf. vs. seq.

IV, 2, 50. *Catagelasimum* per licentiam syllaba *la* producta legendum.

V, 3, 3. Vulg. *huc* post *dudum*, et in fine *nunciatum est*, quod emendavimus.

V, 4, 2. *tentare* aut *temptare* habent edd. vett. Sed Pall. *tempere*, et vulg. *temperare*, quod si recte habet, legendum: *temp'rare*.

V, 5, 12. *Quid est?* scripsi pro vulg. *quid ego?* Nam *quid ais?* est: *Höre einmal*; *ich will dir etwas sagen*; *noch eins*. Quo dicto plerumque reponitur *quid est? was ist?* — v. 26. Certe spurius est h. vs. —

AD TRINUMUM.

Prol. 15. *quicum* non elidatur, ut nec v. 17. *Graece*.

I, 2, 23. *Numquam* habent Vett. at Vulg. *Namque*, quod Bothius abiicit. — v. 55. Vulg. *non possum noscere*. Legendum videtur *non queo*. — v. 82. *rei* totum absorbetur praeter *r*, ut plura disyllaba. — v. 92. *dedistin'* ut disyllabum legatur. Cf. indicem nostrum v. *dedi*. — v. 100. *eum* totum eliditur. — v. 109. *Circumspice te* h. e. specta circum te, cf. IV, 2, 21. — v. 134. *universum* per pleonasmum. — v. 172. Alterum *neque* plane absorbetur, *illi* autem monosyllabum. Ceterum dilatationem in his conspicuam esse apparet, atque certe v. 170 — 172. supposititii sunt, nisi forte omnis locus 169 — 172.

II, 1, 13. Et haec quoque spuria iudico. — v. 44. Qui sequuntur sunt dimetri cretici, sed partim in fine, partim

in medio imminuti, de quibus dixi in praef. ad. ed. mai. Tom. II, pag. XXVII.

II, 2, 1. 2. *penetravit* duabus postremis quasi contractis enunciandum. *Impera* lege: *imp'ra.* denique *mora* tamquam monosyllabum. Plerumque autem eiusmodi cantica a duobus aut tribus huiusmodi versibus acatal. ordiuntur. Cf. Bacch. 4, 3, 1. Poen. V, 4, 1. — v. 73. *immuni* pro vulg. *immunifico* dedit Bothius. Cf. v. 77. — v. 63. *prodit* pro vulg. *producit* Hermannus. — v. 85. Idem cum Acidalio sequentes vss. ordinavit. — v. 90. *ingenio* lege *ingenjo* trisyll.

II, 4, 11. Versus ut ineptus et ἄμετρος includendus. — v. 23. *mille* ut monosyllabum legendum, *drachumarum* autem producendum. — v. 176. 7. Hi duo vss. in edd. leguntur post v. 180, et post illos v. 189. — v. 200. Vulg. *nos ex n. ae.*

III, 2, 30. *gloriam* quasi media *j* leg. — v. 39. *imperitum* lege *imp'ritum.* — v. 96. *Ut* pro vulg. *Aut* dedit Gruter, *coniexit* pro *coniecit* Pareus. — v. 100. *tabernaculo* per licentiam producitur, ut alia multa apud nostrum. De quibus vide nos in praef.

III, 3, 18. Accessit vs. ex cod. Ambrosiano. — v. 19. Ex eodemque *Eadem omnia istaec.* — v. 38. Hic vs. in edd. post 40. legitur. — v. 91. *nugacissime* ex em. Hermanni.

IV, 1, 12. *modesti* saepe primis contractis effertur.

IV, 2, 83. libri *Rhadamantem.* Nostr. ex coni. — Both. *ad Rhadaman Cecropia in ins.*

IV, 3, 24. Vulg. *morem.* — v. 39. vulg. *omnibus.* — v. 53. vulg. *stare* ante *volo.* Nota oratio: *te volo.* — v. 85. vulg. *animum.*

V, 2, 21. Vulg. *et thes.* — v. 26. *alloquar* ex emend. — Vulg. *coll.* — v. 31. *vobis* in libris deest, add. ab Herm.

V, 3, 1. Vulg. *subite foras!*

AD TRUCULENTUM.

Prol. 5. Apparet longe melius et orationem et iocum procedere, omisso versu inepto. — v. 12. Sic Pareus, et *cui* monosyllabum eliditur. — v. 19. *averrat* ex coni. Cf. v. 21.

I, 1, 8. *amanda*, h. e. lubenti animo subeunda. Sic e coni. et codicum vestigiis. — v. 11. *dantur.* Sic Both. Cdd. *ductor* aut *tutor*, aut *utor.* Cf. Trin. 2, 1, 20. et infra v. 21. — v. 17. Sic Scaliger em. — v. 30. Sic cdd. Vulg. *Ita disciplina in aedibus est l.* — v. 54. Sic Both. ex emend. Acidalii. — v. 71. Sic ex emend. — V. C. *Eum isti s. puerum opus p.*

I, 2, 40. *Quianam* vulg. et cdd. — v. 83. *Facta atque c.* ex em. Bothii. — v. 93. *etiam* nos e coni. addidimus. Vett. *iam.*

II, 1, 1. *requievi* Goellerus. — v. 2. Sic dedi ex emend.

II, 2, 14. Item haec. — v. 14. Hic vs. vulgo post v. 25. legitur. — v. 18. *clepsisti* Both. — v. 20. Sic nos ex vestigiis Cdd. — v. 59. Sic Lambinus et Scaliger.

II, 3, 19. Sic emendavi ex vestigiis vett. — v. 22. *flector*, vulg. *plector*, quod emendandum erat. — v. 29. *aestuosas* Bothius, probante Goellero.

II, 4, 22. *decem* monosyllabum: *d'cem.* — v. 30. *unus* vulg. — v. 33. Versus est ex cod. Ambros. uti et 35. 36.

III, 2, 7. Sic Bothius em. — v. 15. *caullator* ego scribendum censui, nimirum uti pronunciatur. Et sic vs. 19. *caululis.*

IV, 1, 12. *animus m. m.* Goellerus ex Lambino.

IV, 2, 27. *commentari* vett. h. e. meminisse. — v. 34. H. vs. vulgo legitur post v. 37. — 60. Sic Goell. em.

IV, 3, 30. *Inque* Bothius add. — v. 48. *Patronus parieti* h. e. is qui quasi fulcit parietem, siquidem prae metu pariete nixus. ex em. nostr. — v. 58. *etsi aquam bibit* ex em.

IV, 4, 5. Sic Bothius. — 6. Sic vulg. — 20. *in rem meam est* Both. cf. 22. — 32. *ibi sunt opes* ex em. — Vulg. *ibidem opus.* Vett. *ibidem sunt opes.*

V, 17. *exefficius* cdd. — v. 42. Sic vett. — v. 46. *tibi* monosyllabum. Locus valde corruptus in libris. — v. 49. Restituimus vulgatam. — v. 65. *dabo* ex emend. — v. 74. *Reamabo* item pro vulg. *Verum amabo.* Cdd. *remabo.*

M. ACCI PLAVTI

FRAGMENTA INEDITA

INVENTORE

ANGELO MAIO

OLIM BIBLIOTHECAE AMBROSIANAE A LL. OR.

Plauti carmina, item ad Terentium picturae et scholia inedita deteguntur.

1. Quum in ea urbe iampridem degam quae laudatissimum comicae artis magistrum latinae scenae olim suppeditavit Statium Caecilium [1]), coepi in hac mente ac cogitatione versari, nihil me gratius facturum, quam si quod theatralis operae insigne et vetus monumentum ex ipsis Mediolanensium ruderibus excitarem. Et ipsius quidem Caecilii tenuissimam quamdam particulam, ceu

---

1. Statium Caecilium ex quorumdam traditione dicit Mediolanensem Hieronimus in Chronico ad Olympiadem CL. Is autem Plauto et Terentio aetate interiectus fuit. Omnibus comicis anteponitur a Volcatio Sedigito apud Gellium XV. 24. his versiculis:

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poetae comico cui deferant.
Eum meo indicio errorem dissolvam tibi,
Vt contra siquis sentiat, nihil sentiat.
Caecilio palmam Statio do comico.

Neque secius de Caecilio existimat Varro (apud Nonium in voc. Poscere): In argumentis Caecilius poscit palmam, in ethesin Terentius, in sermonibus Plautus. Argumentum autem pars dramatis praecipua est.

laminam argenteolam cum Frontone [1]) nuper doctorum virorum oculis obtuli. Res tamen mihi longe felicius evenit in utroque romanae comoediae summo artifice Plauto et Terentio, quorum alterius non paucos versus deperditos in antiquissimo palimpsesto detexi, alterius autem codicem item nobilissimum offendi cum picturis partim ineditis, cumque aliquot scholiis. Vita denique ipsa mihi occurrit Terentii ex antiquissimo libro descripta, quae lucem nondum aspexisse videtur.

Plauti laus.

II. Nunc ut de priore Comico breviter dicam, quis potest ex omni latinarum litterarum memoria sumere aliquid illustrius quam Plautum? qui ingenio uberrimo affluens, sententiis argutus, verbis florens, romanae scenae principatum diutissime tenuit. Tanta equidem Plautini oris suavitas visa est, ut eius eloquium non solum plane atticum iudicatum sit, sed divino musarum sermoni comparatum [2]). Idem praeterea imbutus natura quadam apta ad genus iocandi, habuit prorsus omnia quae pertinent ad comicam hilaritatem. Nam et dicacitatis aculei acutissimi in eo sunt, et lepidissimi sales et infinita festivitas. Sane reconditos fontes, abditasque velut regiones ridiculi apud Plautum mireris. Ita ex omni genere facetiarum totus constat, tantoque opere lascivit ac perfluit infreni quadam ludendi licentia. *Animadverto*, inquit Macrobius [3]), *duos quos eloquentissimos antiqua aetas tulit, comicum Plautum et oratorem Tullium, eos ambos etiam ad iocorum venustatem ceteris praestitisse. Plautus quidem ea re clarus fuit, ut post mortem eius comoediae, quae incertae ferebantur, Plautinae tamen esse de iocorum copia noscerentur.* Quamquam idem non semper in ioco, saepe etiam in gravitate versatur. Quare

---

1 Epist. I. Lib. II. ad Caesarem.

2 Apud Quintilianum Inst. X. I. D. Hieronimum ad Pammach. Edit. Veron. T. I. p. 315

3 Saturnal. II. I.

Plautina comoedia est item cultura animi, quae convellit vitia radicitus. Multa is sane dicit illustria, eiusque scriptis non solum ad oblectationem, sed ad vitam quoque agendam uti possumus. Mirus enim ethologus Plautus est.

Scripta multa Plauti incerta aut corrupta.

III. Sed tamen et hunc latinae linguae florem temporum iniuria vehementer infregit. Nam primo quidem gravissima iam inde a priscis Latinis quaestio manavit de comoediarum vere Plautinarum numero. *Feruntur*, inquit Gellius [1]), *sub Plauti nomine circiter centum atque triginta. Sed homo eruditissimus L. Aelius quinque et viginti eius esse solas existimavit. Varro praeter illas unam et viginti, quae Varronianae vocantur; quas iccirco a ceteris segregavit, quoniam dubiosae non erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur; quasdam item alias probavit adductus stilo atque facetia sermonis Plauto congruentis: easque iam nominibus aliorum occupatas Plauto vindicavit.* Servius item ad Æneidem I. pr. ait: *Plautum alii dicunt XX. et unam fabulas scripsisse, alii XL. alii C.* Gellio praeterea exploratum est, veterum quoque poetarum fabulas a Plauto fuisse retractatas atque expolitas: unde rursus ingens dubietas in discernendis Plauti ipsius scriptis exorta est. Iam qui Plautum propius nostra tempora post renatas litteras emendarunt, cum multa bona in eam rem contulerunt, tum etiam plurima vitia nolentes invexerunt. Quum enim mutandis passim lectionibus, metiendis temere versibus, inserendis etiam locis alienis multus Criticorum labor impensus sit, Plautum quidem a Plauto vehementissime dissentire necesse est.

Plautinus palimpsestus Ambrosianus.

IV. Sed afflictae ac perditae rei Plautinae medicinam, si minus omnem, at saltem aliquantam et optimam nunc

---

1. Lib. III. Cap. 3.

codex Ambrosianus adhibebit. Namque is primo ita antiquus est, ut ad aureum paene saeculum pertinere videatur, quod apparet ex genere et granditate scripturae: vix eum certe infra Antoninorum aetatem depellendum censuerim. Continet autem comoedias omnes editas, exceptis Amphitruone, Asinaria, Aululuria, et Curculione: codex enim et saepe et praesertim ab initio mutilus est. Tam speciosum amplumque Plauti codicem dum ego, qua par est, diligentia scrutarer, novae subito comoediae titulum stupentibus oculis hausi.

Plauti Vidularia in palimpsesto Ambrosiano.

Earum, quas Varro inter indubias recensuit, Plauti comoediarum extrema VIDULARIA existimatur, eamque solam ex eo numero Plautinae editiones desiderabant. Et titulus quidem eius in Palatinis quoque membranis olim apparuit, sed ipsa fabula aberat, testibus eruditis hominibus apud Fabricinm [1]). Atqui eadem VIDULARIA in Ambrosiano palimpsesto mihi se spectandam offerebat. Hic enimvero quum exsultarem laetitia, triumpharem gaudio, nullum mihi diem candidiorem illuxisse dicerem; repente frontem contraxi, primum quidem quod nonnisi duo eius fabulae folia superesse cognovi; iterum quod haec ipsa quum versus paene octoginta continerent, ita prae omnibus erant lacera, et a superiectà scripturà consumpta atque terebrata, ut Danaidum cribrum, non codicis folium, mihi spectare viderer. Itaque etsi ad consectandos litterarum, qui extabant, extremos apices vehementer incubui, spemque prope conclamatam patientissime persecutus sum; exiguas tamen VIDVLARIAE copiolas mihi expugnavi, versiculos videlicet aliquos cum trium personarum nominibus et initio scenae. Ceterorum enim disiunctorum verborum vix ad aliquem fructum redundat adeptio.

---

1. Biblioth. lat. edit. nov. T. I. p. 13. Vide etiam Pareum ad VIDVLARIAE Fragmenta.

Quid in hac editione curanda praestitum sit.

V. Reliquam Plauti materiam Sibyllinis foliis in codice perturbatiorem primum quidem in rectam seriem coegi, ut quantum carminis superesset, quantum item deesset, cognoscerem. Mox ineditos versus, quotquot mihi occurrebant, accurate excerpebam. Etsi autem praesertim in Cistellaria uberem incognitorum versuum segetem esse sensi, codex tamen profundissime interlitus, pinguissimisque scripturae alterius ductibus obrutus, carie etiam exesus, intensam legentis cupiditatem plerumque delusit. Plures etiam lectiones varias notabam, licet eam spartam fusiori operi reservandam censuerim. Alia postremo multa animadvertebam, quae ad Plauti criticem magnopere conferunt: eaque (ne hic omnia in antecessum dicam) libellus noster suis locis exhibebit. Illud generatim moneo, saepe versus in codice ad alias, quam in editionibus usuvenit, leges metricas exigi, multos de loco commoveri, non paucos etiam praetermitti.

Pseudoli argumentum metricum ineditum.

Denique quum plurimi olim Grammatici Plautum doctis lucubrationibus illustraverint, ego ineditum Argumentum Pseudoli feliciter detexi, minoribus utique rudioribusque litteris, sed tamen antiqua manu, in eodem palimpsesto exaratum. Atque haec ferme erant, quae de novis Plauti Fragmentis praefanda esse existimabam.

Terentii laus.

VI. Alter latinae comoediae flos, ut omnes norunt, Terentius est, a stilo Plautino sane diversus: nam et comicorum, ut apud Graecos, sic apud Latinos sunt facta divortia. Hic quidem comoedias non satis ridentes aut scurriles scripsit, sed arte summa elaboratas prudentiaeque plenissimas. Namque humiliores ineptias et paene frigida aut arcessita dicta (quo vitio non semper caret Plautus) haud ferebat Terentius. Itaque eum dicacitatis moderatio ac temperantia, et contumeliarum raritas in primis commendant. Quo fit ut moribus etiam emendan-

dis longe sit aptior: quippe qui artem nullibi minus quam in obscenis sermonibus et turpitudine collocat. Porro et delicatissimis versibus utitur, et politissimam doctrinam transmarinam exprimit, egregie cultus scriptor et elegans, cuius suavitate maxime delinita Roma est.

Terentiani codices Vaticanus et Ambrosianus cum Picturis.

VII. Huius inedita quidem opera frustra quis quaerat. Nam praeter comoedias sex editas, nullae a Veteribus memorantur, exceptis illis centum et octo, quas ex Menandro latine conversas, naufragio amisisse dicitur vivens Terentius. Neque tamen fortuna in hoc etiam Comico mihi non favit. Namque in pervetere quodam membraneo codice, qui apud nos est, celebratoque illi Vaticano videtur simillimus, aliqua deprehendi nondum, ut puto cognita, quae ad Terentium illustrandum non mediocriter conferunt. Terentianarum scenarum Picturas e codice Vaticano Mainardus Vrbinatibus typis anno post Ch. N. MDCCXXXVI. vulgavit: quas tamen haud multo ante Commentationi suae *de Personis* inseruerat Christophorus Bergerus. Tum eaedem grandiore opere triginta annis post non sine nova recensione et notis cl. Cocquelinii Romae recusae sunt. Denique codice Vaticano cum innumera praeda Italica Parisios translato, Agincurtus ibidem Terentianas denuo Picturas exprimendas curavit fideliter, ut ipsi quidem cordi fuit: utrum autem res ex optimi Antiquarii sententia cesserit, haud definite adfirmaverim.

Ambrosianarum picturarum praestantia. Ex iis tres ineditae.

VIII. Iam codex Ambrosianus habet plane easdem Picturas atque Vaticanus, eademque aetate scriptus videtur, nempe saeculo circiter IX. quod e Picturarum scripturaeque natura, cuius rei utriusque specimina damus, coniicere licebit. Verum in hoc fere differt noster codex, quod ornatus interdum nonnihil abludunt ab editis, ita tamen ut Ambrosianae picturae ad antiquitatis formas

propius accedant. Gestus item aliquoties personarum et nonnulla parerga diversa sunt. Illud est insigne, quod Ambrosianus ad Heautontimorumeni Actum III. scenam III. v. XXXII. Picturam ineditam exhibet Chremetis et Syri colloquentium. Ea porro a Vaticanis membranis idcirco abest, quia unica in eis scena est, quam in duas Ambrosiani codicis scriptor distinxit. Et tamen ibidem manus quaedam recentior differentiam his verbis notavit: *Multi textus hanc scenam coniunctam habent superiori, quod melius videtur.* Praeterea ante Adelphorum epigraphem personatae quaedam protomae occurrunt plane aliae ab editis. Denique Phormioni personati item vultus praefiguntur, quorum similes frustra in editis quaeras. Sunt autem Ambrosianae Picturae paulo Vaticanis elegantiores, quantum ego quidem ex collatione praesertim Agincurtanae Editionis mihi deprehendere visus sum. (Namque in superioribus Editionibus picturae cultiores vero effictae putantur). Habet denique hic antiquissimus codex variarum lectionum praeclaram segetem et copiosissimas glossas, quibus ego publicandis hoc tempore supersedeo.

Scholia inedita codicis Ambrosiani.

Habet et scholia quaedam margini adiuncta, quae neque sequioris aetatis iudicamus, quam ipsum codicem, neque multo antiquiora. Genus eorum nec admodum elegans nec plane barbarum, pressum tamen et nitidum: quamvis Auctor a rectae eruditionis tramite interdum recedat. Ea certe cum editis ad Terentium scholiis, quantum vidi, nihil congruunt: quare et eorum excerpta saltem potissima publici iuris facimus.

Plauti et Terentii codices Ambrosiani praestantissimis accensendi.

IX. Reliquum est, ut qui aliquando in libellum nostrum inciderint, ii copiosissimae bibliothecae Ambrosianae gratiam habeant, ex qua duorum codicum tam insignium specimina non sine litterario fructu decoramento-

que procudimus. Nam qui hactenus antiquissimi latinae linguae codices innotuerunt, Romani praesertim Florentini et Neapolitani, merito quidem sermonibus celebrantur, in caelum admiratione feruntur, typorum monumentis inclarescunt ac propagantur. Siquis tamen aequus iudex Plautinum specimen cum Vaticanis vel Mediceis Virgilii fragmentis, aut etiam cum latina papyro Herculanii detecta diligenter conferat, quin Ambrosianum codicem nobilitate parem iure ac merito arbitretur, vix dubitamus. Huc igitur, qui Plautum expolire deinceps volent, mentem advertant, hinc emendationem hinc ordinem hinc splendorem nobilissimo Comico comparari par est. Neque rursus ingratum fore speramus, quod Vaticanis Terentii picturis complementum adiungimus, et Donati praeterea Eugraphiique in eumdem Poetam curas Scholiaste tertio vetere cumulamus. Quod si nostro labori eruditorum hominum studia faveant, quos codices hac opella satis leviter praelibavimus, eos largiore fortasse commentatione deinceps explicabimus.

M. ACCI PLAVTI
FRAGMENTA INEDITA
ET VARIAE ALIQVOT LECTIONES
EX ANTIQVISSIMO PALIMPSESTO
BIBLIOTHECAE AMBROSIANAE.

CAPTIVI.

Huius Fabulae duo tantum folia supersunt in Codice, eaque plane lacera, ut nullus integer versus legi queat. Hoc unum deprehendi, Fabulam quae est in Codice revera esse eam quae extat in Editionibus inscripta CAPTIV. Id autem noto, quia nonnulli existimasse videntur, alteram Plauti Fabulam intercidisse, quam inscriptam iudicabant CAPTIVI, quum hanc editam vellent appellari CAPTIVI DVO, qualem reapse titulum praeferunt nonnulli recentiores codices Ambrosiani: quorum tamen auctoritas plane infirmatur ab antiquissimo Palimpsesto, in quo titulus apertissime legitur CAPTIVI.

CASINA.

Act. Sc. v.
V. 2. 8. Abduxi. sed tamen tenebrae ibi erant tamquam in puteo.

9. Cum senex .... incumbe inquam ....

Reliqua eius scenae absunt a Codice, deficiente pagina: quod equidem ob invisam huius loci materiam vix est dolendum.

Act. Sc. v.
V. 4. 3. .... periculum. Peristi hercle. Age, accede huc modo.

4. Nunc ego te putam quom arbitrum extra considеam captavero.
5. .... sic e via
6. Iubeo .... ego murmur ....
7. Nunc ego inter sacrum saxumque sum, nec quo fugiam scio [1]).
8. .... canes lupinas .... fuit ....
10. Hercle opinor .... illuc nunc ut nova vetus
11. Hac ibo etc.

Carmina igitur inedita septem sunt in Codice, quamvis occupent spatium octo versuum: nam secundum propter longitudinem sedem duplicem implet. Igitur qui scripsit in editionibus *desunt octo versus*, videtur respexisse ad Codicem Ambrosiano similem.

In sequente Codicis pagina extant praeterea novem alia carmina, quibus haec scena in editionibus item caret: sed oblitteratam materiam nemo leget.

Vidi denique aliquos versus ineditos, ad scenam primam et alteram huius Actus pertinentes, sed posteriore scriptura plane obrutos.

CISTELLARIA.

Quinque in Codice reperi huius Fabulae folia inedita, quae habent versus circiter 180. Certe cuique legenti patet, in editionibus hanc Fabulam valde esse mutilam. Reapse eius multos hiatus Ambrosiani Codices recentiores spatiis vacuis produnt. Ego ea, quae in foliis Palimpsesti antiquissimi legere potui pauca admodum in lucem profero.

Sed quid istum adicis. ....
Quia vivum .... doleo .... si tu vis [2]) Volo.
At enim ne tota ponas pugnos tuos in imperio meo.
Nunquam .... fidem ....
Sed ego primum Dii quia ....
Sum nihili nihil ....
Quae meam an .... dignus ....

---

1. Hic versus paene totidem verbis extat Captiv. 3. 4. 84.
2. Personarum nomina in antiquissimo nostro Palimpsesto praeponuntur quidem scenarum initiis, sed deinceps omittuntur; relicto tamen spatiolo ad id loci (veluti hic) ubi ea interponi oportebat.

.... acerba laceret .... frugi non quaeris
Praestat .... quae con .... cum ....
Neque Deos neque homines aequom est facere, etsi posthac sim.
Quae mihi esset commendata et meae fidei concredita,
Quae esset aetatem mecum exactura, mecum in matrimonio.
Compecta [1]) sit, capere oportet, neque eam [2]) unquam ponere.
Erili .... tribus multum credi oportere arbitror.
Quae .... clamat .... mariti sua ut .... solita sis
Ob istuc invadier eum dignus deciens qui furca
Egomet laetor. Sed quid auctor nunc mihi est?
.... suspendas ....
.... fiet.
.... hic insanit miser
.... nihil moror ....
Vbi sunt quae iussi? sane .... non est satis
Monuisse credo nocenti. Cum illaec sic facis
Vtrum deliras, quaeso, an amans somnias?
Qui equm me opli non vis loricam adducere.
Multos hastatos post id multos velites
Multos cum multis. Haec tu (fe) ruor ....
Mihi fabulatus. Dixin ego istaec obsecro?
Modo quidem hercle dixistei non praesens quidem.
Praestigator es, siquidem hic non es atque amens.
Video ego te amoris valde tactum toxico,
Adulescens [3]): eo te magis volo monitum. Mone.
Cave sis cum amore tu unquam bellum sumpseris.
Quid faciam? Ad matrem eius devenias domum [4]):
Expurges, iures, ores blanditer precibus,

---

1. Cod. compecti.
2. Cod. eas.
3. Patet personam aliquam loqui cum adolescente Alcesimarcho.
4. Revera Alcesimarchus Act. 2. Sc. 1. venit ad Melaenidem, quae putabatur mater amicae eius Silenii. Hunc autem Plauti locum imitatus est Terentius Adelph, 3. 4. 25.

Eamque exores ne tibi succenseat.
Expurgabo hercle omnia usque ad raucam ravim [1]).

....

Muliercula mea ornatula si sit ut quidem hercle scita;
Quamquam vetus cantherius sum [2]), mihi nunc, ut ego opinor,
Adhinniret. Equolam possum ego hanc si detur sola soli [3]).
Nimis opportune mihi evenit redisse Alcesimarchum:
Nam sola nulla invitior solet esse. ....
Ne sola sis .... cum .... tu agas aliquid
Nimis .... concinne ut hasce non Alcesimarchus:
Vt quo .... deriderer .... duris ....
.... errat haec aedes olim quia amatores polluit.
Non .... quoque hercle fabulatur
Sed cum dicta huius interpretor haec hercle'st, ut ego opinor,
Meum quae corrumpit filium ....
.... quam videre dictis .... credo
Nam .... ea e disco deductas habet meus gnatus. haec ubi astat.
Hoc habeo tam .... opinor, nam haec illum
Quid si adeam atque appellem mali damnique? inlecebras aut
.... postulabis
.... Vale
.... alter
.... quidvis
Quid ego usquam ....
Habent .... atque nostra

---

1. Hic versus hactenus extabat decimus nonus inter Fragmenta Clitellariae. Quare vides editionum errorem. Scilicet similitudo vocabulorum Cistellaria et Clitellaria librarios aut quemvis alium decepit.
2. Demipho senex hoc loco sine dubio loquitur.
3. Hic versus hactenus extabat ultimus in Fragmentis editis Clitellariae. Recole autem et p. 18. n. 3. Porro hunc Plauti locum videtur imitatus Terentius Hecyr. 3. 2. 15.

....
Lenta se mater .... quidem .... innocenti
Do tibi .... ullus nisi tibi .... rarus quisquam
Sed iste .... filius quidem ....
Nisi .... filius nemo est ....
At ego moror .... damnosos ante ullum
Quid .... is ne est? Arbitror.
.... aufer manu
...... aleas .... cur gaudet
.... ad .... dolo
Vt ....
Nos illata .... aut qui ....
.... pone .... quae ita .... loqui
.... das mihi operam ....
.... mihi molesta est quin adeo ....
.... quaedam .... si nescias
.... illam perdam ....
.... quam si hoc fallor .... moror
.... multum falli .... orat feres

EPIDICVS.

Act. Sc. v.
III. 4. 87. .... malleum
Sapientiorem vidi excusso manubrio.
Inanes fuerunt igitur Criticorum coniecturae ad hunc locum qui hactenus hiabat in editionibus. Sex alii recentiores Plauti codices Ambrosiani babent:
.... malleum
Sapientior est .... manubrio mulier.

BACCHIDES.

Huius Fabulae tria tantum folia in Codice supersunt, in iisque nihil fere notavi, nisi quod Act. IV. sc. 9. v. 24. editiones habent:
Is Helenam abduxit.
At Codex deteriore, ut censeo, lectione
Si Helenam abduxit.

MOSTELLARIA.

In hac Fabula vidi duos versus, ni fallor, ineditos:

Act. Sc. v.
III. 3. 28. Dicam ut hinc res est quaeso ar (ma ferte) manum pueri [1]).

In alio Mostellariae folio haec legebam:

Non edepol video. At ego video volturios duos [2]).

....

Puere atque .... hac me

MENAECHMI.

Huius quoque Fabulae versus aliquot ineditos mihi deprehendere visus sum, sed pagina prorsus oblitterata vix apices paucos retinet.

MILES GLORIOSUS.

Act. Sc. v.
II. 2. Inter v. 16. et 17. inest versus ineditus:

Quid tumultuas cum nostra familia? Occisi sumus.

Paginae duae huius Fabulae carent fere in Codice posteriore scriptura; itaque Plautinus textus percommode legitur cum praeclara varietate lectionum et versu inedito.

22. Verba in tegulis, quae Gronovius dicit abesse ab antiquis codicibus, leguntur in antiquissimo Palimpsesto.

26. Hos iube transire quantum possint, se ut videant domi.

Inter 29. et 30. legitur versus ineditus:

Profecto ut ne quoquam de ingenio degrediatur muliebri [3]).

31. Vt eum qui se hic vidit verbis vincat, ne iste viderit.

48. Nixus laeva.

49. Ferit femur.

---

1. Confer tamen huius Fabulae Act. 2. sc. 1. v. 31.
2. Confer 3. 2. 147. et seqq.
3. Hunc ineditum hactenus Plauti versum imitatus est Terentius Hecyr. 2. 1. 3.

50. Dexterum ita vehementer, sed quod agat aegre suppetit.

54. Mento suffigit suo.

In aliis quoque Fabulae foliis aliquot vidi ineditos versus.

6. Post v. 73. sequuntur duo inediti:

Et ibi osculantem meum .... hos ......

Video ut videtur negem quo ....

Act. Sc. v.

III. 1. Inter 124. et 125. inest versus ineditus:

Continuo excruciarer animi, sin forte fuisset febris,

Censerem emori etc.

Porro versus huius scenae 127. et 128. qui in editionibus additi sunt, quosque Pareus in nullo ms. palatino reperit, ego item observavi abesse a Palimpsesto Ambrosiano. Et quidem Festus voc. *Valgos* laudat eos e Scytha liturgo.

MERCATOR.

I. 1. 45. Verum hercle simia illa atque haedus m(etuo)

Adportant atque .... sse quo .... auso ......

3. Post versum 120. sequuntur duo paene inediti:

Sed ille quidam qui mandavit tibi, si emitur, tum volet.

Si ego emo illi qui mandavit, tum ille nolit, nihil agis.

PSEVDOLVS.

ARGVMENTVM FABVLAE INEDITVM.

Argumentum hoc scribitur in Codice minoribus rudioribusque litteris, ut e specimine constat. Iamvero Gellius libro III. cap. 3. testis est, a pluribus olim Grammaticis Plautum fuisse illustratum, nempe ab Aelio, Sedigito, Claudio, Aurelio, Accio, Manilio, quorum omnium labores iampridem vixerunt. Fortasse hoc Argumentum alicuius e dictis Grammaticis foetus est.

Calidorus *scortum iuvenis* Phoenicium
Efflictim deperibat nummorum indigus.
Eandem miles qui viginti mulierem
Minis mercatus abiit, absolvit quindecim.

Scortum reliquit ad lenonem ac symbolum:
Vt qui attulisset signum simile cetero
Cum pretio [1]), secum aveheret emptam mulierem.
Mox missus ad praehendendum [2]) scortu' a milite
Venit calator militaris, nunc *artibus*
Adgreditur adulescentis servus Seudulus
Tamquam lenonis atriensis. Symbolum
Aufert [3]). Minas quinque acceptas mutuas
Dat subditicio caculae cum symbolo.
Lenonem fallit sycophantacie [4]) cacula.
Scorto Calidorus [5]) potitur vivo Seudulo [6]).

Fabulae videtur praefixa litteris grandibus haec inscriptio.

M. IVNIVS M. FILENVS.

(B) is a (gunt) m(e)

In Codice non extant nisi duo ultimi versus Prologi, qui subiunguntur Argumento a nobis nunc edito. Ergo iam ab eo tempore, quo noster Codex scribebatur, Plautinus Prologus mutilus erat. Porro qui duo supersunt versus, ii scripti sunt eadem prorsus manu qua reliquus textus Plautinus.

Act. Sc. v.
I. 5. Inter v. 7. et 8. vidi versum ineditum:

Sed dissimulabam. Iam illi *notus* filius.

Variae aliquot lectiones.

I. 2. 74. Male facis mihi. *omisso* male morigerus.
78. Deportatum erit.
82. Ain excetra.
3. 3. Nihil curassis.
64. Postilla omnes cautiores sunt.
81. Di meliora faxint.
II. 4. 12. Te te tyranne. *bis tantum* te.

---

1. Cod. praetio.
2. Cod. adpraehendit.
3. Cod. adfert.
4. Cod. secophantacie.
5. Cod. Calydorus, at Superius Calidorus.
6. Cod. vivo Seudulo, sed tamen videtur scribendum astu aut fraude Pseuduli, aut aliquid simile.

POENVLVS.

Act. Sc. v.
V. 1. Versus Punici decem tantummodo in Codice sunt, iique immaniter differunt ab editionibus: sed Codex etiam hoc loco cario et posteriore scriptura male habitus est. Nos ea quae potuimus aegre eruere damus, et quidem litteras continuas indiscretis verbis, ut melius Codicis facies ipsa se prodeat, et quisque pro suo libito tam vexatum a Criticis Plauti locum legat. Litteras autem dubias de more nostro parenthesi includimus.

Act. Sc. v.
V. 1. 1. Ythalonimualoniuthsicorathiia
thymhimahymacomsyth
2. Cymb(al)iumamitala(ve)lotha(mita)
3. Iulecan(th)econaalonim(d)alumbar(id)echor
4. (Dat)si(l)l(i)thuneso(b)insub(i)cs(i)llimbalim
5. (Esse)mi(te)damossonal(i)muedubertefet
6. Denotun(mi)un(e)ccalthunucom
mu(t)roluful
7. Altanimavosduberithemhnaacha ristolem
8. Sih(iida) .... nasoe(hasy)heltcot
9. Alemusduberimiup(i)mucopsuestiti
10. Aoccaancol(i)orbodes .... as(t)i
limlimmimoclus
2. 67. Gunebbalsamirul(i)rila
3. 22. Avamma(lli) ....
23. M(i)psta ....
Desinit in codice ut in editionibus Fabula hoc versu:

Act. Sc. v.
V. 6. 34. Si placuit, plausum postulat comoedia.

Tum proxime attexitur Scena septima quam etiam Io. Sambucus et Lipsius repererunt in mss. Et vulgo quidem eam Plauto abiudicant Critici: sed enim Ambrosianus Palimpsestus antiquissimus vetustam profecto eam comprobat et fortasse Plautinam. Verum pagina desinit in versu decimo: quare reliqui versus desiderantur. Quod autem non semel monui, versus Plautini in Palimpsesto nostro alias saepe sequuntur metricas leges, et multa lectionum varietate abundant: cuius rei

specimen esto etiam huius scenae Fragmentum, quod mirifice congruit cum Vaticano edito a Lipsio Antiq. Lect. V. 19.

7. 1. Quam rem ages miles [1]) quilibet patruo meo
Loqui inclementer? Ne mirere mulieres
Quod eum sequuntur: modo cognovit filias
Suas esse hasce ambas. Hem quod verbum meas aures
Tetigit? Vnde hae [2]) perierunt? Domo
Carthaginienses sunt. At ego sum perditus,
Illud ego metui semper ne cognosceret [3])
Eas aliquis, quod nunc factum est. Vae misero mihi!
Periere opinor duodeviginti minae,
Qui hasce emi. Et tute ipse peristi, Lyce.

PERSA.

Act. Sc. v.
III. 3. Post versum nonum sequitur ineditus
Non mihi censebam tantum argenti fore.
IV. 3. 37. Chrysopolim Persae *pro* Eleusipolim Persae.
4. Post versum 47. duo paene inediti sunt:
48. Ne temere hanc te emisse dicas me impulsore aut inlice.
49. Volo te percontari. Quin laudo inquam consilium tuum.
50. Nisi molestum etc.
8. Post ultimum versum additur ineditus:
Tunc quando abiero. Quin taces? scio quid velis.

RVDENS.

Rudentis pauca admodum folia in Codice sunt, eaque plerumque pessime habita. Varias tamen aliquot lectiones notare non piget.

1. Cod. melius.
2. Cod. haec.
3. Codex videtur habere cognosceretur deponenti forma, qualem interdum habet verbum comperio.

Act. Sc. v.

II. 6. 34. Hince. 44. Quom vestimentis. 45. Ne thermipolium. 46. Ita salsam praehibet.
50. Vt quom. 53. Iure optimo. 54. Qui? qui auderem.

II. 6. 62. Conpactum. 65. Ad unam hanc tuniculam. 70. Adulescens Plesidippus. 71. Quo ab arrabone.
7. 17. Dum arescunt mea: in aliquo tibi gratiam referam loco. 18. Tegillum eccillum.

III. 4. 66. Quom coniecturam. 69. Dum ego ero adduco meum. *mendose.* 70. Quaere erum etc. maximo. 72. Ne habitat aut promisimus. 74. *est versus ineditus, sed oblitteratus:* (Cape) modo ego .... venero.
5. 7. Istos ambos. 8. Non hercle equidem censeo. 12. Si te non ludos pessimos. *Post versum* 12. *repetitur versus decimus* Verum etc.

STICHVS.

Act. Sc. v.

I 3. 1. Famem fuisse suspicor matrem mihi
2. Nam postquam natus sum, satur numquam fui.
Neque quisquam melius referet matri gratiam,
3. Quam ego matri meae retuli invitissimus.
5. Nam illa me etc.
12. Sed matrem parere nescio: nec quid agam scio.
Versu porro tertio hactenus inedito sanatur locus hians Plauti: iamque licet expellere versum Eam mihi numquam etc. quem tanta confidentia Acidalius olim tuitus est.

Act. Sc. v.

I. 3. 72. Nulli meliores esse parasitos sinam,
73. Vel unctiones graecas sudatorias
74. Vendo vel alias malacas crapularias,
77. Ac riginosam strigilem.

II. 2. Inter v. 62. et 63. vidi versum ineditum:
.... est tandem aliquando inportunam exigere ....

III. 1. Inter v. 36. et. 37. sunt quinque versus inediti sed vix legendi:

1. ......
2. .... nam meae
3. At .... ego cum ven ....
4. Dari ut eum verberabundum adducam domum.
5. Parata .... faciam ut sit egomet .... moror

37. Atque id ne vos miremini hominis servoli

Versus 42. huius scenae, qui in editionibus includitur parenthesi, abest a Codice.

2. 18. Locata est opera *pro* vocata est opera.

Versibus 29. et. 30. interponuntur in Codice versus inediti:

Sed quoniam nihil processit, at ego ha(ud) ero.
Apertiorem (aget) vix ita plane loquar.

IV. 1. Inter v. 29. et 30. est ineditus:

Haec si ita ut volo conficio .... ait per annos

2. Versus 51. est alius ab edito:

.... ero negatas im .... nunc consilio .... opu'st.

56. Potione iuncea, *non* vincea *ut editiones*.

TRINVMMVS.

Act. Sc. v.

III. 3. 16. Nunc si opperiri vis adventum Charmidis,

17. Perlongum est: huic ducendi interea abscesserit
Lubido: atque ea condicio huic vel primaria est.

18. Eadem omnia isthec veniunt in mentem mihi.

Nota 1. in editis versum 17. pro ducendi habere ducenti quod recta sententia caret. Nota 2. versum ineditum inter 17. et 18.

TRVCVLENTVS.

Truculentum magnopere esse mutilum nemo ignorat. Huius tres fere inediti versus mihi occurrerunt.

Act. Sc. v.

II. 4. 32. Quod tu hic etc.
Quid id est? primum cum tuis es aucta liberis,

33. Cumque bene provenisti etc.
Concedite hinc vos intro atque operit' ostium.

Tu nunc supersus solus sermoni meo es:
34. Tibi mea consilia etc.

VIDVLARIA.

Quid .... qui des ....
Sed quidnam ego ....
.... audivisti quid ....
Qu .... vocum .... at at ....
.... possum opinor ....
Est ita an meri(ito servias q .... dis quis ....
Quid tu ....;
Nam qur .... miror
Non sumsi quidem ....
Laboriosam .... at Syrus ....
Vt ita .... aliquan ....
Tali si ac tantis tuae sunt consuetae manus
Atque ....
Mollitia urbana aequ .... ac orbus ....
Misero ....
Quod ais .... ut ....
.... opus .... malo
Quid ...... quam Syrum ......
...... quod ...... us ...
...... mem ......
...... Pol eq(uidem) credo mercennarium
...... quam qui diu
...... mereo ne tum quicquam tuis
Nequ ...... non ...... o domum
.... sororem gorginem [1])
Vicinus igitur est ......
Seu quem ...... hunc novit cum
Hic ...... his ...... ego adducito
...... arcam ...... probe

1. Ita Cod. gorginem. Suspicabar autem emendandum esse virginem.

...... quam hic ......
...... quaeram postquam
...... erit ......
Tam scio quam ...... stare
Nisi quod ego meis ....
(Hic) astabo atque observabo siquem ami-
(cum) ....

DINIAS NICODEMVS CACISTVS.

Ne tu edepol hodie miserias multas tuas
Mihi naravisti, eoque a(udiere) maxume
Et apertius si .... quia me miserebat tui.
Illic est adulescens quem omn ......
Etiam ego age ig(itur) ......
In opus ves ...... cavet qua ......
Nil ha ...... quam ......
Tu er(is) ......
Egen ......
Qui ......
...... faenus mihi nullum duis
...... illum ......
Sed qui ...... postulo
Faeneraturum enim ......
Quam ad ...... unum ....

COLAX.

Tres huius Fabulae versus nuper a nobis editos cum Frontone [1] addimus Fragmentis novis Plautinis

Qui data fide firmata fidentem fefellerint
Subdoli subsentatores, regi qui sunt proximi,
Qui aliter regi dictis dicunt, aliter in animo habent.

Plauti versus inediti (quantum vidi) sunt circiter LX. integri. Multi praeterea abrupti. Denique Argumentum Pseudoli ineditum habet versus XV.

---

1. Epistolarum ad. M. Caesarem II. 9.

SPECIMINIS EXPLICATIO.

I. Plauti Miles gloriosus Act. 2. Sc. 2. v. 33. et seqq.
II. Vidulariae Fragmentum.
III. Extremi versus Argumenti inediti ad Pseudolum.

Codex est palimpsestus, ut diximus in praefatione. Superinductam tamen scripturam (quae est pars Bibliorum veteris Testamenti) ad saeculum circiter VII. referendam ideo in specimine omisimus, ne Plautinorum carminum splendidam calligraphiam impediremus.

I. MALQ'AUDACIAM
DULENTIAM
EIURANDOSUO
LIFALLACIAS

II ASTUS
IAS
ME

III DOLO
acula
seuaulo